

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK
BUDAPESTI FŐGIMNÁZIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1906—1907. ISKOLAÉVRŐL

KÖZLI

KOVÁTS ANTAL

IGAZGATÓ

42.05
210

42 x 54
210

BUDAPEST

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

1907.

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK
BUDAPESTI FŐGIMNÁZIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1906—1907. ISKOLAÉVRŐL

KÖZLI

KOVÁTS ANTAL

IGAZGATÓ

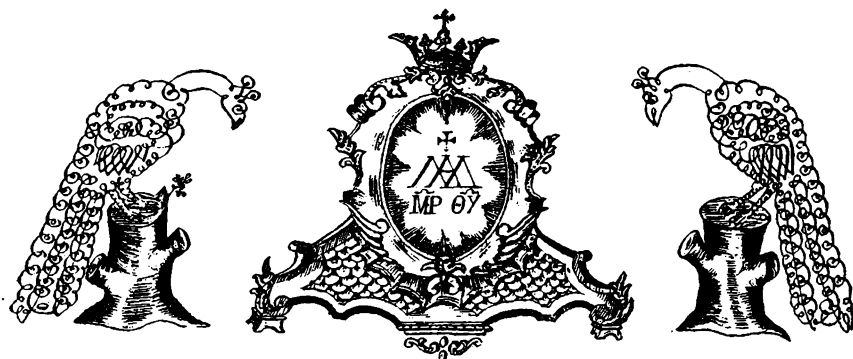

BUDAPEST

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

1907.

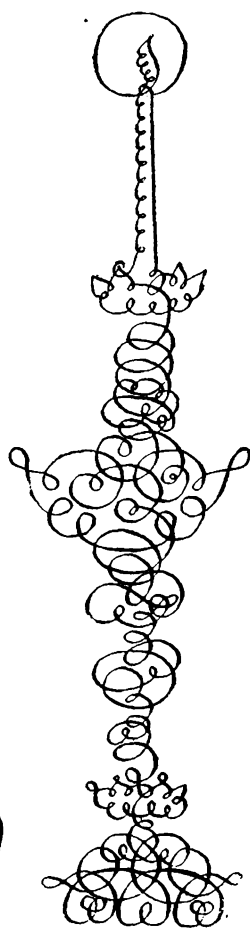
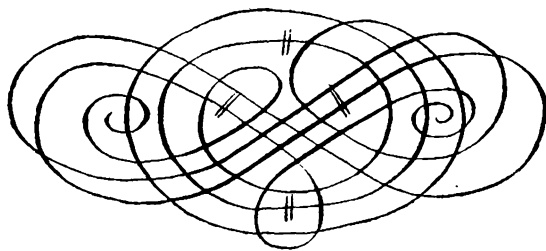
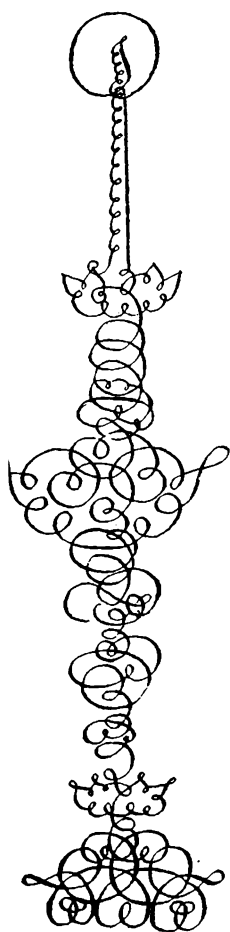

*A piaristák
színhátéka Pesten*

a XVIII. században

Irta

Prónai Antal

A keretet rajzolta Kácsor Keresztély piarista 1774-ben.

EL SEM tudjuk képzelni, hogy a mai ragyogó Budapest helyén a XVIII. század eleje táján milyen nyomorúságos kis városka állott. Ahol ma büszke paloták sora díszlik, vályogból rakott viskók szerénykedtek s a sáros utcákat durván összetákoltt sövénykerítések éktelenítették el. Az akkori Pest területe alig akkora, mint a mai Belváros; népessége a török időkben rendkívül megfogyatkozott, azért német iparosokat, kereskedőket csalogattak ide, hogy a várost valamiképen föllendítsék. I. Lipót úgy akar nyomorúságán segíteni, hogy 1703-ban megújítja régi királyi városi jogait.

Ez a *szegényke város*, ahogy maga a tanács nevezi Pestet, iskolát szeretett volna állítani, bár alig volt remélhető, hogy az iskola fönntartására valami sokat áldozhat. Előjárói a piaristákhoz fordultak tehát, akiktől tudták, hogy csekély alapítvánnyal is megelégszenek.

Az egyezés sikerült s a piaristák 1717-ben megnyitják az iskolát; az alapítvány évi összege *600 frt*, amelyet azonban nem mindig tudnak hiány nélkül megkapni. S a kezdet igazán milyen küzdelmes! A piaristák rendelkezésére összesen négy szoba áll; ebből kettő az iskola: összesen 155¹ kis diák szorongott a két szűk teremben; kettőben pedig a tanítók laktak; négyen voltak összesen s a szobákban kettenként kénytelenek magukat megvonni.

Szegény városnak szegény az iskolája. Ám lassan-lassan javul a helyzet; a város fejlődik, megszeretik a piaristákat, akiknek iskolája hozzájárul a város föllendüléséhez, hiszen előkelő emberek is ide hozzák a fiaikat messzeföldről is; nem egyszer kiváló férfiak fordulnak meg a piaristáknál s a pestiek büszkén látják, hogy az ő iskolájuk ezek részéről is elismerésben részesül.

Ebben az időben az iskola sokkal több szállal tudta magához

¹ Catalogus iuventutis Scholasticae. A főimn. levéltárában.

fűzni a külső világ érdeklődését, mint manapság. De e tekintetben könnyebb is volt a helyzete: ma az emberek érdeklődése sokfelé ágazik, elvonja figyelmüket az életnek mindenféle fajtájú érdeke, a köznapi küzdelem csak úgy, mint a külső szórakozások számos neme. Az akkori ember élete sokkal egyszerűbb s azért figyelme élénkebben fordulhat az iskola felé. És az iskola igyekszik is ápolni ezt az érdeklődést s hasznára gyümölcsözteti. Nemcsak a gyermekek révén nyeri meg a szülőket, hanem évről-évre termeibe vonzza őket s bemutatja tanítása eredményét. Sőt többet akar ennél: valósággal szórakozást nyújt a város közönségének, amely már jóelőre szinte türelmetlen érdeklődéssel néz az iskolai ünnepek elé.

Ez időben az iskola nyújtotta azt, amit manapság a színházaktól vár a közönség. Az emberek mindenkor szerettek szórakozni s ott vették a szórakozást, ahol kapták s olyan formában, amilyenben épen kínálkozott.

Pesten a XVIII. század folyamán még jóval a század közepén túl is a piaristák színháza volt az egyedüli, mely a műveltebb közönségnek szórakozást nyújthatott. Néha-néha, de nagy ritkán, megfordultak ugyan a városban német vándorszínészek, azonban csak rövid időre s megesett, hogy évek multak el, míg színjászó társaság került Pestre. Csak a 70-es évektől kezdve élénkebb a forgalom, amikor a pesti Dunaparton a bástyából átalakított Rondellában kezdenek rendszeresen játszani.¹ A magyar szó pedig a piaristák színpadán hangzott el először: ők azok, kik megmagyarosítják a színpad nyelvét; s az a színműiró, ki először lép föl a pesti magyar világi színpadon, piarista volt s egyideig a pesti gimnáziumnak is lelkes tanára. Simai Kristóf ez, kinek «Igazházi»-jával kezdi előadásait Pesten az első magyar színjászó társaság 1790-ben.

Régi fakó irások, avult nyomtatványok töredékes adataiból megkíséreljük összeállítani ennek a nevezetes pesti piarista színpadnak a történetét. Ránk maradt vagy 70 itt előadott színdarabnak a címe, a szerzők neveivel együtt, van szép számú *színpadpunctum* is a pesti előadásokról² már ezek is bő okulást nyújtanak a piarista színjátszás szellemére nézve; s bár az itt elő-

¹ L. Bayer József: A nemzeti játékszín története. II. 272. l. — Váli Béla: A magyar színészet története. 70. l.

² Legnagyobb részük a kecskeméti kegyesrendi ház könyvtárában. Hogy ezeket használhattam, *Német Károly* kegy. r. tanár készséges, igazán lekötelező szivességének köszönöm.

adott darabokból jóformán semmi sem maradt ránk, a másutt színrekerült játékok, az egyes rendi följegyzések az említett adatokkal kapcsolatban mégis kellő tájékoztatást fognak nyújtani a piarista színjátszás egész mivoltáról, különösen ha kiegészítjük mindezt az eddig is fölbuvárolt becses eredményekkel.¹

Előre bocsátjuk, hogy a piarista iskolai dráma története két korszakra különül: az egyik a *latin nyelvű előadások* uralkodásának időszaka (1670—1760.), a második — jóval rövidebb idő — a *színpad megmagyarosodásának* kora, a hatvanas évektől az iskolai színházak bezárásáig (1794.). Mindeniknek megvannak a maga jellemző tulajdonságai, melyeket az alábbiakban igyekszünk bemutatni.

¹ A piaristák iskolai drámáival eddig legbővebben foglalkozott *Takáts Sándor* következő munkáiban: *Benyák Bernát és a magyar oktatásügy*, *Pállya István élete*, *A budapesti piarista kollégium története*. Kutatásai legnagyobbbrészt az iskolai dráma magyarosodásának korszakára vonatkoznak. L. még e tárgyra vonatkozólag *Bayer József* munkáit: *A nemzeti játékszin történetét* s *A magyar drámairodalom történetét*.

I.

A kegyesrend alapítója a színjátszás ellen. Az iskolai dráma lassú ténfoglalása.

A piarista iskolákban a színjátszás sokkal nehezebben vert gyökeret, mint a kor többi iskolájában.

Mikor Kalazanci Szent József iskolái a XVII. század elején virággani kezdenek, az iskolai dráma a jezsuiták keresett intézeteiben lényeges alkotórésze az iskolai életnek; a fényes előadások, pompás öltözetekben előadott látványos jelenetek nagy föltűnést, érdeklődést keltenek, az ifjúság rendkívül becsvágglyal törekszik kiérdemelni a közönség tapsait. Sokszor a darabok erkölcsi értéke is mély benyomást tesz mind a vendégekre, mind az ifjúságra. Az ügyesen előadott színjátékok valóban nagyban emelték az iskola hírét, valósággal az iskola büszkeségei voltak.

Föltűnő, hogy a kegyesrend nagyszellemű megalapítója, aki egyébként iskolája külső keretéhez kora iskolájától veszi a mintát, a csillogónak látszó haszon ellenére is a *leghatározottabban állást foglalt az iskolai színjáték ellen*. Ez a véleménye egyedül áll ebben a korban, ami még inkább fölkelti érdeklődésünket elitélő véleményének indító okai iránt. Gazdag levelezésének tanubizonyyságaiból tiszta képet kapunk gondolkozásáról.

Ime így ír pl. egy piarista iskola vezetőjének: «Tisztelendőséged nemcsak Marianus kanonoknak, hanem másoknak is mondja meg, hogy megtiltottam iskoláinkba járó tanulóinknak, hogy nyilvános színművekben vagy másképen föllépjenek engedel-münk nélkül, amelyet én ugyan sohasem adok meg, mert meg-tanított rá a tapasztalat, hogy ezek a színjátékok *kárára vannak*

a tanulóknak, mind tanulmányaikat, mind az erkölcsöt tekintve... Semmiképen ne engedje, hogy tanítványaink ilyen színjátékokkal foglalkozzanak, még akkor sem, ha ezért azt a helyet el kellene hagynunk; van sok más hely, ahova állandóan kívánják rendünket és ahol nincs annyi ellenkezés. Végre is teljes igyekezettel legyen rajta, hogy a tanulókat *a tudományokban és az Úr félelmében helyesen oktassák*, az emberek pedig beszéljenek, amit akarnak». ¹ «Ha a szini előadások a világi közönségnek nagyon tetszenek is, én tapasztalatból tudom, hogy *miattok a tanulóknak java nagy kárt szenved*. Amiért is nagyobb szorgalommal kell tanítani a tudományokat és az Úr félelmét, ami egyedül tetszik az isteni felségnek és *semmibe sem kell venni az emberek üres tapsát*, akiket ilyen külső dolgok gyönyörködtetnek.» ² «Hallom, hogy a tanulók színjátékot akarnak adni, ezt, még ha jó dolgot tartalmaz is, tartsák kisértésnek, hogy a tanulók ez érzékgönyörködtető dologgal elszórakozva, mellőzzék a tanulást, ami nagyobb haszon; azért legyen rá gondjuk, hogy tanulják először az Isten szeretetét s azután a tudományokat; s hogy a világiak is halljanak valamit, igyekezzenek minden hónap közepén beszédet mondatni a templomban mise alkalmával, amikor ott nagyobb közönség van.» ³

E nyilatkozatokból könnyű megérteni, mért nem szerette Kalazanci Szent József a színjátékokat. Úgy látta, hogy a színjátszás *nincsen szerves összefüggésben* az iskola igazi céljával, a tanítással és a neveléssel. A hosszas előkészület elvonja a tanulókat az iskolai munkától, a taps, a külső dísz könnyen feledteti velük a belső értéket, a túlságba vilt dicsőségvágy kárt tesz a fejlődő zsenge lelkekben; az ifjú szerénységet hiúság, a tetszésnek beteges vágya váltja föl, amelyet pedig ő különös gonddal irtogat tanítványai szívéből. ⁴ Ezeken kívül az iskolai színjátszással járó föltűnés, a darabok pompás kiállítása, a közönség tapsának zajos keresése ellentétben áll Kalazancius iskolájának *szellemével* is. Ő a belső értéket keresi, a külső sikereket nem

¹ Kalazanci Szent József levelei Rómában, a Szent Pantaleonról nevezett piarista házban. I. köt. 1623. jún. 14.

² U. o. VI. köt. 1637. júl. 14.; hasonlóan II. köt. 1626. ápr. 14.

³ U. o. VI. köt. 1636. február 27.

⁴ Érdekes megemlítenünk, hogy jóval később egy volt jezsuita *Cornova* hasonló okok miatt küzd az iskolai színjátékok ellen. Hatása alatt 1765-ben Ausztriában megtiltották az iskolai színjátékokat. (Váli, i. m. 46. l.)

sokra becsüli. Azért hirdeti idézett leveleiben is, hogy tanítsák az Úr félelmét és a tudományokat, ez az ő iskolájának célja. A pompát ő szinte aggodalmaskodó gonddal kerüli; egyszer még azt is rossz néven vette, mikor egy piarista templomban zenés-misést adtak elő a szokottnál nagyobb pompával. Egyszerű egyénisége, nevelői elveinek ismerete kellő magyarázata határozott állásfoglalásának.

Annál jobban szerette a tanulók olyan irányú munkálkodását, mely iskolai tanulmányaikkal szoros kapcsolatban áll. Ajánlja is, hogy mutassák be ügyességüket az úgynevezett *akadémiákon*, ahol különféle témákról vitatkoztak, sőt írásbeli dolgozataikat is bemutatták. Ezekben nagy örömét lelte mindig, azért távol vidékekről is elküldték neki a jelesebb tanítványok sikerült dolgozatait.¹

Ám a kor szelleme mindezeknek elébe helyezte az iskolai színjátékokat s Kalazanciusnak rendkívül kitartással, szinte erőfeszítéssel kellett küzdenie, hogy térfoglalásukat iskoláiban megakadályozza. Nem értették meg őt; igen kiváló férfiak, előkelő egyházi emberek, a rendnek hatalmas jótéveői itt-ott valósággal kényszerítették, hogy engedje meg az előadást, s ő, nehogy hálátlan színében tűnjék föl, némely kikerülhetetlennek tetsző esetben fájó szívvel adja beleegyezését, de a küzdelmet nem hagyja abba, sőt hogy az engedelmet egyáltalán ne kérhessék, az 1641. nagykáptalani határozatban kimondatja, hogy a piarista tanulók iskolai szindarabokat egyáltalán nem adhatnak elő; Kiveszi természetesen a tilalom alól az említett akadémiákat.²

Amíg ő élt, e határozat csakugyan útját is állta a színelőadásoknak. Halála után (1648) azonban mind élénkebb lett az óhaj, hogy a többi iskolák példájára a piaristák is adassanak elő színműveket. A pártfogók, a közönség, maguk a tanulók egyaránt kívánták ezt, hiszen a jó iskolának fontos járulékaiként tűntek föl ezen előadások. Kalazancius fiai szembe helyezkednek mind ezekkel, így Onofrio Conti, a lengyel tartomány főnöke 1657-ben Podolinban,³ határozott szavakkal ellenzi a színjátszást. De a kor szelleme hatalmas erő, mely diadalmasan legyőzi az akadályokat. Valósággal a kor szellemétől kényszerítve módosítja

¹ Így Podolinból is. Ezeket a dolgozatokat különös dicsérettel emlegeti Kalazanci Szent József.

² Constitutiones Schol. Piar. (1826-i kiadás 120. l.)

³ Archivi Liber III. Pod. 18. l.

az 1659-i nagykáptalan a 1641-i határozatot olyanformán, hogy a tanulók csak a generalis vagy a provincialis külön engedelm alapján játszhatnak, de sohasem a templomban.¹ Ez a határozat utat nyit ugyan az iskolai színjátékoknak, azonban még évek mulnak el, míg a piarista iskolákban igazán virágzásnak indulhatnak. Még ekkor is voltak a rendben, akik Kalazancius gondolatának híu követói s az ő szellemében utját állják a térfoglalásnak. Ilyen a nagytehetségű Camillo Scasellatis, Kalazancius harmadik utóda a rendfőnökségben, aki 1666-ban megtiltja «azokat a darabokat, amelyeket szinpadról, nagy időpazarlással, bizonyos tekintetben a testnek, léleknek veszedelmével szoktak előadni.» Melegen ajánlja ő is ezek helyébe az akadémiákat.²

Ez az utolsó hang, mely ilyen határozott formában szól az iskolai színjátékok ellen. Azonban a kegyesrend előljárói ezentúl is óvatosak s ügyelnek arra, hogy a színjátszás ne nyomja el az akadémiákat³ s hogy a darabok szellemben szigorúan az iskola céljait szolgálják.

Egyébként az iskolai drámákat megengedik; eleinte ügyelnek, hogy ne oly gyakran,⁴ lehetőleg csupán egyszer szerepeljenek;⁵ arra is vigyáznak, hogy a darabokat az előljárók átnézzék, mielőtt előadásra kerülnének⁶ s kellő megfontolás után engedjék meg az előadást. Azonban lassan-lassan az évek multával mindinkább megbarátkoznak az iskolai drámával; inkább ajánlják, mintsem tiltják; csak az előadott darabok számában intik mérsékleltre a tanítókat.⁷

Emellett nem ejtik el az *akadémiákat* sem. Kalazancius hagyománya e tekintetben nem ment feledésbe.

¹ Constit. Schol. Piar. 120. l.

² Capitula Generalia, 43. l. A kegyesrend levéltárában.

³ A lengyel tart. gyűlésének határozatai 1685. Cap. gen. 55. A kegyesrend levéltárában.

⁴ U. o.

⁵ A lengyel tartomány gyűlése Podolinban, 1664. Cap. gen. 28. A kegyesrend levéltárában.

⁶ Generalisi utasítás 1692-ben az összes tagokhoz. Cap. gen. 36. A kegyesrend központi levéltárában.

⁷ A német tartomány gyűlésének határozata, 1717. «A retorika tanárai ügyeljenek nehogy tanítványaikat a drámák sokasága miatt elhanyagolják, csekély száma miatt pedig a tanulók érdeklődését elfojtsák.» Cap. gen. (lapszám nincs jelölve). A kegyesrend központi levéltárában.

Mikor 1723-ban összeül az első magyar rendtartományi gyűlés Nyitrán, itt is szóba kerül az iskolai drámák kérdése. Az erre vonatkozó határozat már úgy hangzik, hogy iskoláinkban évenként *elő kell adni* szindarabokat (actiones et declamationes), azonban mindig a tartományi főnök engedelmével. Az iskolai dolgozatokat is évenként el kell küldeni ezen előljárónak, hogy lássa a tanítványok előhaladását.¹

¹ Cap. gen. 128. A kegyesrend közp. levéltárában.

II.

A piarista színjáték kezdete Magyarországon. Hol volt az első pesti színház? Az első előadás. *Zokomus király*.

Hazánkban a piarista iskolai színjátszás kezdete még arra az időre esik, mikor a rend főnöksége csak igen óvatosan adta meg az engedelmet a darabok előadására.

Az első piarista rendház, mely Magyarország területén épült, a *privigyei* 1666-ban. 1670-ben, amikor megnyitják a poétika osztályát, megkezdődik az iskolai színjáték is; van már elég nagyszámú ifjúság a darab előadására. *Ez az évszám jelzi a piarista iskolai dráma kezdetét Magyarországon.*¹ Georgius atya (a *Conversione S. Pauli*), akit évkönyveink «kitünő poétának» dicsérnek, adatott elő egy darabot, melyben az ország harcra-készülését rajzolja a törökök ellen (címét nem ismerjük.) Az előadás nagyon tetszett «elegáns» kivitelénél fogva a jelenlevőknek, köztük két Pálffy grófnak, akiknek az ajánlás is szólt. Habár nem mondhatnók, hogy a piarista latin nyelvű szindarabok tárgyai között a hazai vonatkozások uralkodnának, mégis jellemző, hogy az első szindarab, melyet hazánkban előadtak, az ország sorsával foglalkozik.

A következő években is nagy buzgósággal ápolják a színelőadásokat. 1672-ben, mikor a tanulók száma megközelíti a 400-at, igen élénk az iskolai élet; ez évben nem kevesebb, mint öt szindarabot adnak elő. Ezek között van *Mösch* Lukácsnak, a jeles képzettségű matematikusnak *Scaevola* c. jambusokban írt darabja.²

¹ Akik iskolai drámáinkkal eddig foglalkoztak, a kezdetet mind jóval későbbre helyezték: ennél fogva az ebből vont következtetések is természetesen mind elesnek.

² A többinek címét nem ismerjük. Az elsőt farsangkor adták elő, írója Jacobus (a S. Antonio); a másodikat a nagyhéten a templomban, szer-

Ezután is megismétlődnek e játékok évről-évre, bár a szükségzavú feljegyzések nem emlékeznek meg mindig az előadásokról. Az 1701-ben alapított nyitrai házban hasonlóképpen kezdettől fogva virágozik az iskolai színjáték; a kecskeméti házat 1714-ben alapítja Koháry István, s 1715-ben Kozákovits Pál igazgató már előadat egy «actiunculát».¹ Ugyanilyen adataink vannak más e korban alapított házaink iskoláiról is. A XVII. század végén a színjátszás már általános s a XVIII. század elején — mondhatjuk — hatalmas lendületet vesz. Ebben a korban nyílik meg a nyilvánosság számára a pesti gimnázium színháza is.

Bevezetésünkben említettük, hogy mily nyomorúságos állapotok között kezdik a pesti piaristák működésüket: s mégis rajta vannak, hogy minél előbb megnyíljen az iskolai színház. Mennyire hozzátartozott már ekkor a színjátszás az iskolai élethez, mutatja az a körülmény is, hogy a *catalogus iuventutis* csupán a hely szűkvoltával magyarázza a szindarab elmaradását az iskola megnyitásának évében. 1718-ban költöznek az ideiglenes épületből a mai Petőfi-tér, Régi posta-utca, Galamb-utca között levő új, még csak félig kész épületbe (ahol most a Görögudvar van) melyet a város a jezsuitáktól szerzett meg s a piaristáknak ajándékozott. *Ezen épületben volt Pest városának első színpada.* Az első emeleten adtak számára helyet s a körülményekhez képest elég tágas terem szolgált céljaira: négy ablaknak megfelelő hosszúságban tervezték. A színház építésében egy művelt tanácsos, a piaristáknak lelkes barátja, Mosel Antal buzgólkodott. Ő állapította meg a színház szerkezetét: hol fognak játszani az «actorok», merre lesz a muzsikások helye, hol ülnek az előkelők, hol a nép. A nézőtér, akár csak a mai színházakban, lépcsőzetesen emelkedett, hogy a hallgatók kényelmesen figyelhessék az előadást. Ácsok, asztalosok, faragók, festők serényen dolgoztak, úgy hogy ez a színház mindennel bőven el volt látva a tanács jótékonyaságából s az előadásokat kényelmesen, illő módon lehetett benne megtartani.² Ez a színház 1745-ig fennállott.

zöje Valerianus a (Conceptione B. M. Virginis); a harmadikat az iskola igazgatója Nicolaus (a Conceptione B. Mariae Virginis) írta *Krisztus csodáteleiről* s Úrnapján adták elő. A negyediknek szerzője Conradi Miklós, aki szép stílusú «tragédiát» adatott elő. (Annales Provinciae Hungariae Schol. Piar. ab anno 1666. ad annum 1784. A kegyesrendi közp. levéltárban.)

¹ Német Károly kegy. r. tanár szives értesítése.

² Historia domus Pestiensis 33. l. A kegyesrendi ház levéltárában.

Az első előadást 1719. júl. közepe táján tartották meg benne. A retorika és poétika tanára, az ifjú Puchóczy Márton írta a darabot *Zokomus királyról* (De Zokomo rege.)

Sem a darab, sem szinlapja nem maradt ránk, azonban a *besztercei* piaristák 1731-ben ugyanilyen tárgyú darabot adtak elő s ennek megmaradt latinul, magyarul, németül kiállított szinlapja¹ felvilágosít minket, miről is szolt a pesti színház első darabja.² «A comedia summája» a szinlap szerint a következő: «Zocomus alsó India Királya, csudálatos Fiának (kit Leonatusnak nevezünk) meg térése által maga-is egész népével elhagyván a bálvány Isteneket, Krisztushoz fordul, és a Keresztény hitre áll». A mese határozottan érdekesebb a legtöbb iskolai szindarab tartalmánál: van benne elevenség és bizonyos bonyodalom. Motivumai a keresztény legendák világából vannak véve; egy-két vonásában élénken emlékeztet Barlám és Jozafát ismert legendájára. Ime: Az előregedett Zokomus király átadja trónusát fiának, Leonatusnak. «Indiai barlangok között lakó Felix nevű remete» hozzá készül, hogy a derék lelkű ifjút a keresztény hitnek megnyerje. Leonatus egy vadászat alkalmával keresztjelet lát az égen, e felirással: *Ezt tiszteljed*. Nem érti a jelenést, de ekkor az épen útjába került Felix megmagyarázza a csodát. Leonatus szívesen hallgatja Felixet s magával viszi a királyi udvarba; a remete az ifjú királyt csakugyan megtéríti, anyjának nagy öröme, mert ő már régóta titkos keresztény. Az apa azonban megijed, elfogatja Felixet s börtönbe vetteti; Leonatus kiszabadítja a remetét s maga foglalja el helyét a börtönben. A pogány papok minden követ megmozdítanak, hogy a kereszténység terjedését meggátolják; azonban hiába: bálványait az Isten «csudálatosan Mennykövel elrontja», mire megtérnek a főemberek s végül keresztény lesz maga Zokomus király is. «Kinek megtérésén a Comedia vigad.» A darab szereplőit így nevezi meg a szinlap:

Dedicator	Arsaces
Zocomus Rex	Clearchus
Constantia Regina	Felix Eremita
Leonatus Regis Filius	

¹ A kecskeméti kegyesrendi ház könyvtárában. (Subita Metamorphosis sive Zokomus rex.)

² Nem lehetetlen, hogy ez az 1731-ben Besztercén előadott darab egy a pestivel. Puchóczy Márton 1728–29. tartózkodott Besztercén s ott hagyhatta Zokomust valamelyik társánál, aki előadatta. Ilyen esetre van példa.

Szerepe van még a király hat s a királyné két *udvari emberének* s előfordul két *égi géniusz*, két pogány pap, két ör, két vadász s a darab végén fellépő *gratiarum actor*.

Az ifjú tanár nagy szorgalommal készül az előadásra; jóelőre kiosztja a szerepéket: a király szerepét Imre János, a pestmegyei alispán fia játszotta, Leonatusét pedig Mosel Ferdinánd, az imént említett tanácsosnak fia kapta. (Később a kegyesrendnek egyik hasznos tagja.) Az előadásra meghívták a tanácsot s az összes előkelőségeket, de megjelent úgyszólván az egész város, úgy hogy a terem zsufolásig megtelt.

A darab — mint akkoriban az iskolai drámák rendszeren — *prologussal* kezdődött. Ez a bevezetés a városi tanácsot magasztalta, mint a gimnázium és a színház alapítóját s a darab ajánlása is a tanácsnak szólt. A prologus elhangzása után felállott Mosel Antal és az ifjúsághoz félóra hosszat tartó, nemes hévvel előadott beszédet mondott; a jelenlevő közönség nagy gyönyörűséggel hallgatta a szép beszédet s mindenki csodálta a tanácsosnak szónoki tehetségét. Erre a ház rektora, Goldperger felelt; pontról-pontra velősen válaszolt a tanácsos beszédének egyes részeire, végül köszönetet mondott a tanácsnak jótekonyságáért és megjelenéséért. Ez a beszéd is nagyon tetszett. Csak ezután kezdődött meg a tulajdonképeni színelőadás a ház történetének írója szerint «a legnagyobb tetszés közepette». Minden jól ment és — megint csak a krónikást idézzük — «ezzel az előadással igen nagy becsülést szereztünk magunknak, a szerző pedig fényes dicsőséget aratott».¹

Így folyt le az első színelőadás Pest városában.

¹ A bpesti kegyesrendi ház «*historia domusa*». 37. l.

III.

Néhány érdekesebb előadás. Az első magyar nyelvi emlék. Pécsy Domonkos ünnepi előadásai. Az első magyar tárgyú darab: Endre és Béla viszálykodása. Farsangi játékok.

A következő évek előadásairól legnagyobbbrészt csak nagyon rövid, nagyon hézagos adataink vannak. Egypár színjátéknak s ünnepi declamationnak mégis megmaradt a kinyomtatott *programmja*, melyek már többet is mondanak az egyes előadásokról. Ezek közül az érdekesebbeket be fogjuk mutatni; így az iskolai darabok főbb típusait is megismerjük.

Az első nyomtatványok, mely a pesti gimnáziumra vonatkoznak, 1725-ből valók: két drámának a színlapjai; az egyik: *Excita Numinis Vindicta in Mithridate Ponti rege luculenter exhibita*, a másik: *Dignitas nova iucunda simul et curiosa*. Az első Mithridates király kiélezetten tanulságos története, a másik allegorikus játék: Momusnak és Mercuriusnak küzdelméről szól, mikép fosztja ez meg csellel, hazugsággal Momust kincseitől. A második darab *actorai* között igen előkelő neveket olvasunk: Keglevics Gábor gr., Vécsey János br., Vécsey József br., Mattyasovszky László.

A következő évből rendkívül érdekes műsor maradt ránk: az *első magyar nyelvű emlék* a pesti gimnázium multjából. Ez az *Erkölcstnek dicsőssége* című darabnak színlapja. Szerzője a 21 éves *Kaiszer József* klerikus-tanár; feljegyzésre méltó, hogy Pesten született (1705.) előkelő tisztviselő szülőktől. Az ő érdeme tehát, hogy a pesti piarista színházban a magyar nyelv megszólalt; mert minden valószínűség a mellett szól, hogy az előadásnak nyelve magyar volt: mért nyomatták volna *épen ezt az egy* műsort tisztán magyarul, ha az előadás nem lett volna magyar nyelvű? Sajnos, a feljegyzések sokszor elhallgatják az előadás nyelvét; a krónikairó latinul írja a darab címét, még

akkor is, mikor az előadás maga magyar nyelven folyt le, amint több adat bizonyítja.¹

A pesti színpadon is adtak néha-néha magyar játékot: az első magyar darab valószínűleg az *Erkölcnek dicsősége*.²

Három *részből* áll. Az egyes részeket *énekek* előzik meg, melyek allegorikusan vonatkoznak a következő jelenetek tartalmára. A darab maga — ezen nem fogunk csodálkozni — inkább jelenetek egymáshoz fűzése mintsem igazi cselekvény. Az allegoria beleszövése csak hátráltatta az ügyis sovány mesének szövést.

Grassalkovich Antalnak, a koldusdiákból királyi személynökké emelkedett hires férfiúnak tiszteletére játszottak. Ez időben Budán tartózkodott, mint a királyi ügyek igazgatója s többször megjelent a piarista házban. Jóakarát sokszor kimutatta a piaristák iránt.

1727-ben *Triumphus Veri(s)* címen a syntaxisták és a grammatisták kedves allegorikus játékot adtak elő, amelyről érdekes *három nyelvű* színlap maradt ránk. Az évszakok versengenek az elsőségért, a küzdelmet bonyolítja Bissexus (= szökő év), sőt részt vesznek benne a hónapok is. A harcot Jupiter dönti el: Bissexust egyidőre száműzi s a Tavaszt teszi az «Eszkendőnek legfőbbik részévé».

Az ünnepi játékok tekintetében nevezetes az 1728. év: ebből az időből ránk maradt *három ünnepi előadás*, melyekkel az iskola előkelő vendégeit «égő szeretettel» ünnepelte. A rend egyik neves poetája, *Pécsy Domonkos* tanította akkor a felsőbb osztályokat, ennek szerzeményei a megmaradt darabok. Kettő ezek közül dicsőítő versek (panegyricusok) gyűjteménye: az egyikkel Berkes András váci nagyprépostot tisztelték meg, aki a váci piaristáknak, de a pestieknek is nagy jótévedője volt. A növendékek *évi adójukat* (Vectigal annum) rótták le, a rétorok és a poeták verssel ünnepelték, a syntaxisták szónoka pedig egy kis tréfás beszédet mondott, melynek minden mondatát fordítva kellett érteni: ami benne rosszat jelentett, jóra kellett magyarázni. A második panegyricus Imrhe Jánosnak, nyitrai püspöki titkárnak szól, akit szintén jótévedőjüknek tiszteltek a pesti piaristák. Az eleje nagy körmönfonsággal szerkesztett versezet: a hexameterek kezdőbetűiből ez a mondás állítható össze: *Per-*

¹ L. pl. Takáts Benyák B. 106. l.

² Színlapját l. a Függelékben!

illustris Dominus Joannes Imrhe vivat; azonkívül minden hexameternek első része rimel a végével (leoninus-vers). Ime a vers befejezése:

Vive Deo soli, Musas contemmere noli
 Incinctus mentis donis cum laude nitentis
 Vernes et sertum decoret tua festa refertum
 Ac post non tetram pius assumeris ad aethram
 Ter fortunatus vives meritisque beatus.

Ilyen ügyeskedő játékokkal mulattak a kor tanultjai — a közvetlenséget, a kifejezés természetességét, sokszor elnyomja e versekben a keresettség: az érzésnek őszintesége, a ragaszkodás tiszta hangja mégis megcsendül bennük.

A hexameteres vershez egy rimes latin vers csatlakozik, az egyházi himnuszok formájára; ennek is közöljük az utolsó szakaszát:

Superata tandem morte
 Poli perfruare sorte
 Gestis clarum tuum bustum
 Sit et virtute venustum
 Fortunatae et beatae
 Scande culmen gloriae.

Érdekes a Koháry Istvánnak tiszteletére írott szindarab is, amelynek szinlapja szintén megvan.¹ Koháry a kornak egyik vezető embere, országbíró, mindenképen figyelemre méltó egyéniség; nem utolsó érdeme, hogy költészetünket is szeretettel művelte. A piarista iskoláknak nagy barátja, egyik főpatronusa volt, a pesti ház szintén élvezte jótéteményeit. A hála kifejezése tehát az *Onomasticus Mercurii Stephanitus* című darab, melyben a pesti piaristák és növendékek ünneplik előkelő vendégüket.

A darab *argumentuma* a következő: Mikor Atlasnak leánya, Maja, világra hozza Mercuriust, ez a nap örömet jelent az isteneknek, mert Mercurius az ő követük lesz, az utazóknak, mert ő az uton levők segítője s a megholtak lelkeinek, mert Mercurius vezeti őket a boldogok hazájába. Ezek tehát méltán örvendhetnek Mercurius születésnapjának.

Az *argumentum* előrebocsátása után kezdődik a darab. Két felvonásra (*actus*) oszlik; az elsőnek foglalatja: Atlas megünnepelni készül unokájának, Mercuriusnak születése napját. Maga Mercurius is elmegy az ünnepre. Útjában a *manesekkel* talál-

¹ A pesti kegyesrendi ház könyvtárában.

kozik; egyeseket közülük varázshotjával életre kelt, másokat a boldogok honába vezet. Ez ellen hiába küzd Pluto, aki az Alvilág számára szeretné a lelkeket megszerezni. Elhatározza, hogy Vulcanus közbenjárásával bepanaszolja Jupiternél Mercuriust s még Lybitina (a gyász istennője) segítségét is fel akarja használni ellene.

Mercurius nem búsul ezek miatt. Útjában eléje járulnak a múzsák, hogy áldja meg forrásukat s pártfogolja őket Jupiter előtt. A II. felvonásban folytatódik a heves küzdelem Mercurius és Pluto között: ez a satyrok segítségével a maneseket saját birodalmába akarja terelni, ám Mercurius sokakat megment, bár némelyek mégis Pluto hatalmába jutnak; a satyrok azért bő jutalmat kapnak Plutótól. Mercurius és Vulcanus megjelennek Jupiter előtt és előadják panaszukat. Vulcanus ügyetlen beszéde miatt nevetségessé válik, Mercurius szives fogadtatásra talál s a múzsák megkapják Jupiter pártfogását. A gonoszokat pedig bűnhődés éri: a satyrokra halált mond ki Jupiter, Libytinára az Alvilág büntetését szabja ki; az égiek és a földiek között szövetség jó létre. A satyrok vigan táncolnak, amikor lesújt rájuk Jupiter villáma: Pluto menekül, a satyrok megsemmisülnek s Libytinát pedig Jupiter követi az Alvilágba hurcolják. Az Olympusról visszatérő Mercuriust a múzsák szívesen fogadják s születése napját évről-évre nagy örömmel megülik.

A végén megkapjuk a darab magyarázatát is: a darab tulajdonképpen *allegoria* s nem más, mint a jó és a rossz küzdelmének feltüntetése, mely az előbbi diadalával végződik. Minden mozzanatnak megvan a maga jelentése. Azt is megtudjuk, hogy Mercurius születése napja a *nagy emberek*, tehát itt Koháry István ünnepét is jelzi.

A színjászók névsorában van egy adat, mely az irodalomtörténetet is érdekli: e darabban Ganyemedes szerepét *Orczy Lőrinc* 10 éves grammatista játszotta, a későbbi híres katona és jeles költő.

Tipikus iskolai dráma az 1730-ban előadott *Resplendens Gloria Martis*: János, Armenia királya, unokájának, Leonak adja át trónusát s ő maga remete életre szánja magát. De mikor a törökök unokája ellen támadnak, a haza szeretete arra készíti, hogy fegyvert öltön remete ruházata fölé s ő is küzdjön az ellenséggel; a törököket Isten segítségével csakugyan meg is futamítja.

A darab szerzője jeles piarista író, az akkor húszéves

Kácsor Keresztély, aki a legkisebbekkel adatta elő ezt a darabot, amely a városi tanácsnak van ajánlva.

1733-ban a magyar történelemből vett tárgyat adnak elő: a *Discors Amicitia* c. darab Endrének és Bélának viszálykodását viszi színre Bonfini szerint: Endre, bár trónját öccsének, Bélának ígérte, megkoronáztatja fiát, a gyermek Salamont. Béla Lengyelországból hoz hadakat Endre ellen; sok magyar is hozzá áll; a csatában Endre foglyul esik s így Béla diadalt arat.

A történelmi anyag kezelése nagyon hasonlít a függelékünkben közölt *Megszégyenült irigység* című szinjáték szövésehez: fegyvercsörgés, ruhacsere, cselszövés van bőven, de egységesen kigondolt mese nincs. E darab szinlapján a játszóik között feltűnő a sok előkelő név: ott szerepel a többi között két Haller gróf is. A szinlap az előadás évét rejtett szavakban jelöli: legközönségesebb, hogy a mondatból összeszedett nagybetűk adják az évszámot, sokszor azonban «cabalisticus» rejtvény az évszám, amelyet meg kell fejtetni.¹

A világirodalomnak egyik ismeretes vándorló meséjét, a *halál követeit* dolgozza fel a *Lucullus* című darab (1734.) Lucullus imádkozik, adja meg neki az ég azt a kegyet, hogy előre megtudja halála napját, nehogy a végső óra készületlenül találja. Az Őrzőangyal megígéri, hogy elküldi előre a halál követeit. Az ifjú most vigan merül el a világ örömeibe. Az Őrangyal küldi a követeket: mindenféle veszedelmet, súlyos betegséget, komoly intéseket a megtérésre; az ifjú azonban nem érti meg ezeket — jó a halál s ő elkárhozik.

Ime egy tárgy a római martirologiumból (*Infantia Deo sacrata* 1734.). A hispániai Justus és Pastor még iskolás gyermekek, mikor elfogja őket a martírság vágya. Elvetik iskolai szerszámaikat s önként sietnek a halálba: Dacianus megvesszőzteti őket, ők kölcsönösen bátorítják egymást: nemsokára fejöket veszik. A darab Almásy János personalisnak van ajánlva. Érdekes, hogy a táncosok külön is föl vannak a szinlapon említve. A darabot a *legkisebbek*, 9—12 éves fiúk adták elő.

Van *farsangi előadásokról* is szinlapunk; az egyik: *Volatile Imperium seu Lusatius post Iacchi fata Biberiae haeres* (1732.). A darab mulatságos jelenetek sorozata. *Hilaria* és *Biberia*, a vigság és a nagyotivás országa szerepel benne, olyan alakokkal, akiknek

¹ Minden betű egy-egy számot jelent; a számok összeadása által megkapjuk az évszámot.

gyöngéjük a hor; Jacchus az a gazkópé, akitől a jóerkölcsű ifjakat s a jámbor férjeket óvják — ő azonban könnyű diadalt arat mindeneken s hatalmával sántát, vakot, beteget meggyógyít. A darabban egy sereg fecsegő asszony is szerepel: Pintella, Dorotilla, Ludmilla, Camilla, Clipiclepetoria s a víg jelenetek szövésében nem csekély rész jut nekik. A darab Jacchus bukásával végződik; míg vígan dorbézol, szózat hallatszik felülről: Még három nap s elpusztul Lusatia — Jacchust megüti a boros guta s holtan esik le a hordóról s Lusatius veszi át örökét, ki Ludmillával nászt ül.

Proteus partem in omnem versatilis seu Bromeus szintén farsangi játék (1731.). Az istenek megijednek, hogy Bromius (= Bacchus) hivei mindinkább szaporodnak; Mercurius hiába fenyegeti az embereket mindenféle csapásokkal: a mámor befogja fülüket. Egy darabig garázdálkodnak a korhely jó madarak: Bombomachides, Oribasus, Xenodoxophylaces stb., de a végén — természetesen — győz a «sobrietas», Bromiust pedig a Dunába vetik. Itt is szerepel egy sereg fecsegő asszony, Malatesta és társai, Motacilla, Frintilla, Sibilla.

IV.

Az iskolai dráma célja. A darabok témái, forrásai. A műfajok jelölése.

A drámák szerkezeti beosztása. Az akadémiák, defenziók.

Az előadások további ismertetésében természetesen nem haladunk évről-évre — a függelék megadja ezt az áttekintést is — hanem összefoglaló képet igyekszünk adni a pesti gimnázium és általában véve a piaristarend színjátékairól.

Talán az előzőkből is eléggé kitűnt, hogy az iskolai drámák kultuszának oka nem az irodalom ápolása, ily célt tehát nem kereshetünk ezen előadásokban. A *célt* világosan megjelölik a ránk maradt feljegyzések, az egyes drámairók nyilatkozatai. Ez elsősorban pedagógiai: «... Minden Komédiának azaz ő föl tett céllya, hogy vagy valami Gonoszságnak undokságát, vagy valami jó erkölcsnek dicsíretes voltát terjeszsze szemeink eleibe . . .»¹ (Pállya, Ravaszi és Szerencsés prologusában). A darabok témái tehát első sorban *tanításra* valók: hirdetik az erényt, gyűlöletes színben tüntetik fel a bűnt; a cselekmény csak arra szolgál, hogy bizonyos erkölcsi igazságot világosítson meg s ezzel az ifjúság (és a jelenlevő közönség) szívbéli nemesbülését előmozdítsa. Szigorúan kidolgozott, szabatosan felépített *cselekményt*, igazi drámai bonyodalmat, következetes *jellemeket* hiába keresünk e szindarabokban. Annál több bennök a megindítást szolgáló *beszéd*, erkölcsi tanítás az iskolai dráma főcélja érdekében.

A második cél az *ifjúság szerepeltetése* a nyilvánosság előtt: gyakorlása a *latin nyelvben* és a közönség előtt való *bátor fel-*

¹ A kor általában véve is ezt várta a színháztól. A XVIII. század 90-es éveiből való színházi instructio ezt mondja a színház főcéljának: az erényt ösztönzőleg, a bűnt megutáltatólag rajzolni, hogy a színház az erkölcs kellemes iskolája legyen. (Bayer J.: A nemz. játékszin tört. II. 299. l.)

lépésben. Az azon korbeli ifjúnak, ha a közéletben részt akart venni, szüksége volt a latin nyelv minél szabatosabb ismeretére: az iskola, amint jól tudjuk ezidétt legfőképen a latin nyelv tanításával foglalkozik. Az ifjaknak a klasszikusok beszédeit meg kellett tanulniok s szabatosan előadniok; ez volt az előgyakorlata a szinpadra kilépőknek. Ezen a ponton lép a piarista iskolai dráma *szoros kapcsolatba az iskolai tanulmányokkal*: az előadás nem pusztá látványosság, sem ideig-óraig tartó szórakoztatás, hanem a tanítás kiegészítő része. E tekintetben a piaristák nem feledkeztek meg rendalapítójuk gondolatáról: amit az iskolába beviszünk, az legyen kapcsolatban az iskolai élettel. A szinpad ezenkívül a tetszetős külső megjelenésre, helyes testtartásra, szép járásra is szoktatta a tanulókat. Épen ezt a nevelő erejét emlegeti Deményi László (1735-ben) Szegeden: az ifjak a mozdulatok durvaságát, vagy lanyhaságát, a testtartás mindenféle félszegségét a színelőadások alkalmával vetkőzik le legkönnyebben.¹

Ugyanő a szinpadot a dicsőség leghatalmasabb és leghasznosabb pályájának mondja, «mely a leendő polgároknak megnyitja az utat a szereplésre és a legmagasabb méltóságokra». Tulzó nyilatkozat, de mindenesetre jellemző a kor fölfogására.

A két említett főcél mellett mindenesetre ezt a harmadikat, a *becsvágy nevelését* sem szabad említés nélkül hagynunk. Főbb szerepet csak jobb előmenetelű tanuló kaphatott, akinek tiszta, szép előadása volt; azért élénk verseny indult meg e jutalomért.

Az előadásokkal az iskola a *közönség, az előkelők tetszését is kereste* és sokszor előkelő pártfogóit ünnepelte a színre hozott darabokban. Ha áttekintjük a megmaradt szinlapok ajánlásait, lehetetlen észre nem vennünk az iskolának ilyen irányú törekvését, amelynek megvolt azaz eredménye, hogy országos előkelőségek is szívesen megjelentek az iskola falai között, elismerésökkel, sokszor anyagi támogatással is jutalmazták az iskola munkáját. Különben a közönség tapsának keresése nem nyomul annyira előtérbe, mint később, a magyarosodás korszakában, amikor ez a cél lép az első sorba, amint látni fogjuk. Eleinte az iskola a közönséget akarja megnyerni saját eszméinek: később ő száll le a közönséghez s tapsaiért versenyez.

¹ Ez a beszéd hüen rajzolja e kor felfogását a színjátszásról. Magyar fordítása megjelent Szmollény Nándor A szegedi magyar nemzeti színészet százéves története c. könyvében. 201. l.

Ilyen a piarista színjátszás iránya általában — ilyen Pesten is. Mikor a rendház 1751-ben új színházat akart emelni, a város támogatását kérte folyamodványában és két dolgot hangsúlyozott különösen: a színjátékok *erkölcsnemesítő* irányát és a színjátszás *képző erejét*.¹

Habár a Pesten ez időben előadott szindarabok közül egész terjedelmében nem maradt meg egy sem, amelyről feltétlen bizonyossággal megállapíthatnók, hogy itt adták elő, azonban a kezünkben lévő másutt színre került darabok,² és különösen a színlapok kellő tájékozást nyújtanak a pesti darabokra vonatkozólag is.

Már magukból a kiválasztott *témákból* is érdekes tanulságokat kapunk.

A legnagyobb változatosságot látjuk e tekintetben: a világ minden részéből ide hozott alakok jelennek meg a szinpadon, de mind egy célra törnek: az erkölcsi világrendet magyarázzák. A bűn és erény küzdelme folyik le a nézők előtt. A gyűlölség káros hatása (1722.), az ártatlanság győzelme (1723, 1734.), a nagyravágyás szomorú kimenetele (1724.), a büntető Gondviselés igazságossága (1725.), a gyermeki hit ereje, mely a vérpadig kitartó (1725), a gazdagság, a méltóságok megvetése, (1726, 1735.) a kegyesség példája (1727, 1735.), az igazság diadala (1728, 1731.), a hazaszeretet erénye (1740), a bűnös megtérésének érdeme (1734.), a bú és öröm váltakozása (1737.), a türelem erénye (1737.), a harag ártalma (1737.) stb. változatos példákban jelennek meg s melyekben szemléltetve látható mindenkor az erény diadala.

Bárhonnan veszik is a tárgyat, az erkölcsi oktatás célzata mindegyikben megvan: könnyű erről meggyőződnünk, ha az előadott darabok színlapjait, vagy csak címeit is átfutjuk. Sok szerző már a címben jelzi az alapeszmét, amely szerint a tárgyat feldolgozta. A katolikus drámának az a sajátosága, hogy a szinpadon lefolyó cselekmény egy felsőbb eszmére utal, hogy az emberi cselekedet mindig szigorú erkölcsi beszámítás alá csúszik, melynek megvan a túlvilági jutalma vagy büntetése, ez iskolai drámák egy részében is élénken élénk tükröződik. Szeretik a szimbolumot s még akkor is, ha a tárgy maga beszélne, túlon-túl magyarázzák az erkölcsi vonatkozást. Ezt részben a kor divata hozta magával: a pász-

¹ Idézi Takáts: A pesti piarista koll. tört. 144. A főváros levéltárában nem akadtam rá az eredeti folyamodványra.

² Ilyenek: Alcestes, Hanno, Titus Manlius stb.

torosdi játékok még nem multák idejüket s az irodalom nagyszámú alkotásai Európaszerte az allegorizálás, szimbolizálás csinált virágaiba burkolják sekélyes eszméiket. Az iskolai dráma sem vonhatta ki magát az allegorizálás e divata alól. A tanító célnak aggodalmaskodó szem előtt tartása is könnyen megmagyarázható: a rendi előljáróság első sorban aszerint ítélte meg a drámákat, tanulságosak-e? A tanító célzatnak szinte kézzelfoghatónak kellett lennie, hogy az iskolában előadhassák a darabokat.

Mindez kétségtelenül ártalmára vált a drámai cselekménynek, a valószerű jellemzésnek; a drámai mozgató-erők helyébe a tanítómester szentenciái lépnek előtérbe s folyton megakasztják az úgysis élettelen jeleneteket.

Mivel a valláserkölcsi igazságokról van szó, azt gondolnók, hogy a Szentírásból vett tárgyak a leggyakoribbak a pesti piarista színház műsorán: azonban nem így van: mindössze négy veszi tárgyát az ó-szövetségből és három az új-szövetségből. A Szentírásból vett darabok a következők: Leo de tribu Juda, Joseph patriarcha, David, Jephthe az ó-szövetségből, Perierat et inventus est (A tékozló fiú története), Krisztus születéséről, és a megváltásról szóló darabok az új-szövetségből veszik tárgyukat.

Természetesen nagyon sok a görög-római írókból vett tárgy és alak; ilyenek: Artaxerxes, Agatocles, Mithridates, Philippus, Parmenio, Leander, Dacius, Cyrus és Aspasia, Zeno, Leonides, Epaminondas, Icarius, Crispus, Theodosius és Valens, Marcus Coriolanus, Servius Sulpitius Galba stb.

Nagy számmal vannak olyan darabok, amelyek a keresztény latin írók műveiből s a martyrologiumból veszik tárgyukat. Ezeknek hősei pl. Celsus és Nazarius,¹ Vitalianus, Justus és Pastor, Hyorchus, Joannes Armeniae rex, Florillus, Heraclianus, Adrastus, Leonides, Leander, Arcadius, Zeno, Placentinus.

Az újabbkori történelemből alig vesznek valamit. (Ilyen pl. Ferdinandus). Magyar tárgyúak a következő darabok: Endre király, Koháry István (Dávid képe alatt) és Pest város felszabadítása Lotharingiai Károly által (Hercules alakjában

¹ Ennek a darabnak tárgya a breviarium szerint a következő: Nazarius megtéríti a gyermek Celsust Franciaországban, magával hozza Itáliába. Mikor Nero üldözi a keresztényeket, Celsust és Nazariust a tengerbe vetik, ahonnan esodálatos módon megmenekülnek. Milánóban végre vértanúságot szenvednek Krisztusért; tetemeiket, bár évekkel később akadnak rájuk, még friss vérrel földve találják, mintha csak akkor szenvedték volna el a vértanúságot. Ezután nagy pompával Rómába hozzák ereklyéiket.

allegorizálva.)¹ Rendi vonatkozású darab is csupán egy van, (ez sem feltétlen bizonyossággal az): *Scholae piae magister*.

Az *allegoria*, melyet egy nyitrai piarista színlap *himes beszédnek* mond magyarul, az említetteken kívül még több darabban szerepel; a Krisztusról szóló darabok is allegoriák, a *Triumphus Veris* című tavaszi játék szintén ide való.

Elég sok a *farsangi* szindarab is (*actio bacchanalistica*). Ezek a vígjátékok adataink szerint több szabadságot mutatnak, a tanítás nem nyomul bennük annyira előtérbe s első sorban mulattatni akarnak; a pajzán jókedv néha szinte kicsap a korlátok közül. Ahogy a rövid tartalmú kivonatokból megítélhetjük, hasonlóak lehettek, ezek a vígjátékok a pálosoktól ránk maradt dévaj hangú színművekhez (*Omnia vincit amor, Bacchus*).² Jellemző azonban, hogy íróik még sem felejtik szem elől az iskolát: a darabok végén mégis csak ott van a tanulság. Ilyen farsangi játékok: *Laeta hilaria* (vidám mulatságok), *Orgia non ultra orgiam* (szójáték: egy rófnél nem hosszabb orgia.) *Iucundum Bacchi gubernium, Tempestas comessionis Epicureorum, Tempus omnia aequat* stb.

Ezek a darabok képviselik tehát a pesti színház műsorán a *víg elemet*. Amit e korban *comoediának* neveznek, az nem mindig vígjáték: a komoly tárgyú darabok is sokszor e néven szerepelnek. (Kácsor egy Krisztusról szóló darabot is *comoediának* nevez). A vígjáték neve lehet még: *actus comicus*. A *szindarab* megjelölésére legtöbbször szerepel az általános jelentésű *actio, actio theatralis, actus scenicus*. Pár darabnál, amelyeknek pedig komoly a tárgya, *comico-tractoedia* névvel van jelölve a műfaj; ezekkel kapcsolatba a komoly felvonások közé szöve *víg jeleneteket* adtak elő.

A *felvonást* az *actus* szóval jelezték, a jelenetnek *scena* a neve. A darab elején rendszerint megvan a *prologus* és az *argumentum* (a darab rövid tartalma), néha még külön *dedicatio* a jelenlevő ünnepelthez. Több darabban a felvonásokat görög műszóval találjuk jelölve; ezek tulajdonképpen a szerkezet kiemelkedő pontjait nevezik meg: *protasis* (bevezetés), *epitasis* (bonyodalom), *catastasis* (tetőpont), *catastrophé* (kifejlet). Másutt az egész cselekmény *felvonások nélkül* folyik le s a darab *inductiókra* (jele-

¹ Hazai tárgyak más gimnáziumokban: Szegeden: *Libertas Civitatis Szegediensis, Bellum S. Stephani Regis cum Gyula*; Béla király, Korvin János; Kecskeméten: Mátyás király (1725.), Salamon, Szent László stb.

² Pálos iskola-drámák a XVIII. évszaktól. Kiadta Bayer. R. Magyar Könyvtár 2.

netekre) van osztva; ezek száma rendszeren megközelíti a huszat. A szindarabokat legtöbbször *prózában* írták, nem ritka azonban a *iambusokban* írt darab sem.

Az említett sok változatos tárgy változatos forrásokra is utal. A klasszikusokat bőven és szabadon használták, de ép oly szívesen fordultak latinul író keresztény szerzők műveihez is. A szinlapok sokszor fölemlítik a forrást s így láthatjuk, mi minden fordult meg az iskolai drámák szerkesztőinek kezében. Az egyháztörténelem, a martyrologium csak úgy, mint újabb írók (pl. Barclay Argenise), de különösen az iskolai célra dolgozó szerzők. Több darab argumentuma hivatkozik Bidermann jezsuita könyvére. Bizonyosan használták a tanulságos drámák megjelent gyűjteményeit is, amelyekből mintát vehettek. (Ilyenek pl. *Comoediae et Tragoediae aliquot ex novo et vetere Testamento desumptae*, Basileae 1541. Avancini jezsuita *Poesis dramatica* címen 1678-ban kiadott szindarab gyűjteménye). Arra is van példa, hogy elküldték egymásnak a már kész darabokat s azokat átalakítva adták elő. A magyar tárgyak forrásaképen legtöbbször Bonfini szerepel. Az eredetiséggel a szerzők nem sokat törődtek, igazán eredeti darabot alig is írtak.

A szindarabokkal párhuzamban jelennek meg a piarista iskolákban a rendalapító szellemében művelt *akadémiák*. Kezdetől fogva nagy gondot fordítottak előadásukra, egyideig, ahogy tudjuk, csupán az akadémiákon mutathatta be az ifjúság ügyességét.

Az akadémia legtöbbször *declamatiók* előadásából állott. A declamatio gyakorlat, melyet a nyilvánosság előtt szavaltak el. Szerzője leginkább maga a tanár, aki osztálya ügyesebb növendékeivel mondatta el az előre kidolgozott és megtanult tárgyat. Ezzel egyrészt a tanár is megmutatta, mit tanít, mily eszmekörben foglalkoztatja növendékeit, másrészt a tanuló is bebizonyíthatta a szép előadásban, a nyilvánosság előtt való fellépésben való ügyességét. Ilyenfélék az *opuscula panegyrica* néven nevezett dicsérő beszédek is, amelyekkel a gimnázium kitűnő vendégeit ünnepelték. (Pl. 1728-ban Koháryt, Erdődy nyitrai püspököt).

Verses formájúak az *eclogák*, *idyllionok* címet viselő pásztorjátékok, amelyekben a hagyományos pásztornevek alatt (Tityrus, Coridon, Menalcas stb.) a tanulók dicséretet zengtek iskolájuk vendégeiről. Ezekhez járulnak még a legkülönfélébb *versek*, mértékesek, rimesek, szójátékokkal, rejtvényekkel kicicomázva, sőt más és más auctorokból idézetformán összeállítva. (Ilyen pl. egy Koháryt ünneplő vers).

A declamatiok igen gyakran *párbeszéd*ek, szinte olyanok, mit a szindarabok (declamatio scenica, ad modum actionis). A különbség az, hogy nincs bennük cselekmény, csak párbeszéd; bizonyos felvetett tételt igyekeznek megoldani a beszélgetés folyamán vagy buzdítást tartalmaznak vagy pedig magyarázatot adnak valamely kérdésről. (Ilyenek a pesti előadások között: De monte Parnasso, De Socrate et Xantippe, Religiosa vita est amplectenda, De origine urbis Romae, De septem Graeciae sapientibus). Ilyenfajta declamatio, colloquium, ecloga, idyllion sok maradt ránk latin nyelven a XVIII. századból, a Pesten előadottakból is.

Meg kell még említenünk a szent Katalin tiszteletére írott beszédeket és panegyricusokat is. Szent Katalin volt a humanista ifjúságnak védőszentje s ünnepét, november 25-én évről-évre nagy pompával ülték meg. A vallásos ifjúság képzelete különös buzgósággal csüngött szent Katalin nemes alakján s azért versenyezve adták jelét tiszteletüknek iránta. Szokás szerint először valamelyik tanár mondott beszédet a templomban, majd az ifjúság adott elő *declamatiot* vagy *panegyricont*. 1727-ben Desericzky Ince írt ilyen beszédet, ezt Tapolcsányi Pál rétor, a későbbi híres piarista (mint ilyen Gergely) mondta el. Ez a beszéd nyomtatásban is megjelent: címe: *Catharina, Virago Alexandrina Oratoria Narratione culta*. Dicsőítő beszéd ez, amely szent Katalin élettörténetéhez kapcsolja a jeles tettek ünneplését. Sokszor megkapó hévvel, s egyúttal a szónoki fogások teljes ismeretével szól az ifjúsághoz, s Katalin erényeinek követésére buzdítja. 1730-ban pedig egy szent Katalint dicsőítő *verset* nyomtattak ki, melyet Nemcsényi Adolf írt s Keiser József és Zsidanics Imre adtak elő. Ez is keresett formájú, rimes hexameterekben, leoninus versekben van írva.

Ezek az előadásokon kívül a pesti gimnáziumban 1719. óta virágzó *Mária-társulat* ünnepei szintén alkalmat adtak a tanulóknak a nyilvános fellépésre. Mikor pedig Cörver Elek 1743-ban megindítja a modern filozófia tanítását, ezzel kezdetüket veszik a filozófia vitatkozások, defenziók is. Ezek igen előkelő hallgatóságot vonzottak s ép annyi dicsőséget szereztek a pesti piarista gimnáziumnak, mint a színelőadások, főleg mikor Benyák Bernát *magyar nyelven* szólaltatja meg a «bölcsekedés tudományát.» (1777.).

V.

A színpad és felszerelése. Szereposztás. Női szerepek. A muzsikások, bohócok. Az előadások ideje. A közönség; előkelő vendégek. A nyelv.

A pesti színpad felszereléséről már föntebb hallottunk: azzal mind a város, mind a rend tagjai nagyon megvoltak elégedve. Azonban valami túlságosan pompásnak még sem szabad képzelnünk: a város szegénysége miatt csak a körülményekhez képest szerelhette föl ezt a színpadot. Egyébként az előadások költsége nem az ő gondja volt.

A darabok előadását a *díszletek* és *öltözetek* kiállítása tette költségessé. A színpad berendezésében s az öltözködésekben bizonyos valóságosságra törekedtek s így sokféle dologra volt szükségük. Érdekes pl. a függelékben közölt darab elején az az utasítás, hogy mivel a szín erdci tisztás, *füvel kell behinteni a színpadot*. Ugyanebben a darabban szerepel a bokorból előugró *nyúl*, a felreppenő *madár* stb. E kellékek előállításánál még költségesebb a ruhák megszerzése: a színházaknak voltak ruhatáraik, amelyekben különösen a klasszikus darabokban szükséges ruhákat tartották, azonban jóformán minden darabnak megvolt a maga különös követelménye a ruha tekintetében. A játszók nem is jelenhettek meg előadásról-előadásra a már ismert ruhákban. Új kellékekre tehát majd minden darabnál volt szükség.

Mindezeknek költségét a gimnáziumnak, sőt nem ritkán az előadó tanárnak kellett előállítania: pártfogók után nézett, a a jobb módú játszó tanulók szüleinek támogatását is kérte, akik szereplő fiaiknak megszerezték a szükséges öltözeteket. A szülők támogatása különösen így nyilatkozott. A játszók között azonban szegényebb tanulók is voltak, akiknek öltözetére már a rendháznak sokszor nagyon szükös pénztárából kellett a költ-

seget elővenni. A város biztonnyal támogatta egy részben az előadókat, amint azt más városról is olvassuk¹ s így gyűlt össze változó szerencsével az előadás költsége, amelyről az előadó tanárnak mindig be kellett számolnia. Az 1717-ben Nyitrán tartott káptalan ajánlja a házak főnökeinek, hogy «midőn valaki drámai előadást (drammaticam repraesentationem) színre hoz, mérsékelt költséggel (moderatis expensis) támogassák; az előadó pedig, amennyi pénzt kapott, azt az előjárónak hűségesen mondja meg és a számára kiszabott résszel legyen megelégedve.»²

A «mérsékelt költség» nagyon döntő körülmény volt a piarista iskolai drámák előadásánál: ettől függött első sorban a darabok szerepeinek száma s a mérséklet a «látványosságok» produkálásában. Az írónak ugyancsak ügyelnie kellett, hogy a darabot sok szereplő fölléptetésével ne tegye túlságosan költségesé. S ha átvizsgáljuk a megmaradt darabok szereposztását, azt látjuk, hogy az nagyon változatos, hol kevesebb, hol több tanuló szerepel: s e tekintetben nemcsak a darab természete határoz, hanem a költség is. A jezsuiták drámáiban általában több a statiszta-szerep; van jezsuita dráma, amelyben 80-nál több szereplőnek nevét is kinyomatták a szinlapra. Az ilyen daraboknak megtaníttatása, gyakoroltatása nem kis terhet rótt az előadó tanárra, de másrészt az iskolai életet is kivonta rendes medréből ennyi tanulónak más téren való foglalkoztatásával. Ahol csak 20—25 tanuló, vagy még kevesebb játszott, ezt az iskolai élet még sem érezte meg annyira. Viszont igaz, hogy oly pazar fényvel kiállított darab hatása sokkal inkább növelhette az iskola népszerűségét, mint a szerény előadás.

A szerepek kiosztása mindenesetre a tanulók egyéniségéhez alkalmazkodott; a jó tanulók jutalmul kaptak hosszabb szerepeket. Így lett a szinpad a «dicsőség iskolája». A jó előadók pénzbeli segítségben is részesültek, különösen a szegényebbek. Bár a piarista iskolák szegények voltak, még e célra is tudtak bizonyos összeget fordítani. A piarista generális már 1696-ban ajánlja a német-magyar provinciának (akkor összetartozott a kettő), hogy az előjárók a házak vagyoni képességéhez mérten bocsássanak bizonyos összeget a magisterek rendelkezésére

¹ Szegeden pl. 1723-ban először 8, azután egy másik előadásra 25 «rénes forintokat» ad a város «tisztelendő páter piarista uraimék instantiójokra.»

² Capitula Generalia, Provincialia stb. A kegyesrend közp.levéltárban.

különösen azon tanulók megjutalmazása céljából, akik az iskolai drámákban kitűnnek.¹

Van arra is példa, hogy a megjelent előkelőségek jutalmazták a kitünőbb játzókat.

A darabok megtaníttatása, begyakorlása nehéz feladat lehetett, különösen a kicsinyekkel, hiszen ezek is, 9—12 éves fiúk, évről-évre előadtak szindarabokat; nemcsak a rétorok és a poéták szerepelnek a színpadon, hanem a syntaxisták, grammatisták, sőt a legkisebbek is! Igazán valószínű cselekményről ilyen körülmények között természetesen szó sem lehet: a közönség bizonyosan nem is a darab cselekményében gyönyörködött, hanem abban a naivságban, amellyel e gyermekek a sokszor súlyos szerepekkel könnyedén megküzdöttek. A nagyobbak azonban már sokszor igazán gyönyörködtetik hallgatóságukat: a főszereplők kiválasztásánál bizonyosan keresték a megfelelő tehetséget. Egy fontos körülmény különben megkönnyítette ezeknek a diák-színészeknek a föladatát: az iskolai drámák személyei nem *egyénített*, hanem *tipikus* jellemek, egy tulajdonságnak, egy érzésnek megtestesítői. (Pl. a vitéz katona, a jámbor keresztény, a dicsőségre vágyó, az irigy, a hiú, a bűnökbe merült stb.) A szereplőnek tehát csak arra kellett ügyelnie, hogy eltalálja a szerepének megfelelő viselkedést, beszédmódot; a betanításnak is ez volt egyik főfeladata.

Női szerepek elég gyakran előfordulnak a szindarabokban: az első pesti darabban is van nő-szereplő. Némely darabban, például a farsangi játékokban, öt-hat nő is szerepel. Ezeket természetesen női ruhába öltöztetett tanulók játzók. Sok darabnak címe olyan, hogy valószínűtlennek kell tartanunk előadását nőszereplő nélkül.² Ilyen pl. az 1731-ben előadott *Impietas novercae* (A mostohaanya gonoszsága) vagy *Connubium Cyri cum Asia* (Cyrus házassága Aspasiával) 1736-ban stb.

A legtöbb darabban vannak statiszta szerepek; ezeket a színlapok így jelölik: milites, cursores, captivi stb. s nagyon sokszor *jocastae*, azaz *bohócok*. Ezek valószínűleg a felvonásközökben, vagy a darab végén mulattatták a közönséget. Így pl. egy darab színlapja (*Dignitas nova*) határozottan jelzi, hogy a darab

¹ *Decreta Visitationis Gen. anni 1696. Capitula Gen. stb.* A kegyesrend központi levéltárában.

² Ilyen már 1686-ban is előfordul *Privigyén: De muliere Samaritana* (szerzője: Gregorius ab Annunciatione B. M. V.) *Annales Prov. Hungariae Schol. Piar. ab anno 1666.* A kegyesrend központi levéltárában.

végén tréfás előadás lesz. A szereplők között vannak a *muzsikusok* is. Ahogy már említettük, a legtöbb darabban *zene* is előfordul; sok darabba szöttek énekeket, sőt táncokat, a felvonásközökbe *chorusokat*. A népesebb piarista házakban *zenészeket* (musici) találunk, akik az istentiszteleten kívül a darabok előadásánál is szerepeltek. Számuk természetesen nem nagy (3—4, de néhol 6 is.) Az énekeket a tanulók énekelték, a táncokat is ők lejtették el.

Mind a próbák, mind az előadás alkalmával arra kellett ügyelni a szabályok értelmében, hogy a tanulók iskolai kötelességeiket ne mulasszák el. Így pl. a rend generalisa 1692-ben elrendeli, hogy szindarabot csak ünnepe napon, vagy szünet alkalmával lehet előadni, de nem rendes tanítás napján.¹

Legtöbbször a *tanév végén*, azaz ebben az időben augusztus végén, vagy szeptember elején játszottak, amikor a vidéki szülők is bejöttek a városba gyermekeikért; azután gyakori az előadás a farsangi szünetek alatt; néha volt karácsonyi játék is, rendszeren Krisztus születéséről, a nagybőjtben pedig Krisztus kinszenvedéséről. Előfordul még előadás májusban, júniusban és júliusban is. Az előadások ideje adataink szerint *délután* volt a piarista iskolákban. Dugonics pl. följegyezi, hogy egy darabját d. u. 5—7 óra között játszották.

Ezeket a játékokat, ünnepi előadásokat annyira megszokták, hogy ez időben elmaradhatatlannak látszottak. Igen fontos oknak kellett közbe lépnie, hogy az előadás elmaradjon. Így az 1738—42. évek között a pestis dühöngött a városban és környékén: ez megakasztotta az iskolai életet, úgy hogy a tanítás is nehezen folyt s a szinjátékok is nagyrészt elmaradnak. 1740-ben Nozdroviczky Severin mégis előadja a *Halál birodalma* c. szinjátékát, valószínűleg a pestisre vonatkoztatva darabjának címét. 1741-ben a rendfőnök eltiltja a pestis miatt a színelőadásokat.

Az iskolai színházat nagy örömmel látogatta a közönség s mindig megtöltötte a termet. Ez arra mutat, hogy az előadások érdekelték és valóban, minden feljegyzés arról számol be, hogy a szinjátékok évről-évre nagy tetszést arattak. Az előkelőket külön is meghívta a tanulók küldöttsége, egyébként megjelent, aki csak tehette, nemcsak férfiak, hanem nők is. A Catalogus iuventutis sokszor beszámol a megjelentekről: jóformán minden előadáson ott voltak a hétszemélyes és a királyi tábla tagjai a

¹ Archivi Domus Podolinensis Liber III. 98. l. A kegyesrend központi levéltárában.

városi tanácson kívül. Azonkívül «igen sok városbeli», «számos tisztviselő» vagy csak általában «nagyon sokan». A pesti színházban megfordult országos előkelőségek feljegyzéseink szerint a következők voltak: Bakó János püspök, Grassalkovich Antal, Koháry István, Erdődy Ádám nyitrai püspök, Berkes András váci nagyprépost, Csáky Imre biboros-érsek, Almásy János, Kapy Gábor, báró Révai Mihály, Szentiványi János, Reviczky János, Patachich Ádám kalocsai érsek, Eszterházy Ferenc, Terstyánszky János, Batthyányi József primás stb. Ezen előkelő vendégeket azzal is igyekeztek kitüntetni, hogy az előadott darabokat nekik ajánlották. A testületek közül a hétszemélyes táblának és a városi tanácsnak ajánlottak egyes darabokat (ez utóbbinak ismételve is: 1727, 1729, 1740.)

A darab tartalmát és a szereplők jegyzékét kinyomatták s a megjelenteknek adták át. Ilyen érdekes szinlapokat közlünk függelékünkben.

Az előadott darabok nyelve általában véve *latin*. Mivel a latin nyelv, a latinos műveltség uralkodik országszerte, a piaristáknak is e nyelven kellett szolgálniok a műveltséget. Azonban már rámutattunk olyan esetre is, amikor minden valószínűség szerint *magyarul* játszottak s könnyen lehet, hogy ez többször is ismétlődött. Német előadásról — pedig Pest német város volt ez időben — egyáltalán nem tudunk.

A latin nyelv azonban nem uralkodott végig a piarista szinpadon: az a rend, mely egy század alatt teljesen összeforrt a magyarsággal, azzal mutatta ki háláját és ragaszkodását a magyar haza iránt, hogy elsőrangú ápolója lett a magyar nemzeti műveltségnek.

Ez az idő lényegesen átalakítja a piarista iskolai drámát is.

VI.

A drámairás, zeneszerzés tanítása. Piarista drámairók. Nevezetesebb szerzők az első korszakban : Viola, Desericzky, Pécsy, Kácsor, Nemcsényi, a két Cörver, Tapolcsányi, Orosz, Bajtay.

A Pesten előadott darabok szerzői közül már többeket névszerint is fölemlítettünk. A rend igen sok kitünő tagja tanított a gimnáziumban s ez a körülmény mindenesetre nagyban emelte az iskolai színjátékok színvonalát.

Ez időben a piarista növendékpapokat úgy oktatták a drámairásra, mint ahogy manapság tanítjuk például a helyes stilizálás, szerkesztés módját. A régi iskola — elfeledkezve a költői tehetség egyéni voltáról — a költői művek iratását is gyakorolta, a költészetnek bizonytalannal nem sok hasznára. A többség az eltanult sablonok között mozgott s a klasszikusok fölszedgetett morzsáit variálta dolgozataiban ihlet nélkül, kevés költészettel. Azonban akadt a tanulók között költői tehetség is, aki tudott érzést önteni az ismert formákba, sőt hangot adott egyéniségének is.

Nemcsak a drámairást, hanem a *zeneszerzést* is tanították, még pedig elsősorban az iskolai dráma érdekében: hiszen majd minden darabban volt zene. Ez már nehezebb tudomány lehetett s nem hisszük, hogy tanítása egyetemes lett volna; sajnos, a hiányos följegyzések miatt a zeneszerzés tanításának módszeréről többet nem mondhatunk: azt bizonyosan tudjuk, hogy sok iskolai drámának írója az előforduló zenét is maga szerezte.

Ilyen képzettséggel lépett ki hát a piarista nevelőintézetből a tanár, kinek a tanítás mellett, sőt azzal kapcsolatban föladata volt a szindarabok szerzése, hegyakorlása és előadása. A pesti gimnázium jeles tanárainak izlése, műveltsége, a kor viszonyaihoz mérten magas színvonalra emelte Pesten az iskolai drámát. Erre a gimnáziumra a rend kezdettől fogva igen nagy gon-

dot fordított s az itt megfordult tanárok között — a kollégium történetírójának tanúbizonysága szerint — igen sok a jeles képzettségű egyén. Mi kiemeljük ehhez, hogy feltűnő sok közöttük a magyar nevet viselő tanár. Ime a mult homályából most felbukkant néhány drámairónak neve: *Puchóczy* Márton, *Szokolóczy* Vencel, *Erdöss* István, *Sándor* Chrysostom, *Simonyi* Alajos, *Molnár* Máté, *Parlay* Lőrinc, *Borsoss* Dénes, *Rátay* Egyed, *Cziffkay* István, *Béldi* Gergely. Ezek az irodalom más terén nem igen szerepeltek. Vannak azonban a pesti gimnázium tanárai között országos nevű emberek is, akik nevüket bevésték a magyar műveltség történetébe, sőt akad igazán költői tehetség is, aki kedvezőbb körülmények között talán magasabbra is emelkedhetett volna.

Ilyen a legrégebbek között *Viola (Fiala) Jakab*, akiről Kácsor azt írja, hogy ez időben nem volt nála külön drámairó.¹ Könnyen s halásosan verselt, a klasszikusok közül nem egy művet könyv nélkül tudott. Mivel az ifjúság rajongott érte, a darabok előadásával nagy hatást tudott elérni.

Desericzky Ince, a század legtudósabb férfiai közé tartozott; működéséről még szólni fogunk.

Pesti tanár korában egy iskolai év alatt öt darabot adott elő: ezek közül a szent Katalin tiszteletére írt beszédét már említettük is.

Pécsey Domonkos e korszaknak egyik legjelesebb drámairója. Mikor 1730-ban Csáky bíboros-érsek tiszteletére Scholae piae magister című darabját adotta elő, a ház feje örömmel jelenti a rendfőnöknek, hogy ez a darabja rendkívüli tetszésre talált.² Kácsor nagy díszesetekkel halmozza el mint tudóst, tanárt és íróként egyaránt. Irodalmi munkássága csakugyan az átlagon fölül emelkedik s még a panegyricusok keretében is tud figyelemreméltót alkotni.

Kácsor Keresztély a kegyesrend egyik legszorgalmasabb írója, számos kötet kézírata van a kegyesrend központi levéltárában, melyek legnagyobb része a rend történetére vonatkozik: csupa becses adalék valamennyi. A színjátékok történetében is előkelő hely jut neki. Pesten végezte a gimnáziumot s az iskolai darabok előadásában mint kitűnő tanuló bizonytal

¹ Kácsor K., *Viri illustr. Schol. Piar.* p. I. 63. l. E könyveeske az e korbéli jeles piaristák rövid életrajzát foglalja magában. (A kegyesrend közp. levéltárában.)

² Gaiger házfőnök levele Szlopnyaihoz. A kegyesrend központi levéltárában. Idézi Takáts. A budapesti piarista koll. tört. 140.

élénk részt vett. Tanárkodását is itt kezdi s itt írja első darabját (1730.). Munkássága inkább a második korszakban válik fontossá, amikor az iskolai dráma új utakat keres: e tekintetben ő az egyik útmutató. Ezen érdemeiről alább fogunk még szólni.

Nemcsényi Adolf, a későbbi rendfőnök, a panegyricus-költészetnek egyik jelesebb művelője volt; szent Katalinról írt versét említettük is már. Pesten előadatta Koháry István emlékezetére írt darabját.

Egyidőben tanított Pesten a két *Cörver* báró, *Elek* és *János*, örökre díszeli a magyar kegyesrendnek. Itthoni tanulmányaik elvégzése után mindketten Rómába mentek ismereteik gyarapítása végett s onnan haza hozták az *újabb filozófia* (Leibnitz, Wolf) oktatásának módszerét. Épen a pesti gimnáziumé a dicsőség, hogy *1743-ban* Cörver Elek itt kezdi tanítani ezt a modernebb filozófiát. Cörver Elek, sajnós, fiatalon halt meg, azonban a filozófia tanítása a tőle megkezdett irányban tovább fejlődött, úgy, hogy e tekintetben a piarista iskoláké az úttörés érdeme. János, az ifjabb Cörver hasonlóképen nagyműveltségű férfiú volt. Mint a pesti háznak feje bölcsen vezette e fontos ház és gimnázium mindennemű ügyeit. A rendfőnöki tisztet is viselte.

Cörver Elek Pesten előadott szindarabja: Victor incudis et mallei Adamas Leonides, (1735) Cörver Jánosé: Leander optimam partem elegit (1735).

Tapolcsányi Gergely, Dugonics Andrásnak irodalmi serkentője, szintén tanított a pesti gimnáziumban. Később rendfőnökké választották; kitűnő szónok s egyáltalán nagyműveltségű férfiú, akit méltónak tartottak Pázmány főpapi székére. Egyike a leglelkesebb magyaroknak ebben az időben.

Orosz Zsigmond, a későbbi jeles rendfőnök az iskolai drámának szintén szorgalmas művelője volt. Pesti tanárkodása alkalmával előadatta *Pest város megszábadításáról* írt darabját. Nyitrán pedig az Eszterházyakat ünnepelte egyik iskolai szinjátékában.

Bajtay Antal, a XVIII. század hírneves piaristája hasonlóképpen előadatott egy szindarabot a pesti színpadon. A pesti gimnáziumnak volt jeles növendéke, 1747-ben pedig nagy tekintélyű, európai műveltségű tanára. 1749-ben a budai királyi palota alapkövetésénél oly hatalmas beszédet mondott, mely emelkedését egyszerre biztosította. Bécsbe hívták akadémiai tanárnak, majd a trónörökösnek, a későbbi II. Józsefnek lett a tanítója, nemsokára pedig rendfőnök s rövid idő múlva erdélyi püspök.

Különösen mint szónokot magasztalják, de pedagógiai dolgozatai is nagy gondolkodónak mutatják. *Magyar nyelvű verseket is írt*, ezeket azonban nem ismerjük.

Íme a legkiválóbbak azok között, kik egy félszázad folyamata alatt a pesti gimnáziumban tanítottak s akiknek neve az iskolai dráma történetében is kiemelhető. Ha más téren aratták is nagyrészen sikereiket, súlyos egyéniségük az iskolai dráma terén is érvényesülhetett s műveltségük révén jótékony hatást fejthettek ki a pesti közönség izlésének fejlesztésére.

VII.

A kegyesrend a nemzeti szellem szolgálatában. Az iskolai dráma megmagyarosodása. A megmagyarosodott iskolai dráma jellemző tulajdonságai.

A pesti színpad. Atmenet a világi színpadra. A *Megszégyenült irigység*.

Minél mélyebben ereszti a kegyesrend a magyar talajba gyökereit, annál jobban itthon érzi magát ezen a földön. Amióta különálló rendtartománnyá lett (1721.), számos magyar növendék lépett tagjai közé; ezek kapcsán is mind szorosabb a kötelék a rend és a magyar társadalom között. Megveti lábát a nagy magyar városokban, megismeri a magyar népet, csak úgy, mint a nemeséget, amellyel állandó érintkezésben van, látja és átérzi a nemzet bajait s fogékonyságot nyer szellemi szükségletei iránt.

Nagyműveltségű magyar piaristák megfordulnak a külföldön s hazatérve, szomorúan látják nemzetök elmaradottságát; Bajtay Antal egyik külföldről írt levelében panaszosan említi, mennyire hátra vagyunk s ez a gondolat fájdalommal szorongatja szívét: kijelenti, rajta lesz, hogy a külföldi tapasztalatok nyomán a magyar haza fölyirágoztatására munkálkodjék.¹ A két Cörver báró hasonló érzéstől ösztönözötve, tudományát a nemzeti műveltség gyarapítására igyekszik kamatoztatni. Mások hasonlóképen nyilatkoznak és cselekesznek. Munkásságuk természetesen elsősorban az iskolára vonatkozik: a tárgyak tanítása, a módszer tekintetében a külföldön tapasztaltak alapján új utakon igyekeznek járni s igazán hasznos, kötelelességtudó nemzedéket nevelni a hazának. Szükségesnek tartják azonban a hivatásukkal rokon téren, a tudományok művelésében is munkálkodni. Az *aureum scientiarum saeculum* tudósai között a piarista írók igen diszes helyet foglalnak el. Még mielőtt a nemzeti eszmék friss fuvallata országszerte éreztette volna ébresztő ha-

¹ Idézi Takáts: A bpesti piarista koll. tört. 161. l.

tását, a piarista írók latin műveikben is a magyar nemzeti kérdések iránt érdeklődnek. Desericzky Ince, kiről Horányi azt írja, hogy a haza forró szeretete nagy dolgokra ösztönözte,¹ öt kötetes hatalmas munkát ír a magyar nemzet eredetéről, ősműveltségéről. (De initiis ac maioribus Hungarorum 1748—60.) Ennek a könyvnek nem utolsó érdeme, hogy ez terelte figyelmét az ifjú Dugonicsnak a magyar nemzet messze multjára: ennek olvasásakor kezd ábrándozni a dicső magyar elődökről. Így hatnak egymásra a lelkes piarista írók.

És csakhamar fölébred a kegyesrend tagjaiban a *magyar nyelv kultuszának* köteletségérzete is. Nem csupán az egyszerű tanárok, mint amilyenek a székely Horváth Benedek, vagy a magát büszkén «jászberényi szittyá magyarnak» nevezgető Hájos Gáspár, hanem a rend vezetői is rajta vannak, hogy a magyar nyelv ne legyen mellőzött árva a latin mellett. Szlopniai rendfőnök rendeletei között vannak már a magyar nyelvre vonatkozó utasítások is. Cörver János rendfőnök híres *Methodusa* pedig így emlékszik meg a magyar nyelv tanításáról (1757.): «... Úgyan hány ember van, aki a hazai nyelvet alaposan tudná? Legtöbben a közönséges nyelvi szabályokat sem ismerik. A legalsó osztályoktól kezdve tehát fel a retorikáig bezárólag a latin nyelvvel együtt, egészen hasonló módszer követése és hasonló szorgalom kifejtése mellett taníttassék a hazai nyelv is (sajátlagos geniusa és természete szerint,) ami főleg a szabályok megismerése, olvasás, fordítás és fogalmazás útján történhetik meg.»²

Tapolcsányi Gergely rendfőnök hasonlóképen fontosnak tartja a magyar nyelvnek szerepét a piarista iskolákban. Nem is lehet tőle mást várnunk, aki a magyar irodalmat annyira szerette; ő az *első piarista, aki magyar nyelvű művet adott ki.* (1744: Gyászbeszéd Károlyi Sándor grófról.)

A piarista iskolákban különálló helye volt a magyar történelem tanításának is, ellentétben a kor más iskoláival, ahol ez csak a világtörténelem kapcsán kapott helyet. Szlopnay rendfőnök már 1746-ban megiratja a magyarok történetét az iskolák használatára. A történelem tanítása a hazaszeretet ápolásának kitünő iskolája, ha lelkes tanár önt bele éltető szellemet. Nemcsak a vezérek korát tanították, mint hazai oktatásügyünk egyik

¹ «Nostrum Desericium incredibilis semper Patriae amandae amor ad praeclare audendum incitavit.» *Scriptores Piar. Scholarum*, pars I. 638.

² Eredetije a kegyesr. közp. levéltárában. L. Fináczy E. A magyarországi közokt. története I. 152. l.

jeles ismertetője hiszi,¹ hanem eljutottak egészen korukig. Így volt ez épen a pesti gimnáziumban is.² Hogy pedig a szellem erősen hazafias volt, erre is van érdekes adatunk. Egy veszprémi orvos (dr. Pukli) szokta volt emlegetni, hogy Petykó András piarista, mikor a történelem tanulása közben a Rákóczi-korra került a sor, kihúzta zsebéből furulyáját s elfújta rajta a Rákóczi-nótát. És ez a nóta mindennél többet mondott a Rákóczi-kor dicső, majd szomorúra vált idejéről. «Így tanítottak minket a históriára» – dicsekedett a veszprémi orvos büszkén.³

Mindezek mutatják, hogy a piarista iskolák szelleme a XVIII. század derekán már teljesen a nemzethez simul. Egész gárdát tudnánk felsorolni a piaristák közül, akik a század második felében a magyar nyelvnek, magyar műveltségnek, magyar irodalomnak lelkes bajnokai. De legyen elég megemlítenünk, hogy közülök kerülnek ki nemcsak az irodalom közönséges munkásai, hanem országos vezérei is, *Dugonics András és Révai Miklós*.

A piaristáknak általánosan hazafias szelleme természetesen nem hagyhatta meg változatlan latin formájában az iskolai drámát sem: a század derekán túl a piarista színpad is erősen magyarosodik. Hirtelenül, máról holnapra természetesen nem történt meg ez a változás sem: föl-fölbukkan itt-ott a magyar nyelvű dráma, majd mind gyakoribb lesz: igazi sikereket épen a magyar nyelvű drámák aratnak leginkább.

Az elsők között, akik magyar nyelven művelik a drámát *Perczel Imrét*, *Dugonics Andrást* kell említenünk. Perczel Imre rendkívül művelt és szeretetreméltó férfiú, a későbbi egyetemi tanár és rendfőnök, szegedi tanár korában 1758-ban írt egy magyar nyelvű «vigjátékot», melynek címe: *Adakozó öregről és fősvény ifjúról*.⁴ Dugonics András 1762-ben adat elő egy magyar nyelvű darabot (címét nem tudjuk), amelyről — nem ismerve az előzményeket — azt írja, hogy ez volt az első magyar szindarab Szegeden. Ezzel indul meg tehát Dugonics irodalmi

¹ Fináczy id. m. I. 151. l.

² A gimnáziumi jegyzőkönyvek tanúbizonyságai (Ab anno 1776. 46. s. köv. l.) Úgy látszik, nem egyforma terjedelemben tanították az egyes gimnáziumok a történelmet: de adataink szerint másutt is elég bőven tárgyalták (pl. Vác-on, Dugonics ottani tanárkodása idejében.)

³ Csaplár Benedek följegyzése. *Hol* történt az emlegetett eset, a feljegyzés nem említi. Petykó András Pesten is volt tanár 1777—79.

⁴ Catalogus Iuventutis Schol. Szeg. Divényi Gyula kegy. r. tanár szíves közlése.

munkássága s Dugonics fellépésével kezdődik a piarista iskolai dráma nagyobb fokú magyarosodása is. Magyar nyelvű iskolai drámái még a következők: *Menechmi* (Plautus után 1766), *Gyöngyösi* (1770), melyet később *Tárházi* cím alatt újra átdolgozott. Átdolgozta még Plautus *Asináriáját* is.

Iskolai drámáink megmagyarosodásában tisztos nevet vívott ki magának *Pállya István* is.

Két magyar nyelvű szindarabja maradt meg: Pazarlay és Szűkmarkosy (1767) és a Takátstól *Ravaszly és Szerencsés* címen nevezett darab. Dugonics és Pállya kortársak voltak (ez utóbbi is 1740-ben született), növendék-éveik egyrészt is együtt töltötték. 1764/5-ben pedig együtt tanárkodtak Vácon, majd később is Nyitrán; azt is tudjuk, hogy jó barátságban állottak egymással. Bizonyos, hogy hatással voltak egymásra: nagy magyar mindakettő s céltudatosan tűzik ki maguk elé a nemzeti eszme szolgálatát. Túlzás azonban, hogy «Dugonics az iskolai dráma terén mesterét láthatta Pállyában»,¹ Dugonics a maga útján járt, mikor egészen ifjan magyar nyelvű darabot adatott elő.

Pállya István határozott hangon, mely e korban szinte szokatlan, követeli a magyar nyelv jogát; ime egyik darabjának *prologusa*:

«Mivel az előbbeni Magyar Komediánkban, amint észre vehettük, kedvek töltt Uri halgatóinknak, azon iparkottunk, hogy ismét egy Magyar Komediával Excellenciádnak Kegyelmes Urunk,² és a többi uri halgatóinknak Kedveket találhassuk. És ugyan ezen Munkának tovább való folytatására az is ösztönt adott, hogy az illetén Iskola béli magyar Játékok által az Iffiuság a Magyar Nyelvben is gyakoroltatik és hogy az Iskolánk béli Iffiak a Merésséget, és az böcsületes emberek közöt való tisztességes és nyájas tarsalkodást a Magyar Nyelvünken elő adatott Komediákból Szinte úgy föl kaphatták, mint a Deák komediákból. Annak okáért már mostanában a franciák, olaszok, és a Németek Európának leg Nevezetesebb Nemzeti még a Deák Iskolákban is francia Olasz, és Német Komediákban gyakorollák az Iffiuságot. Amint sok Elmés Komediajokból ki teccik, a mellyeket az Iskoláknak Közönséges hasznára nyomtatásba ki bocsátanak és a mellyek a Régi Komედusok úgy mint Plautus

¹ Horváth Cyrill: Adalékok Pállya István műveihez. E. Phil. Közl. XXVIII. 434. l.

² Valószínűleg a veszprémi püspökre vonatkozik.

Terentius, és Seneca Munkáival csak nem vetekednek. Mi is ezeknek nyomdokit követvén, egy Magyar Komédiát adunk elő, amellyhez minek előtte hozza fogjunk, Szükségesnek ítéltük lenni, hogy annak költőt historiáját rövid Sommába foglaljuk.»¹

A Pazarlay és Szükmarkosy azonkívül valóságos iránymű a nemzeti nyelv és szokások védelmére;² csipős gúnnyal ostoroz mindent, ami idegenségével magyar erkölcsünket megrontja. Az idegent imádó magyart pellengérré állítja egyik alakjában, viszont a nemzetéhez hű hazafit a legrokonszenvesebb színekkel rajzolja Magyariban. Ez az alak előzője Pontyinak s azon sok magyaros alaknak, akik a későbbi szindarabokban magyaros megjelenésükkel amnyira kivívták a közönség tetszését.

A magyarosságot tekintve Pállyának e darabja az összes piarista iskolai drámák élére tehető.

A sokoldalú *Benyák Bernát* hasonlóképen nagy magyarosító: ő, aki magyarra tette a filozófia nyelvét s a magyar ügynök végig lángoló buzgalmú bajnoka, sok magyar nyelvű szindarabot írt; ránk maradtak ezek közül a következők: *Megszégyenült irigység*, *Mauritius*, *Joasz*, *Mostellaria* (*Plautus és Holberg után*). Azonkívül van több latin nyelvű darabja is.

A magyar nyelvű szinjátékok írói közül kiemelhetjük még *Hájos Gáspárt* (Szegeden átdolgozta *Captivit*) és *Bolla Márton*t, a jeles történetíró, akinek *Ariston* című darabja a figyelemre méltóbb iskolai drámák közé tartozik.

Mindezen darabok mutatják már a változást az előző korszakhoz képest. Már maga a nyelv közelebb hozza e darabokat a való élethez, a nagy közönséghez. S ezentúl mindinkább a közönség tetszése irányítja a drámairó tollát: a pedagógiai cél háttérbe szorul, a szinjáték első sorban mulattatni akar s a közönség is csak oly darabot szeret, melyet mulatságosnak talál. Jellemző erre nézve Benyáknak kifakadása a *Joasz* prologusában: «Ki ne csodálná, vagyis inkább ne nevetné a különös városok népeinek szokásait? Ezek tudniillik csak a merő tréfákat lesik, áhítják a komédiákban, melyek ha szüntelenül elő nem kerülnek, csak csekély itélettel vagynak az egész játék felől».³

Azonban ő sem tudja s tán nem is akarja egészen kerülni a kor izléséhez való alkalmazkodást; a *Mostellariába az asszonyi felekezet kedvéért* egy mulattató «közjátékot» szűr be, amely bi-

¹ A kegyesrend központi levéltárában.

² Takáts: Pállya István élete. 24. l.

³ Takáts Benyák B. 112. l.

zony csupán csak a mulattatást szolgálja. Ilyen jelenetek bőven vannak Dugonics és Pállya darabjaiban is. A hang mind szabaddabb lesz, a nyers kifejezések nem illenek az iskolai szinpadra — de mindezekben a kor izlése nyilatkozik. Egyszóval a korabeli társadalomhoz alkalmazkodnak és szinte elfelejtik, hogy az iskola falai között vannak.¹

Ez az alkalmazkodás az iskola szempontja szerint hanyatlás jele az iskolai drámában, azóban a világi szinpad nyert vele: *ilyen formájában már alkalmassá vált a dráma, hogy az iskola falai közül kiléphessen.*

A változást egyébként más körülmény is előmozdította: e korszakban mindinkább a külföldi drámai gyűjteményekre fordul a piaristák figyelme s ez a körülmény lényegesen hat az iskolai színjátékokra. A kegyesrendi novitiusok egyik kitünő magistere (1765—1776), a nagyműveltségű, a külföldi irodalmakban jártas Kácsor Keresztély is *rámulat a külföldi drámákra. Rosa* című (latin nyelvű) vigjátéka (1772, Privigyén) arról tanuskodik, hogy volt érzéke a tiszta költői hatás iránt s így izlése fonalán biztosan vezethette növendékeit, miképen írják drámáikat. Kácsor hívja fel figyelmüket Racin műveire is. Az ő tanítványai Simai, Endrödy, Egerváry, Bolla.

A világi szinpadra készült drámák átdolgozása természetesen *más levegőt hozott az iskolai szinpadra.* Eredeti darab alig akad; azok a jó magyaros nyelvű darabok, melyeket eddig eredetieknek hittünk, szintén átdolgozások, ahogy azt a szorgalmas kutatók bebizonyították. Dugonics Tárházija és Pállya István Ravaszy és Szerencsésnek nevezett vigjátéka a Gotsched-Jéle Deutsche Schaubühne III. részének egyik darabjából, a dán Holberg *Tyboe Jakobjának Bramarbas* című német fordításából van átdolgozva.² A Pazarlay és Szükmarkosy két darabból van szerkesztve, mindakettő a Schaubühnéből való: *Der Verschwender* az egyiknek a címe, *Die Hausfranzösin* a másiké.³ Benyák legjobb darabja, Joasz is idegen forrásra em-

¹ A piarista iskolai színjátékok azonban nem esnek soha erkölcsi kifogás alá, mint némely hazai és külföldi iskolai drámák. Mikor 1765-ben Ausztriában betöltik az iskolai drámák előadását, ezt egyrészt a darabok erkölcsi silányságával okolják meg. (Váli i. m. 46. l.)

² L. Hahn Adolf: Dugonics Tárházija. E. Phil. Közl. VI. 776—784. l. Horváth Cyrill: Adalékok Pállya István műveéhez u. o. XXVIII. 433.

³ Kováts Dezső: Pállya István Pazarlay és Szükmarkosy című iskolai drámája. Irod.-tört. Közl. XVII. 35. l.

lékezetet. Pállyának fentebb közölt prologusa nem hiába utal a franciák, olaszok és németek «sok elmés komédiájára» — a piarista drámairók forgatták a külföldi szindarabokat.

Feltűnő a modernebb darabok mellett Plautusnak újra felépő kultusza. Az iskolai dráma kezdetén, a XVI. században, mikor a nyelv gyakorlása kedvéért játszanak, Terentius és Plautus darabjait adják elő az iskolai szinpadokon. A piarista iskolákban a XVIII. század első felében ritka a Plautus-féle darab (pl. Pesten 1737-ben adnak elő egy átdolgozást), annál gyakoribb azonban a század második felében. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy feltámadván a drámai érzék, örömmel nyulnak az igazán mulattató szindarabokhoz. Ezeket legközelebb kapták a klaszikus szerzőkben. A pedagógiai cél pedig úgyszólván háttérbe szorult.

Plautus darabjai közül ime a következőket dolgozták át ez időben: *Menechmi* (Tarnóczy Simon Szeged, 1755; Hájos Gáspár Szeged, 1768; Dugonics, Vác 1766; *Menechmi* címen is van egy átdolgozás 1776. (Németh Károly véleménye szerint írója Szauer Ambrus); *Asinaria* (Dugonics, Vác, 1770); *Captivi* (Hájos Gáspár Szeged, 1768. *magyarul*; a kegyesrend központi levéltárában is van egy átdolgozás; az átdolgozó neve ismeretlen); *Mostellaria* (Benyák Szegeden, 1769; Simai Kristóf: Váratlan vendég;); *Rudens* (Pállya Veszprém, 1767); *Aulularia* (Tarnóczy Szeged, 1755.); *Pseudolus* (Tarnóczy Szeged, 1756; Holly Vác, 1766); *Epidicus* (Keszthelyi László, Vác 1766). Ez a sorozat természetesen nem teljes.

Ime a piarista iskolai drámának képe a XVIII. század második felében: erősebben lüktet benne az élet elevensége, közelebb igyekszik férközni a közönség szívéhez. Ilyen volt ország-szerte, ilyen volt Pesten is.

Sajnos épen ezekről az érdekes évekről alig van adatunk. A feljegyzések megszűnnek épen akkor, amikor a magyar nyelv helyet kap az iskolai szinpadon. Az előadásokat megszokták s feljegyzésüket nem tartották szükségesnek. Sőt a daraboknak legnagyobb része is elkallódott; maguk a szerzők sem sokat törődtek velük. Azt hisszük, ennek oka épen az, hogy ezek a darabok *átdolgozások*: a szerző nem is tartotta igazán a maga művének az átírt darabot. Bizonyosan azért nem említi pl. Benyák irodalmi dolgozatai között színműveit, pedig a sokszor kevés értékű panegyricusokat is felsorolja. Horányi sok piaristának fölemlíti kéziratban meglévő munkáját, az iskolai drámákra azonban legtöbbször ő sem vet ügyet.

A pesti szinpad és gimnázium a hetvenes években kezd rohamosan magyarosodni. Ekkor már elhagyta régi helyét és sok küzdelem után 1762-ben költözött mai helyére.¹ Ennek az új, a réginél tágasabb épületnek is volt szinpada, hogy hol állott, arra nézve nincs adatunk. Már ekkor a magyarság erős várának tartották ezt az iskolát. Mikor Teleky József gr. 1777-ben megjelenik Benyák Bernát tanítványainak magyar nyelvű filozófiai vetélkedésén, hatalmas beszédet mond, melyben a pesti piarista gimnáziumot a magyar nyelv ápolásáért különös dicséretekkel halmazza el; ime egy rész ebből a nevezetes beszédből:²

«Bizonyítja . . . Nemzetünk jó Változását, hogy egyéb példákat elhalgassak, nevezetesen a mi Magyar Delphosunkban, vagy — is a Magyar Themis Oraculumának lakó Helyében helyezettett Tudományok' Műhelyének³ minden tiszteletre méltó Tanítóinak dicséretes ügyekezete — is, a' kik egynehány izben észre vették már édes Nemzetünkkel, hogy az régenten csak Görög, és Deák, de már most más Nemzetnek köntösét — is viselő Muzsák a' Magyar öltöztől — is nem éppen iszonyodnak; sőt mintegy Magyar Athenét építenek, ahol mind Apollo, mind Minerva a' több Karokkal együtt öszvességgel Magyar nyelven szólván, mutassák próba kövön a' Magyar nyelvnek nem csak elegendőségét a' Tudományok' tanításjokra, és gyakorlásokra, hanem magához édesítő kies ékességét is, következő képpen meg czáfolják azokat, kik édes nyelvünket buta merészséggel tapodni bátorzkodnak. Örvendezhetsz tehát Nemes Iffü! bölcs Tanítóddal együtt, hogy a' Muzsák Magyar Athénásának építéséhez dűcsőséges ügyekezettel fogtatok . . .»

Benyák azonban nemcsak a filozófiai oktatást magyarosítja meg a pesti gimnáziumban: a gimnázium szinpadán is előadat magyar nyelvű darabokat. Tíz évi pesti tanárkodása alatt (1774—1784.) *minden évben előadat szindarabot.*⁴ Ebből az idő-

¹ Ekkor a ház két részből állott: a Városházterre néző egyemeletes Eszterházy-palotából s az 1757—1762. között épült esküteri részből. (A Kötőutca felé néző szárnyat a város építtette a múlt század elején; a dunaparti oldal 1845-ben épült, az udvaron álló gimnáziumi épület pedig 1862—3-ban.)

² Benyák: Manuscripta in re oratoria; a kegyesrend közp. levéltárában 136 l.

³ Ez a pesti piarista gimnáziumra vonatkozik.

⁴ Önéletrajzának tanúsága szerint. Az előadott darabok címét azonban nem ismerjük. Manuscripta in re oratoria. A kegyesr. közp. levéltárában 175. l.

ből csak két darab maradt ránk: egy gyöngye Terentius-átdolgozás latin nyelven (P. Terentii Adelphi castigata et in scenam data Pestini 1775.) és ugyanez a tárgy 1776-ból, de már magyarul: a szerző a «kemény és lány nevelés» közti különbséget példázza benne.

A hetvenes-nyolcvanas években kitűnő tanárok tanítottak a pesti gimnáziumban, akik amellet, hogy jeles tudósok voltak magyar érzésükkel is kiváltak. Ilyenek: báró Schaffrath Lipót, Volako Marcel, Hyross Sámuel, Piller Coelestin, Koppi Károly, Zimányi J. Lajos, Poór Kajetán, Szablik István, Sárváry Ferenc, Horányi Elek. A házban lakik 1784-től Dugonics András is s tüzes magyarságával irányítólag hat többi társaira. Horányi tervbe vett Hazafiúi Magyar Társaságának sok tagja kitelt volna magából a piarista házból.

1775-ben kerül Pestre *Simai Kristóf*, Benyák jó barátja, ki a már addig is szép sikereket aratott iskolai drámáival; ezek közül a *Mesterséges Ravaszsgot* ki is adja (Pesten 1775.); «mivel tapasztalta, hogy ezen Multságos Játék valami becsületet vallott»¹, mikor «ifjabb korában» tanítványaiival előadta. Valószínű, hogy itt Pesten is színrehozta. Tulajdonképen ez az iskolai dráma mutatta meg neki az utat, mikor a világi szinpadnak darabokra volt szüksége, mely téren használhat leginkább hazájának. Ez a darabja az iskolai szinpad számára készült azzal a módszerrel, ahogy az iskolai drámákat írni szokták: idegen darabokból van szerkesztve² s a többi között Molière Scapin fufangjai című darabjának hatását is mutatja (a darab vége). Mikor az egyes színjátszó társaságok megkezdik működésüket, a *Mesterséges Ravaszsgot* is előveszik és sikert aratnak vele: *s így ez a darab jelzi a legközvetlenebb átmenetet az iskolai szinpadról a világra*. Amit Simai ezzel a darabjával kezdett, folytatja többi színjátékával, még pedig nem közönséges sikerrel. Az úttörők között ő halad a legnagyobb merészséggel s az ő átdolgozásai valóban az eredetiség színét viselik magukon: igazán ügyes bennük a magyarítás. Nyelve tősgyökeres, mint előzőié, Pállyáé és Benyáké — de megvan benne a tulságos népiesség is, mely Dugonics stílusára emlékeztet.

Simai nyomdokain haladnak tovább *Endrődy János* és

¹ *Mesterséges Ravaszsg*, előszó a «Kegyess olvasóhoz».

² L. E. Phil. Közl. XIX. kötetében Simai Váratlan vendége és Mestersege c. dolgozatomat. Itt még nem emlitem a Molière-féle darabot.

Egerváry Ignác piaristák. Mindakettő megfordult a pesti házban. Endrődy tanár itt 1792-ben és 1793-ban, Egerváry Ignác pedig a ház feje 1803-tól kezdve, majd rendfőnök 1805–1809. Endrődy a Magyar Játékszin c. gyűjteményes vállalatában műsort teremt a szegény magyar színpad számára s Dugonics regényét, az Arany pereceket színpadra alkalmazza, Egerváry pedig az olasz Metastasionak Artaxerxes c. darabjának átdolgozásával teszi nevét a magyar irodalomtörténetben említésre méltóvá. A kor legnépszerűbb írója, *Dugonics András* is föllép s újabb dicsőséget szerez nevének magyarosított színműveivel.¹

Mindczek működésének részletesebb ismertetése azonban már kívül esik dolgozatunk keretein: ez időben már bezárulnak az iskolai színházak (1794-ben a kormány megtiltja a színelőadásokat) s a tanítók és tanulók dicsőségének régi helyei, az egykor zajos színpadok elcsöndesednek. A piarista írók ekkor már pusztán a világi színpad lelkes munkásai: első kísérleteiknek színhelye azonban az iskolai színpad volt: valamennyien az iskolai színházak tanítványai. Műveik lehetnek gyöngé alkotások, azonban akkor égető hiányt pótoltak s a magyar társadalom nevelésében jelentékeny szerepük volt. A hazának szeretete szólította ki valamennyiöket az iskola falai közül, hogy az iskolában megszerzett gyakorlatukat az új, nagyra hivatott téren, a nemzeti eszme javára gyümölcsöztessék.

Ennyit köszön a magyar irodalom a piaristák iskolai színjátékának.

***

A Függelékben közlünk egy színdarabot, melyet a pesti gimnáziumnak egyik híres tanára, s az iskolai-dramának nem közönséges tehetségű művelője, *Benyák Bernát* írt. Nem itt játszották ugyan a darabot (bár az sem lehetetlen, hogy itt is színpadra került), szerzőjének neve azonban kapcsolatba hozza színpadunk történetével.

Benyák ránk maradt darabjai közül azért választottuk a *Megszégyenült irigység*-et, mert míg a többi átdolgozás és idegen tárgyú, ez eredeti s a magyar történelemből veszi témáját. Az eredetiség természetesen a legszűkebb értelemben vehető csupán: az iskolában színpadra került «történeti drámák» motívumai lépten-nyomon föllépnek itt is. A mozgatók naiv esel-

¹ Prónai A.: Dugonics András életrajza, 157. l.

szövések, álruhák és az ezen fajtájú drámákban szinte elmaradhatatlan levelek, melyeket az ellenfelek írnak egymás megrontására.

Meséje az iskolai drámák kedvelt témája: Salamon története; érdekes, hogy ezek a naiv drámairók is észreveszik ezt a drámai tárgyat.

Salamon és Géza között pártvillongás folyik. Salamonnak segítségére megjön sógora, Henrik császár, de mikor megtudja álnokságát, Géza mellé áll. Salamon elkeseredésében majdnem öngyilkos lesz, azonban Ernyei azt tanácsolja neki, hogy ha nem érheti el célját egyenes úton, ravaszsággal küzdjön Géza ellen. A beszélgetést kihallgatja Atha, Géza hű embere; mikor hírül adja a cselszövényt urának, ez nagyon megrémül s szinte kész lemondani a trónról Salamon javára. Ez még jobban meggyűlöli Gézát, mikor a császár céllovást rendez s a jutalmat, egy kardsziját, Géza nyeri el. (I. végezés.)

Salamon és hivei megkezdik az álnokság szövevényét Géza ellen: Géza nevében levelet írnak, melyből az tűnik ki, hogy Géza Lipót osztrák herceggel szövetkezik a császár ellen; a levelet olyan helyre vetik, hol a császár embereinek a kezébe juthat. Majd álnok úton megszerzik Géza fegyvereit s jutalmul nyert kardsziját. Vid álruhában rátámad Henrikre, menekül s elejti a kardsziját és Géza fegyvereit. Így a császár azt hiszi, hogy Géza támadt rá: halálra kereszteti s mikor elfogják, ki akarja végeztetni; csak Iliás főpásztor okoskodása menti meg a haláltól. (II. végezés.)

Salamon és hivei örülnek, hogy tervük sikerült: minden jel azt mutatja, hogy fortélyaik célhoz segítik őket. Az álnokul megírt levél is a császár kezébe jut, aki most már teljesen meg van győződve Géza bűnösségéről. Ekkor azonban más levelet is hoznak: Salamon írását, amelyből kitűnik gonoszsága. Henrik ezek után már nem tétováz: harera készül sógora ellen. A két fél szembeszáll. Salamon megfutamodik, Gézát pedig mindjárt királlyá választják. (III. végezés.)

Ezt a gyöngye szövést, érdektelen mesét lépten-nyomon megakasztják a fölösleges jelenetek, hosszú és céltalan beszélgetések. Igazi történelmi fölfogásnak alig van a darabban nyoma, a jellemzés még a meseszövésnél is gyengébb. Mily gyámoltalan, szinte szármalmas alak pl. ez a Géza, aki magától sem mire sem tud menni! De valamennyi alak igazi egyéniség híján való. Bizonytalán a magyar öltözetek, a fegyverek s a csoportos jelenetek pótolták, ami a darab szelleméből hiányzott.

Nem foglalkozunk bővebb fejtegetésével: nem is valamely drámai jelessége miatt közöljük a darabot, hanem mint *érdekes irodalmi emléket* a piarista szinpad világáról. Elolvasása fogalmat nyújt arról a korról, amikor ezek a drámai művek zajos tetszést arattak. Egy kiemelni valónk azonban mégis van: *ez a nyelve*. Majd mindig magyaros, szólásmódokkal, talpraesett kifejezésekkel ékes és elég jól folyó.

A darabból két példányunk van: a teljes fogalmazvány s a csonka tisztázat, amelyben sok az eltérés az előbbitől. A címlapot, az argumentumot s a szereposztást a tisztázatból adjuk, a többi a fogalmazványból kellett másoltatnunk a tisztázat csonka volta miatt. A darab helyesírása teljesen az eredetit követi.

FÜGGELÉK.

I.

MEG SZÉGYENÜLT IRIGYSÉG

MELLYET

SALAMON HAJDANI MAGYAR ORSZÁG KIRÁLYÁRÓL

ELÖL ADATOTT SZOMORÚ JÁTÉKBA KÉPEZ

NYITRAI CONVICTUS-BÉLI

NAGYSÁGOS ÉS FŐ NEMES IFFIUSÁG.

1772.

(BENYAK BERNAT ISKOLAI SZINJÁTÉKA.)

A' JÁTÉKNAK ÁLLAPOTJA.

El jöve IV. Henrick Tsászár Magyar Országba nagy hadi sereggel, hogy Sógorát Salamont meg erősitse a' Királyi Székbe, mivel az Ország, nagyobb Része Géjzát I. Béla Királynak Salamon Attya Öttsének fiát akará helyette fel koronázni; de meg értvén igazságtalanságát Salamonnak, tudniillik: hogy a' meg holt Béla Király fiait Géjzát, Lászlót, és Lampertet nem tsak Herczegségekbe békével nem hagyá, a Koronázáskor tett fogadása ellen, hanem még életek végére is igyekeze jární, védelmezésének dolgát abban hagyá, ne talántán az igazságtalanságnak lenne pártfogója. Ezt látván Salamon, végső veszedelemre szánnya el magát, azértis világos ellenkezésre kel, meg is ütközik Vátz alatt Géjzával, de szerentsétlenül, mert az ütközetbe középre szorittatván mindaddig veretik, vittatik, valameddig rút szaladásnak adván magát, el nem vesztette a' Királyi koronát. ilyen vége lón mértéketlen irigységének.

Bonf. Rer. Hung. Dec. 2. l. 3.

<i>Salamon</i> ... I. András királynak fia	<i>Géjza</i> ... I. Béla Királynak
<i>Vid</i> ... Udvari Gróff, 's Salamon Tanátsosa	I. András Öttsének fia.
<i>Ernyei</i> ... Salamon Seregének Fő vezére.	<i>László</i> ... Géjzának öttse.
<i>Buzares</i> ... Salamon Seregének Generálissa.	<i>Lampert</i> ... Géjzának öttse.
<i>IV. Henrick</i> Romai Tsászár Salamon Sógora.	<i>Atha</i> ... Magyar Ország Palatinussa, 's Géjza Seregének fő Vezére.
<i>Erdei</i> ... Vadász.	<i>Petrudus</i> ... Géjza Seregének Generalissa.
	<i>2 Lator</i> ... Az Erdőben.

Ezekhez számlállatnak mind Salamon, mind Géjza Részén lévő Katonák, és Iliás fő Pásztor Társaival együtt.

Elöl járó Ének.

a kevélység biztatja magát; a Boszszú-állás pedig len ellent áll.

Kevélység.

1.

*Mi fényes, mi gyönyörű nap ez,
Örömet tesz reménységemhez
Nagy kár volna,
Ha el múltna
Szívem, homállya nem tisztúlna.*

2.

*Menny odább az ajtó nyitva vár,
a' kívánt Királyságra útat tár,
Éppen ne fély,
Semmi veszély
Tserbe nem ejt, búba ne veszszély.*

3.

Boszszú-állás.

*Ne bizzálj, mert vissza kergetlek,
Királyi székről hátra verlek.
Szentelen vagy,
Fortélyod nagy,
Mindennek inkább jobb békét hadgy.*

I. VÉGEZÉS.

Theatrum ita apparatus, ut pars referat campum, ideoque insinspergetur
gramine, pars sylvam cum saxis.

1. Ki-menet.

Midőn Géjza László öttisével bús beszédet tészon sorsa felől, ehen jön Iliás Fő
Pásztor, 's Salamonnak arra menetelét jelenti.

Géjza, László, Iliás.

(Gé.) Nem tudom hol, s' minémű módon vigasztaljam meg
keserves bánatban esett szívemet, édes öttsem László, bárcsak te
tőled tudnám távol lenni az illetén keserűségnek árját.

Lá. Igenis egy oka vagyon sajnós keservünknek, mellyről
bár valami véletlen fordulása kétséges sorsunknak mentene meg
már bennünket!

Gé. helyesen szóllasz öttsem; mert igenis kell keseregned
velem együtt, mivel ime Béla édes Atyánk' halála után az Ország
Tagjai mindnyájan, az egész kösség,' s minden Rendek kezünkben
akarják által adni sullyos kormányát az Orzágnak, a' mi
bizonyára, tsak úgy arányzom¹, nagy zenebonában, 's hadi ver-
sengésekben is vettend üdővel bennünket.

Lá. Nem lehet erről másként eszmélődnünk édes bátyám:
mert, a' mint jól tudod, Salamon, édes Atyánk Testvérenek András-
nak Fia még ött esztendős korában el rendeltetett jövendőbeli
kormányzására az Orzágnak, ki valóba meg nem engedi melet-
tünk lenni a királyi koronát, hatalmat; mindazáltal tegyük azon-
ban félre egy kevésé e' nyughatatlan bút, a mire igen alkalmas
helynek lenni látszik, e' zöldellő erdő, 's kösziklás hegy óldal.

¹ Arányoz (régí szó): vél.

Gé. óh öttsem! hát ha már belemerült Atyánkfia Salamon üldözésünk dolgában, 's itt nyakon ragadtat mind a' kettőnket?

Lá. nem lehet ettől tartanunk, mert semmi sints itt egyéb a juhász gunyhóknál, kik szelid, 's együgyű részetskéjek az emberi nemnek, ha bellebb hatnánk az erdő derekában, lehetne félünk, de még ott sem a' Salamon üldöző nyilától, hanem a fene vadaktól, kikkel tele szoktak lenni az rejtek gurdélyok¹.

Gé. annyira elfogta elmémet a' nagy gond, hogy ha tsak egészen le nem teszem az Ország kormányzásának terhét magamról, nyugtomat talán végső napomig sem lelem.

Lá. magamtól is tellyes akaratom volna tsak leg kisebb szagát is el fordítani a' királyi Névnek, birodalomnak, melly tudni illik az irigység fullángjától igen ritkán szokot ment lenni. ebbe került ez előtt 17 esztendővel Péter király, ki minekutánna ki üzetett volna az Országból tsúfossan, 's esmét 3 esztendő után III. Henrik Tsászártól vissza tétetett volna ugyan a' királyi székben, alig Országolhata már 3 esztendőig, mivel szeme ki vájottatott, setét tömlőtbe tétetett, melly szomorúságát második esztendőre kelvén halál fejeze be'. Aba is, ki Péter után vevé fel a királyi koronát, 4 esztendő után diribre darabra kontzóltatott tulajdon haza-fiától. Így tehát méltán félős gondokban vagy velem együtt, ne talántán veszedelmes keletzébe keveredjünk kiváltképpen mivel Salamon mód nélkül áhítja a koronát. (Pastorella luditur.)

Gé. mit jelent e gyönyörű muzsikaszó?

Lá. mulatják magokat módjok szerént az itt lakó juhászok 's Pásztorok. (Ilias exit, locum circumspicit paulo post exit eius socius.)

Il. igen lassan jársz... ezeket a virágokat részszerént rendszeren aggaszszuk fel, részszerént hintsük itt el mindenek örömére (ad Geisam, et Ladisl. qui eo recedunt.) ti, kérlek, valamennyivel odább álljatok, ne talántán nehezetekre legyen a készület.

Gé. akadályra vagyunk?

Il. nem, sött inkább nyugosztaljátok fáradt lábaitokat leülvén amott a' köszikla darabra... én ezt a' követ akarnám innet elmozdítani (conatur saxum illic positum amovere). de ki nem telik tőlem...

Lá. engedd, hogy segéljek (simul amovent.)

Il. köszönöm barátom jó akaratodat... most hintsük bé az útát rózsa virágokkal.

Gé. kinek készítették ez a szép illatú virágos út?

¹ Gurdély (tájszó): sűrű bozót.

Il. Salamon Felséges Királyunknak.

Lá. oh be boldog állapottal vagytok ti Pásztorok! oh mi örömet közös akarnék lenni boldogságtokban?

Il. barátom! sorsoddal elégedj meg, 's boldog leszesz.

Lá. hát ha ezt meg nem engedi a szerentse? melly igen tsalárd szokot lenni, biztatván sokszor az embert, hogy tengelig sárba tolja azután reménysége' kerekét.

Il. én a szerentse tsalárdságáról semmit sem hallottam eddig, nem is tapasztaltam azt, mert akár mi érkezet reám, tsak azt véltem, hogy annak úgy kell meg lenni, a' mint meg eset... de ime mi tzifra urat látok távol felénkjönni,... talán biz a' király?... be rendes öltözete vagyon... közel sem olyan mint a' mienk... eleibe megyek akár ki legyen. 's még az határ szélén bé igazitom ötet ebben az elkészített útban. (Ilias obviam Salamouit pergis intro, Géjza et Lad. abeunt).

2. K i - m e n e t.

Salamon. Vid.

(*Sal.*) Ki tagadja, hogy valamerre tsak az hírek futamik is a' Királyoknak, nagy tiszteletet tészén nékiek az egész nép? mindenek az egész Országban az ő akaratjokról, 's rendelesektől fügnek nem különben, mint az emberi test tagjainak mozdulási, munkálkodási a lélektől. nem félnek, nem aggódnak, senki parantsolatától, nem irtóznak, hanem mindenek tetszésekre folynak. ki ne vágyódna tehát tetszős tehetsége szerént e' nagy méltóságra, kivált ha megmásolhatatlan jussa is vagyon hozzája?

Vid. való igen kedves, igen tiszteletes a' Méltóságok garáditza, kivált a' Királyság, de ki ne vallaná meg azt, hogy arra sokszor minden érdem, minden virtus nélkül valók hágnak fel, kik felől inkább lehet mondani, hogy az Ország méltatlan Tagjai, mint sem annak kormánnya tartására érdemes férfiak.

Sa. mit jelentenek szavaid?

Vid. azt, hogy ime Béla királyunknak hólta után üressen maradván a' Királyi Szék Felséged Hatalma alá eset ugyan az egész Ország érdeme 's megmásíthatatlan jussa szerént; de mivel nagyobb része az Orzágnak Géjza mellé hajol; jókor kell megerősödése dolgához látni Felségednek.

Sal. oh! hiszen ugyanez a' baj mardossa már jó üdötől fogva szívemet, ez a' bú keseríti kedvemet. bár meg nyerhet-

ném tőled, hogy minden úton, módon járnál el e' súlyos dologba Te is.

Vid. aziránt az hitemet teszem le.

Sa. gyakran tsak szines és igen változó szokot lenni az emberek' hitele.

Vid. előbb nyissa meg a' rettentő pokol' torkát ellenem, előbb üssön villám menykövével ebben a helyben Jupiter, mint sem én a' most le tett hitemet meg szegjem, másoljam.

Sa. nemde igaz jussom vagyon a királysághoz? úgy mint kinek mind édes, mint nagy Attya király vala; sött két izromban¹ már el is választatta a Királyságra az egész Ország szine előtt.

Vid. a fényes napnál nyilvánbbak mind ezek.

Sa. tehát igenis engemet illet a' királyság.

Vid. a' mi engemet illet, minden erőmet, igyekezetemet, mozdulatomat is úgy fogom el intézni, hogy Felsőged meg holt Attya királyi Székében állandóan ülhessen, óhajtom is azt, hogy bár a' madár sebes röpténél gyorsabbúl forogna e' dologban jó szerentséje.

Sal. elküldöttem ugyan már alázatos követemet a Felsőges Tsászárhoz kérvén segítséget tőle; de mindaz által igen sok az akadály, mellyeken által kell esnie szerentsémnek, s' tsak alig ha el nem hágy.

Vid. ki teszi meg azokat az akadályokat?

Sa. Gejza, László, és Lampert, a' most meg holt Béla királynak maradott fiai, kik bizonyára majd az egész Országot a magok részére hódították immár, főképpen Gejza; úgy hogy nagyon meg keljen tsökenni reménységemnek, melly állandó kép tette markomban az királyi páltzát.

Vid. könnyű ebbe módot találni, Gejzának erejét is könnyű meg törni, le tsípölni,² ha erőt akar venni rajtad, erőt erővel nyomunk le.

Sa. úgy de hol fog lenni az erő? lám az Országnak jobb része az ő részére állott.

Vid. a szomszéd nemzetségek, tudom, fegyvert fognak Felsőged mellett.

Sa. mellik az a szomszéd Nemzetség, mellyben pártfogásomnak reménységét bizodalmassan vethetném? nemde a Lengyel, Tseh és Rátzok már az ellenkező felekezethez hódoltak?

¹ *Két izromban* : két izben (népies).

² *Csipöl* : csépöl, csépel.

Vid. jusson eszébe Felségednek kedves hitvese Judith 's egyszersmind annak Testvér Bátja, most szerentsésen országló IV. Henrick Római Tsászár, kinek jelen létében vette fel néha¹ kisdedségében a' koronát, azután pediglen kegyelmes gondviselése alatt neveltetett is, 's ugyan ő általa Országunkban be hozattatott arra végre, hogy a' mire gyermekségében elrendeltetett, ugyan arra most állandóképp emellessék fel vitéz-kedő királyunk hólta után. ez lészen most is Oszlopa, melly meg nem dülhet. majdan el is érkezik már hadi népével, s Géjza erejét, ki illy nagy kétségben hozta állandóságát Ország-lásának, meg főjtja, porrá teszi. azonkívül ithonis derék vitézek vagynak, kik bizonynyára véreket fogják ontani velem együtt Felségedért.

Buz. (venit) Felséges Király, itt vagyon hadával együtt a Tsászár.

Sa. meg bátorodot reménységem, üdvözlésére indulok (Pet-rudus exit clamat: heraus, prodeunt milites, Gejsiani, faciunt present. frameis venienti Imperatori, tum recedunt.

3. Ki-menet.

Henrick Tsászár a' fogadásba való álhatatlanságáért nyilván mutatja Salamonnak, hogy nem fog kezére szálni az Ország, mellyet inkább Géjzának ajánl.

Salamon. Henrick. Vid. Gejza. László. Buzares. Ernyei. Atha.

(*Sal.*) Mély alázatossággal tiszteljük Felségedet.

Hen. Nem tudom mi szerentsétlenségtek a' néktek, ti Magyarok! hogy olly álhatatlanok, 's hitetlenek legyetek, hogy sem az igaz Isten gondviselésének meg esmerése után, sem annak-előtte nyugodalmas békességbe ne lehessetek. Ime István Királytok idejétől fogva kétszer szakadtatok el az igaz hittől. reá kénszerítettétek ez előtt 31 esztendőkkel András Királytokat, hogy engedelmeből szabadon dühösködhessetek az Isten fel szentelt Papjai, Püspöki, 's Érsekei ellen; öldöstétek, kotsik közt szaggadtátok, 's kegyetlen képp vesztettétek a' nagy Isten hív szolgálait, hiveit, saját véretek is rettentő dühösséggel ontotátok; Pétert második Vitéz királytokat otsmányúl tömlöztöztétek,² szemeit iszszonyú módon ki vájtátok; Abát, kit Péter he-

¹ *Néha* a régi nyelvben annyit is jelent, hogy *hajdan*, régen.

² *Tömlőcöz* (régí szó): tömlőche zár.

lyében önként, 's nagy tapsolások közben Királytokká változtattatok, 3 esztendőök múlva pedig irgalmatlanul fel mészároltátok. Mindeneket dühös Oroszlány módjára dültatok, rontottatok Vatha gonosz vezérlésével. Ime Béla nagy érdemő királytok saját életének veszedelmével mindeneket le csendesitet, békeségben hagyot hólta után benneteket; de a' mint látom, ezt is fel akarjátok dülni, bontani, mivel tudniillik el nem alutt még bennetek a' néhai kegyetlenség, az erdei vadság, a' tulajdon nemzetségeteknek meleg vérét szomjúhozó dühösség, mellyet vad Országtokból, Scythiából hoztatok ki magatokkal. Ime már most esmét szörnyű vér ontást forraltok szíveitekben, Salamont István Királytok' unokájának András királynak fiát királyi Méltóságából, mellyben mindnyátok tetszése 's választása szerint még gyermekségében tette ötet Az Attya, minden ok nélkül ki akarjátok vetni.

Sa. Felséges Tsászár! véremnek utolsó tseppét Országom 's Felséged mellett fogom ki ontani.

Atha. tudniillik olly álnok fogadás ez, mint a' vólt, mellyel ugyan Felséges Tsászárunk jelen létébe fogadtad meghólt drága Királyunk Béla halála után, hogy ha a' fenn maradt Hertzegi Magzatok: Géjza, László, és Lampert kezedben engedik az Ország' kormányát, minden bontakozás¹ nélkül Attyok' Hertzegségében meg fogod őket tartani; már pediglen erőszakosan ki tudtad² belöle őket. (*Hen. agitat caput.*)

Sa. mérges nyelvednek halálos fullángjával jártattad által szívemet. (*iratus dicit, et abit.*)

Hen. Géjza! királyi vérednek fő ága! kezedbe tétetik ma az Ország' kormánya... (*ad proceres*) az egész Ország' színe öszve gyűljön metül hamarább, és Géjzát tetszéstek szerint deli erköltseire nézve Királynak egy szóval kiáltsátok fel, én Fejedelmi Méltósággal meg erősítem királyi Székét.

Gé. bölcs beszédéből Felségednek nyilván ki tanúltam, mi kétséges dolog legyen Országunkba nyugodalmas kormányt tartani, ezt tapasztalom magamis, azért meg nem érdemlett kegyességét felettébb tisztelem Felségednek, de a' Királyi Méltóságra elégtelennek tartom magamat.

Hen. e' képp nagy kárára vagy Vitéz Nemzeted' dütsőségének.

¹ *Bontakozás* (régí szó): zavar, bántalom.

² *Kitudni vkit vmiből* (régí szó): kiüzni, kizárni.

Gé. Salamon' fegyvere bizonynyal fel fog kontzólni nem sokára mind engem, mind ötsémet Lászlót.

Lá. eddig is alég kerültük el gyilkos markát, noha Vérünk legyen.

Hen. bátor szívvel légy, Henrick Tsászár mondja, ki noha Salamon védelmezésére jöttem Országunkban, az igazság mellől mind az által el nem állok.

4. Ki-menet.

Salamon bújába maga magát meg akarja ölni, de Ernyei fő Tanácsosa meg gátolja; a' tanácsokat, mellyeket tartanak Salamon Tanácsosi királysága felől, Atha alattomban halgatja.

Salamon. Vid. Ernyei. Buzares. Atha.

(*Sal.*) Túrjem-é e' nagy szégyent? pirronkodjak-é tovább? királyi Székemből, mellyben két izromban ültettem immár, illy rüt, illy gyalázatos módon kell ki vettetődnöm? nem, nem tűröm, nem szenvedem (Atha sub dumeto aliquo se recondet) hanem vagy Géjza életét, vagy önönmagamét fogom ma el végezni, netalántán Király létemre más Királyt kellene esmérnem Országomban, ezt az erőtlen lélekzetet sem tudom, mért kellene tovább vennem, fel fúvott méreggel önnön magam ellen kell dühösködnöm, meg nyitom mellemet törömnek éles hegyével, szívem' környékét furdalom tüstént kegyetlen fegyveremmel. (*furiöse rapit ensem*) nem tetszik már az élet, ragadom a fegyvert (*servat erectum ante se, et loquitur ad eum*) gyilkos fegyver! te lészesz ezen-tül bánatomnak, szégyenemnek fagyasztó vége...te járod által irgalmatlanul belső részeimet... (*in pectus dirigit.*) ime én, Salamon Magyar Ország koronás Királya! önnön magam mutatok néked utat szívemnek setét rejtekére, menny, fertőzzél Uradnak meleg véreben, tárj utat rab lelkemnek, 's végső lélekzetemet üzd ki minden irgalom nélkül tudóm környékéből.

Er. (*currit foras, rapit ensem eius, abiicit.*) Mit csinál Felséged, minémü fájdalom lehet az, melly annyira el nyomta szívét? hogy immár elevenen akarja meleg vérebe keverni villogó pallosát.

Sa. tsak éppen ez héján volt halmos tetéztetése szerentsétlenségemnek, hogy életemet fagyasztó kardomat ütné ki valaki kezembül; ereszkérlek, ne hátrázzad¹ erőszakos halálomat.

¹ *Hátráz:* hátráltat,

Bu. (admirabundus) Felséges Urunk, mitsoda beszédet hallok?

Sa. verd által, kérlek, melyemet töröddel.

Bu. hogy hogy tenném én ezt, kinek saját véremet is kell Felséged mellet ontanom?

Sa. (accedit volens eripere frameam, et ille resilit) engedj, vitézem, végső akaratomnak, vagy mentül hamarább végezz ki e' világból, vagy engedd kezembe fegyveredet, hogy önnön magam furdaljam által oldalomat.

Bu. minémü gond, vagy félelem viszi erre Felségedet.

Sa. zsibbadnak ereim, fogyatkozik erőm, terül¹ a' gyilkos méreg árja mindenfelé tagjaimon.

Vid. tsillapodjon egy kevésé fel gyúladott haragja Felségednek, holnap fel fog derülni most homályba borúlt reménységének fellege...

Er. Henrick Tsászár munkálkodásából kellene ki esni Királyságából Felségednek? ezt nem engedjük.

Vid. (cogitabundus) nagy a' dolog, mély eszmélkedést kíván, üljünk le, 's fontoljuk meg, miként kellessék szerentsés végére érnünk meg koronáztatott Királyunk állandó uralkodása mellet való fáradozásunknak (sedent, dum cogitant, potest ludi brevis ariola) Salamon Koronás Királyunk! ha helyben hagyatik tanátsom, soha sem Géjza, sem László, sem Henrick Tsászár ki nem te kerü kezéből az országló paizst Felségednek, a' mire érdeme, vére, Jussa kész-teti; álnokul, végre erőszakosan kell igyekezni jó végére. fegyver és az ellenség vérenek ontása dütsőséges út vólt mindenkor az uralkodásra. meg kell tapodni erejét az ellenkező félnek.

Sa. ha tsalárdságunk világosságra fog kelni, utolsó tsep véremet is ki ontom Jussomért.

Er. tsak egy szívvel, egy érzéssel, 's bátorsággal legyünk mindnyájan, minődenek jól fognak lenni.

Omnes. életünk le tevésével petsételjük le Salamonhoz való hűségünket.

Vid. Titkos tanátsunk tehát köztünk maradjon, mellynek kívánatos végére minden tehetségünket alattomban intézzük...

(abeunt. Atha prodit.)

Atha... oh mi veszedelmes zürzavar!² mi álnok tanátsok, 's veszélyek készítettnek a Tsászár és ártatlan Géjza, 's László ellen. de a' mint által látom végét a' dolognak, az egész sze-

¹ *Terül*: terjed.

² *Zürzavar* (régí szó): zürzavar.

rentsétlenség Salamoura, 's gonosz Tanátsosira háramlik, a' mi is méglen szerentsés tárgyra érjen, meg nem nyugszom szorgalmas igyekezetemben, akár mi akadályok, 's fortélyok adják elől magukat, mérgesen erőt veszek mindeneken. (abit.)

5. Ki-menet.

Henrick Tsászárnak álmát jóra magyarázzák: Salamon, Vid, Buzares, 's hívségeket ígérík mindenekben.

Salamon. Henrick. Buzares. Vid.

(Henricus cogitabundus exit.)

(*Sal.*) Mi oka lehet, hogy vitéz, 's Fejedelmi Tekéntete Felségednek bús gondokkal szomorítottatik?

Hen. midőn hasadni kezdene a' fényes hajnal édes álom ereszkede szemeimre, mellyről gondjaimban mélyebben el nyomtatván, azt álmodám, hogy Tartományim, Városaim, Országim emésztő tűzbe valának, 's tsak hogy hamúvá nem levének . . . most nagyon tartok, ne talántán ahonnat meg sem gondólnám, dühös ellenség üssön reám.

Sa. lehetetlen dolog, hogy Fejedelmi hatalmán Felségednek erőt vegyen akár mi vad ellenség.

Bu. sőt inkább akár mi ellenkező fegyver is Felséged széles Hatalmának megerősítésére válik.

Vid. Készen leszünk akár mikor Felséged mellet fegyvert fogni mindenkor. (abeunt.)

6. Ki-menet.

Géjza valamennyire akarván magát mulatni László öttsevel, Petrudus-sal, és Erderrel vadászni megyen; de a' meg sértett vadat kergetvén el tévelyedik.

Géjza. László. Petrudus. Erder.

(Omnes viridi aliquo vestitu vestientur, atque ad sylvam recedunt.)

(*Gé.*) Igen tetszik e zöldellő mezőn, 's kösziklás hegy-oldalban sok gondokkal terhelt elmémet valamennyire mulatni . . . Erder! jártas vagy már te itt, tégy rendelést, állíts bennünket bizonyos helyekre, hogy haszontalan ne legyen ide jövetelünk.

Er. ebbe kétsége ne legyen Hertzsegednek, mert sok szép vadak lakják ezt az erdőt, ha úgy tetszik feléje lehet sétálni, 's bizonyos helyre rendesen állani . . . itt méltoztassék állani Hertzeg-

ségednek ... ha a vad erre szalad, a' nyilat egyenesen homlokának, vagy vékonyának kell eresztetni. (ad Petrudum) jobb kézre tetszék jönni Hertzgségednek... hertzgségednek pediglen ide... ide Vitéz Generalis Uramnak.

Pe. jól vagyon, valahány vad felém fog jönni, meg mutatom hogy együl-egyig agyon fogom löni.

Er. (ad Ladislaum.) Hertzgségednek pediglen e' mellet a' fa mellett méltóztassék maradni; arra mindnyájunknak kell különösen vigyázni, hogy az állás hely meg ne változtassék, ne talántán a' nyilak' gyakor röpte közben valami veszedelem essék... én ide közepette állok, 's megfújom trombitámat, hogy a' vadak meg ijedvén, fel, 's alá futkossanak, a' madarak is fel rezzenvén ide 's tova repdessenek, s nyil hegyére könnyebben kerülhessenek. (inflat potenter et prosilit lepus e dumeto) ime ime hol szöke fel a' nyúl... Géjza Hertzeg felé szalad egyenesen.

Lá. ime Petrudus felé madár repül (e. avis dimittetur).

Pe. amarra pediglen őz szalad sebesen.

Er. haj há, haj há, haj há!

Gé. (emittit telum, fugit post feram in ipsam sylvam) megtaláltam... sebét nem meszszére viszi... vérének nyomán kergetem ötet... (confluunt omnes visuri sanguinem.)

Er. szerentsés lövés vala.

La. bizonyosan fel fogja találni, mi addig nyúgodjunk ez alatt a terébelyes fa alatt (intrans, interim sequitur feram Geisa. tum timere incipit, ambulat, socios quaerit.).

Gé. hová lettek vadászó társaim?... édes Testvérem László!... Petrudus... Erder... hová tévelyedtek el?... nyilván a' meg sértett vad meleg vérén messze bé hatottak az erdő derekában, 's most ők engem keresnek, én őket... (fera se commovet in dumeto. Geisa respicit, pedem metum inter et fugam suspensum tenet.) tsak valami leg kisebb jelt adjatok... (auscultat) Istenem! örözz kérlek, valami halálos veszedelemtől, mellynek félő keleptzében ugyan majd bent vagyok immár. (frangitur ramus. Geisa exterritus fugit. clamat.)... itt bizonyára rettentő medvék, vagy orosz lányok laknak, kik még a' fákat is ellenem döntögetik... ime hogy harsog, mi szörnyű düléssel esik nyakamban a' nagy tölgy fa. ... édes barátim! hiv szolgálaim! testőrző katonáim! vagy akár kik legyetek, kiknél tudva vagyon e' tévelygéseembe szenvedendő keserves állapotom! kérlek, segítsetek, dobogó szivemből a' félelmet üresítsétek ki... oh szerentsétlen vad!... szerentsétlenebb nyil, mellyet olly szerentsétlenül lőttem ki! hogy illy bús,

illy el hagyatott nyomorúlt ügyben kerültem... (fistulat in sylvis aliquis, Geisa stat attonitus.) ime süvéltést hallok... oh ha tudnám merre vagynak kedves társaim! sebes nyíl módjára követném őket... (fistulat)... egyenesen innét jön fülembé az hang; vallyon induljak-é utánna? erre ugyan sürgeti lábamat a' kívánság, mellyel édes Társaimmal akarok szembe lenni; de ellenbe tartóztatja akaratomat a' félelem, ne talántán életemet végző vadak, vagy latrok kezekben essem... (fistulat)... ki vagy, kérlek, ki e' veszedelmes tévelygésemben vigasztaló hangot bocsátasz füleimben? 's minden jót ígérsz? jöjj hozzám, vagy gyakor füttyentésiddel magadhoz útat mutass (fistulat bis et ter) halják szavamat, kívánságom szerént is tesznek, nem kételkedem, bizonyosan vttéz barátim fáradt tagjaikat nyúgosztalják, bátran megyek feléjük... (pergit audacter, repente irruunt in eum 2 latrones, clamat, fugit.)... Jaj, jaj, jaj! László! Petrudus! Erder! segítetek! oda vagyok, ime most jutottam már végső pályámhoz! jaj jaj tartsátok meg életemet!... (latrones eum insequuntur.)...

1. *Lator.* állj meg! haszontalan reménkedsz a' fáknak, kő-szikláknak, kezünkől senki sem ment ki. (capitur).

Ge. Jaj mi kegyetlen kezek közé kerültem! ime mikor könnyébséget a' búban kerestem, az halál' horgára akadtam.

2. *La.* hidd el, hogy ez által a szekertze által kell ma meg halnod. (tenent eum)... derék préda! 's nagy árú zsákmány vagy, ha életedet nem akarod végezni tüstént.

Ge. ugyan azon félelemre kérlek benneteket, mellyel az illetén halálos szerentsétlenségtől önnön magatok is féltek, öröködtök, engedjete meg.

1. *La.* (levat securim contra caput eius)... ezentúl¹ agyon sújtlak, ha tsak nagy áron meg nem szabadítod magadat.

Ge. oh Uram! segélj meg!

2. *La.* semmit sem hajtunk mi a' szóra, pénzt olvass mindjárt markunkban, egyébbként halálnak fia vagy.

Ge. ha életemnek meg nem engedtek-is, mégis örömet oda adom, valamim nálam vagy. (dat eis aurum in sacco.)

1. *La.* e' még nem elég, hanem fegyveredet, nyiladat, tarisznyádat, süvegedet, 's ruhádat is ide ragd le, ezt ha tselekszed, valamivel tovább élsz.

Ge. (deponit ea omnia) oh! keserves váltás! ime vegyétek fegyveremet... nyilamat, melly e' keserűségben ejtette szívemet.

¹ *Ezentúl:* ezennel, rögtön.

oszsátok fel magatok közt, nem bánom, valamim vagyon, tsak életemet ne fogyaszszátok. (venit Bárdosi).

Bárdosi. Gyilkos! gyilkos! hamar siessetek utánam, jöjjetek mentül szaporábban Társaim! e' gonosz, és ember-vért-szopó Latrokat rab szíjra kell füzünk. (diffugiunt terrae alliso Geisa, rebusque eius hinc inde perditis.) ... óh szegény ember! miként jutottál ide!

Ge. véletlenül.

Bár. hogy hogy?

Gei. vadászni jöttem ide Társaimmal, de hogy felém szalada egy vad, ellene botsájtám nyilamat, 's meg is sértettem, úgy hogy vére nyomán mindaddig kergettem ötlet, méglen az útát el nem vesztettem. s' ezek kezébe nem estem.

Bár. Oh szegény! kelj fel (levat illum.)... hol, s' minő sebet ejtettek tagjaidon?

Ge. még ugyan sebet nem ejtettek rajtam, de a' szörnyű ijedtség még mostis felettébb sartzol... kérlek igazíts útban.

Bár. 's hová készülsz?

Ge. tsak a' Városba.

Bár. szívesen meg tselekszem. gyere utánam (abeunt. Rusticus colligit vestes.)

7. Ki-menet.

Petrudus vissza térvén a' vadászásból, jelet lát a felhőben, melyből Godfréd az Égi tudományban jeles Doktor Zenebonát jövendöl. azért is Petrudus strázsát állit.

Petrudus. Godfréd, és 2 Katona.

(*Pet.*) Helyesen mulattam magamat vadászással. ideje már, hogy a Felsőges Tsászár udvarába siessék... (videt signum in coelo. curat vocari Godfredum.) de mitsoda jelet látok?... ide, oda, különbféle képpen tétováz szívem, ez is, amaz is ötlik elmémben. nem tudom mire vélni a dolgot. ...noszsa hívjátok el hamar Godfrédet! magyarázza meg a' jelet...

God. (cum tubo venit.) Parantsolatjára az Úrnak fő Generalis Uramnak jelen vagyok. méltóztassék parantsólni velem.

Pet. Te az Egek' forgását, s' azokon gyakran elől kerülő jeleket vizsgálod, fontolod; jövendöld meg, mit jelent ez a' jel. (diu per tubum speculatur. tum tristi vultu et voce dicit.)

God. bal szerencse! meg botsásson vitéz Generalis Uram, ha nem fog kedvére lenni magyarázásom.

Pet. bizvást szólj.

God. (aspicit per tubum.) fel vont nyil, dob, trombita, zászló,

vér-patak, tűz... nagy háborút, 's veszedelmes tsité-patét jelent a' nép között.

Pet. eleit kell venni tehát korán a zendülendő háborúnak. (militem in vigiliis stantem alloquitur.) tudom, réz, értz a' szived, vas a karod... (miles frameam extrahit, et illa facit present.) akár ki akarna erre a Tsászáz udvarába jönni, be ne erezd, hanem üsd, vágd, mind halálíg.

Miles. Ha városi polgár leszen-is?

Pet. üsd, vágd.

Mil. ha a' város egy tagja, vagy Birája leszen-is?

Pet. üsd, vágd.

Mil. ha Salamon udvarából való leszen-is?

Pet. üsd, vágd.

Mil. ha ajándékot hoz is?

Pet. üsd, vágd.

Mil. ha hadi Vezére, fő Tanátsosa leszen is Salamonnak?

Pet. üsd, vágd... senkinek se nyiljék meg az ajtó. senkinek se hidj, senkit be ne ereszs. inkább halj meg, mintsem bé bottsáss valakit, sött még erre jönni se engedj valakit. (Petrudus abit, miles vigilat, audito strepitu venientium, auscultat.)

8. Ki-menet.

Buzares, Magyar Hertzeg Katonái Petrudus Strázsája ellen támadnak, melly támadást magok a' Vezérek Vid, és Petrudus tsillapítják le.

Tsászáz Katonái. Buzares Katonái, Vid. Petrudus. Buzares.

(Miles Imp. stat in vigiliis, milites Buzaris veniunt cum musica foras.)

Vigil. Ver to?...¹ ver to?... verto?

M. B. ver to?

M. J. felelj, ki vagy, mert biz ebet fogsz.

M. B. mi gondod reá akár ki vagyok... (canit. fides etiam canunt.

Tele hassal bú nélkül, muzsik szóval mulatunk,

Eszünk, iszunk tántzolunk, nintsen bajunk mert jól laktunk:

jobb így élni, mint úgy álni,

tőke módra istrázsálni

bötsületed szembe szálni. (modicum saltant.)

M. J. horjátok el magatokat ti emberek képtelen tsudáinak?...

M. B.... mitsoda? te mondasz bennünket emberek képtelen tsudáinak?... mindjárt itt adod ki lelkedet. (capit ensem at is extrahit.)

¹ Wer da?

M. J. (ruit in certamen, musici per scenas aufugiunt.) heraus! nyakad' tzigájába vágom fegyveremet ezentúl... Tsászáromért örömet ontom véremet. heraus. (clamat, certant, Miles Buzaris cadit.)

Vid. (dum cadit miles, exit.) mi dolog ez gonosz-tevő? tehát így kell az ártatlannal bánni?

M. J. Fő Vezéremnek parantsolatja szerént tselekedtem. ki tudniillik meghagyta erős parantsolatal, hogyha valaki erőszakosan akarna erre menni, értz melyemet vessem ellene, 's végre keresztül járjak rajta.

Vid. (gladio plano percutit Militem Imperatoris.) azt tud meg, hogy ennek halálát haláloddal fogod meg fizetni.

M. J. jaj, jaj, jaj! heraus! heraus! (dum 4 milites Imp. veniunt foras, ad eos loquitur Vid.)

Vid.... minémű hadi törvénytek, 's szabadságtok vagyon nektek, hogy még az ártatlan embert is szabadon meg ölhesseitek? (iracundus exit.)

Pet. mit tsinálsz barátom embereimmel? azt tudd meg, hogy a' ki katonáimat bántja, engemet bánt. el sem is tűröm rajtok tett verésedet, velem kell verekedned, hogy kezem által adózzál... ide... középre jöjj egy szál kardra.

Vid. egy tseppet sem irtózom... sok izromba próbáltam már vitézségemet. (dum locum deligunt, exit Buzares.)

Buz. állapotjatok meg Vezérek. az ember élete minden aranynál drágább. ime békesség napja ma tetszik fel.

Pet. Vid! valamit velem tettél, hidd meg, hogy Felséges Tsászárommal tetted.

Vid. (cadit in genua.) botsáss meg, kérlek, meg vallom ros merészségemet.

Pet. kelj fel Vitéz Vezér (ad militem suum.) Te esmét strázsadat áljad (faciunt sibi invicem present. framea, ac abeunt.)

9. Ki-menet.

Atha Géjzának ki nyilatkoztatja mindazon tanátsokat, melyeket ellene forralt Salamon Tanátsosival, mely hőségét tulajdon köntösével jutalmazza meg Gejza.

Géjza, Atha.

(*Ge.*) Nagy bizodalمام vagyon, hogy szomorú ügyöm vigaságra fog térni, mert a' királyi koronát örömet Salamon Atyámfiának engedem.

At. Kegyelmes Hertzeg! fel fordult Országunk erős Istápja! valamit akarnék szóllani, ha meg halgatná.

Ge. szólj bizvást kedves Athám!

At. el rejtettem a' minap magamat ebben a' berekben, és észre vettem, hogy Salamon felettébb fel háborodot ellened azért, mert mind Sógora Henrick Tsászár, mind az egész Ország Tagjai Fejedben kívánják tenni rövid idő alatt a' királyi koronát, és ugyan ebben a' bújában annyira ment, hogy saját pallósával által verte volna magát, ha Tanátsosi, vagyis inkább országunk békességét fel bontó Latrok Vid, Buzares és Erneyei meg nem fogták volna kezében a fegyvert, 's úgy meg nem tartották volna életét. meg háborodván itt mindnyáján, talpon álva olyan tanátsot tartottak felöled, hogy ha egyébbkép nem, erőszakoson nem sokára ki törölnek e világból.

Ge. oh éktelen gonoszság! oh szerentsétlen Tanáts! miként önthetné ki Salamon édes Atyánk fia rokkoni vérünket ártatlanul?... kérj barátom jutalmat hűségedért.

At. az ő hazáját szerető igaz szív jutalmat nem vár, ha akár oszlopa, akár békessége mellet fáradozik hazájának. semmit sem kérek.

Ge. ne kívánd, hogy olly háladatlan legyek.

At. szerentsém javára lenni Hazámnak.

Ge. Nálam, 's maradékimnál örök emlékezethe lészesz. azonkivül hozzád hajlandó szívemnek jelül leg drágább köntösömet oda adom ajándékul. (mittit militem pro veste. fert. dat ei.) hallod-é Te legény! eregy, 's legszebb, 's leg drágább köntösömet hozd ide... fogd... ez igaz hűségednek fenn maradandó bére. (abeunt.)

10. Ki-menet.

Henrick Tsászár meg akarván békéltetni az Hertzegségeket, nyilas játékot rendel, mellybe nyertes lévén Géjza, a Tsászár saját kardszójával ajándékoztatik meg, 'a mi Salamonban éppen világos gyűlölségre hozta az eddig, a' mint ki telt tőle, el titkolt irigységet.

Henrick. Salamon. Erneyei. Vid. Buzarres, Géjza. László. Atha.

(*Hen.*) Tudom, okos értelmekkel igenis fel éritek Vitéz Hertzegek, 's Magyar Nemzetek fő dütsőségi! hogy az aprólék dolgokat is igen nagyra neveli a békesség, a vissza-vonás pedig len leg nagyobbakat is meg aláz, öszve dönt, erre nézve tselekedjétek meg, hogy táguljon meg haragtok sűrű homálya, 's ennek bizonyos jelét is mutassátok, ime nyilas játékot állitok, mellyben ha jó szívvél mulatjátok magatokat, jelét adjátok békes sziveteknek. (Omnes suis sagittis instructi exeunt. paretur centrum aliquod pro iaculatione.)

Sal. az hely éppen helyesen vagyon el készítve.

Hen. a' ki nyertes leszen, az az el találja a közép pontot saját kard-szijamat veszend el ajándécul.

Ge. Felséges Királyunk méltóztassék előbbször próbálni 'a tárgyat.

Sa. ezt kegyelmes fejedelmünk engedelmeből szivesen tselekszem. *attrahit sagittam, et mittit.*)

Mil. haszontalan lövés vala.

Sa. semmi az, tsalja gyakorta az embert a' reménység.

Ge. nekem talán szolgál a' szerentse. *(mittit.)*

Mil. helyesen vagyon.

Lá. testvérem szerentséje közös velem. bátran hotsátom nyilamat.

Mil.... tsak egy pitziny híja vólt, hogy a közepét nem érte a' tzélnak.

At. sokszor próbált erköltsömön új próbát teszek most is,

Mil. *(interponit duos digitos.)* alég tehetem közbe két újjomat. oly közel járt a' közép ponthoz.

Vid. éppen nem újság nálam a' nyilazás, nints mitől tartanom, hogy meg nem fogja előzni nyilam Géjza nyilának erköltsét. *(mittit.)*

Mil. semmi lék sem láttatik.

Er. valaha, nem egy könnyen vette ki *(valaha)* kezemből a' nyilat. van reménységem. *(mittit.)*

Mil. félre repült.

Bu. nagy szégyen vólna, ha fő vezér létemre el hibáznám a közép pontot. *(mittit.)*

Mil. Géjza kiss Királynál jobban senki sem találta el a tzélt... ime nyilának helye.

Hen. vedd el vitéz Hertzeg kard-szijamat jeles erköltsödnek érdemes ajándékaul élj szerentséssen Magyar Nemzetednek örömére, 's örök dütsőségére *(Henricus dat Geisae, qui accipit.)*

Ge. halhatatlan léssen nálam fejedelmi kegyessége Felségednek.

Sa. *(seorsim.)* oh mi nagyon mardossa szivemet az hirtelen boszúság!

Er. *(seorsim ad Sal.)* halkal jelentse indulatját Felséged. ma Királyunknak köszöntjük.

Ge. nagyon félek, ne talántán nagy gyűlölség fullángja támadjon ellenem ma.

Vid. Nekem ugyan feles fájdalمامra vagyon, hogy te vetted el a' nyertesnek rendelt kard-szijat.

Ge. örvendek, ki is hirdetem nyilván az egész nép előtt e drága kegyességét Felsőleges Tsászáruknak. (praecingit se balteo. Ernyi clam ei mimatur.)

Bu. a' vigasságot gyászos szomorúság szokta követni.

At. de az igaz szív soha sem fél tőle. mert minden állapotot egyaránt tűr. (quilibet facto suo sermone intrat cum indignatione.)

Vid. el hidd Géjza, hogy nem sokára vérbe fordulnak tagjaid. (abit.)

Er. kardot rántok ma ellened, (abit.)

Bu. ellensége vagy Salamon Királyuknak, kinek régen jussa vagy az Ország koronájához. (abit.)

Sal. boszszút állok egész erőmből. (abit.)

La. Tele vagynak méreggel mindnyájan.

At. torkokra forr. mert szerentséjeket, 's életjeket fogják vesztetni fegyverem által.

Hen. győzedelmeskedtél Géjza. látom mind az Isten, mind deli erköltsöd, mind az Ország szava neked rendelte a királyi hatalmat. (abeunt.)

Ének.

gladii, sagittae, hastae, hinc inde pendebunt in scenis, inter quae vigilantia suaviter dormit canente dolo. abeuntibus actoribus demittitur aulaea, tum pendentibus armis, et iacente vigilantia attrahitur. cantus. scenae anglicanae.

Ravazság.

1.

Hives szellő fújdogál
Aludj el ébren vigyázás
Vidám napod járdogál,
Aludj el ébren vigyázás.
Sem fegyver, sem ellenség,
Sem bű, sem kelletlenség,
Sem más szerentsétlenség,
Rád nem száll illetlenség,
Aludj el ébren vigyázás.

2.

Meg fújtod pokol torkát,
Aludj el ébren vigyázás.
Meg győződ Mársnak markát
Aludj el ébren vigyázás.
Itt függ a gyilkos lántsa,
Hogy tüstént szívét szántsa,
Kinek lesz olly tánátsa,
Hogy élted tőrbe rántsa.
Aludj el ébren vigyázás.

II. V É G E Z É S.

1. Ki-menet.

Petrudus meg értvén az hír-hordóktól, hogy merő fortélyssággal fordul-fel egész Udvara Salomonnak, letéti katonáival a fegyvert; 's haza küldi őket azért, hogy ha verbuválni akarna Salamon, ők is hozzá áljanak, de tsak tettetésből, hogy általok inkább megtudhassa a készülétet.

Petrudus. és Katonák.

(Pet.) Oh átkozott kevély vágyódás! oh mérges irigység! hát nem elégedtél még meg sokaknak veszedelmekkel, kiket kelept-zédbe kerítettél? édes hiv Vitézim! fegyverkedő Legényim! ha még is bé hathat szivetekbe Fő Vezértek szava, Generalistok kérése, tegyétek le hadi ruháitokat, vegyetek bútsút már a Márstól.

Mil 1. Noha nehéz meg válnunk szokott fegyverünktől, mind az által, hogy ebben is engedelmeskedjünk Vezérünknek, Vitéz Generalisunknak, meg tselekszük.

Pet. a kardot... *(frustatim deponunt arma sua.)* a nyilat... a kop-jákat... lántsákat tegyétek le. inkább kapát, vass vellát, gereblyét, ösztökét, ostort vegyetek kezetekben.

Mil 2. Ime mindezeket meg teszszük akaratom szerint... Isten hozzád Jó Vezérünk. *(volunt abire, sed retinet eos.)*

Pet. meg áljatok egy kevésé, mindezeket tsak tettetésből tselekedjétek, úgy hogy, ha Salamon Buzares Fő Generálisa által új katonákat akarna szedetni, tüstént közeben áljatok, hogy egész készülétét annakutánna hamarább tudtomra adhassátok. evvel Hazátoknak békességet fogtok hajtani.

Milites omnes. amint parantsólsz velünk, úgy fogunk tselekedni. *(abeunt.)*

Pe. Látom, vér-ontás nélkül ki nem megyünk Magyar Ország-ból... el megyek, 's serényen teszek rajta, hogy be vágassam utját Salamon fortélyainak *(abit.)*

2. Ki-menet.

Géjza saját kardját Athának adja hűségéért, azután Ernyei az úton találván Géjzát kard nélkül, kergeti, 's halálnak szánja: de Géjza szaladással meg menti magát.

Géjza. Atha. (utérq. simul exit.) *Ernyei.*

(Ge.) Mint folyik a' dolgunk édes Athám?

At. egyáltalában ugyan ki nem tanulhatnám az egész ravasz készületeket; de az is, a mit észre vettem, merő méreg, merő vér-ontás, harag, gyilkosság. dúlnak, fúlnak tudniillik a' Salamon emberei együl egyig, ki ellen, azt meg nem érthetem bizonyosan. Már is Oroszlány módjára ordítanak, dühösködnek, ütközni, viaskodni mentül hamarabb akarnak.

Ge. Jaj, mind ellenem vagynak a' készületek, engem fognak tépni, szaggatni. kérlek édessem! légy állandó hűségedben, melyet eddig sok példákkal bizonyítottál. ime tulajdon kardommal ajándékozlak meg... hallod-é legény! eregy, hozd ki, 's add kezében Vitézemnek (mil. efert.) vedd el fegyveremet, 's ahol kapod ellenségimet, üsd, vágd őket... a' nevem is fel vagyon metszve rajta.

At. érdmem felett való kegyesség, és ajándék ez.

Ge. hűséged nagyobbat érdemel. most esmét kérlek, adj tánátsot, miként kellessék meg kélelnem¹ őket szép szerivel.

At. meg kélelned? ez lehetetlen. mert még a' kősziklákat is hasogatják, tördelik mérgekben. Csak hogy egymást fel nem falják, annyira el raggattattak már dühösségektől. azon kívül éppen illetlen hozzád ez a kélelés, mivel az egész ország kívánságára, 's Árpád királyi méltóságára nézve jussod vagyon neked is a' királysághoz, néped is számosan vagyon.

Ge. tehát erejeket erőszakosan igyekezzem megtörni?

At. erön erővel kell erőt venni. méglen el nem hágy életem, méglen ezt a' karomat birom, méglen fegyverem éle meg nem tom-pul, méglen utolsó tsep vérem elevenitendi szívemet, el nem állok mindaddig mellőled, vini, tsapdosni, öldönsni fogom ellenségedet.

Ge. én ugyan Atyám fia ellen karomat, fegyveremet soha fel nem akarom önként venni, mert el iszonyodom tsak képez-vén² is magamban az atyafiai vérnek szörnyü ontandását, és ugyan ezen atyafiak ellen való kegyetlenségnek éktelensége el rettent a viaskodástol.

¹ Megkérlelnem.

² Képez: képzél.

At. kegyelmes Hertzeg! tartozunk életünket védelmezni az erőszakosok ellen, azért is, mivel ő támad ellened, életed végére járni ő akar, szükség, hogy szemben állj vele, 's magadat, Testvéridet és Országunk' szerentséjét, dütsőségét deli bátorsággal védelmezzed... én azonban fortélyos módok fel találásában fogom eszemet fárasztani, hogy erőnket, tehetségünket az okos fortélyok is erősítsék. (abit.)

Ge. Isten veled drága Athám! Ti siessetek a Táborhoz, mondjátok, hogy a' fegyverek, 's más egyéb eszközök jó rendbe legyenek... én a' Tsászár' palotája felé megyek, hogy tudtára adjam mentül hamarabb a dolgot. (Erneyi furiosus prosilit e regione Gejzae, eumque magno impetu retrudit. Geisa exterritus stat immotus, tremensque).

Er. majd bele keveredöl már régen meg vetett törünkben, Te régen óhajtott vad állot... majdan ki ontod gonosz véredet, ki adod átkozott lelkedet Istentelen, ime oda sietek most, a hová a' bennem, 's Királyomban Salamonban forró méreg visz, ragad, meg nem nyugszom addig, valameddig kegyetlen véreddel meg nem festem a' földet, meg nem hevittem ki köszörült kardomat, apróra nem rágom lelkedet. (semper tenet eum per manum.) buzogányomat is homlokodon fogom meg lapítani, éppen nem fogom kémelleni körmeimet szemed ki ásásában, lábaimat meg holt tetemid gázolásában. sarkalom¹ mind addig hideg testedet, valameddig hamúval nem válik az emésztő tűz által, melybe, minekutánna mindenkép töltöttem boszszúmat rajta, vettendem azt... de mért engedlek tovább élni, 's elöttem állni?... haly meg már egyszer. (repente rapit frameam. Geisa fugit, clamat.)

Ge. oh Istenem! Istenem! tarts meg kegyetlen kezétől. Jaj, Jaj. (capit eum. tenet.)

3. Ki-menet.

a' Szaladás közben meg ragadván Erneyi Géjzát, majd hogy meg nem öli, de esmét el szalad Géjza, 's szaladásban el veszti kard-szóját, melyet Erneyi fel veszen.

Erneyi. Géjza.

(*Er.*) Markomba vagy már pokol eledele!

Ge. oh mi irtóztató szók ezek! fel áll az hajam szála, borsózik a' testem; ráz az hideg félelem.

Er. nints haszna! ugyan itt... ezen az helyen bokáig állok ma meleg véredben (mensurat in caput ictum, at ille fugit. Erneyi persequitur.)

¹ *Sarkal*: sarokkal tipor.

Ge. oh tsudák tsudája! éktelen gonoszság! oda vagyok.

Er. villogó karral, szikrázó szemmel, habos szájjal, irtóztató orditással foglak mind addig üzni, kergetni, méglen szivedet meg nem hasítom kardommal. (per scenas currunt, Geisa balteum perdit, Er. cessat, levat.) meg elégszem gonosz zsákmányával, melyet a' minapi nyilas Játékban álnok tsalárdsággal nyert a' Tsászártól... ugyan ez a' szij fűjt nyakára nem sokára hálálos kötelet, vagy irgalmatlan pallos alá veti fejét. (abit.)

4. Ki-menet.

Salamon és Vid sétálni mennek az erdő felé, holott fekvé találják Athát Géjza köntösén, 's kardján, mellynek szíját Erneyi találta meg. el veszik alattomba tőle mind a kardot, mind a köntöst. Vid el tekélli magában, hogy ugyanazon kardal meg fogja ölni a Tsászárt, mi felől tanátsot is tartanak.

Atha. Salamon. Vid. Erneyi Buzares.

(*Atha e sylvis in campum prodit cum milite.*) Az hadnak olyan helyen leg alkalmasob állittatni, a hol lest is lehessen vetni és az ellenséget közbe szoritani. erre igenis alkalmasnak látom ezt a mezőt, ezt az erdőt, mert ime berkek, bokrok, ligetek minden részen vagynak, mellyek a' less meg tevésére éppen természet szerént készültek el... el jártam mindenfelé, meg vizgáltam, fáradt tagjaimat tehát meg nyugosztalom ebben az árnyékban. (ad Mil.) Te, méglen itt mulatozom, menny, 's nézd el körül belől az erdő széleit, és e téres mezőt, ha a' pásztorokra akadhatsz valahol, hívj ide egyet, hogy még nyilvánban meg érthessem tőle minden tsinnyát, rejtekét, 's alkalmatlanságit ennek a' széles mezőnek, 's sűrű erdőnek.

Mil. Méltóságos úr Parantsolatját hiven meg teszem. (abit; *Atha decumbit.*) (Sal. exit.)

Sa. Már régen fel indult haragomnak fergetege, tüze, lángja szüntelen háborgatja szivemet, most is, meg sem szünik mind addig, valameddig a' Tsászár inkább hitetlen Géjzának fog kedvezni, mintsem nekem, Testvére hitvesének; azért is vagy Géjzának kell ma a' pokol torkában hanyat-homlok dűlnie, vagy én irgalmatlan pallos által veszek el.

Vid. Salamon vitéz királyunk! helyes ugyan igyekezete Felségednek, de mérsékelni kell háborgó szívének lángoló tüzét, a' mi az erős sziveknek fő ékessége. (Erneyi accedit Salamoni et Vidio furiosis.)

Er. kegyelmes Király! minn aggódik Felséged?

Sa. a' minapi álnok nyeresége Géjzának kinozza szivemet, mivel tsalárd hamisságával annyira ment a' Tsászár előtt erkölcsének kellemetessége, hogy már ki az én Királyságom megerősítéséért jöve Magyarországban, tölem éppen elfordult legyen, 's Géjzának fogja pártját.

Er. szünnön meg valamennyire ez az háború szivében Felségednek, meg szégyenítettem már, 's meg erőllenítettem erejét Géjzának. mert a' minapában idejöttem, hogy el nézném az helyet, hol 's miképp lehetne hertzegei vadászást rendelni, 's ime hértelen szemközt ellenem rohanik mérges Oroszlány módjára Géjza egy berekből, életem végére akarván járni, én meg döbbenvén ugyan a bizonyos veszedelmétől, mindazáltal tsak hamar kardot rántok, bátran ellent állok, annyira, hogy ha futásnak nem adta volna magát, által vertem volna ötet lántsámmal, ime a' kard-szij, mellyet álnok kép nyert a' Játékban. (Salamon capit in manum balteum. aspicit. reddit.)

Sa. igenis ez az a' szij, melly ajándékul vala fel téve a' nyilas' játékban.

Vid. ez, ugyan ez a' kard-szij leszen, melly által a' Tsászár előtt gyilkos gonoszságról vádolhatjuk ötet, és ugy halálos burkot fújthatunk nyakára... mennyünk, 's utat módot keressünk a' dolog okos el intézésében. (versus sylvam eunt, cubantem Atham in veste Geisa. et gladium eiusdem penes se habentem, deprehendunt.)... szép nyári öltözetben vagynak a' fák... ime amott a bokor mellet fekvé látok egy valakit... vallyon aluszik-e, vagy csak henyél az árnyékban?... (accedunt modice.) fegyver fénylik mellette... nem katona... sem nem Pásztor. nem is paraszt... de még vadász sem... vallyon ki lehet?... érdemes személynek kell lennie a' mint ruházatja mutatja... (penitus accedunt.) kezünkre szolgál a' szerentse... Atha, Géjzának egyik Tanátsosa, hadi Fő Vezére, 's az Ország Palatinussa... saját kardja Géjzának vagon nála nyilván valamellikünket akarta nyakon ragadni, ölni, kinozni. 's ugyan érre végre állot itt lesben... tulajdon nyila is itt vagon Géjzának.

Bu. bizonyosan öszve esküdtek vesztünkre. mind ezeket ajándékul vette el Géjzátul.

Sa. oh mi nagyon örvendek! boszszút álhatunk rajta Géjza helyet, mivel ő általa mesterkedik sirom megásásában.

Bu. hallyon meg gonosz tévő! 's ugyan saját kardja által Urának. (tevat gladium contra eum, sed Ernyeie inhihet.)

Er. Meg álj Vitéz fő Vezér. éljen. de mind a' nyil, mind a' kard nálunk legyen... mivel deli érdemít Felségednek sült hamis-

sággal annyira meg semmiséttette már a' Tsászár előtt, hogy majdan Géjzának ostoba, 's érdemetlen fejére száljon az Ország koronája, törvény szerént kell adóznia, ne talántán erőszakosan látszassuk keresni vesztét. ezek az eszközök éppen alkalmasok lesznek arra, hogy ki bizonyodjanak minden ravaszsági, erköltsének semmisége világosságra jöjjen. következő képpen Fel séged bizonyos kimenettel állandó királyunk leszen.

Sa. igen tápláld bennem a' jó reménységet. keress tehát módot is benne, miként lehessen okvetetlenül el vesztenem Géjzát nyilván önnön maga a Tsászár ítélete szerént.

Vid. az helyes érdemen kívül még az erőszak, tsalárdság, fegyver, dühösködés, mesterséges levél, 's e félek is útat szoktak nyitni a fellebb való méltóságra, meg is erősítik abban az embert... ha mindezeket megpróbáljuk, egy tsak fog szolgálni... én egy-ügyü közönséges köpenyegben takarom magamat, ezt pediglen, úgy mint saját kardját Géjzának, szíjával együtt hólnom alatt rejteken fogom hordozni, és ebben az oldalban meg vonnyom magamat, el titkolván személyemet is. ha erre jön, vagy öltön ölöm, vagy el követett gyilkosságról, gonoszságról vádolni fogom ötet a Tsászárnál, jelül adván tulajdon nevével meg jegyzett kardját, kard-szíját, 's így bizonyosan mind bötsületének, mind Királyságának bé vágom az utját, sött még életét is halálos szententzia alá vetem. (Induit pallium. infra illum accipit gladium et balteum et recondit se in dumeto.)

Er. Te láss hozzá fortélyod végbe vitéléhez. én Géjza nevével Leopoldushoz levelet írok, reá fogván, hogy a' Tsászár ellen való készületében ő is Társ akar lenni.

Sa. (ad militem.) hallod-é te legény: asztalt, széket, téntát, író-tollat és papirost hozz ide (fert foras omnia interim dicit. Er.)

Er. mi némű módot tartsak az írásba?

Sa. átkozzad, kárhoztassad, ezer szitkokkal káromoljad a' Tsászárt, hogy annál inkább bele kötélődzön álnoksága bilintsében. (Ernyei scribit. interim Sal. ambulat et loquitur.)

Sa. nyugta nem lehet bús elmémnek, mind az hajót a tajtékos habok, ide-oda ragadnak, hánynak, vetnek, sujtoatnak szüntelen a nagy gondok. két izrombéli királyságra való választatásom után soha eszembe sem jöhetet, hogy illy bajos, illy veszedelmes kotzkát vessen reám Géjza, Atyámrol maradt Atyám fia. most hiszem, hogy a' Királyok élete, szüntelen a' mérges irigység, kémlés, less, 's egyéb titkon vetett török, veszedelmek közt forog, de rajta leszek, hogy régen meg érdemlett halállal

adózzék már egyszer hitszegő Géjza... nem türom, nem szenvedem már ötöt élni.

Er. (dat ei epistolam, accipit, aspicit, reddit.) kész a levél kegyelmes Urunk!

Sa. olvasd el. (Erneyi legit.)

Er. Géjza Béla Magyar Ország Királyának született fia, 's az egész Ország koronás Ura fő Méltóságú Leopoldot Austria Hertzeget tiszteli, 's üdvözli... Tudom, hogy Henrick Tsászár ellen egész birodalommal és egész Svábsággal hadat igyekszel indítani; én, ha Hertzegegednek tetszeni fog, magamat is öszve kapcsolom Hertzegeged erejével, hogy ugy egy szívvel, lélekkel talpig le rontsuk hatalmát, rongáljuk hadát, földig le döntsük minden bástyáit, mert meg nem érdemli, hogy ennyi fő Fejekon, Királyokon, Hertzegeken olly dühös ember uralkodjon, ki tulajdon akarátja szerint kezdi akaratumkat háborgatni, népeinket öldösni, magunknak is vagy irtóztató kinokat, tömlöztöt, vagy otsmány halált készíteni. Rendbe szedtem már magyar Népemet, fegyverben áll egész Seregem, meg sem is szünöm mind addig az üldözéstül, a' meddig kegyetlen pallosom által ki nem adom lelkét testéből, vagy örök fogságban elevenen nem hajtom. ezt, ha egyszer öszve foglalt erővel végbe viszzük, kényünk kedvünk szerint tarthatjuk birodalmunknak kormányát. légy jó egészségben.

Sa. Igen helyesen vagyon. most egyébb nints hátra, hanem hogy a' Tsászár Tábora felé sétálván igen eszessen, és szem-füllel vedd el, hogy Legényei közül meg találván egy valaki, egyenesen a Tsászár kezében jöjjön. így, tudom, bizonyosan torkára fog forni a' kevelység, irigység. (abeunt.)

5. Ki-menet.

Atha fel serkenvén álmából sem a kardot, sem a köntöst fel nem találja, gyanakodni kezd, .s végre ugyan tsak Vidre esmér, meg találván hadi süvegét ott, ahol meg húzta magát.

Atha.

(Surgit, circumspicit se.) Jaj, jaj, hová legyek!... oh jaj, jaj... hová ragadsz? hová hurtzólsz mostoha szerentse? oda vagyok... se a' kard, se a' nyil nints itt... oda vagyok... minden reménységemből ki ürültem: mi tévő legyek már most... hol keressem... a' pásztorokhoz mennék, de nem tudom hol 's merre őrzik a nyáját, a' tanyájokat sem tudom hol 's merre vagyon... (hinc inde ambulat, tandem invenit pileum eius ibi, ubi occuluit se.) ime, mit látok... hadi vezér süvege... (plane exterretur.) jaj, már most

igazán jaj, bizonyosan oda vagyok. az ellenség tövébe vagyok mind Géjza Hertzeggel együtt úgy hogy, ha tsak gyorsan nem látok a dologhoz, halál érkezik fejemre, vagy örökös tömlőt. ez a' Gróf Vidnek, a' Salamon fő Tanácsosának hadi Süvege... most egyenesen a Tsászár eleibe sietek, hogy mindnyájok alá vermet, vagy éppen halottas sirt ássak mennél hamarább, ki beszélvén fortélyait, 's álnok tanácsait, mellyeket nem sokkal ez előtt itt tartottak Géjza, 's Tsászár ellen... de még sem hértelenkedem... talán már meg adózt gonoszágáért valaki által ugyan itt ölettetvén meg, holott saját Vezéri süvegét hagyta. vagy a' Tsászár törvényes ítéletéből halálra szententziáztatván, ki strázsát állithatott ellene, mivel illy képtelen merészségnek, 's tolvajságnak hire tsak könnyen hozzája mehetet... akár miként legyen a' dolog, meg nem szenvedem e rettentő tselekedetet büntetlenül maradni. (abit Miles ab eo pro Ilia missus redit.)

Mil. Ime se hire, se hamva Uramnak, nem sokkal ez előtt innét mentem téged hozzája hívni 's már egyedül minden szolgál nélkül el ment. bizonyosan baja érkezet, utánna sietek, ne talán tán ebet fogjak késedelmeiségemért... Te mennyi vissza, 's bostáss meg, hogy ide fárasztottalak.

Il. szerencsétlenség nem vélném hogy eset volna rajta, mert ezek az hegyek, mezők semminémű latrokat, sem úton álló tolvajokat nem esmérnek. Isten veled!

Mil. veled is jó ember! (abeunt.)

6. Ki-menet.

Henrick Tsászár az erdő felé egy kevesé magánosan mégyen, Legényeit bent hagyván; Vid hértelen reá rohanik, de sebet kapván homlokán fut minden felé, a' kardot is el ejti futtában, mellyet a' katonák, kiket a' Tsászár utánna küldöt, meg találják 's a' Tsászárnak adják.

Henrik. Vid.

(Henricus exit cum Ladislao, Petrudo, et 2 Militibus, ita ut aliquanto sit prior. sensum accedit Vid eum, tum repente in eum ruit, at ictu accepto fugit.)

(*Hen.*) Mi gyönyörű, mi vidám nap tetszik fel, ereszti sűrűen fényes sugárit a' nap, éleszti az el vetett magokat a' földben, neveli, 's kellemetes színben öltözteti a' termő fák gyümöltseit, zöld levelekkel ruházza, ékesíti fel az erdei fákat is, mellyek terebélyes és zöld ágakkal szép árnyékot vetnek a' nap melegsége ellen...

Vid. (tacite.) látom... közelit hozzám. vagy élek, vagy halok

neki rohanok... ime egy kevése magányoson vagyok. annyiba tartom, mintha már által ütöttem volna.

Hen. (audit sonum loquentis hominis, et auscultat.) ugy tetszik, hogy emberszót hallottam... bellebb 'nem megyek. (repente in eum insilit Vid levata framea in caput eius, at et Henricus generose resistit, frameam eius percudit. fugit. Milites eum persequuntur.)

Hen. ide Legények... haljon meg gonosz-tévő akár ki legyen... ime miként hadja maga után gonosz vérét... ime ime amott szalad, a' bokorban húzta meg magát (abit.) (Milites inveniunt frameam et balteum, ferunt ad Imperatorem.)

Mil 1. elég legyen e' nekünk. már lehetetlen az erdő derekában meg találni ötöt... tudsz-e' olvasni pajtás? ime valami vagyok fel metszve reá.

Mil 2. én ugyan olvasni nem tudok, de nyilván a' neve lesz rajta.

Mil 1. bár a' volna. bizony nem akarnék a bőrbe bújni, ha mindjárt káprál volna is (abeunt.)

7. Ki-menet.

Salamon Henrick Tsászár előtt vádolja Géjzát, hogy az erdőbe meg akarta őlni ötöt, mely gonoszságának meg bizonyítására mutatja a kard-sziját, és a köntöst.

Henrick. Salamon. Katonák.

(Cum utroque sunt Milites.)

(*Hen.*) Félek Othótól, Baváriának Hertzegétől, ki birodalmamnak zabláját már ki vetette szájából. félek Gelfótól, ki Othót eb rudon ki vetvén bé ülle Hertzsegségében. félek Rodülphol Svábság fő Vezérétől; félek Bertoldtól Karinthia Hertzegétől, kik mindnyájan veszemre öszve esküdvén, nagy károkat tehetnek népemben, Tartományimban, félek Leopoldtól, ki hasonló képpen pártolásra igyekszik, de mind ezeknél nagyobb bűben, bánatban, gondokban meréti elmémet ilhoni titkos ellenségem Géjza, kinek mind eddig kedveztem, kit külömb féle ajándékokkal ajándékoztam meg, 's majd már helyedben jussod ellen helyheztetem. ime most halálomra igyekszik.

Sa. ime hol tetszik ki, hogy a' jó tett helyébe soha jót nem kell várni.

Hen. bár most jönne ide átkozot! példát tennék rajta, miként kellessék a Tsászárok méltóságát, kedvezéseket tisztelni, félni bötsbe tartani... (in iram accenditur.)... de hol vagyok gonosz-tévő?

Sa. imitt amott a' berkekbe lappang, rendeljen Felsőged men-

túl hamarabb fegyveres sereget, melly minden menedek helyeken, útakon ébrent vigyázzanak, ne talántán szökés képpen ki mentse magát a' rettentő gonoszságnak méltán készített büntetésből. (Sal. gladium, et balteum ostendit Henrico.) ime a' kard-szija, saját nyila.

Hen. miképp keritetted kezedre?

Sa. midőn utánnam leselkedne, hogy a' bátor sétálás közben órozva ütne, 's meg ölné, benne is vólna már a gonoszságba, hiv Legényeim tsak hamar ellene rohanván, szaladásnak adá magát, 's el ejté mind ezeket a futásban.

Hen. Oh gonosztevő lator! így tehát az én életem végére is igyekszik? eregy Legény akár hol 's akár mi módon keresétek fel gonoszszat, ha egyéb képp nem, tőből vágjátok ki az egész erdőt, hogy ugy elevenen hozzátok előmbé ötet.

Mil. 1. életemet vesztém inkább, mint sem meg ne kötözöm ötet (abit.)

Sa. nem de ártatlanul gyötrődtem eddig szivemben.

Hen. most tellyesedjék bizodalmas reménységed, tudod, hogy Géjzat kívánnya az egész Ország Királyának köszönteni; de én most tapasztalván hitetlenségét, meg tselekszem, hogy igaz szivvel téged állítsanak' a Királyi Thronusban, én meg erősitem birodalmadat. halállal kell le róni Géjzának Istentelen fortélyainak rovását. most ne talántán nagy tűz lobbannyon hértelen e' kiss szikrából, menny a Királyi Palotádban, hivasd magadhoz Buzares fő Tanácsosodat és hadi Seregednek Vezérét, add kezében ezt a' pénzt. (dat ei in sacculo aes.) új hadi sereget kell állítani (Hen. abit.)

Sa. kedvem szerint szolgál eddig ravaszságom. fel háborodot már Géjza ellen a Tsászár nem sokára meg menekedem attol, ki eddig Királyságomnak nagy ellenkező gátot vetel. megyek, 's a reém bízott dologban annál hivebben járok el, mennél édesdedebben fújdogál szerentsém szellője. (abit.)

8. Ki-menet.

Henrick Tsászár halálra ítéli Géjzat, de attol Illiás fő Pásztor által meg mentetik.

Mil. 2. Géjza. Henrick. Illias.

(Miles Imperatoris Geisam ligat in sylva intus. et ita adducit.)

(*Mil. I.*) Itt vagy Istentelen Lator! kezünkben akadtál gonosz-tévő?

Gé. mi lelt titeket? mért kötöztök meg?... mért mondotok gonosz-tévő latornak? kit öltem meg?

Mil. 1. dugd bé a' szádat, halálnak fia vagy... noszsa pajtás, verjük vasra kezeit, lábait, szorongassuk öszve erőssen.

Ge. (ligant eum fortiter.) mitsoda fene dühösség ez bennetek? kinek vétettem? mért bántok illy kegyetlenül, méltatlanul velem.

Mil. 1. majd meg hallod mindjárt szententziádat.

Mil. 2. tüstént a Tsászár előtt leszöl.

Ge. oda vagyok, az ellenség fortélyainak hegyes törében estem, látom. oh Istenem! hozd világosságra ártatlanságomat.

Mil. 2. Pajtás! igen reá vagon szorítva lábaira a lántz, majd nem jöhet velünk.

Mil. 1. vállainkon fogjuk vinni Istentelent.

Mil. 2. nem hurtzolom biz én a' vállamon ötet. hanem tágítsuk meg leg alább annyira lábán a lántzot, hogy léphessen.

Mil. 1. a' lábán ugyan meg tágíthatjuk, de a kezeire ugyan reá kell szorítanunk... no gyere most velünk, gonosz lator.

Ge. oh de hová?

Mil. 1. a' Tsászár eleiben.

Ge. oh jaj! botsássatok el, örömet megyek szabadon Felséges Tsászárunknak eleiben nints miért kellene félnem eleibe menni annak, kinek kegyességét számtalan tapasztaltam.

Mil. 2. no tsak te gyere, majd meg válik, hány zsákkal telik a' kegyesség.

Mil. 1. ezentül hóhér pallosa száll nyakad közé, vagy kegyetlen istráng fojtódik tsigádra.

Ge. de mit akartok velem tenni?

Mil. 1. mindjárt meg látod.

Ge. egy nyommá sem megyek ily gyalázatosan.

Mil. 1. (rapiunt eum.) meg látjuk mi, ha nem jösz...

Ge. Jaj, jaj, haj. (haec fiunt in sylv. quia vero ad Palatium debent eum ferre, neque illud subite adumbrari possit. in scenas eum auferunt. interim Henricus exit.)

Hen. hallod-é Legény; nézd meg mitsoda jajgatás ez. (Miles Imp. cito it. et redit.)

Mil. Im. Felséges Tsászár! Géjzát hozzák kötözve Társaim.

Hen. tüstént kardra vettetem ötet. (fertur foras, stat mitis.) te gonosz-téví, te lator, te átkozót, te Istentelen, te akarod-e vére-met ontani pallosoddal? mérges lántsádat te akarod-é öldalam tsontjai közé irgalmatlanul tólni? ezt érdemlette-é drága készületü kard-szijam?

Ge... O...

Hen. fel ne nyisd a' szádat gonosz-ember, nints helye ment-ségednek nálam.

Ge. Felséges Tsászár tsak egy két szótskát legyen szabad szólanom... hazug, utálatos ember vólt, valaki e' rettentő gonoszt költötte felőlem.

Hen. benne értek a gyilkosságban' tanú bizonyság Salamon Király, kinek atyafiúi vérét szomjúhozod Istentelen. ezt bizonyítja a' kard-szija, a' nyil.

Ge. oh kegyetlen hazugság? mit mivelsz az ártatlannal?

Hen. ortzátlan, utálatos, hitesegett Te, mikor már nyilván ki bizonyodot gonoszságod, tagadod azt? Legények! noszsza, készítsétek el az helyet, holott adozzék tetteiért. (sedem ferunt nigra panno tectam.) meg látod ezentül minémű gyümölsöt hozzon az hazugság, tsalárság, gyilkosság.

Ge. oh kegyelmes Fejedelem! nem akarom a' királyi koronát, mellyet már nekem szánt az Ország, 's Felséged, tsak életem meg maradását óhajtom.

Hen. még éleszed haragomat?

Mil. 1. Felséges Tsászár! készen vagyok az hely.

Hen. ragadjátok ötöt... (rapiunt ad sedem) ültessétek le... szegezétek két felől szívének lántsátokat... Te pediglen Feje felet álj ki vont karddal... 's mikor 'e szót mondom: *halj meg már,* egész erőtökből egyszersmind verjétek által ötöt.

Ge. Oh szívek rejtekét vizsgáló Úr Isten! neked ajánlom magamat, ki tudod ártatlanságomat, mellyet Salamon Irigysége illy setét gyászban hozol.

Hen. lássad már, minémű kimenetele lön ravaszságodnak, e tudniillik a' fizetése Istentelen sövetségednek, költözz el e' világról, ród le éktelen adósságodat.

Ge. oh erdei vadak! mezei Pásztorok! Ti jöjjetek védelmezésére ártatlanságomnak, kik tanú bizonyságot igen is tehettek, mert soha ezt az helyet seminémű gyilkossággal nem terheltem, nem motskóltam. (t. repente venit Ilias.)

Ilias. mitsoda dolog ez! ime a' miúlta ezt a mezőt, ezt az erdő alját lakom, semminémű zenebonát sem vettem észre, most pediglen, már villám ménkü módjára itt a' sok szidalmak, átkok hallatnak, amott less hely kerestetik, itt fegyveres kezek halálra keresik az embert, amott öletik is. látom, még magamnak is meg kell változtatnom nyájas tanyámat... Vitézek! békét hagyatok ennek az embernek, ezt a' mezőt meg ne fertőztessétek emberi vérrel, mert tüstént lármát inditok ellenetek, 's halálnak dija haláltok leszen bizonyosan, itt teremnek ezentül Társaim.

Hen. nem mi hanem a' törvény öli meg ötöt.

Il. ki írta meg azt a törvényt?

Hen. az Igazság, a természet.

Il. hol vagyon? ki tudja, ki olvassa azt?

Hen. IV. Henrick Tsászár.

Il. tehát ennek ítélese alá adtátok volna ötöt, ne öljétek pedíglén illy hértelen, 's kegyetlenül... ezt senki sem bizta az órrotokra.

Hen. nem szükség a' Tsászár eleibe vinni, ime mi gyilkosságba kaptuk ötöt.

Il. kit, mikor, 's hol akart meg ölni?

Hen. a' Tsászárt, ma. itt, a' minap pedíglén Salamon Királyunkat akarta órozva által verni lántsájával.

Il. akkor, mikor én virágos útat készítettem nekie?

Hen. a' meg lehet.

Il. Uram! meg hidd ártatlan ez az ember, hallottam én a' nagy kiáltást, jajgatást a minap, de mivel társaimtól messze voltam, tsak meg vonytam magamat egy bokorba, féltvén bőromet, láttam, miképp kergetet egy Úri ember más Úri embert mezételen karddal.

Hen. no lásd, e' volt az?

Il. soha sem volt biz ez, mert az köpönyegbe volt. 's alacsonyabb is volt. sokkal ennél. (*aspicit eum.*) barnább is volt sokkal. osztán meg sem ölte ötöt, mert el szaladt előtte. azért kérlek benneteket, meg ne fertőztessétek ezt a mezőt vérevel, mellyet én mar 16 esztendőktől fogva nyugodalmason lakok.

Hen. ugy de a' Tsászárt ez akarta meg ölni.

Il. Uram! ha az egyik gyilkosság reá nem igazodik, biz a' másikba sem lehet ötöt bűnösnek ítélni. tapasztaltam én azt, hogy vagyon ebben az erdőben két Lator, de soha annyira elő nem jöttek még, hogy társaimmal meg kerithettem volna őket már eddig, nyilván ezek közül egyik volt az, ki a' Tsászárt igen tziifrán aranyban, és ezüstben lenni látván, ellene rohana merészen, nagy nyereséget várván belőle.

Hen. (*seorsim.*) meg hült a' vér bennem, félek, ne talántán az hértelen harag hamis ítéletet hozot ki belőlem, mert ez az együgyü paraszt ember, mezei pásztor, ki hetetszaka, söt esztendőként a pusztát lakja, miként szólhatna illy bátran, illy nyomósón, ha az igazság nem bátoritaná ötöt, ajándékokkal, 's ígéretekkel meg nem ronthatta ötöt Géjza, mivel miulta meg foggattott, egy lélekkel sem vólt modja szollani a' setét tömlőtz üregében... az igazság szól ki belőle. sőt ugy látszik előttem, hogy

az Úr Istentől küldetett tsudálatos mentésére Géjzának... nem kiss gyanóm vagyon Salamonra, ne talántán az ő fortélyai legyenek mind ezek, hogy Géjza halála után reá száljon a' királyi birodalom... hallod-é jó Pásztor! ime meg mentetted őtet a haláltól... Ti vonnyátok vissza fegyvereteket.

Il. örvendek... már nyájamhoz kell mennem. Isten hozzátok.

Hen. (ad mil.) kötözve vigyétek a tömlőtze őtet, méglen az egész Ország fő Tagjai itéletek által halálos szententzia nem mondatik fejére; vagy éppen meg nem szabadul. azután utánnok legyetek ama latroknak, hogy hozzám hozhassátok. (abeunt.)

9. Ki-menet.

Ernyei Géjza nevével irt levelét el veti úgy, hogy a' Tsászár katonája könnyen fel találhassa, 's a' Tsászárnak adhassa; Buzareshez pediglen mást küld, mellyben üzeni, mikor kellessék a Géjza mellet lévő Hertzeg táborára ütni.

Ernyei.

Mégis fárasztja szivemet a' nagy gond, bú, 's szorgalmatoság, mivel még eddig, a mint fogadtam koronás királyomnak Salamonnak, nem eshetet módom, alkalmatosságom végére járnai álnok Géjzának. de ime most bele kezdek immár a' tör megvetésében... ezt a levelet, mellyet a' minap irtam Géjza nevével Leopold, Austriai Hertzeghez, ime itt, amerre Tábori Katonái járnak a' Tsászárnak, el vetem titkon, hogy meg találván egy valaki, egyenesen kezében adja a' Tsászárnak. bezzeg vége lesz mind életének, mind Királyságának bizonyosan (abiicit in scenam.) Te pediglen ezt vidd hamar Buzares fő Generálishoz. (abit.)... hólnap két óra tájba regvel meg kell ütköznünk Géjza táborával. (abit.)

Ének.

Harag.

1.

El indulok, nyilhoz nyúlok (capit sagittam)

Távul legyen az ijedség.

Szerentsém lesz, királlyá tesz

A' baj-vivó nagy irigység.

Kivetközöl vigasságból

El költözöl e' világból

Oh rettenetes merészség.

2.

Im' rohanok! kardot vonok (extrahit ensem.)

Hogy végezzem életedet.

Mérget iszom, nem is nyugszom.

Meddig nem rontom lelkedet.

Nem élsz tovább, méltó nem vagy

Halj meg inkább, vétkeid mert nagy

Ime tapodom testedet. (furius intrat.)

III. V É G E Z É S.

1. Ki-menet.

Salamon megintí Buzarest, hogy katonaságot fogadjon, mert már végére kell járni a' dolognak.

Buzares. Salamon. Godofréd.

(Sa.) Nem sok vagyon hátra élete napjaiból Géjzának, jó renden vagynak tsalárd mesterségünk.

Bu. Isten veled Felséges Király!

Sa. veled is kedves Vitézem Buzares.

Bu. én minden készüléteket meg tettem, ha történet szerint fegyverre kelne a' dolog, hogy készen legyünk.

Sa. Ditsérem igaz hűségedet... fogd ezt a' somma pénzt, mellyet a' Felséges Tsászár saját két kezével adot, hogy neked által adjam új hadi sereg szedésére költségül, ime annyira szolgáltd eddig fortélyunk, hogy nem hogy engem védelmezni s királyságomban meg erősíteni nem akarna, hanem inkább népemet népével egybe kaptsóltatja, 's porrá törhessük együl egyig táborát oda van mind hire, mind neve, mind királysága előtte.

Bu. szerentsés fortély, melly által illy vidám nap tetszet fel.

Sa. mivel fortéllyal, 's ravaszsággal kereskedni igen veszedelmes dolog, inkább nyilván, erőszakoskodjunk rohanjunk Géjza Táborára, 's noha a' Tsászár seregével együtt vagyon is, hértelen és véletlenül üssünk reája, így rendeiket meg szaggatjuk, sziveikbe szörnyű ijedséget öntünk, végre szaladásra kényszerítjük őket, úgy hogy a' Tsászár vagy ki költözik Országunkból, vagy ha Géjza mellet ellent áll, ötöt is utolsó vérünkig fogjuk verni, ostromolni. az egy szivü, egy lelkü vitéz sereg nagyobb számú, 's hatalmú Táborát is meg vihat mesterséges, és egyetértő készülettel.

Bu. igenis eképp kell tselekednünk Felséges Király! főképpen pediglen most volna jó ebbe kapni, mert nem igen bizik

most erejében a' Tsászár, mivel uj katonákat fogadtat, ezeket is magunk mellé, nem az ő számára fogjuk állítani. épen nem kell tartanunk Tsászári hatalmától, mert szélllyel kell most lenni embereinek, készülettél sints, azon kívül egy mákszemnyit sem tart tőlünk, vélvén, hogy inkább Géjzától kell tartania, mivel már nagy gonoszságokban keveredet előtte, 's fogságban is vagyon. serege pediglen noha sokkal számossabb, mindazáltal könnyebb rajta erőt venni, mivel a' mienk sokkal fortélyossabb.

God. Lótok, futok mindenfelé Méltóságos Generalis Uramat keresvén, ime nem tudom mi ujság leszen benne, Méltóságos Ur Gróff Erneyei Uram küldi *(legit epistolam. etiam Salamoni dat.)*

Sa. éljen szerentsésen fő Generalis, 's Tanátsosim Egyike!

Bu. éljen szerentsésen, derekasan jár el dolgában.

Sa. helyes mód!

Bu. már ma tsendességbe maradjunk, hólnap jó regvel ostromóljuk kő falait Géjza Palotájának, 's egyszersmind a' Tsászár Táborának sántzait, és mind addig vijuk, valameddig mind a' kettőn nem gyözedelmeskedünk, vagy mi meg nem halunk. *(abeunt.)*

2. Ki-menet.

A' Tsászár gyilkosai keresésére küldetett katonák egy embert találnak az erdőben, kire, noha hamis nevet költ magának, reá esmérnek 's Vid személyében a Tsászár eleibe viszik.

Vid. Mil. Imp.

(absque pileo exit Vid, involutus pallio vili.)

(Vid.) Ebben az hegy-óldalba tettem le a' minap Vezéri süvegemet, 's együgyü Palástban öltözködtem, akarván más idegen, 's vad ember képében által ütni kardommal a' Tsászárt, de ime mi nagy szerencsétlenségben estem, sebet önnön magam kaptam, Vezéri süvegemet el vesztettem, most dúlok, fülök, oda reménységem, inkább oda vesztem volna, mint sem e nagy szégyenbe kerültem, mellyből talán vesztemig ki nem gázolhatok. *(haec agi possunt extra sylvam in campo, milites e sylva prodeunt in eum.)* zápor gyanánt dül szívemben a' keserves bánatnak árja... agyarkodom, mérgelődöm, nyilván fogom már most üldözni Henricket, Géjzát, s' minden ellenünk fegyvert fogó Embert, jobb fogadásom meg tartásába igenis meg halnom Királyoméért, mintsem az ellenség kezében engedni magamot. úgyis mi haszna élnem, ha álnok tselekedetem ki nyilatkozik, örök szégyen, gyalázat, ortza-pirulás, vas, tömlőt szál reám, nyilván mutatom meg magamat ellen-

ségeinknek, leg alább dütsőségesen védelmezhetem magamat mar-
kos legényeimmel és Salamon Királyunk vitéz hadával... megyek
is már... (pergit celeriter versus sylvam; audita voce hominis sistit, timet, fugitat.)
ember szót hallok, vallyon nem ellenem rendeltetett fegyveres
Legények-e?... a' mezei nyáj után lévő pásztorok lesznek...
nints mit tennem, el kell mennem a' Táborhoz, hogy előbbi
Ruhámban öltözzek, a' sereget jó rendbe szedjem, egy szóval
szörnyű tsatát indítsak. (in uno latere est Vid, in altero Milites, sed exhibunt
campum.)

Mil. 1. ez ám az az erdő pajtás, holott Tsászárunkat alig
hogy meg nem ölte egy gonosz lator.

Mil. 2. éj ha most kezünkben akadna, ugyan gazdag és sze-
rentsés prédánk lenne.

Mil. 1. noszsa próbáljunk szerentsét, menny te jobb kéze,
én balra megyek, de meszse egymástol ne járjunk. (modice ambulans
separati, tum unus exclamat.)

Mil. 2. pajtás! siess felém, kérlek, ime itt lappang egy hajadon¹
ember, talán e' leszen a... (accedit versus Vid.)...

Vid. jaj mi félek, alég kerülhetem el kezeiket. oh bár a less
helyben is test örzüket rendeltem volna magam mellé!

Mil. 1. feléd fut pajtás, bulj le előtte, hogy ne lásson, azután
ugorj nyakában.

Mil. 2. (occulat se insilit in eum.) itt van már, meg ragadtam. (accedunt.)

Vid. hadjatok békét barátim! hiszen én senkit sem bán-
tottam.

Mil. 1. hát mért futottál, mihént embert láttál?

Vid. én nem előttetek szaladtam, hanem nyulat kergettem.

Mil. 1. Te kergettél, mi pediglen fogtuuk.

Vid. de ne tréfáljatok illy vastagon velem.

Mil. 2. haszontalan tetteted magadat, tudjuk ki vagy.

Vid. nem tagadom nevemet. Dobosinak hívják.

Mil. 2. dejszen dob bőr lesz a bőröd nem sokára, azt ígérem
bátran.

Mil. 1. honnat való vagy?

Vid. Magyar Országból.

Mil. 1. mitsoda helységből?

Vid. Tisza-melléki Scoebéből. (?)

Mil. 2. hát ezt a' sebet régen hordozod-é homlokodon? hol
kaptad? mit jelent?

¹ Hajadon: földetlen fejű.

Vid. (seorsim.) oh be szoros a' kaptzám!

Mil. 1. heába sopánkods. talán társaidat nézed körül?... tudom ki vagy, nyilván ki tetszik halaván szinedből, és ebből a' sebből.

Mil. 2. de még ez alatt az avétt¹ köpönyeg alatt is valami gonosz fortély vagyon... vesd le mindjárt. (detrahunt illi.)

Mil. 1. a! éppen téged kerestünk, gonosz, el pártúlt, Istentelen! bár Dobosi volnál!

Vid. (seorsim.) könyörüljetez rajtam barátim! hotsásatok el szabadon, vagy valami gonoszságot reám ne kenyetek.

Mil. 2. semmit sem fogunk egyebet reád, hanem tsak azt mondjuk, hogy Te vagy az az hite-szegett gonosz Vid, ki gyilkosa akartál lenni a' minap Tsászárunknak... már most meg se mottszanj, mert halálnak fia vagy...

Vid. barátim sem soha Videt nem láttam, sem vele nem tzimboráltam, sem a' Tsászár halálát nem óhajtottam. (ligant eum et abducunt.)

Mil. 1. ne szabódjál, ne mentegesd magadat, mert pártot ütő, zenebonát indító, békesség rontó, átkozott gyilkos ember vagy, tele vagyon egész város, egész Táborunk hireddel, neveddel, gonoszságoddal. (abeunt.)

3. Ki-menet.

Buzares, a' mint Gróff Erneyei irta meg nekie, Lászlót, ki Abának tetteti magát, a' Sereghez küldi, hogy Táborba száljanak már a' katonák.

Buzares. Katonák. László Aba neve alatt.

(Buzares exit cum suis Militibus, eosque in ordine locat commendate Aba, seu Ladislao qui aliquid in veste, vel se mutat.)

(*Buz.*) Végét szakasztom már régtül fogva főzött, gondolatimnak, mesterségimnek, hadi készületimnek; végét szakasztom vagy Henrick Tsászárságának, 's Géjza királyságának, vagy saját életemnek, hogy mentül hamarább szabaduljon meg Országunk illy meg unt, illy kelleetlen, 's erőszakos vendégtől, hallod-é Aba! e' válogatott új Seregemnek fő komandó Vitéze! ma emlékezzél meg Eleidnek vitézségéről, fő képpen ama nagy szívű, erejű, hatalmú Aba Királyról, ki ez előtt 33 esztendőkkel meg holt Péter Királyunk helyében nagy vigasság és örvendezés közt válosztatott, 's annak-

¹ *Avétt* (népics): avult, ócska.

utánna mivel deli erköltse sok irigyeket szerze, vitézségét erőszakos halállal fejezte be, meg emlékezzél tulajdon ditséretes erköltseidről, és érdemidről, mellyek bizonyyára naponként jobban jobban neveded, híredet, nevedet, méltóságodat terjesztik még a' külső Országokon is széllyel, mindezeknek igaz bizonyítása kedvéért juttasd eszedbe most édes Hazánk' bontakozó állapotját, juttasd eszedbe Salamon Koronás Királyunk veszedelmes sorsát, mellyen hogy Magyar Szived hűsége által segítsél velünk együtt Te is, ne szánd magadat, ne szánd véredet ontani, ha a' bal szerentse úgy találná hozni magával, hartzólj győzedelmesen, legyen még késű maradékinknál is hire vitézségünknek, s Királyunkhoz való hűségünknek.

La. Méltóságos Úr! fő Vitéz Generalis Uram! ki ellen, mikor 's holl kell lóra ülnünk, hartzolnunk?

Bu. itt, ezentúl, a' ki ellen Salamon Királyodat látod legelőbbször is dühös módon rohanni, az ellen Te is vitéz Legényeiddel együtt sarkába légy, üsd, vágd, öld, meg se szünny előbb, mintsem vagy győzedelmeskedjél, vagy meg haljál. (*inter haec perdit litteras ab Erneyi Missas. Lad. levat, abscondit.*) *Buz.* (*seorsim.*) vagy Géjzának kell ma ki adni lelkét, vagy én királyommal, 's a' több hadi vezérekkel együtt dütsőséges halállal végzem siralmas napomat.

(*abit, milites post eum more militari, La. modicum intrat, sed subito exit atque lachrymans agit scenam 4-m.*)

4. Ki-menet.

László kinyilatkoztatja Athának az hadi készületét Salamonnak, a' levelet is kezében adja, mellyet Buzares után vet fel.

László. Atha.

(*La.*) Oh édes Atyámfia Géjza! kivel mindedig gyönyörű tártóságban édesdeden élődtem,¹ kivel sok ütközetekben a' karinthiaiak, Bulgarusok, és Görögök ellen győzedelmesen vitézkedtem, kivel ithon is, Atyánk fiánál Salamon Királyunknál sok izrombéli veszedelemben, gyűlölségben, halálos fortélyokban forgódtam. oh édes Atyámfia Géjza! én legyek-é gyilkosod ma? én legyek-é Buzares által ellened rendelt Seregnek Vezére? én emeljem-é fel fegyveremet ártatlan vérednek ontására? oh miként tselekedhetném ezt? vallyon oroszlány tejet szophattam-é én ugyan azon anyá-

¹ Éldegéltem, élttem.

tól, kitől Te igen is szelidet szoptál? vallyon méreggè, dühös-ségè válhatot-è bennem ugyanaz a' tej, ugyan az az étel, melly Te benned drága erköltsöt, szelidséget, emberséget, 's hozzám. és édes hazánkhoz különösen szeretetet nevelt? oh miként moz-díthatnám én elöl romlásodnak dolgát? készsebb vagyok e' szempillantásban meg halni, mint ezt meg tennem. (venit Atha.)

Atha. Isten veled Királyi Nemednek Virága! László! minémű szomorúság homállja vonyta bé ortzádat?... mit jelentenek esőző szemeidnek sűrű tsepei?

La. oh édes Athám! ne éleszszed, kérlek, keserves bánatim-nak lobogó lángját, ne liggasd új vassal szivemet.

At. de minémű baj emészti illy mód nélkül szivedet, kérlek, mond meg?

La. oh talán még életemet is itt végzem ezentúl szörnyű bánatim keserve miatt.

At. (vertit se, et seorsim dicit iratus valde.) oh forr bennem a' méreg. üldöznöm kell, valaki ebben a' bánathan ejtette a' drága Királyi Fiat, országunk' egy gyöngyét? (ad illum iam mitis.) mond meg kér-lek, bajodat.

La. jaj ne sürgesd, mert ha tudni fogod, bizonyosan tudni sem akarnád.

At. kegyelmes Hertzeg! lehet-è oly keserves dolog, vagy veszedelem, mellyben én kémélném magamat Hertzegségedért?

La. oh szerelmes Bátyám! Géjza!

At. mi dolog? Géjzának vagyon baja? talán bele került Salamon tsalárdságinak békójában?

La. oh! siralmas játékot tészem ma ezen az helyen leendő gyászos halála... ime a' levél, melly tanítja, hogy már régen vasat penget a' setét tömlötz üregében, 's azonkívül Buzares Salamon hadjának fő Generálisa már a város alá helyhezette is Táborát, ugy hogy, ha Géjza édes Bátyám valamiképpen meg szabadúlna az haláltúl, egyenesen a' Tsászár-ra fog ütni, 's mind ötét, mind bátyámat szokatlan bátorsággal e' világból ki törteni.

At. ime mit nem tselekszik az átkozott irigység! az ördön-gös fortély, az alattomba való áskálódás! de ha ők tudnak ravaszkodni, áskálódni, 's eképp ártatlan Hertzegünknek életét fogyasztja, meg mutatom, hogy minden fortélyait eszes okos-kodásunkkal fel fogjuk bontani. észre vettem már sokat, el sem is viszik, mert én bölts vigyázással eleit veszem mindennek, sőt rajta leszek ezentúl, hogy mind Salamon, mind Erneyi, Vid, Buzares, 's többi Tanátsosi is önnön magok törjék nyakokat

ugyanazon veremben, mellyet Géjzának ástak. (ad László.) bátorodjál meg Vitéz Hertzeg! szünnycnek meg zápor könnyhullatásid, ime egyenesen a' Tsászár eleibe megyek, e' levéllel, hogy meg esmérven abbol ártatlanságát Géjzának, a melly haraggal vagyon fel fegyverkezve ellene, ugyan azt pártos Salamon, Vid, Erneyi és Buzares ellen fordítsa. (abit.)

La. oh mi boldogok az együgyű parasztok, a' mezei pásztorok! ime midőn mi a' fel zendült népnek fegyveri, az éktelen irigységnek mérges fullángjai, meg vetett törei között keserves napokat érünk, ők akkor tsendes békességben, multságban együtt nyájaskodnak, bátran legeltetik a' nyáját, folytatják mezei munkájokat... de reménylem, hogy ki fog derülni homályba borult napomnak terhes fellege... magamis a Tsászár Palotája felé megyek, hogy élő szokkal bizonyítsam gonoszságát Salamonnak. (abit.)

5. Ki-menet.

Henrick Tsászár helyt adván Salamon Géjza ellen tett vádolásának, tanátsot tart vele, és Erneyivel, ha mindjárt kellene-é büntetni Géjzát, gonoszságáért, mellyet reá költöttek a' Salamon Tanátsosi.

Salamon. Erneyi. Henrick. Pet.

(Sa.) Felséges Tsászár! véghez vittem szorgalmatosan a reám bizott dolgot, fel állított már Buzares fő Generálisom parantsolatja szerént Felségednek új Sereget, táborban is helyhezette úgy hogy, ha mindjárt ellent akarnának is állani Felségednek a' Magyarok Géjza halálos büntetésében, nints mitől tartanunk, vitéz Buzares híven jár el hivataljában.

Hen. mind ezek jól vagynak, de mivel éktelen a' tselekedete, igenis meg kell hálnia, de mindjárt kellessék-é végezni életét, vagy tovább hadni a' tömlötzi kinokban, itéljétek meg magatok is.

Er. ez igaz szententzia, meg kell hálnia tüstént, mivel Felséges Tsászár, és koronás Királlya ellen vétet.

Pet. az égi csillagoknak forgásokra, Vitéz Nagy Nevére, az Istenre kérem Felségedet, kegyes lassúsággal méltóztassék engesztelni az halálos szententziának keménységét, Királyi vér Géjza, nagy zenebonát támaszthat hértelen halálja, egyébként is az hértelenség, s forrott harag nagy veszedelmekben hozza az embert. első erkölts a Fejedelmekben a' szelid kegyesség, igen hajólnak Géjzához a' Magyarok bizonyára nem egy könnyen, nem min-

den széra-szóra állanak el mellőle, még nyilván való tsátára is kelnek.

Sa. nem lehet ott helye a' kegyességnek, a hol öregbedik, 's végső rosszát ígér a gonoszság... haljon meg mindjárt.

Hen. Nekem tetszik Petrudus beszédje. maradjon még a' tömlőtze Géjza.

Sa. (seorsim.) félek hogy a' sok üdö vártatás, az halasztás alatt ki ne tudódjék mesterségünk.

Mil. (fert cito epistolam ab Erneyi scriptam nomine Gejza.) Felsőes Tsászár! hogy a' paripámat jártatám előbb a Tábor alatt, ezt a' levelet találtam, mellyet is fő Tiszteim rendeléséből Felsőes eleibe személyem szerént hoztam. (Henricus dat Salamonni aperiendum.) nyisd fel édes Sogorom, 's olvasd el.

Sa. (aperit, legit.) (seorsim.) Oh be nagyon vidámul majd meg tsökkent reménységem. lehetetlen már el kerülni az halált Géjzának. (iterum legit.) Igazágtalan, sótt tulajdon Vesztének meg szerzője leszen Felsőes, ha tüstént éktelen kinok között meg nem öleti Géjzát... ime Leopolddal Felsőes ellenségével szövetséget vetet, rövid nap alatt fegyverbe lesz mellette az egész Ország.

Hen. (etiam legit.) oh mért nem támad rettentő meny-dörgés, szörnyü föld indulás ellenem, hogy átkozotnak életét tovább türöm a' földön?... meny Legény! 's hozd ide már utóljára ötet. (miles abit.)

Sa. Ime mi világos már szörnyü gonoszsága.

Hen. látom...

Pet. Felsőes Tsászár! lántzon, tömlőtze vagyon Géjza, ki nem menekedhetik már hatalma alól Felsőesnek, életének akár előbb, akár utóbb minden hértelenség nélkül végére lehet járni. (interim adducitur totus squalidus. Sal. et Er. abeunt.)

Sa. mi az egész hadunkat talpra állítjuk azonban.

6. Ki-menet.

Géjza esmét elől hozatik fogva, reája háramlik a' fortélyos gonoszság főképpen azon levél által, mellyet Erneyi irt Géjza nevével Leopoldushoz; de Atha, és Petrudus tanú bizonyságok által, minden gonoszság Salamonra fordul.

Kat. Géjza. Henrick. Atha. Petrudus.

(*Kat.*) A mint parantsólni méltóztatta Felsőes, el hoztuk gonosztévő Géjzát.

Hen. Te Fejedelmi Véremnek szomjúhozó gyilkosa! mit

vétettem ellened, hogy eskütt ellenségemmé válj? számtalan jó-téteményeim, 's kedvezésim után Fejedelem létemre ellenem déltzeskedjél,¹ hartzolni igyekezzél? így bötsülöd tehát így hálálod meg jó voltomat? nem de megszabadítottalak már egyszer régen meg érdemlett haláltól? midőn majdnem keverték már szived mellékéből folyó véredben kardjokat Legényeim, látom már, hogy téged életbe tartván, hosszabbítom veszedelmemnek pórázát.

Ge. Felséges Tsászár! kegyes szined előtt arcra esem.

Hen. haszontalan minden reménykedésed, meg halsz, de előbb vald ki minden gonoszságodat, minden fortéljaidat, mellyekkel romlásomra készültél.

Ge. semmit sem tudok vallani, mert semmibe sem vagyok bűnös.

Hen. (ostendit ei epistolam.) gonosz, Istentelen, hiteszegett, koronás Királyodnak, Hazádnak rontója Te, hát ez a' levél mit jelent?

Ge. én nem tudom.

Hen. lásd saját kezéd irását... haljátok Legények! vegyétek környül ötöt lántsákkal, ki vont kardokkal. (cingunt eum armati Milites 3, duo in latus dirigent hastam, unus supra caput nudum gladium tenet.) Te olly nagy Királynak, olly nagy Anyának méltatlan fia, mit jegyez ez a' kard? mit ez a' kard-szija? nemde ez az, a mellyet tölem a nyilas játékba nyertél? tudniillik akkor jádszotál leg inkább életemmel, 's Hazád boldogtalan állapotjával, akkor szántad gyilkos fegyvered alá Atyád fiát Salamont?

Ge. ha vétettem, örömet halok meg, de...

Hen.... halgass.

Ge. Felséges Tsászár! leg alább Testvér öttémmel Lászlóval haldoklásomkor engedd, lehessek szembe.

Hen. halgass. tudniillik nehezen várod, hogy illy sokáig késik fortélyaitok végzésében. szempillantást sem engedek, halj meg, utánad várhatod Öttsédet is.

Ge. oh gyenge szív! melly minden szére-szóra meg indulsz! oh átkozott ravaszság! oh éktelen! oh szomjú irigység! így vesztegeted-é az ártatlanok életét? így dühösködöl-é? (*Hen.* iracundus ambuiat.) azok ellen, kiket igazoknak lenni esmérsz? oh álnok szerentse! melly tsalogadtál mindeddig azért, hogy e' szégyenes homályban, e' siralmas gyászba borítsad végemet! oh szemtelen szégyen! melly be kötötted szemeit Salamonnak, hogy ne látná

¹ *Délceskedik, délcegyeskedik* (régí szó): féktelenkedik.

fortélyainak éktelenségét. tudom, meg fosztnak ugyan életemtől ezek a' dárdák, ezek a' fegyverek, de el nem törölhetik egyszer-smind ártatlanságomat; fenn marad ez, fenn marad. Édes Hazámhoz, Királyomhoz való hűségemnek, hitemnek épsége, fenn marad hozzád is, Felséges Tsászár! mindenkor igaz szívem, hajlandóságom. (sonant intus tubae Marsch. abstrahit hastam a latere Geisae.)

Mil. Felséges Tsászár! vallyon mit jelent ez az harsogó trombita szó?

Hen. semmi közöd hozzá, vágd agyon gyilkosomat hértelen (Mil. elevat manum, et in ictu est, currit Atha, et retinet ictum. expansis manibus sustinent omnium arma supra caput flectentis Geisae.)

At. meg álj Legény! ne bántsod az ártatlan Királyi Vért! ne vesztegesd olly könnyen Magyar Országunk dütsőségét.

Hen. a' ki engemet akar veszteni, el kell vesznie.

At. Hértelenkedik Felséged. szavamat halja.

Hen. ne szólj, mert sorsára jutsz Te is Géjzának.

At. (inter enses loquitur generose.) értz a' mellyem, vas a' karom, fogytomig védelmezem az ártatlant vitézül mert ez az édes Hazánk-nak legfőbb oszlopa. vagy engem üssetek, engem vágjatok, engem öljetek, vagy ezt a' levelet olvassa meg Felséged (dat Henrico epistolam, qui accipit. legit.)

Hen... igen kétséges a' dolog, mind Géjzára, mind Salamonra nagy, és sok a gyanó... haljátok Legények! tegyétek vissza hüveljében fegyvereteket, lántsátokat is vegyétek el oldalától Géjzának... ime itt minden gonoszság Salamonra hanyatlik. (Petrudus larvatus currit foras.)

Pet. Felséges Tsászár! Géjzának hűsége, hite, igaz szive legkissebben sem tsükkent még meg.

Hen. vezessétek ki őtet, hogy mer előmbe jöni illy idegen ember.

Pet. nem idegen, hanem Felséged hadi Népének fő Vezére, Petrudus vagyok, ezt az ál-ortzát a' minap vettem fel, midőn Gróff Vid Felségednek, és Géjzának halálára külömb féle álnok készületeket tenné, két szememmel láttam őtet rosz köpönyegben lappangani itt a mezőn, hogy Felségedet nyakon vághatná köszörült pallosával, mellyet hóna alatt hordoza.

At. nints külömben, nálom vagon Vezéri süvege is, mellyet e' latorságakor el vesztet az erdőben. 's ugyan akkor lopta el tőlem is mind saját kardját, mind nyilát Géjzának, mellyet hűségemért, erköltséimért ajándékoza nekem. itt valék tudniillik, áltál látván éles elmével gonoszságát Salomonnak, az helyet tzirkálám

meg személyem szerént, mellyen a' Tábort kellene helyheztetni, 's ütközetet kezdeni. ezek után leültem a' szép árnyékban, 's elszöndörödtem.

Ge. kard-szijamat is, mellyet Felségedtől nyertem, bizonyosan ő ragadta ki kezemből, midőn itt jártomban utánam rohana hértelen egy valaki, 's ölni akarna, kit én akkor mezei pásztor-nak, vagy úton álló latornak lenni véltem.

Hen. ujjonnan forr esmét a' méreg bennem. (ad. Mil.) én is halálos veszedelembé voltam, kít ennek a' Latornak lenni vélek, noszsa mennyetek, és hozzátok előmben. (Milites abeunt.) életét végzem minden irgalom nélkül, mert látom, hogy a' kútfeje minden fortélynak, minden zenebonának. (ad. Gejzam.) bátorodjál meg Te Királyi Vérednek gyönyörű Ága! (ad Atham.) Te pediglen Magyar Nemzetednek eszes, okos, bölts Vitéze, gyámola Atha! menny a' táborban, és szükséges rendelkezéseket tévén az Ütközetre, rukkóltasd ki az egész hadat álló helyéből, mert Salamont, Videt, Ernyeit, Buzarest egész népével együtt véres fegyverrel kell ma rontanunk, öldösnünk (abit.).

Atha. ezentül nyilván lészen, eröm, hadi tudományom, erkölcsöm.

Hen. tsudálom, hogy önnön magok ellen így törnek, így agyarkodnak az Atyafiak.

Mil. (repente veniunt.) Felséges Fejedelmünk fel törve találtuk a' tömlőt ajtaját, Salamonnak számos katonái ütöttek éjjel az őrzőkre, 's elragadák Videt.

Hen. Már világos ellenkezésre kelt az irigysége Salamonnak, noszsa fegyvert kapjatok mindnyájan. (abeunt.)

7. Ki-menet.

Nyilván való Tsatára kelnek. Salamon győzetik.

László. Géjza. Salamon. Vid. Ernyei. Buzares. Atha. Katonák.

(La.) Édes haza-fiaim! erős Nyitra Várában született szerentsés Vitézim! vessétek szemeiteket itt jelen lévő Géjza bátyámra. Országunk egy dütsőségére, és jusson eszetekbe mind az az üldözés, mind az a' veszedelem, mellyben gyakran forgot már, de a' Felséges Úr Isten a' Ti javaitok gyámolítására, Országunk hoszszas kormányozására meg tartotta mind eddig ötét szerentsésen. e' mellet az ártatlan, 's új Királyunk mellet, saját neveteknek pediglen örök dütsőségéért fogtok ma hartzólni. noszsa tehát egy

szívvel lélekkel fogjátok fel fegyverteket, erős markotokban úgy szorítsátok győzedelmes kardotok maroklatját,* hogy azt senki ki ne tekerhesse kezeitekből az ellenkező felekezet közül. vitéz-
kedjétek, Bihariak a' Nyitraiak deli erköltsöket, gyorsan köves-
ségek, Nyitraiak pediglen a Bihariakét. erős, markos, tudós fele-
kezet mind a' kettő. Bihariak utánam, Nyitraiak Géjza után a'
többi Vitéz Atha nyomdokin vitézül járjatok.

At. én mind addig küszködöm, 's erőssen verekedem, méglen hanyat homlok nem döntöm előttem az ellenséget, Ti is mind addig velem együtt harizóljatok, valameddig piros Vérünk nem festi ezt a' sik mezőt.

Erneyi incipit. kardra Legények! Hazátokért, királytokért. békességeitekért, javaitokért, szerelmes magzataitokért kell, ma mérges ellenségünkkel Géjzával szembe állani, üssétek, vágjátok, öljétek, diribre darabra vagdaljátok tsontjait, leg kisebb portzi-
káiit is az ellenségnek induljunk.

Atha. Marsch.

Militia Sal: Duces utrinque prodeunt, primi intra scenas, ceteri stant, et orationem audiunt. Vid in cornu sinistro, Erneyi dextro, Salamon in medio. Buzares Generalis in 1-o ordine primus.

Militia Gejsae: Ladisl. in cornu sinistro, Atha in dextro, Geisa in medio. finita utrinque oratione classicum canitur.

Milites rari stabunt. 3 duces dum ad ictum frameae venient, pugnant, at Salamoniani per spatium inter suos milites relictum cedent, illis succedent reliqui milites defensuri et bellant cum Geisianis, at et illi cedent, exeunt vero iam bini bini pugnantes transeunt per scenas, in medio cingent Salamoneum, multi cadent, Salamon fugiet.

8. Ki-menet.

Salamon meggyőzöttetése után Geisa királyné.

Géjza. László. Henrick, Atha. Katonák. Pet.

(Gé.) Jól vitézkedtetek bajnokim! meg vertétek hadát Salamonnak, vigadjatok már, 's tapsoljátok, mert nevetek az utánunk leendő késő maradékinknál is virágozni fog gyönyörű dütsőséggel.

La. (exit.) éppen nem kételkedtem szerentsés ki menetelén az hartznak, mivel lehetetlen dolog előttem, hogy az irigység a' maga sorsával meg elégedett nyugodalmas szíven, az harag gyű-

* *Maroklat* (régí szó): markolat.

lőtség, a' szin nélkül való szereteten, a kevélység az együgyűségen, a gonoszság álnokság az igazságon erőt vehessen valaha.

Hen. Igen örvedetes szempillantás vólt az, mellyben hanyatló életednek botsánatot adtam ime sok szenvedésidnek bérét vedd el már. egy szava, egy akaraja a Magyar Népnek, hogy Te légy igazgató Királya hóltod napjaig. vedd fel királyi Nemedet, erkölsidet, 's érdemidet illendő koronáját az Ország-nak. (imponitur ei corona.)

Ge. Isten ő sz. Felsege rendelése ez! és édes hazám fiai egyes akarajok, engednem kell.

La. Országolj már édes Bátyám békével.

Ge. oh drága öttseim egy az én szivem, akaratom a' Tietekkel.

At. Vitéz királyunk Géjza! Omnes etiam Milites: éljen, uralkodjon, vitézkedjen.

Vége.

II.

A PESTI KEGYESRENDI GIMNÁZIUMBAN SZINREKERULT ISKOLAI DRÁMÁK ÉS MÁS ELŐADÁSOK JEGYZÉKE.

(A Catalogus iuventutis szerint.)

- 1719.** *Martinus a S. Adalberto* (Puchóczy Márton): De Zokomo rege.
- 1720.** *Alexander a Visitatione B. M. V.* (Demka Sándor): 1. Szindarab* az év végén. 2. De monte Parnasso (declamatio). 3. De Socrate et Xantippe (declamatio).
Casparus a S. Melchiore (Demka Gáspár): 4. Előadatott szindarabot.
Damianus a S. Cosma (Melczér Damján): 5. Előadatott szindarabot.
- 1721.** *Venceslaus a S. Purificatione B. M. V.* (Szokolóczy Vencel): 1. In circumspecta Vigilantia (Comico-tragoedia de Theodosio et Valente Imperatoribus). 2. Leo de Tribu Juda (declamatio scenica). 3. Laeta hilaria (declamatio scenica). Az évben végzett anyag bemutatására: 4. Religiosa vita est amplexenda (retorikai előadás, párbeszéd formában). 5. Poetikai előadás (epigrammák, elégiák, ódák, egy poéma).
Casparus a S. Melchiore (Demka Gáspár): 6. Előadatott szindarabot.
Damianus a S. Cosma (Melczér Damján): 7. De Celso et Nasario (szindarab).
- 1722.** *Venceslaus a S. Purificatione B. M. V.* (Szokolóczy Vencel): 1. Laeta hilaria (declamatio scenica). 2. Mors triumphimerces (Comico-tragoedia de Marco Coriolano).
Stephanus a S. Ladislao (Erdöss István): I. Invidiae victima (De Vitaliano duce).
- 1723.** *Augustinus a S. Leopoldo* (Bieliczky Ágoston): 1. Iskolai gyakorlatok, elégiákkal és epigrammákkal egyesítve. 2. Orgia non ultra Orgiam (declamatio). 3. Verses előadás. 4. Artaxerxis Clementiae indoles (Comico-tragoedia).

* Ahol a címet nem jelöljük, ott a Catalogus iuventutis sem említi.

- Justinianus a S. Antonio Pad. (Rajsinger Justinian)*: 5. *Victima Innocentiae* (De Hyorcho Duce).
- Florianus a S. Joanne Ev.* 6. *Innocentia tumoris obex* (De Agatocle Lysimachi regis filio).
- 1724.** *Augustinus a S. Leopoldo (Bieliczky Ágoston)*: 1. Előadás az iskolai gyakorlatokból. 2. *Pastorella ad cunas nati Salvatoris decantata*. 3. *Gratiata gratitudo* (De Parmenione, Magni Alexandri belliduce).
- Florianus a S. Joanne Ev.* 4. *Laureata Ludovici Romani aequitas* (De Murmaneo et Ludovico Romanorum Imperatore). 5. *Iucunda Bacchanalia* (De ebrietate et voracitate.)
- Paulinus a S. Disma.* 6. *Funesta ambitionis scena* (De Arcadio cum Ruffino).
- 1725.** *Chrysostomus a S. Thoma Aquinate (Sándor Chrysostom)*: 1. *Dignitas nova, iucunda simul et curiosa* (De Mercurio et Momo).* 2—3. Két előadás elégiákból, beszédekből, 125 distichonból, másféle versekből stb.
- Florianus a S. Joanne Ev.* 4. *Excita Numinis vindicta in Mithridate Ponti rege iuculenter exhibita*.* 5. *Iucundum Bacchi gubernium* (declamatio).
- Aloysius a. Matre Dei (Simonyi Alajos)*: 6. *Misarchos seu Ferdinandus excellens, sui et dignitatis osor et Henrici vita, qui uncti regis haeredem purpura sponsat*. 7. *Iucundum Bacchi gubernium* (farsangi előadás).
- 1726.** *Jacobus a S. Felice (Viola v. Fiala Jakab)*: 1. *Contemptus divitiarum propter libertatem ab Albidio expetitus*. 2. *Zelotypia religionis Christianae in Bennino Bulgarorum rege*.
- Aloysius a Matre Dei (Simonyi Alajos)*: 3. *Laureatum coniugalis fidei prototypon*.
- Josephus a S. Elisabetha (Kaiszer József)*: 4. *Erkölcnek dicsőssége, Sergius Sulpitiusnak Termetébe elő mutattatot (Virtutis gloria in magnifica Sergii Sulpitii Galbae ingenuitate definita atque praesentata.)**
- 1727.** *Gabriel a Purificatione B. M. V.* 1. *Serum sed senum testamentum seu Jesippus...* 2. *Clementiae Typus in Florillo, fraudibus a pravis familiaribus circumvento*.
- Aloysius a Matre Dei (Simonyi Alajos)*: 3. *Triumphus veris de devictis auspice Iovis gratia reliquis anni partibus illustratus*.*
- Petrus a S. Josepho (Krenn Péter)*: 4. *Pressa non oppressa in Childeberto iniquo regni totius favore baltheo amoto prius et sanctioris Astraeae voto sceptris rursus admoto proposita iustitia*.*

* Nyomtatott szinlapja a kecskeméti kegy. r. ház könyvtárában.

- 1728.** *Innocentius a S. Thoma Aquinate (Desericzky Ince)*: 1. Beszéd szent Katalin tiszteletére (nyomtatásban is megjelent). 2. Karácsonyi előadás. 3. Farsangi párbeszédes előadás. 4. Párbeszédes előadás májusban. 5. Serus Phrixus (?) Vigjáték (Actus comicus).
Maximilianus a S. Catharina. 6. Bivium adolescentiae.
- 1729.** *Dominicus a S. Clara (Pécsy Domonkos)*: 1. Párbeszédes előadás karácsony előtt. 2. Párbeszédes előadás a nagybőjten. 3. Szindarab az év végén. 4. Onomasticus Mercurii Stephanitus.* 5. Trinum affectu perfectum effectu imperfectum Musae Pestiensis Votum (Panegyricuss Koháry tiszteletére). 6. Vectigal annuum (Panegyricus Erdődy Ádám, nyitrai püspök tiszteletére). 7. Panegyricus Berkes András ünneplésére. 8. Gratosi nominis festum epinicion (Panegyricus Imr-h-e János, nyitrai püspöki titkár tiszteletére). 9. Beszéd és versek szent Katalin tiszteletére (a bpesti kegy. r. ház könyvtárában megvannak e panegyricusok.)
Matthaeus a S. Thoma Aquinate (Molnár Máté): 11. Placentinus evertor Veronae.
Sebastianus a S. Ernesto (Mucz Sebestyén): 11. Előadatott szindarabot.
- 1730.** *Dominicus a S. Clara (Pécsy Domonkos)*: 1. Tempestas commensationis Epicureorum (Ad sobriam Diogenis Trutinam sedata).** 2. Scholae Piae magister... (a név olvashatatlán). 3–4. Két iskolai előadás.
Christianus a S. Emerico (Kácsor Keresztély): 5. Resplendens gloria Martis, in Joanne Armeniae rege, dein asceta patriam suam regnique fasces strenue propugnante et una hostem supprime.***
- 1731.** *Adolphus a S. Benedicto (Nemcsényi Adolf)*: 1. Declamatio (Cime: Invictissima Christi Amason diva Catharina; megjelent nyomtatásban is. (A bpesti kegy. r. ház könyvtárában.) 2. David consiliarius, vir prudens et lite-ratus (De Excellentissimi D. Stephani Koháry morte).
Joachimus a Virgine Fideli. 3. Typus iustitiae.
Bernardinus a S. Francisco Xav. (Vicze-mann Bernát). 4. Impietas novercae, seu Crispus a patre suo coronatus, insidiis Faustae misere prostratus (De Crispo, filii Constantini imperatoris per Faustam novercam subdole veneno exstincto).
Ismeretlen szerző: 5. Proteus partem in omnem versatilis, sive multorum pater filiorum Bromius (vigjáték).**

* Nyomtatott szinlapja a bpesti kegy. r. ház könyvtárában.

** Nyomtatott szinlapja a kecskeméti kegy. r. ház könyvtárában.

- Ismeretlen szerző*: 6. Magna Philosophorum és rhetorum Patrona diva Catharina.
- 1732.** *Ismeretlen szerző*: 1. Oppressae innocentiae victoria, seu Dacius strato hoste favente numinis ope regia insignitus corona. *Ismeretlen szerző*. 1. Volatile imperium, sen Lusatius post Iacchi fata Biberiae heres.*
- 1733.** *Thomas a Conceptione B. M. V.* 1. De Andrea rege Hungarorum (pontosabb címe: Discors amicitia, sive Andreas rex Hungariae Salamone elevato a Bela solio privatus.*) *Ismeretlen szerző*: 2. Redivivus e cinere Phoenix vel Perseus paterno depositus throno post fata patris Demetriique fratris in solio victor.*
- 1734.** *Laurentius a S. Valentino (Parlay Lőrinc!)*: 1. De Christo nato (allegorikus játék). 2. Tempus omnia aequat (?) *Matthaeus*: 3. Scena innocentiae in Joseph patriarcha coronatae. *Hypollitus a S. Ambrosio (Lidl Hippolit!)*: 4. Perierat et iuventus est. *Amadaeus a S. Sebastiano (Kaiszer Amadé!)*. 5. In securitate non praefidendum. (Lucullus vir nobilis de vita temporali nimium securus aeternum moritur).* *Ismeretlen szerző*: 6. Infantia Deo Sacrata.*
- 1735.** *Dionysius a S. Ladislao (Borsoss Dénes!)*: 1. Contemptus dignitatis. 2. Repertus ab Amynta grex, sive genus humanum a Christo redemptum (allegorikus előadás, declamatio). *Alexius a S. Maria Magd. (Cörver Elek br.)*: 3. Victor incudis et mallei Adamas Leonides. *Nepomucenus a Matre Dei (Cörver János br.)*: 4. Leander optimam partem elegit.
- 1736.** *Samuel a S. Andrea Apost.* 1. Beszéd és versek szent Katalin tiszteletére. 2. Perniciosa auri fames. 3. Coronata clementia in Davide rege. 4. Ars amoris divini in creaturas. 5. Nobile connubium Cyri cum Aspasia. *Hypollitus a S. Ambrosio (Lidl Hippolit!)*: 6. Mavortia sub galeis aetas. *Franciscus a S. Anna (Lanczinger Ferenc!)*: 7. Paterna educatio Zenonis adversus gnatos suos.
- 1737.** *Lasarus a S. Ignatio (Dobroniczky Lázár!)*: 1. Beszéd szent Katalin tiszteletére. 2. Luctus in gaudia versus. 3. Rebus in adversis patientia Socratis philosophi. 4. Átdolgozás Plautusból. *Aegidius a S. Trinitate (Rátay Egyed!)*: 5. Immoderatus furoris impetus. *Carolus a S. Juda Thadeo (Schwarzl Károly!)*: 6. Előadatott szindarabot.

* Nyomtatott szinlapja a kecskeméti kegy. r. ház könyvtárában.

- 1738.** *Gregorius a S. Ladislao (Tapolcsányi Gergely)*: 1. Beszéd szent Katalinról. 2. Szindarab farsangkor. 3. 2500 verssorból álló szindarab júniusban. 4. Harmadik szindarabját megírta, a pestis fenyegető hirtelensége miatt nem adhatta elő.
Damianus a S. Maria Magdalena (Gráff Damján): 5. De Epaminonda.
Bernardus a Passione Domini (Lenhárt Bernát): 5. Előadatott egy kedves szindarabot (gratiosam actionem).
- 1739.** A pestis miatt nem adhattak elő szindarabot. A tanítás is nehezen folyt.
- 1740.** *Severinus a S. Angelo Custode (Nozdroviczky Severinus)*: 1. Imperium Mortis (úgy látszik, a pestis adta a darab tárgyát). A többi magister a pestis miatt nem adott elő semmit.
- 1741.** A provinciális a dühöngő pestis miatt eltiltja a színelőadásokat.
- 1742.** Márciusban megnyílnak az iskolák, de szindarabot még nem adnak elő.
- 1743.** Nincs színelőadás.
- 1744.** *Sigismundus a S. Angelo Antode (Orosz Zsigmond)*: Libertas urbis Pestanae a ... Hercule Carolo V. duce Lotharingiae ... sub schemate pomorum aureorum per Herculem ex hortis Hesperidum ereptorum exhibita.
- 1745–1746** A catalogusban nincs bejegyzés.
- 1747.** *Sigismundus ab Angelo Cust. (Orosz Zsigmond)*: 1. De Icario ob liberalitatem vini a rusticis interempto (farsangi játék).
 2. De Severino Boetio.
Antonius a S. Joseph (Bajtay Antal): 3. De Heracliano comite.
Engelbertus a S. Familia Nazarena. 4. De Adrasto.
- 1748–1751.** Nem jegyezték föl az előadott darabok címeit.
- 1752.** *Stephanus a S. Assumptione B. M. V. (Cziffkay István)*: 1. «Szo-kás szerint» előadott három dialogust. 2. Az év végén történelmi, földrajzi gyakorlatokat mutatott be.
- 1753–1754.** Az előadásokra vonatkozólag nincs följegyzés.
- 1755.** *Béldi Gergely*: 1. Jephthe.
Fett Joachim: 2. De origine urbis Romae, eiusque magistratibus (academia publica: nyilvános előadás).
Volako Marcel: 3. De septem Graeciae Sapientibus (történelmi előadás: acad. publica).
 A catalogus a nyilvános előadásokra vonatkozólag nem tartalmaz több följegyzést.
- 1757.** *Ismeretlen szerző*: Severinus Boetius.
- 1774.** *Ismeretlen szerző*: Átdolgozás Plautusból.
- 1775.** *Ismeretlen szerző*: Publii Terentii Adelphi castigata et in scenam data Pestini.
- 1776.** *Ismeretlen szerző*: Terentius Adelphije magyarul.

III.

SZINLAPOK A PESTI KEGYESRENDI GIMNÁZIUM SZIN-
HÁZÁNAK ELŐADÁSAIRÓL.

1725.

EXCIta NVMInIs VInDICta.

In

MithrIDate

pontl Rege LVCVLenter eXhIbIta.

Nunc vero Honori Ac Venerationi Illustrissimi Domini

L. B. MICHAËLIS RÉVAI de RÉVA

Sacrae, Caesarcae, Regiaeque Majestatis Consiliari, eiusdemque
Tabulae Regiae Baronis, nec non Incltyi Comitatus Turociensis
Haereditarii Supremi Comitiss,

Domini, Domini, Mecoenatis Gratioussissimi. Ab Illustrissima, Praenobili,
Nobili, ac Ingenua Supremae Mediaeque Classis Grammatices

Pestiensis Scholarum Piarum Iuuentute

sCenICIs eXposIta adVMbratIonIBVs

Anno Leonino Chrono-cabalistico expresso Carmine

ALVsa ad Coenas noX soMno IaXat habenas

312. 5. 189. 390. 260. 422. 147. (= 1725.)

ARGUMENTUM.

*Mitridates Rex Ponti peremptis cum Matre, et Germano, duobus
Filiis, a Pharnace Regno, et vita exiuitur. Justus Lips. L. 2. Cap. 5.*

PROLOGUS.

Hercules in Hyblaeis collibus majales captaturus Notos, Gerio-
nem sibi insidias struentem lethali vulnerat telô.

ACTUS PRIMUS.

Scena I.

Mithridates, ne per suos sibi regnum eripiatur (ut erat suscipiosus) duabus Prolibus paterna manu confossis, Germanum securi subiicit. Matre in occulto tollenda. Ob quorum mortem Jovi litato thure futuri interritus sui edocetur. Quo circa cadente sibi ad Nomen Pharnacis de Vertice Corona, et Phanis corruentibus, eidem se mortem admaturare proponit.

Scena II.

Reduci de Regnorum Visitatione ad limites Patriae Pharnaci, proposita ei publicae venerationi effigie magnificentissimi eriguntur colossi; sub haec et ipse obviam venit Mithridates animum Regnicolarum exploraturus, qui evaginatam jam gladium in filium ob metum a cunctis sibi imminentem non audet stringere.

Scena III.

Miletus, intellecta per Tymaeum Regis in Pharnacem propensione a diversis quamvis umbris terreretur, ad procurandum tamen sibi belliducatum contra hunc se fraudibus apud Patrem acturum pollicetur sumpta igitur cum dolosa insculptione pharetra contrariante Alcandro quem quidem exhibito regio numismate, Cyclade, et mucrone ad suas pellicit partes, in aulam Mithridatis proficiscitur.

Scena IV.

Dum Timantes, et Philaemon exercitam nuper Mithridatis prolibus tyrannidem detestati, cum Tersandro aulae valedicere pararent, adest a styge territus Pharnaces se Patris barbariem promittens vindicaturum. Quocirca ei in delapsa de Polo Syringapha Regnum Ponti promittitur, si Mithridatis scelera vindicaret; quare jusso militi in omnes partes excubias agere, frameas, et Pharetras cum insculpto hoc versu: Tibi militamus Pharnaces, ut Rex cadat, distribuit.

Scena V.

Rex, de exhibita pompa reduci nuper Pharnaci, anxiatus ne sibi in Imperio praeferatur ei per Legatos aulam prohibet. Interim ad stabiliendam suspicionem Alcandro Regem scripto gladio improvide adorso, advenit Miletus pharetram dolosam exhibiturus, quem Rex ut suis faventem partibus, anulo, et Baltheo Donatum in Ducem Militiae coronat.

CHORUS PRIMUS.

Andromeda belluae marinae tradita a Perseoliberatur.

ACTUS SECUNDUS.

Scena I.

Damnata Mileti intentione, quam manifestare in Alcandri praesentia veretur, Tymaeus vana delusus Echo ne Principis mortem

spectet, in desertum secedere pro ponit, quem tamen Timantes, et Philaemon ex constellatione Coeli coronis, et gladiis (...?) solantur per gladios Mithridatis Tyrannidem, per coronas autam Regnum in Pharnacem casurum ominati.

Scena II.

Pharnaces intellecto a Proceribus, quod sibi aula prohiberetur, in Hesperidum hortos ad aurea carpenda mala proficiscitur, ubi inter suaves volucrum modulos, et florum amoenitatem in virenti Chloridos strato Moepheo indulsurus ab immanibus larvis perterretur.

Scena III.

Deliberante de morte Pharnacis Mithridate, pugnantes in aëre apparent enses, decidente capite trunco, inter quae devertice Regis Corona nemine manum admovente in aethera rapitur, quare hic ne regnum sibi aut vitam Filius, quem suspectum habuerat, adimat, signo Classico militem sui custodem jubet convocari.

Scena IV.

Territus novis iterum visionibus Pharnaces dum allato ab Aquilla Diademate per Idolum coronatur, spe, et metu fluctuat; quae dum agerentur Miletu assecla accurrit Alcander hunc ex improvise confossurus, qui tamen invocata Procerum ope, delapsisque ab aëre vocibus prohibitus, praemeditati sceleris veniam obtinet, Pharnaces autem amisso casu coelitus sibi oblato anulo, militem pro lateris custodia ordinat.

Scena V.

Miletus, cum Timante Pharnacem Mithridati praeferente in arenam descendit, in cuius victi gladio cum legeret: hoc Pater cades, Alcander Pharnacem coelitus allata corona insignitum annunciat. Quare auditis his, et invento anulo, in quo legebatur: Pharnaces Rex post Patrem, Miletus ad Regem talia significaturus properat, qui ocyus ad Filium Legatos mittit, ut vel se aulae sistat vel bellum paret, Mileto interim eius perimmendi causa comissa.

CHORUS PRIMUS.

Theseus occiso Minotauro Ariadnam secum abduccit.

ACTUS TERTIUS.

Scena I.

Thymaeus Regii militis Dux cum Tersandro, et Philaemone largis exercitui stipendiis suadet cum Pharnace congressuro, ut (...?) Rege cuius crudelitatem exponebat, Principi adhaereant, pacto huic annuente milite in armis omnium Pharnacis Insigne excinditur cum appromissa fidelitate.

Scena II.

Pharnaces aulae prohibitionem aegreferens a Fratrum trucidatorum manibus in necem Patris obarmatur, interea adsunt Legati Mithridatis imperio parituri eidem exponentes Regis nutum qui renussis Legatis arma se moturum Patri renunciat.

Scena III.

Miletus cum milite Regis ad perimendum sub Schemate amicitiae Pharnacem venit; cui tamen exhibito sceptro, in quo Mileti fraudes inscripsit, vitae pericula aperit Thersander, unde hunc agnito ex vultu dolo evaginato ense in fugas Princeps agit.

Scena IV.

Legati reduces arma Pharnacem parare renunciant, quare et Mithridates ad Mileti adventum, qui Principem jam in armis esse declarat, lustratum militari ordine contra eum decertaturum animat militem, praefixo huic supremo Duce Mileto.

Scena V.

Pharnaces contra Patrem agmen educturus suos justa belli exposita causa Regis tyrannide, et Regni necessitate ad magnanimitatem exhortatur, quem Mithridates aggressus primo armorum congressu interficere nititur, sed miles regius delapsa Coelo voce monitus, sui etiam memor cum Tymaeo pacti, relicto solo Rege Pharnaci adhaeret; quare Mithridates ut se ab omnibus spretum videt, praemeditati sui in Filium facinoris ad unguem narrat circumstantias, quod ne impune etiam in Patre sit Pharnaces eum Thersandro in occulto committit perimendum, Miletus vero ut fraudum suarum machinationes declarat inter cultros perit, universa Ponto coelitus coronato Regi cum choro applaudente.

Nomina Actorum.

Mithridates — Paulus Maszár Nob., Syn.

Pharnaces — B. Revai de Réva, Syn.

Miltus — Praenob. Paulus sz. Miklosi, Gram.

Tymaeus — Nob. Ignatius Heyll, Gram.

Timantes — Nob. Franciscus Püchler, Gram.

Philaemon — Praenob. Michaël Rudnyánszki, Synta.

Alcandnr — Nob. Michaël Vass, Syn.

Thersander — Nob. Stephanus Lovász, Syn.

His accedunt *Aulici, Milites, Cursores, Musici, Umbrae, Jocastae* etc. etc.

O. A. M. P. I.

1726.

ERKŐLCSNEK DICSŐSSÉGE

SERGIUS SULPITIUSNAK TERMETEBE ELŐMUTATTATOT.

Most pedig

A TEKÉNTETES, NEMZETES ÉS VITÉZLŐ

GYARAKI

GRASSALKOVICS ANTAL

Uramnak,

Főlséges Római Császár, és Magyar-Országai Király Urunk ő Főlsége
Tanácsossának, Királyi Causák Direktorának, és Szentséges Magyar-Országai
Korona Fiskussának, nekünk kiváltképpen való Pátronussunknak

TISZTELETÉRE

a

Nagyságos, Tekéntetes, Nemes, Nemzetes, jó Erkölcsű Második, és Első
Oskolabéli

PESTI SCHOLARUM PIARUM IFFIÚSÁGÁTÚL

ki-bocsáttatot.

Annó MDCCXXVI.

Nyomtattatott Budán Landerer Sebestyén János által.

SOMMÁJA.

Sergius Sulpitius Galbanak Patroclus Fiának Augusztus Császár, midőn ő tőle köszöntetett, birodalmi jövendőt; mondván: és te Fiam az mi Birodalmunkhoz ragaszkodgyál.

Igy Set. Calv. Op. univ. Chrono.

ELŐJARÓ BESZÉD.

A Szerencse Sergius Sulpitius Galba árnyék képét aranyláncz-czal kínállya, melyet ő, az Atalkodástul hátra tartóztatott, elvesztet volna, hogy ha az Atyai szeretettül, hogy szerencsének kedvezéséhez hajóllýék, nem kénszerítettet volna.

ELSO RÉSZ.

I. kimenetel.

Patroclus Augusztus Császár Udvarában jól érdemes Sergius Sulpitius Galba Fiát haszontalan Gyermekek játékban elmerőltet haragossan megfőddi és Archippus Philosophusnak, egy fölleb való tudományokra aztat oktassa, ajánlya.

II. kimenetel.

Augusztus Császár az ő Birodalmának örököséül törődvén Főrendektől tanácsot kíván, de mint hogy sokan sok-féle részekre hajólván kedve szerént egyet sem nevezének, minek utánna a jövendőlőknek Egek forgását meg-hatta, a dolgot félbe szakasztattya.

III. kimenetel.

Serg. Sulp. Galba a minapi atyai dorgálást rosra vévén az attyát, hogy el-hadgya szándékozik és Archippus intését meg vetvén el is illant, mely dolognak ki nyélatkoztatására az Attyához siet Archippus.

IV. kimenetel.

A jövendőlők Egek forgásiból a dolgot minekutánna meg saidétottak volna, menten Augusztushoz indulnak.

V. kimenetel.

Patroclus Archippust Sulpitius Fia el-szökésének meg jelen-tőét Tömlőcznek sötétségébe vetteti, szolgálát a Gyermekek föl keresésére el küldvén.

Első közbe járó Ének.

Sergiusnak árnyék képe a szerencsének és Atalkodásnak törje között futamodván ettől vigyázatlan meg-fogattatik s el is vittetik.

MÁSODIK RÉSZ.

I. kimenetel.

A Jövendőlők Augusztusnak Egek jelenését ki nyatkoiltzattya és néki reménséget az örökös felől okoznak.

II. kimenetel.

Kiküldetet Patroclus szolgái bizonyos útosoktól Sulpitiust nem messze, lappangani értik.

III. kimenetel.

Serg. Sulp. az Attyától küldetett szolgálait, midőn nyukszik vala, meg-fogattatik.

IV. kimenetel.

Maga balsorsát átkozó Archippusnak segítséget éger Taburnus.

V. kimenetel.

Aug. Császár városnak látogatására a jövendő napot elszánnya.

Második közbe járó Ének.

Sergiusnak megfogattatot árnyék képét az Attyai szeretet ki szabadította.

HARMADIK RÉSZ.

I. kimenetel.

Sulp. Galb. meg bántot Attyát alázatossan meg-követi és az előbényi Attyai szeretetet megnyeri.

II. kimenetel.

Taburnus a strását álnoksággal meg-váltya és megszabadult Archippussal, hogy Patroclust megöllyék, szövetséget vet.

III. kimenetel.

Augusztus a Városban föl s alá sétálván játszadó Gyermekekre akad, kik között Galba ötet merész szével köszönti, innét ő általa udvarába el-vittetik.

IV. kimenetel.

Midőn Patroclus Fiának jelen nem lételet kérdezi, el-érkezik Augusztus követtye és ötet az Udvarba hja.

Utolsó kimenetel.

Augusztus udvarának és Patroclusnak jelenlétében Galbát mindeneknek öröme magá örökössének fogadgya, kinek a Kar dicséretes éneket mond.

1727.

Triumphus Veri

De

Devictis auspice Jovis Gratia reliquis Anni Partibus

Illustratus ac Illustrissimi Domini Domini

JOANNIS SZENTIVÁNYI

Liberi Baronis de Szent Ivány, et Betlehemfalva, Sacratissimae, Caesareae,
Regiaeque MajestatisConsilarii, et Inclytae Tabulae Regiae Judicariae Partium Superiorum
Regni Hungariae Jurati Baronis etc. etc.

Domini, et Mecoenatis Gratosissimi.

Honori a Praenobili Syntaxi, et Gramatica

PESTIENSI SCHOLARUM PIARUM

dicatus

Anno quo Serenissimo Sabaudiae Duci Romana Respublica meritissime
illud Tibulli Lib. 4. acclamat:Non Te, non alius belli tenet aptius artes
130. 105. 130. 320. 56. 250. 460. 276. (= 1727.)*Budae, Typis Joannis Sebastiani Landerer, Typographi.*

ARGUMENTUM.

*Verna tempestas viget ante tempus
Omne, Ver Anni decus, et venustas
Ver et acceptum superis origo est
Rebus et horis**Ita Nicol. Nomes, in Par. bi.*Nyár, Ősz, és Tél közöt, a' Tavasz kiesseb,
A' Tavasz ezeknél mindenkor tetszeseb,
Mert a Tavasz egész Esztendő szépsége,
Eget, Földet újit ennek ékessége.Der graujam Stürmmen-Datter der Winter muß abweichen,
Der Frucht-tragende Herbst, der Sommer ja deßgleichen
So anfloppft mit der Gunst die schönste Frühlings Zeit.
Deß Jahrs Lob, Götter Luft, der Menschen höchste Freud.

PROLOGUS.

Agendae rei seriem evolvit. — Az egész dolognak sommáját röviden előadja. — Gibt vor was in allen zu gewarten ist.

Inductio I.

Annus dicto vale quatuor suis partibus Capitis insigne legat, quod, dum cui decernerent, ignorarent, ad Saturnum votum ab eodem percepturæ unita voce concludunt.

Végső bútsút vévén az Esztendő maga részeinek tulajdon Fejének ékességét örökségé hadgya, a melly, kit illetne, midőn nem tudnák, Saturnushoz, hogy elrendelje, folyamodnak.

Das Jahr, da sie sich beurlaubet hatte, vermachet seinen vier Theilen die Zier des Haupts, welches, wem sie es verheissen, nicht wußten beschließen sie zu dem Saturno zu kommen.

Inductio II.

Bissextus sorte sua non contentus Saturno supplicare, ut eum quintam partem Anni iubeat, contendit.

Hogy Saturnus ötödik részévé tegye, Bissextus annak könyörögni szándékozik.

Bissextus in seinem Stand wenigstens vergnüget, beschließet den Saturnum anzurufen, auf daß er ihme zum fünfften Theil des Jahrs erwählen möchte.

Inductio III.

Saturnus relicto per Annum insigni decore Ver redimit.

Saturnus az Esztendő által hagyatot ékességgel illeti a' Tavaszt.

Saturnus mit der durch das Jahr verlassenen Zierde gecrönet den Frühling.

Inductio IV.

Conceptam Bissextus telam continuandam meditatur, at per Januarium, et Novembrem dementiae insimulatus, eos in vim ulciscendae iniuriae vectabulo iniungit.

Bissextus el-tökéltet szándékjárúl élessen elmélkedik, azonban Januarius, és November e' rendetlen kívánságot midőn kaczagják vala, az által taligába fogatnak.

Bissextus trachtet den angefangenen Handel zu continuiren, da er aber von dem Januario, und November der Unsinnigkeit halber beschuldiget, werden sie von ihme in den Karren gespannt.

Inductio V.

Ver suadente Majo pro Aestate Tarandum expedit, ne seditionem (ut suspicabatur) cum Autumnno, et Hyeme aliquam suscitet.

Tarandust Majus tanácslásábúl a' Nyárért el-küldi a' Tavasz, ne ő ellene zenebonát az Összel és Télel inditeson.

Der Frühling mit Berathschlagung des Mais schicket Tarandum um den Sommer, damit er nicht mit dem Herbst | und Winter eine Aufruhr (wie die Muthmaßung ware) erwecke.

INTERLUDIUM.

Inductio VI.

Errore ad Autumnnum deductus Bissextus ob dedecus Januario, et Novembri inustum male habitus Febuario custodiendus committitur, tandem Aestas pro, e vestigio tollendo Vere consensum negans contubernio eiicitur.

Januarius, és November véletlenül az Őszhez viszik Bissexust, a' kit ez mostohájúl vendélgeltetett Februarius gondviselése alá vetett; ez után a' Nyarat, hogy vele czimborálni tovább nem akar, Társaságátúl megfosztya.

Bisfestus wird in Verirrung zu dem Herbst geführt, und wegen des Januario, und Novembri angethaner Schmach, dem Februario gefehlet übergeben; darbey wird auch der Sommer, dieweil er die Einwilligung den Frühling auf den Staub zu raumen obschlagte, verstoßen.

Inductio VII.

Aestas ad Ver dum simplex meditatur, a Tarando ob hoc exmisso obducitur.

Tarandus el keseredet Nyarat a' Tavaszhoz vezet.

Der Sommer wird durch Tarando zum Frühling hinweg geführt.

Inductio VIII.

Hiems, et Autumnus Bissexum revinctum suae adscribunt parti, eique si ad Ver vitae sufferendum medium suggereret, locum Veris pollicentur, qui Autumni nomine calatho fructibus toxicatis per Septembrem, et Octobrem exmisso potestatem eius depopulaturus divellit.

A' Tél, és az Ősz magokhoz hódítván Bissexust neki a' Tavasz (ha módot annak elvesztésére nyújtana) helyét ígéri, a' ki méreggel meg szöplösítet gyümölcsöt az ősz nevével September, és October által küldvén, ugyan annak tartományát dúlni el-indul.

Der Winter, und Herbst stellen den gefangenen Bisfestum ihrer seit zu, und versprechen ihm, (wann er den Frühling zu unterdrücken ein Mittel beybringe) die Stel desjelben welcher in Nahmen des Herbst ein vergifftes Frucht durch den September, und October überschicket, und darbey auch die Macht des Frühlings zu verstöhren abreiset.

Inductio IX.

Muneribus ex perceptis Ver lactitiam concipit, sed ab adveniente Aestate mentem Hyemis, et Autumni, item, et captivitatem Bissexi edoctum quaerulatur.

Az Ősztül küldetet ajándékokkal meg-vigasztalódik a' Tavasz, de a' gyüttön gyüt Nyártól az Ősznek, és Télnek szándékját, 's Bissexust fogságát megértvén elkeseredik.

Der Frühling erfreuet sich über die empfangene Geschenke, da er aber die Meinung des Herbst, und Winters, samt der Gefängniß Bisfesti erfahrte, betrübet er sich.

Inductio X.

Dolum suum ad votum decurrisse ex reducibus: Septembri, et Octobri intelligentes Autumnus, et Hyemis plausus exciunt, unitisque viribus.

Vissza fordult Septemberbül álnokságok gyümölcsös folyását megtudván az Ősz, és Tél tapsolnak, 's őszve kapsolt erővel.

Der Herbst und Winter von den zurückkehrenden September vernehmen, daß seine Arglistigkeit nach Günst abgeloßen sehe, erwecket eine frolockung, und mit einhelligen Kräften.

INTERLUDIUM.

Inductio XI.

In ditionem Veris irruunt, et omnibus in fugam actis insigne Anni recipiunt.

A' Tavaszra rá ütnek, és aztat meg-futamtatván az Esztendőnek ékességét vissza nyerik.

Den Frühling überfallen, und demnach sie denselben in die Flucht gejagt, auch das Zeichen des Jahrs abjagten.

Inductio XII.

Ex interceptis fugitivis Bissexthus quid Veri actum sit laetabundus percipit, unde ad Autumnum locum Veris (idest primatum) praetensurus deproperat.

Bissexthus két fogolyból a' Tavasszal esset dolgokat ki-tanulylya, 's azonnán nagy tapsolással a' Tavasznak helyét (tudni-illik a' legfőbbikét) az ősztől sollicitálni elsiet.

Bissexthus vernimmt mit Freuden aus zweien Gefangenen was dem Frühling widerfahren seie, woher er von Herbst die Stell des frühlings (das ist dem Vorzug) zu verlangen hinweg eylet.

Inductio XIII.

Auxilio destitutum Ver Jovem interpellat, qui Mercurium pro Autumno reliquisque accersendis exmittit.

Minden segítségtől meg fosztot Tavaszt Jupiter az Őszért, és Télért ki küldetet Mercuriussal vigasztallya.

Jupiter erquicket den Frühling mit Aufjändung des Mercuri umb dem Herbst, und Winter.

Inductio XIV.

Captiva instructus biga Bissexthus primum locum quippe Veris audacius praetendens cum Autumno, et Hyeme id renuentibus per Mercurium ad Jovem citantur.

Mercurius Bissexthus az első helyért berzenkedő őszel, és Télel Jupiterhez beidézi.

Der Herbst, und Winter wird mit wegen den Vorzug streitenden Bissexto durch Mercurium zu dem Jupiter abgeführt.

Inductio Ultima.

Jupiter Bissexto anni unius exilio mulcato Veri Principi partium Anni Autumnum, et Hyemem subjicit, et ne amplius scelus repetant Februarium Veri, Septembrem Aestati adhaerere facit, cui festive applaudit Chorus.

Jupiter minek utánna Bissexthus egy esztendőbéli számki-vetéssel meg büntette volna, az Ősz, és Telet Tavasznak hatalma alá vetette, 's aztat Esztendőnek leg-főbbik részévé tette, Kinek a' kar vigasztalós éneket mond.

Von Jupiter, demnach er dem Bissexto in ein einjähriges Elend geschickt hat, wird der Herbst, samt den Winter den Frühling als einen vornehmsten Theil des Jahrs unterworfen, welches mit frolockenden Saiten-Spiel gepriesen wird.

1728.

Onomasticus Mercurii Stephanitus

Seu

Natalis Coronatus

Excellentissimi, Ac Illustrissimi Domini Comitis, Domini

STEPHANI KOHÁRI

De Csabrágh et Szitnya, Perpetui in Murány, Judicis Curiae Regiae, Inclyti Comitatus Hontensis Supremi, ac Perpetui Comitis, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Actualis Consilarii Intimi, Colonelli, Generalis Campi-Mareschalli Locumtenentis, et Partium Inclyti Regni Hungariae Cis-Danubiananarum, Confiniorumque Antemontanorum Vice-Generalis, etc. etc. Domini Fundatoris Gratosissimi, Patroni Benignissimi.

A CLIENTIBUS SCHOLIS PIIS PESTHIENSIBUS

infra Octavam S. Stephani Proto-Martyris scenic adumbratus.

Annò

DVM CaroLVs LaVro nltet, It trabeatVs

In aVro.*

Budae, typis Joannis Georgii Nottenstein, Typogr.

ARGUMENTUM.

Posteaquam Atlantis Coelum sustentantis Filia Maja luci edidisset Mercurium, ejus suspiratus Natalis Diis Consentibus, itinerantibus, et Manibus gaudium annuntiavit. Ipsius etenim muneris fuerat Nuntium Deorum agere, itinerantibus vias dirigere, manes ad tempe deducere, iisque deducendis media adhibere, vel vi Caducei vivificare.

Ita Summa odes 10. Horat. l. I.

ACTUS PRIMUS.

Scena I.

Atlas recurrentem Nepotis Mercurii Natalem praesente et ratificante Apolline Eucharistica offerenda Jovi hecatomba celebrare decernit.

Scena II.

Errabundi Manes obvii ad diem Natalem properanti Mercurio, partim Vitae, vi caducei restituuntur, partim ad Tempe per eum deducuntur, frustra ringente Plutone, qui ope Satyrorum plures ad taenarum sediasse nitebatur.

Scena III.

Sacrificium adornatum Atlas fervere, facit, appellit Mercurius Juppiter delapso Coelitus igne ratum gratumque probat.

Scena IV.

Furibundus Pluto contra Mercurium animas ad Tempe deducentem, vel vivificantem Legationem Jovi Nunciò Vulcano adornat, se Polum solo mixturum minitans, nī praejudiciosus sibi Mercurius prohibeatur.

Scena V.

Apollinis Clientes Mercurio fiunt supplices, ut Aganippes Fonti benedicat, gratiamque eorum apud Iovem augere studeat.

Scena VI.

Inquietus moraeque impatiens Pluto invisum sibi Mercurium Supressurus clandestinas per Libytinam ipsi strui insidias facit.

ACTUS SECUNDUS.

Scena I.

Ad Jovem properans Mercurius obvios forte Manes per Sartyros, Plutonis Satellites, seductos in viam rectam dirigit nonnulósque secum ire praecipit temeritatem Satyrum apud Iovem incusaturus. Subindeque

Scena II.

Adoritur Lybitina accelerantem Mercurium, manes strenue eum defendentes ipsam fugat, omnique periclitantem discrimine absolvunt.

Scena III.

Seductos quosdam manes Satyri Plutoni praesentantes ab eo copioso auro remunerantur.

Scena IV.

In aulam Jovis una appellentes admitti mediante Ganymede rogant Mercurius et Vulcanus, quorum alter ob incultam et ridiculam loquendi Cacophoniam exulat, Prior Clientum Apollinis causam cumprimis agit, temeritatem Libytinae, ac Satyrorum incusans; unde fit, quod Satyros fulmine icendos, Lybitinam Taenaro damnandam, Aganypes undae benedicendum, ac Consentes inter et Terrae Indigetes foedus pangendum esse deliberet Juppiter.

Scena V.

Satyri de seductis Animabus solita magis petulciores, aëréque copiosé stipati praesidibus Plutone, et Libytina Choros agunt geniales, sub quorum finem decidens fulmen Jovis Satyros enecat, Plutonem fugat, appellentesque subinde Jovis Satellites Libytinam Taenaro mancipant.

Scena ultima.

Reducis ab Jove Mercurii, Clientes Apollinis favorabile excipiunt nuntium, unde unanimis exoritur applausus Mercurio, recurrentemque ejus Onomasticum omni laetitiarum contestatione et acclamatione undequaque condecorant.

SYLLABUS ACTORUM.

<i>Juppiter.</i>	Nobilis Juvenis Andreas Csáki. Rhetor.	
<i>Apollo.</i>	Spectabilis Juvenis Gabriél Baranyi de Nagy-Várad. Rhetor.	
<i>Mercurius.</i>	Spectabilis Juvenis Josephus Kayser. Poëta.	
<i>Atlas.</i>	Nobilis Juvenis Georgius Ledniczky. Rhetor.	
<i>Ganymedes.</i>	Spectabilis Adolescens Laurentius Orczy de eadem.	
<i>Pluto.</i>	Ingenius Juvenis Stephanus Haganyi. Rhetor.	
<i>Manes.</i>	{	Ingenius Juvenis Franciscus Pichler. Rhetor.
		Josephus Pesztalúcz Nobilis Imperialis. Poëta.
		Nobilis Juvenis Sigismundus Baranyai. Poëta.
		Ingenius Juvenis Martinus Antalics. Rhetor.

<i>Clientes</i>	}	Perillustris Juvenis Josephus Gömrei. Rhetor.
		Spectabilis Adolescens Antonius Száraz.
<i>Apollinis</i>	}	Josephus Liber Baro de Senus.
		Perillustris Adolescens Josephus Schicz.
		Praenobilis Adolescens Josephus Navoy.
		Nobilis Adolescens Georgius Madlbauer.

Series rei.

<i>Natalis Mercurii :</i>	Mystice Natalis Christi, Anagogice Magnorum Virorum,
<i>Pluto et Satyri :</i>	Tropologice Daemon: Anagogicè Perverfi homines.
<i>Apollo et eius Clientes :</i>	Allegoricè Religiones obstrictae.
<i>Atlantis Sacrificium :</i>	Mystice debitae preces, Anagogicè Gratiarum Actio.
<i>Manes errabundi :</i>	Mystice Juventus flexibilis.
<i>Mercurii media :</i>	Piae Foundationem structurae.

O. A. M. D. G.

1730.

Resplendens Gloria Martis.

(Claud. de laud. Stilico.)

In

Joanne

Armeniae Rege, dein Asceta Patriam suam, Regnique fasces strenue
propugnante et uná hostem supprime

DEBITAE VENERATIONI AMPLISSIMI MAGISTRATUS

LIBERAE, REGIAEQVE CIVITATIS PESTHIENSIS

Fundatoris sui, ac Mecoenatis Colendissimi

a

NOBILI GYMNASII PESTHIENSIS SCHOLARUM PIARUM

Infimae Classis Grammatices Juventute Scenice adumbratur, et
exhibetur.

ANNO QUO

Miramur	rapidis	hostem	succumbere	bellis	ita
430.	253.	283.	618	146	

Claud. lib. I. de Laud. Stili.

Budae, typis Joannis Georgii Nottenstein. Anno Domini M.DCC.XXX.

ARGUMENTUM.

*Joannes Armeniae Rex Leoni Nepoti suo Regnum relinquens Asce-
tam induit, sed paulo post Turcis contra Nepotem suum consurgentibus,
nec iste ad debellandum suffecisset, videns, rem divinam aqi armis novo
modo supra habitum injectis contra Patriae inimicos bellavit, quos ope
divina fugavit.*

Ita Anto. Dauroul. in suo flore exemplo. Cap. 3. tit. 63.
Reliqua superaddit Poësis.

PROLOGUS.

Amor Patriae ab insidiantibus Discordiae, inimicitiaéque teisl
impetitus, Patriam, ope divina fugatis iis, pristinae restituit Paci.

Protaseos Inductio Prima.

Joannes Armeniae Rex de Regni statu consulturus Schediasma coelo delapsus cum scripto: *Vanitas Vanitatum, et omnia Vanitas praeter amare Deum, et illi soli servire.* Frequenter mente versans sinu recondit, tandémque Leonem Nepotem suum Regem jubet coronatione diem in aliam dilata, clam ringentibus Lovando Leonis Fratrem, et Amerino Armeniae Duce.

Inductio Secunda.

Turcarum Tyrannus Solimannus periclitaturus animos suorum militum bifariam divisos exmittit, quibus Vezyrium Bardanem, filium suum Iburrane cum Mustafa Bassa Aetiopibus, Icciobaten vero Ductorem praeficit Janicseris.

Inductio Tertia.

Lovandus, et Amerinus avidi Regendi in exitum conspirant Regis, ac extremos adhibent conatus, nullum non stratagema excitandi.

Inductio Quarta.

Neo Vezyrius Bardanes grandem educit comitatum, ut lustrandi, ita gloriae suae applausum instruendi ergo.

Inductio Quinta.

Joannes Armeniae Rex Leone coronato in eremum secedit. Subinde Lovandus, et Amerinus frustra impetunt aulam, cum Amerinus praepropere carceri mancipatur, ubi fortem suam sero querulatus indormiente tantisper custode evadit, cumque errabundis Lovando, et eius militibus ad Solimannum deficit.

Episodii Inductio Sexta.

Iburrane, et Mustafa Bassa campum repetentes, eo recentioris forte animi Aethiopes Martialibus subditos legibus popalam exercent.

Inductio Septima.

Leo Rex nuperrime terrore permotus inimicorum adversum eos Balbum, Ducem creat supremum, cui subiecto exercitu toto paulo instaurandam edicit pugnam.

Inductio Octava.

Solimannus Turcarum Imperator inaudito per Lovandum, et Amerinum novo Armenorum Rege, eum experiendi cupidus Hassanem expedit pro Vezyrio, Iburrane quoque adventum praestolaturus.

Inductio Nona.

Oportunum Balbus voti Regii nactus effectum obviam sibi Armenorum cohortem, pro tuendo magis Rege, et Patria, albo militiae inserit.

Inductio Decima.

Supplices Deo fundens preces Joannes intelligit, ex obvio forte Hassane futurum cum Leone bellum, subinde cogitans Leonem nequaquam sufficientem ad debellandum inimicos, vidensque rem divinam agi, pro Regni tutela in regiam properat.

Inductio Undecima Exodii.

Abducti milites per Balbum in omnem rei eventum ab Leone jubentur arma capessere.

Inductio Duodecima.

Ex Vandalia Nicopompus Dux suppetias Turcis laturus in nemore moras trahit, fessaque relaxans membra indormit, interea divinitus monetur, non Turcis, verum, ut Armenis succurrat expurgiscitur subinde ignarus viae, ab occurrente tamen Joanne Asceta in regiam perduci petit.

Inductio Decima Tertia.

Vezyrio Bardani obvium excepturo Iburrane occurrit Hassanes properum ad Aulam iter denunciants. Quare Aulam una petunt Imperatorem consalutant, eos castra metari, ordinare milites jubentem, ut demum ordinatis in Armeniam appellant.

Inductio Decima Quarta.

A Significante Leone Joanne Asceta Turcam in confiniis Armeniae excubare, ac Lorandum, et Amerinum ad Solimannum jam defecisse, cum copiis auxiliariis praesentatur Nicopompus. Idcirco totus educitur obvio exercitus inimico, Joanne Asceta Amore Patriae novo modo supra habitum armis injectis praeunte, et supremum Belli Ducem agente.

Inductio Summa.

In Confiniis Armeniae convenitur, ac ambiguo non nihil acto proelio triumphus demum gloriae Joanni adstruitur, Cuius gratia

Epilogus

Epinicion Victori...

Nomina Actorum.

Joannes Rex : Gregorius Stojkovics,
Prin.

Leo : Fran Stim, Nob. Prin.

Lovandus Fr. Leonis : Prae. Lad. Kovacsovics, Prin.

Amerinus Dux : Nob. Lad. Mészáros,
Prin.

Balbus : Nob. Sigismund Frivalszky,
Prin.

Nicopompus Dux : Praen. Jos. Zlinszky,
Prin.

Centurio : Nob. Steph. Grassalkovich,
Par.

Cohors Aulica Armenorum :

Praen. Nicolaus Beleznay

Perillu Ignatius Szunyogh

Praen. Fran. Mosl

Nob. Matth. Forstner

Nob. Joseph. Drocher

Civis Joannes Bobics

Civis Fran. Mutz

Civis Joannes Raicenstein

Praen. Joseph. Huszár.

Milites :

Georgius Mokos, Prin.

Paulus Pekarovics, Prin.

Demetrius Paulityan, Nob. Prin.

Stephanus Vagyovszky, Major par.

Stepha Balogh, Major par.

Emericus Chinorany, Coniuga

Joannes Vistner, Major par.

Andreas Abraham, Coniuga

Stephanus Ranay, Coniuga

Alexander Marsovszki, Major par.

Ex parte Turcarum :

Solimannus Imper. : Fran. Danoczy.

Iburranes fili. Imper. : Peril. Joan. Bap.
Fuchs, Prin.

Bardanes Praen, Georgius Andrenyn,
Prin.

Mustafa : Fran. Pajer, Major par.

Icciobates : Fran. Mindl, Prin.

Hassanes : Joannes Pichler, Princi.

Cohors Aulica Turcarum :

Jacobus Mittermajer

Ignatius Drocher

Joseph. Vetr

Thadaeus Secer

Georgius Agatin

Steph. Benyiczky, Praeno

Milites :

Joannes Poler, Minor par.

Constan Bellusovics, Parvi.

Samuel Heris, Par.

Josephus Heintsch Major par.

Andreas Sigmonovics, Parvi.

Michaél Major, Par.

Joannes Bosc, Parvi.

Severinus Ledmer, Major par.

Georgius Gajgler, Par.

Martinus Lausch, Major par.

Gasparus Kiblvirt, Prin.

Joannes Oroszy, Prin.

Andres Rudnyánszki, Major par.

Dedicator : Joannes Csaky, Nob. Parvi.

Gratiarum Actor : Gregor, Stojkovics,
Prin.

His accedunt, *Musici Jocastae* etc. Et haec

O. A. Majus Pietatis Incrementum.

1732.

Volatile Imperium

Seu

Lusatius Post Jacchi fata Biberiae haeres

Auditorio Spectatissimo Tantillae hilaritatis gratia

Ab

Illustrissima Perillustri, Nobili, ae Ingenua Rhetorices, atque Poëseos

PESTHIENSIS P. S. GYMNASII JUVENTUTE

in scenam datus

Annô 1732.

Budae Typis Joannis Georgii Nottenstein.

ARGUMENTUM.

Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu

Horatius Epis. I.

PROLOGUS.

Orphei super abstinentiae tumulo exultantis rupta subinde
Chelys subitanam Jaccho mortem auguratur.

Inductio I.

Modestus, et Abstemijs Aquario senio literis humanioribus
imbuendi committuntur, quibus nequa cum Jaccho, et eius asseclis
esset conversatio, Temperato Patruo omnis pene occasio ac exitus
domo indicitur.

Inductio II.

Jaccho cum Lusatio, et Telepho Filiis super inaudita absti-
nentiae morte plaudenti, Pastores munera deserunt, quibuscum
ille largibus comessatur, ac tandem ad Hilariae et Biberiae Regna
(alias haereditaria, nuperrime vero per Abstinentiam frugaliter
occupata) recuperanda animum vertit.

Inductio III.

Hecticus, et Phtysicus exsumpto nuper celebrius massico febris maligna corripiuntur, de quorum salute cum ab omnibus ferme desperatum; a Sobritio per septem hebdomadales Collationes, et abstinentiam a poculis reducuntur.

Inductio IV.

Lusatius occasione Conventiculi cuiusdam, accepta per frontem fatali plaga sero cum phrygibus sapit. Hinc vinario ductus spiritu pro praeteritis vitae suae defectibus facturum satis Eremicolam induit.

Inductio V.

Pintella, Dorotilla, Ludmilla, Camilla ad colum occupatae cum multa multae loquerentur de proposita Phtysici abstinentia a Clipiclepetoria vicina edocentur: Abjecta igitur Pintella colo domum illico, putatitium mariti scelus vindicatura festinat.

Inductio VI.

Teneobolus vir nimium sordidus et avarus, cum illatam a Liberalio sibi calumniam ulcisci vellet, solamet Liberalii voce prostratus adiutore postea Jucundo a morte liberatur.

Inductio VII.

Pintella ob detestata Mariti sui poculenta per Asdrubalem a thoro divellit. Hic vero a Senatu Biberio multum reprehensus, composita primum inter Pintellam et Phtysicum pace toga exiit.

Inductio VIII.

Biberius, et Jucundus pro prandio invitati cum iterum, atque iterum, traducerentur, domi Teneobuli omnia susque, deque permiscerent, demum etiam reconditum in armario ridicule eludunt.

Inductio IX.

Pintella semisopitum Massico Phtysicum ope Philosophi domum reducit. Qui postea accepto pro fatigiis salario cum Musico pulveres scholasticos diluturus ad diversorium abit.

Inductio X.

Jacchus Biberiam, et Hylariam invisit, caecos, claudos, et ex stomacho laborantes sanat obviosque subinde (ablegatis primum ad Mercurium pro confirmando Imperio suo Oratoribus) Modestum, et Abstenium in suas allicit partes.

Inductio XI.

Dorotilla reducem e popino Lygurium, a quo saepissime vapulabat muliebri fraude circumvenit, convocatisque Pintella, Camilla, et Clipiclepetoria vicinis ridicule corrigit.

Inductio XII.

Aquarius ob initum cum Jaccho foedus iuvenilem Abstemii, atque Modesti impetum arguit. Quos ab invicem separare volens per asseclas Jacchi stomachabunde rejicitur.

Inductio XIII.

Oratores accepta favorabili Mercurii resolutione ad Jacchum redeunt. Qui indicta pro gratiarum actione triduana solennitate, omnem Biberiae sexum ac aetatem sub anathemate, et quadraginta dierum jejunio in Hilariam cogit.

Inductio XIV.

Abstemius, et Modestus detestata Jacchi societate, sponte pro admissio in Minervam excessu supradictae poenae se submitunt:

Inductio Ultima.

Jacchus persolutis pro Hilaria, et Lusatia Mercurio sacris, multum interim cum omnibus convivatur. Verum delapsa a summis voce: *Triduum adhuc Jacche, et Lusatia subvertetur*, apoplexia vinaria tactus e dolio avitico corruit. Cuius loco peractis primum a Senatu Biberio justis Lusatius Imperio praeficitur, mutataque vocatione Ludmillam in uxorem ducit. Ac.

Epilogus.

Sero tandem clauduntur Nuptiae.

1733.

DISCORS AMICITIA.

Sive

*AnDreas reX hVngarIae saLoMone eLeVato a BeLa soLlo
prIVatVs.*

Honori, ac Venerationi Excellentissimi, Illustrissimi, ac Reve-
rendissimi Domini Domini

GABRIELIS HERMANNI

e. L. B. Patachich de Zaezda,

Perpetui in Verbovecz, et Racovecz, Sacrae Mepolitanac Sedis Colocensis,
et Ecclesiae Bachiensis Canonice Unitarum Archi-Episcopi, Inclyti Comi-
tatus Bachiensis Supremi ac perpetui Comitit, Sacrae Caesareae Regiaeque,
Majestatis Consiliarii, et in eiusdem Excelsa Septem-Virali Tabula Con Iudi-
cis etc. Domini Domini Patroni, ac Meccoenatis gratiosissimi, munificentissimi

Ab

Illustrissima, Praenobili, Nobili, ac Ingenua

GYMNASII PESTHIENSIS SCHOLARUM PIARUM

Rhetorices, et Poëseos Iuventute Scenice exhibitus

Quando	corda	Patrum	Regis	pro	Patre	Colocae
365.	138.	471.	191.	190.	246.	132.

ConVenIVnt: stratoqVe sVper DIsCVMBItur ostro.

Virg. Aeneid. lib. I.

Budae, typis Joannis Georgii Nottenstein.

ARGUMENTUM.

*Andreas Rex Hungariae ingravescente senio convocatis Principibus Regni,
Henrici Imperatoris promissis stare volens, Salomonem Filium Regem pro-
nunciat, legitimeque coronat; Bela Frater Regis id indigne ferens cum
Poloniae Duce Amico suo rem communicat. Rex haec advertens Salomonem
ad Henricum mittit, sed Bela acceptis à Poloniae Duce copiis, partim etiam
Hungaris sibi adhaerentibus Andream in proelio captum in Carcerem conjicit,
sicque triumphat.*

Bonf. Rerum Ung. Dec. 2. lib. 2.

Addit sed reliquum solito pro more Poësis.

ANTI-PROLOGUS.

Fortitudo Themide adjutrice triumphat.

ACTUS PRIMUS.

Scena I.

Andreas coram Regni Primoribus Salomonem Regio diademate, Belam vero primis Aulae ministris adscriptum gladio decorat.

Scena II.

Henricus Duce Gulielmo militem in campum educit Andreae bellum illaturus.

Scena III.

Bela Regno se spoliatum querulans ab Helmoldo, et Gilippo in spem erigitur, utque voti citius compos fiat Helmoldus in aula, Gilippus vero ex abdito operam daturi, solus habitu mutato Regem invasurus, discedunt.

Scena IV.

Leander, et Camillus Regni Primores ex Colonorum contentione Regis ruinam augurantur, tamen commodo suo intenti consilium probant.

Scena V.

Dux Poloniae ne miles forte torpore difluat, Sagittariam instituit scenam animi exhilarandi ergo.

Scena VI.

Rex eventilandi gratia nemus petit, in quem Bela attractum demittit scopum, sed suppresso stratagemate stricto invadit ferro, viso a longe famulatu; at et hoc in cassum, unde fuga saluti consulturus inter densas arborum comas gladium amittit, quem miles insequens reperit.

CHORUS.

Themis innocentiam e manibus Suspicionis eripit.

ACTUS SECUNDUS.

Scena I.

Gylippus ex abdito rerum cursum consideraturus vestes mutat dumque incautius iter ageret, a milite capitur, e cuius manibus ope Helmoldi liberatur.

Scena II.

Andreae proprios inter Penates anguem latitare querulanti miles adfert gladium, ex quo secleris auctorem Fratrem cognoscit, ad quem insequendum copiosiore exmittit militem, filium ad Henricum properare iubet auxilium oratum, Helmoldum vero dato auri pondere ad conscribendum novum militem ordinat, quae omnia Helmoldus Belae per occultum, significat.

Scena III.

Dum Bela ducale vellus nuper in nemore repostum exquirat, à tabellione Helmoldi rei statum discit, quare ad Sarmatas se recipit.

Scena IV.

Miles ad capiendum Belam exmissus, discit a Celonis eum fuga in Sarmatiam elapsum, quare infecto negotio revertitur.

Scena V.

Dum Henricus morae impatiens militem in Hungariam disponit, adest Salomon Regni statum exponens quo audito Gulielmum, cum milite in subsidium Andreae expedit, Salomonem vero apud se retinet.

Scena VI.

Bela in Sarmatia constitutus desperato reditu coram duce Poloniae amico suo mortem sibi intentat, sed in spem dato milite polono crigitur, quare ad Helmoldum literas exmittit, quibus omnem statum suum aperit, quidve factu opus esset, docet.

CHORUS.

Fortitudo Vigilantiam vinculat.

ACTUS TERTIUS.*Scena I.*

Rex a milite edocetur Belam fuga elapsum, quod infidelitati eorum adscribit. Interea adest Gulielmus, et Photus quibus gratanter exceptis Hungaro submoto milite, et ad tutandos fines Sarmatiae exmisso Gulielmi militem custodem corporis substituit.

Scena II.

Helmoldus Colonos subsigna Martis trahens, a nuncio Belae intelligit, quid factu opus, unde conscriptam aciem in campo locat Belam praestolaturus.

Scena III.

Miles Hungarus ab officio pristino delectus querulatur quorum querelas Gylippus sub specie Codri excipit, ac prodito nemine eos magis contra Regem accendit.

Scena IV.

Polonum militem Bela animat, ad pugnandumque fortiter hortatur, sicque itineri se accingit militem conscriptis copiis coniuncturus.

Scena V.

Ad tutandos fines Sarmatiae miles exmissus Belam conveniens coniurationem renovat, quibus Bela Helmoldum quoque sibi adhaesisse refert, eosque nuncios pugnae ad Regem dimittit.

Scena VI.

Dum Andreas militem Hungarum sibi sisti iubet, ipse adest Belam cum exercitu Polono, cum eoque Helmoldum cum conscripto milite adesse referens, quo auditu Rex in campum prodit cum iis praeliaturus.

Scena postrema.

Cum conscripta acie Bela Polonicam coniungit, ac Urbem proximam oppugnandam aggreditur, quem Rex dato signo adoritur. Sat strenuè utrinque pugnatur, sed defectione facta ad Belam, Gulielmus qua caeditur, quà fugatur, ipsèque Rex in fuga captus carceri perpetuo mancipatur sicque Bela scenam cum triumpho coronat.

Epilogus.

Laureatum Epinicion occinit Belae.

NOMINE ACTORUM.

Andreas Rex. Illustrissimus Comes
Ladislaus Haller de Hallerkó,
Rhetor.

Henricus imperator. Illustrissimus
L. B. Antonius Száraz de Tetén,
Rhetor.

Salomon. Illustrissimus Comes Gab-
riel Haller de Hallerkó, Rhetor.

Bela. Praenobilis Ignatius Barinai,
Rhetor.

Dux Poloniae. Nobilis Franciscus
Hatos, Rhetor.

Helmoldus. Praenobilis Sigismundus
Orosz Rhetor.

Gylippus. Praenobilis Alexander Tö-
rök, Rhetor.

Camillus. Nobilis Georgius Bibich,
Poëta.

Leander. Nobilis Georgius Andre-
nyin, Poëta.

Gulielmus. Civis Joannes Papics,
Rhetor.

Pholus. Civis Thomas Bukova,
Rhetor.

Gratiarum actor.

Praenobilis Georgius
Köreskényi, Syntaxista.

Dedicator.

Praenobilis Adamus Way, Poëta.

Milites Regis.

Tribunus. Ignatius Conrad, Rhet.

Andreas Fiscor, Rhetor.

Antonius Lubí, Rhetor.

Franciscus Jekey, Rhetor.

Joannes Guganovics, Poëta.

Joannes Szlonkai, Rhetor.

Franciscus Penner, Rhetor.

Adamus Ribeni, Rhetor.

Milites Henrici.

Josephus Rikslos, Rhetor.

Stephanus Kalina, Rhetor.

Thomás Viasz, Rhetor.

Georgius Holsveger, Rhetor.

Paulus Markoviczki, Rhetor.

Joannes Nésay, Rhetor.

Stephanus Tott, Poëta.

Augustinus Szűcs, Poëta.

Joannes Majzik, Poëta.

Milites Poloni.

Nicolaus Schroba, Poëta.

Stephanus Dodok, Poëta.

Paulus Erdéli, Rhetor.

Joannes Kameniczki, Poëta.

Ladislaus Láki, Poëta.

Stephanus Kazo, Poëta.

Martinus Szabó, Rhetor.

Michael Szabó, Rhetor.

Coloni.

Andreas Mateikovics, Rhetor.

Paulus Balgai, Rhetor.

Nicolaus Fabritius, Rhetor.

Georgius Zaszkkovszki, Rhetor.

Michael Czabai, Rhetor.

Paulus Szlezák, Rhetor.

Nuncius. Franciscus Mindl,
Poëta.

His accedunt *Musici, Jocastae, etc.*

E. H. O. A. M. S. P. I.

1734.

INFANTIA DEO SACRATA

Seu

Non Irriti Typis amoris proprio pro Christo sanguine
In Ivsto et Pastore Depictis.

Honori, ac Venerationi Spectabilis, ac Perillustris Domini, Domini

JOANNIS ALMASY,

Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenentibus et Consilarii
Protonotarii Magistri, nec non Inclitorum Comitatum Heves, Borsod, et
Exteriorum Szolnok Primarii Tabulae Judiciariae Assessoris (Tit.) Domini,
Domini Patroni Gratosissimi.

A

Spectabili, Perillustri, Praenobili, Nobili, ac Ingenua, Principiorum, et
Parvae Classis,

GYMNASII PESTIENSIS SCHOLARUM PIARUM ADOLESCENTIA

in Scenam datus, Anno ut supra, Mense Augusto, Die XXVII.

Budae. typis Joannis Georgii Nottenstein.

ARGUMENTUM.

Nobile Compluti in Hispania per Fratrum Justus, et Pastor: cum adhuc pueri literis imbuerentur, projectis in schola tabulis, sponte Martyrium accelerant: et mox a Daciano Praeside teneri jussi, ac virgis caesi, cum se mutuis exhortationibus constantissime roborarent, extra civitatem perducti gladio occumbunt. (Ita Mart. Rom. 8. Id. Aug.)

DEDICATIO.

Diducta tantisper rei gerendae serie, pro exilitate drammatice benevolos exposcit animos, illudque Spectabili ac Perillustri D. D. Patrono suo meritissimo, reliquisque Auditoribus ornatissimis clientali venerationis affectu praesentat.

Inductio I.

Dacianus Diocletiani Maximiani Praefectus post plurimorum intercessionem Christianorum despectum Idolorum cultum, aegerrimè ferens, non nihil de superstitibus Christi Cultoribus delendis cogitat.

Inductio II.

Justus, et Pastor Catholicis Parentibus nati, Deo, ob verum Fidei lumen, grates persolvunt, eique ulteriorem vitae suae ordinem commendant.

Inductio III.

Dacianus ex Procerum consilio in publico Civitatis foro literas appendi jubet, quarum rigore singuli ad commune Idolorum sacrificium compellerentur; renuentibus vero tormenta adiudicantur.

Inductio IV.

Adolescentes Christiani viso, publice appenso Tyranni edicto supremum sibi interitum augurantur; quare maior pars territi, clam, quae tutiora sperant, ferarum latibula quaerunt.

Inductio V.

Qualterus Justi forte et Pastoris Ephoebus inter fugientes existens gradum reprimi, ac secum de Herulorum suorum salute consultat; tandem vices cumprimis illorum misertus, ut hac de re certiores faceret, redit.

Inductio VI.

Flamen suis, sacra Idolis facere volens, ea corruisse comperit; primum igitur a Deo ultionem petit; tum ad Dacianum properat, crimen, quod in Christianos vertit, nunciaturus.

Inductio VII.

Qualterus domum redux, rem sibi e visu cognitam Herulis Justo et Pastori nequaquam perterritis declarat.

Inductio VIII.

Dacianus continuam Christianorum spirans caedem, in novos agitur furores: hos auget Flamen nuncians, Deos fatali Christiadum fraude contractos jacere.

Inductio IX.

Et porro Deos imprimis placatos redderent, in fanum conceditur, ubi sacris persolutis, sua, veteribus columnis Idola reponunt.

Inductio X.

Reverso tandem: Geracho Centurioni militum strictissima in Christianos lege inquiri praecipitur.

Inductio XI.

Justus maiorennis diviniore incensus calore alios quoque in verae fidei lumine instruere anhelat.

Inductio XII.

Interea superveniente cum Qualtero, Pastore inaudit novissime Dacianum in furores actum, proque Christianis inquirendis longe latèque expeditis; sed nil hocce motus Justus de se metum ponere utrumque jubet.

Inductio XIII.

Justus et Pastor petentes ludum, Landinum nobilem non minus Adolescentem Christianum conveniunt, quem metu tyrannidis fugere volentem retrahunt, ac simul scholam subintrant.

Inductio XIV.

Vix scholam ingressi, a Niceta Paedagogo editam in Christianos crudelitatis legem sibi exponi audiunt; sed sacro spiritu ferventes Justus, et Pastor, ut vitam primi, et sanguinem pro Christo funderent, in aulam Daciani properant.

Inductio XV.

Daciano, an immutata Christianorum conditio? sciscitanti, sub conspectum advolant Justus, Pastorque: quos dum liberius Christum constituentur puerilem is arbitratus impetum, virgis caedi jubet.

Inductio XVI.

Qualterus praesagens mox ruituros in necem parvulorum Tyrannos, sibi quoque par fatum a superis exoptat.

Inductio XVII.

Cessante poena, ne cesset pati innocens amor: ad mortem Pastori Justus, Justo Pastor dat stimulos; quod de integro auditum, satellites ad Dacianum continuo deferre contendunt.

Inductio Ultima.

Dacianus ubi ex Aulicis, jussa puerulis poena responsum quaereret, adsunt satellites, qui verba interim ab eis facta ad amussim referunt, ac: ne constantiae rumor in robur Christianitatis descendat, quid faciendum, consuleret; privatim porro eos sublaturus proxima ad urbem villa capite plectendos adiudicat.

Peroratio.

Pro benevolentissima patientia, Spectabili ac Perillustri D. D. Patrono meritissimo, reliquisque Auditoribus ornatissimis immortalis reponit grates.

NOMINA ACTORUM.

Dacianus: Joannes Csáki, Princip.

Justus: Paulus Almásy, Major.

Pastor: Josephus Huszár, Conj.

Nicetas Paedagogus: Samuel Herich, Principista.

Qualterus: Joannes Bobics, Princ.

Flamen Dialis: Michaël Majer, Prin.

Landinus: Josephus Vuda, Decl.

Centuriones Militum.

Gerarchus Michaël Auer, Princ.

Michaël Mejhovics, Conj.

Proceres.

Georgius Mossoey, Princ.

Ludovicus Vaj, Maj.

Joannes Sötér, Decl.

Joannes Lorber, Princip.

Joannes Résch, Maj.

Joannes Hockhauser, Maj.

Josephus Nimeth, Princip.

Ignatius Drockher, Min.

Thadaeus Seczer, Princip.

Antonius Zlinsky, Decl.

Adolescentes Christiani.

Joannes de Verner
Ladislaus Mossoey, Decl.
Josephus Vuda, Decl.
Josephus Scopek, Comp.
Philippus Lengyel, Comp.
Ferdinandus Cirn, Leg.
Franciscus Resch, Min.
Franciscus Hockhauser, Comp.
Fridericus de Verner, Decl.
Michaël Ernich, Decl.
Emericus Cirn, Leg.

Nuncius.

Henricus Ethecker, Leg.

Custodes Carceris.

Andreas Görök, Princip.
Constantinus Beulosovics, Princ.

Sallus Nobilitium.

Michaël Majer, Princip.
Samuel Herisch, Princip.
Georgius Haller, Princ.
Georgius Navoy, Maj.
Georgius Kucsera, Maj.
Andreas Abraham, Maj.
Mathias Thoma, Princip.
Joannes Stojkovics, Comp.
Michaël Erdéli, Conj.
Joannes Verner, Min.

His accedunt *Milites. Jocastae. Lictores, etc. Et Haec.*

O. A. M. P. I.

TARTALOM.

	Lap
A piaristák színjátéka Pesten, a XVIII. században	3
I. A kegyesrend alapítója a színjátszás ellen. Az iskolai dráma lassú térfoglalása	8
II. A piarista színjáték kezdete Magyarországon. Hol volt az első pesti színház? Az első előadás: <i>Zokomus király</i>	13
III. Néhány érdekesebb előadás. Az első magyar nyelvű emlék. Pécsy Domonkos ünnepi előadása. Az első magyar tárgyú darab: Endre és Béla viszálykodása. Farsangi játékok	17
IV. Az iskolai dráma célja. A darabok témái, forrásai. A műfajok jelölése. A drámák szerkezeti beosztása. Az akadémiák, defenziók	23
V. A színpad és főszerelése. Szereposztás. Női szerepek. A muzsikusok, bohócok. Az előadások ideje. A közönség; előkelő vendégek. A nyelv	30
VI. A drámairás, zeneszerzés tanítása. Piarista drámairók. Nevezetesebb szerzők az első korszakban: Viola, Desericzky, Pécsy, Kácsor, Nemcsényi, a két Cörver, Tapolcsányi, Orosz, Bajtay	35
VII. A kegyesrend a nemzeti szellem szolgálatában. Az iskolai dráma megmagyarosodása. A megmagyarosodott iskolai dráma jellemző tulajdonságai. A pesti színpad. Átmenet a világi színpadra. A Megszégyenült irigység	39
Függelék.	
I. <i>Megszégyenült irigység</i> . Benyák Bernát iskolai drámája	53
II. <i>A pesti kegyesrendi gimnáziumban színrekerült iskolai drámák és más előadások jegyzéke</i>	101
III. <i>Színlapok a pesti kegyesrendi gimnázium színházának előadásairól</i>	106

ÉRTESÍTÉS A TANINTÉZETRŐL.

I.

A TANÁRI TESTÜLET.

Sorszám	A tanár neve		Tantár- gyak. melyeket tanított	Osztályok, melyekben tanított	Heti órái- nak száma	Tanári évei- nek száma	Egyéb elfoglaltsága
1	<i>Bartos József ...</i>	Kegyetaniórendi áldozópap	Történelem	III. A., IV. A., V., VI., VII., VIII.	18	34	A tört. és földr. szertár és az éremgyűjte- mény öre
2	<i>Bán József ...</i>		Magyar ny. Latin ny. Gör.-p. irod. Szépirás	II. A., IV. B. II. A. VIII. I. A.	18	13	A II. A osztály főnöke, a filo- lógia szertár öre
3	<i>Firtinger Jakab ...</i>		Német ny. Történelem Szépirás	III. A., IV. B. VI., VII. III. B. II. A.	17	37	—
4	<i>Habina János ...</i>	Világi	Rajzoló geometria	I. A.	3	29	—
5	<i>Hársing István ...</i>	k. t. f. ál- dozópap	Magyar ny. Latin ny. Szépirás	I. B. I. B., IV. B. I. B.	18	5	A IV. B. osztály főnöke, hitelemző
6	<i>Heuberger Rezső</i>	Világi	Torna	I—VIII.	24	10	A tornaszertár öre
7	<i>Huszka József ...</i>		Rajzoló geometria Gör.-p. rajz	II. A., II. B., III. A IV. A., IV. B. V—VIII.	20	29	A rajzszertár öre
8	<i>Kováts Antal ...</i>	Kegyes tanítórendi áldozópapok	Bölcsélet	VIII.	3	22	Igazgató
9	<i>Körösi Albin ...</i>		Földrajz Természet- rajz	I. B., II. A., B, I. A., B. II. A., B.	17	24	Az I. B. osztály főnöke
10	<i>Madarász Pál ...</i>		Hittan Latin ny. Görög ny.	III. A., IV. B. VII VII., VIII.	18	22	A VII. osztály főnöke
11	<i>Dr. Maywald József</i>		Német ny. Latin ny. Görög ny.	III. B., IV. A. III. B. V.	18	38	A III. B. osztály főnöke, a tanári könyvtár öre
12	<i>Mátrai János ...</i>		Magyar ny. Latin ny.	III. B., IV. A., VIII. IV. A.	17	6	A IV. A. oszt. fő- nöke. Hítségök

Sorszám	A tanár neve		Tantár- gyak, melyeket tanított	Osztályok, melyekben tanított	Heti órái- nak száma	Tanári ével- nek száma	Egyéb elfoglaltsága
13	<i>Dr. Ormándy Miklós</i>	K. t. r. áldozópapok	Vallástan Földrajz Természettr.	I. A. I. A. IV. A., B., V., VI.	17	36	A természetr. szertár őre
14	<i>Palásti Gyula ...</i>		Magyar ny. Latin ny. Gör.-p. irod. Történelem Szépirás	VII. VI. V., VI. IV. B. II. B.	18	13	A VI. osztály főnöke
15	<i>Pap Nándor ...</i>	Világi	Rajzoló geometria	I. B., III. B.	5	1	—
16	<i>Pfeiffer Antal... ..</i>	Kegyes-tanítói áldozópapok	Hittan Magyar ny. Latin Görög	I. B. III. A. III. A. VI.	17	41	A III. A. osztály főnöke
17	<i>Dr. Prónai Antal</i>		Magyar Latin Gör.-p. irod.	II. B., VI. II. B. VII.	17	12	A II. B. osztály főnöke. A Gya- korló-iskola vezetőtanára
18	<i>Dr. Schütz Antal</i>		Hittan	IV. A., V., VI., VII., VIII.	10	3	Hitszónok
19	<i>Dr. Suták József</i>		Mennyiség- tan Természet- tan	I. A., II. A., VIII. VII., VIII.	17	17	A VIII. oszt. főnöke. Az ifjúsági könyvtár őre
20	<i>Vajóczky István</i>		Mennyiség- tan Földrajz	I. B., III. A., B., IV. A., B. III. B.	18	3	Hitelemző
21	<i>Dr. Vincze József</i>		Magyar Latin	I. A., V. I. A., VIII.	18	10	Az I. osztály fő- nöke, értekezleti jegyző
22	<i>Dr. Vörös Cyrill</i>		Földrajz Mennyiség- Természet- tan.	III. A. II. B., V., VI. VIII.	17	15	A természettani szertár őre
23	<i>Wagner Antal ...</i>	Hittan Német ny. Latin ny.	II. A., B., III. B. V., VIII. V.	18	20	Az V. osztály főnöke	

A rendkívüli tárgyak tanárai :

1. *Körösi Albin*, k.-t.-r., tanítja a francia nyelvet.
2. *Dr. Maywald József*, k.-t.-r., tanítja a gyorsírást.
3. *Dr. Pákozdy Károly*, világi, iskolaorvos, tanítja az egészségtant.
4. *Györkös Rezső*, világi, tanítja a műéneket.

II.

A LEFOLYT TANÉV TÖRTÉNETE.

1. **Változás a tanártestületben** csak az esett, hogy dr. TITZ ANTAL a rendi nagykáptalan nagykárolyi házfőnökké választván, helyébe rendkormányi intézkedésre dr. SCHÜTZ ANTAL jött Szegedről hittanári minőségben.

2. **Az iskolaév lefolyása.** Augusztus 31-én megtartván a javító- és pótlóvizsgálatokat, szeptember három első napját felvételekre és beírásokra fordítottuk. Szeptember 4. és 5. napjain a magánvizsgálatok folytak, 6-án pedig a Szentlélek segélyül hívása mellett megkezdtük a tanulókkal való foglalkozást elsöben is a fegyelmi szabályok felolvasása — és megmagyarázásával; 7-től kezdve rendszeren folyt a tanítás a törvényes szünetek megtartása mellett június 29-ig, a hálaadó istentiszteletig. A szorgalmi időt sem valamelyik tanárnak súlyosabb természetű s hosszabb lefolyású betegsége, sem a tanulók közt tömegesen fellépő valamely járványos betegség nem gátolta meg rendszeres haladásában és felhasználhatóságában.

3. **Vallási és fegyelmi ügy.** Hogy ne csak az elme fejlődjék nemzetünk jövő reményének lelki életében, hanem a szív, a kedély is megkapja a maga táplálékát, az igazgató, a tanártestület minden tagjával összefogva törekedett arra, hogy a vallásnak mindennél magasztosabb s az emberi boldogság biztosítására elengedhetetlenül szükséges eszméit az ifjúság lelkébe oltsa s azoknak ott leendő meggyökerezését elősegitse. E célra nemcsak a hittanórákat használták fel; nemcsak az egyes tantárgyakból meríthető érvekkel szolgáltak az ifjúságnak a hitében való megerősödése eszközlésére: hanem tavasszal és ősszel a naponkint való istentisztelet tartásával is azt akarták elérni, hogy

a növendékek minden nap fölemelkedjenek lélekben a világ Erösségének, a mindenek Úrának, Istenének trónjához. A mise alatt felhangzó szent énekek dallama a kedély áhitatos érzelmeinek felfakasztására és táplálására szintén nagyon alkalmas. E vallásképző eszközökhöz járult vasárnaponkint a szentmisét megelőző szentbeszéd, az ifjak érettségi foka szerint külön csoportokban; úgyszintén a gyónás és áldozás, melyhez négyszer járultak ez évben is. Végül résztvettek a június 19-én tartott szentségkítételen s az egyház által elrendelt nyilvános körmeneteken.

A katolikus hittanvizsgálatok a VIII. osztályúakkal május 2-án, a többi osztályúakkal június 5., 6., 7. napjain folytak le BAKÁCS JÁNOS belvárosi plébános, érseki biztos úr jelenlétében.

Más vallású növendékeink hittani ügyeire is gondunk volt s bármely, esetleg jövő panasz orvoslásáról azonnal intézkedtünk. A hittanhól az illető vallásfelekezét részéről kijelölt helyen és időben saját hittanáraiktól nyertek oktatást, az előmenetelről pedig bizonyítványt. Ünnepeiket és istentiszteleteiket az országos törvények és saját vallásuk intézkedései szerint megülhették és megtarthatták.

A fegyelmi intézkedések terén az igazgató és a tanári testület az 1900. évi 23.563. sz. alatt kelt rendelettel kiadott Középiskolai Rendtartás alapján mozgott. Az intézet falai közt s azokon kívül megszabott magatartást a magas minisztérium részéről 65.626/1904. sz. alatt megerősített Fegyelmi Szabályaink szerint irányítottuk. E szabályok egy-egy nyomtatott példányát minden, az intézetbe először lépő tanuló megkapja, hogy az azokban lefektetett intézkedéseket a szülők vagy gondviselők is megismerjék, a megismerés jeléül aláírásukkal ellássák, hogy semmiféle szabálysértés sem a tanuló, sem a szülő részéről a nem tudás kifogásával menthető ne legyen.

E Fegyelmi Szabályok-ba a tanulók számára a törvény- és elüljárótisztelet úgyszintén az illetudás követelményeit raktuk le s megkivántuk azoknak lehetőleg pontos teljesítését. Az önfeigyelmesség, engedelmisség, kötelességtudás és folytonos, szakadatlan haladás a tökéletesség felé voltak azok a főbb eszmék, melyeket az igazgató hivatalos látogatásai alkalmával hangsúlyozott s ugyanazon eszmék terén igyekeztek a tanárok növendékeik lelkében állandó szokást létesíteni. A szabály ellen vétőket nyomban utólérte a megtorlás s így lassan-lassan mindazok a társasélet, valamint a fegyelem dolgában szükséges szo-

kások kifejlődtek a növendékekben, melyekre az iskolában szükségük van. Nem is fordult elő elszomorító fegyelemsértés sűrűen s keményebb megtorló intézkedésre is csak egy esetben volt szükség, midőn a szokatlan bűntény (lopás) elkövetőjének a magas minisztérium által is jóváhagyott (11.079. sz. alatt) *kizáratás* az intézet kebeléből, jutott büntetésül.

4. Látogatás. dr. ERŐDI BÉLA, udvari tanácsos, tankerületi főigazgató úr, a tanév alatt több ízben látogatta meg hivatalosan intézetünket; megvizsgálta minden osztályt, jelen volt minden tanár előadásán. Tapasztalatainak eredményét az április 19-én tartott értekezleten ismertette meg a tanártestülettel, kifejezve általános meglepését a tanítás és nevelés vezetése és szelleme iránt, kifogást csupán az intézeti épület egy részének használhatatlan állapota ellen téve, ami miatt a szertárak sem fejleszthetők és használhatók a tanítás igényeinek s a kor haladásának megfelelően. Dr. WAGNER ALAJOS c. kir. főigazgató elnökletével május 31. — június 7. napjaiban folytak le az érettségi vizsgálatok.

MAGYAR GÁBOR, a kegyes-tanítórend főnöke, szintén figyelmére méltatta intézetünket s egyes osztályokban az ifjúsági ünnepélyeken s az érettségi vizsgálatokon való megjelenésével adta jelét az ifjúság nevelés-oktatásügye iránt lelkében élő érdeklődésének.

5. Egészségügy. Az egészségi viszonyok az idei iskolaévben kedvezők voltak; nagy ritkán lépett fel egy-egy járvány-szerű betegség, de miatta a tanítást félbeszakítani nem vált szükségessé. A járványos betegek elkülönítése s az iskolától való eltávolítása megakadályozta a baj tovaterjedését.

DR. PÁKOZDY KÁROLY, az intézet orvosa és egészségtan-tanára az év folyamán az összes ifjúságnál szemvizsgálatot tartott, de trachomás szemet nem talált. Azonban a rövidlátás veszedelmesen terjed. Az egészségteni előadásokon a VII. és VIII. osztály tanulói kivétel nélkül mind résztvettek s szerzett ismereteikről a velük tartott vizsgálatokon jó eredményt mutattak fel. A VIII. osztály tanulói az egészségtan tanárának vezetése alatt meglátogatták a mentőegyesület helyiségeit, hol a rögtönös életveszedelmek elhárításának módjaival gyakorlatilag is megismerkedhettek.

A dadogók és beszédfigyafékosok hibáinak megszüntetésére SKULTÉRY LAJOS tanár tartott fenn tanfolyamot az intézet egyik helyiségében.

A 12. életévüket betöltött tanulók újraoltásban részesültek s újraoltási bizonyítványukat a felsőbb osztályba lépésnél mindnyájan bemutatták.

6. Ünnepek. Ifjaink erkölcsi és nemzeti érzületének fölkelésére és fokozására szolgáltak iskolai és templomi ünnepeink. Ezek közül kiemeljük a november 4-iki Rákóczi-emlékünnepeket, mely a Katholikus Kör Molnár-utcai helyiségében folyt le. Ennek legmegragadóbb pontja a Rákóczi zászlója című melodráma volt dr. PRÓNAI ANTAL tanártól s amely alkalommal az igazgató a következő ünnepi beszédet mondotta:

Hazámnak reménye, szeretett magyar ifjúság!

Csak nemrégiben vonult el előttetek az a külsőségeiben káprázatos menet, melyhez hasonlót nem láttatok soha és talán nem is fogtok látni soha! Ide az ország szívébe sereglett össze az egész haza küldöttsége, hogy a száműzöttként meghalt Rákóczi fejedelem és bujdosótársai porainak dicsőséges visszatérését ünnepelje s letették őket itt néhány órára, hogy Magyarország szíve, Budapest, megtanuljon ittlétüktől még magyarabbul dobogni. Letették itt őket, hogy a visszahozatalukat megérő nemzedék lelkében a maguk régi hazaszeretetének tüzeit gyujtsák fel; letették itt őket, hogy emlékezetük felidézésétől lelkesedést tanuljon a magyarság!

S aztán elvitték őket zavartalannak ígérkező nyugvó helyekre, hogy sirjuk késő évszázakig zarándokhelye legyen a nemesebb eszmékért küzdelemre vállalkozó utódoknak.

Ám mindaz, amit láttatok, csak külsőség, ragyogás, pompa s az érzékekre ható csillogás volt! Hogy azonban mi a külsőségek alatt lappangó lélek, minő eszméket rejt magában az egész ünnepség középpontjául szolgáló Rákóczi név és emlék, azt akarom nektek ez alkalommal elmondani!

Százhusz négyszögmértföldre terjedő gazdagságnak s nagy történelmi névnek örökösöként született az a II. Rákóczi Ferenc, kit megszoktunk röviden csak Rákóczinak nevezni. Alig van család, melytől a lelki erők kiválóságának oly nagy mértékét örökölhette volna valaki, mint Rákóczi az ő családjától. Déd- és nagyapja, I. és II. Rákóczi György, a lelkiismereti szabadságért vívott harcokban karddal irták be nevüket Európa XVII. századbeli történetébe s a magyar trónra jutott Habsburg-ház uralkodóival egyenlő rangú felekként tűntek fel hazánk életének folyásában, mint az önálló Erdélynek, a magyar szabadság más-

tyájának fejedelmei. Anyja, Zrínyi Ilona, a férfias lelkű, vitéz asszony, annak a Zrínyi Péternek leánya, kit a magyar nemzet függetlenségének biztosításáért szőtt, de összeesküvésnek bélyegzett szövetségzés létesítéséért, idegen birák ítéletére Bécsűjhelyen lefejezték s kinek anyai nagybátyját, a lángeszű költőt s győzhetetlen hadvezért, Zrínyi Miklóst vadkan-vadászat ürügye alatt gyilkos golyó küldötte a másvilágra, hogy a Habsburgok számára sürgetett öröklődő királyság törvénybe iktatásának eme nagy ellenzője eltűnjék a föld színéről.

Ilyen vért örökölvén, nem csodálható, ha az idegen nevelés befolyása alatt sem váltott vízzé s hogy annak minden cseppjében a hazaszeretet parázsa izzott. Hogy pedig ez a parázs lángra lobbanjon, arról bőségesen gondoskodott a bécsi politika. Mert Budavárnak a török kezéből való visszavétele után hazánkat meghódított tartománynak vették s hogy még meghódítottabbá tegyék, szinte mesterséges módon izgatták az ország lakosságát, hogy azt lázadásba kergetve, alkalmuk legyen az országnak végleges leigázására. Ennek a kornak nyomorúságát panaszolja a kuruc tábori dal:

Ez az istentelen német annyi kárt tött már,
Hozzá képest, hogy mit sem tött török és tatár!

Látta mindezt az idegenből hazakerült Rákóczi s az eláradt törvénytelenység, fosztogatás, sanyargatás tapasztalása, Bercsényi Miklósnak keserű panaszai és lelkes szavai, a nép iránta mutatott bizalma és tetteire készsége végre is a vérrel örökölt hazaszeretetet a meddő kesergés tétlenségéből a tevékeny munkásság terére lépni készítette.

A Rákóczi név és eszmény tehát első sorban a *hazaszeretet* erényét rejti magában, mely arra ösztönzi a fejedelmi gazdagságú férfit, hogy elhagyva gyönyörű nejét és gyermekeit, szép és kényelmes várait, mindent, ami szívéhez közel állt, feláldozzon mindent egy még nagyobb szentségnek, a hazának. Nem *nagyra-vágyás vitte erre*; hiszen ha azt akarta volna kielégíteni, módjában állott volna a neki több ízben felajánlott lengyel királyi korona elfogadásával. Neki nem ez kellett, hanem hazáját önállóan, a saját alkotmánya és törvényei szerint kormányzottanak akarta látni s mert épen ezt nem akarták Bécsben, erre igyekezett őket fegyverrel rákényszeríteni. Hogy e fegyveres rákényszerítés nem sikerült, nem egészen rajta mult; része volt abban a külpolitikának és a dühöngő pestisnek is.

Mert jól jegyezzük meg, hogy Rákóczit a személyes vitézség és bátorság jellemezte s mintaképe volt a daliás hősnek, de kevés volt a hadvezéri gyakorlata. Ebből érthető meg az a tény, hogy a személyes bátorságot feltételező kisebb portyázásokban, megrohanásokban tűnt ki maga is, kurucserege is és nem a rendszeres, nagy csatákban, ütközetekben, melyeket Rákóczi mindig elvesztett. De azért Rákóczit soha gyávának nem mondhatták, mert tényleg gyáván meg nem futott sehonnan, sőt személyes vezérlete alatt a kurucság szép diadalokat is vívott.

Rákóczi nevében tehát bennlappang a személyes vitézség jellemvonása.

Rákóczi lelkének *egyik legfényesebb sajátása az önzetlenség*. Semmi egyéni haszon nem lebegett szemei előtt, midőn harcra kelt, egyedül a jog, törvény és igazság uralmát akarta visszaállítani. Ezért iratja kiáltványát, hogy a haza felfakadozott sebeire való hivatkozással tegye indokolttá a harcot; ezért szerkesztet ujságot a külföld tájékoztatására, hogy a bécsi udvar részéről nevére kent uralomvágy és önzés vádját magáról és vállalkozásáról lemossa. De leglényesebben nyilatkozik meg önzetlensége a szatmári békekötéssel szemben követett magatartásában.

A békeszerződés értelmében Rákóczi összes uradalmainak birtokában marad, ha leteszi a hűségesküt. Igen ám, de a békeszerződésben szó sem volt arról, a miért Rákóczi fegyverre kelt: Magyarország önállásáról, az önállást biztosító erdélyi fejedelemségről s az európai hatalmak kezességéről. Mindaddig pedig, míg ezek a szerződésbe belefoglalva nincsenek, ő hallani sem akart a békéről. Minthogy azonban a szövetkezett rendek a békét a nemzet önállásának biztosítása nélkül is elfogadták, neki nem maradt más hátra, mint a gazdagságot, a rabszolgai jólétet megvetve, a bujdosás útjára lépni.

S megkezdte ezt az utat 1711-ben Lengyelországban, folytatta Angliában, leélte egy részét Franciaországban s végre befejezte 1735-ben Törökországban.

Rákóczit tehát a nemzet igazaiért fegyverre kelő, önzetlen hősnek kell tartanunk, ki a maga egyéni hasznát és előnyét a közboldogság és közszabadság érdekeinek mindenben alárendelte.

Rákóczi *lelkének értékes tartalma* ideális gondolkodása és érzése s ebből fakadó erős emberszeretete.

Ideális gondolkodását jellemzi, hogy az idegen uralkodók

segélyt nyújtó ígéreteiben állandóan bizik; ezért megy Franciaországba, hogy XIV. Lajost szövetkezésre, ezért köt ki Törökországban, hogy azt segélyadásra bírja. Ideális érzését árulja el abbéli eljárása, hogy bár a rendek a hadviselés költségeire kivetik az adót, ő, az amúgy is elszegényedett népet sajnálva, annak behajtását nem szorgalmazza. S lehet-e ideálisabb politikát gondolni annál, mint amelyet Rákóczi folytatott, mikor mindenkitől elhagyatva, már csak Törökországban és török segítségben bízhatott, de ő ezt a segítséget úgy képzelte, hogy török pénzen keresztény katonaságot gyűjt és szervez, mert nem akarta hazája sorsát a pogány csapatok rablásával és dúlásával veszélyeztetni. Természetes, hogy így a török is a hitegetés mellett maradt s Rákóczi keserűen volt kénytelen tapasztalni, hogy reményének fája, hazájának felszabadítása itt sem zöldül ki.

De ekkor már Istenbe vetett mély hittel és bizalommal mindenben megnyugodott. Mert előbb említett erényeinek virágait is mind, mind a vallás vizével táplálta. Talán semmi sem volt benne annyira kifejlődve hazaszereteten kívül, mint a valóság érzülete.

Egész életét, élete minden fontos eseményét a gondviselés akarataként fogja fel és állítja elő.

«Csodálatosak és mindig imádandók, Uram a Te műveid — mondja vallomásai egyik helyén. — Megaláztál engem ifjúkoromban, hazámon kívül vándoroltattál, hazámba visszavezettél, börtönbe taszítottál, kiszabadítottál, bujdosóvá tettél, végre miután a nyomorúságokban kioktattál, fejedelmi székre emeltél. Egyedül két szolgálmtól kísérve léptem Magyarország területére, de Te megadtad nekem mindazt, ami állásomhoz szükséges vala. Ezzel megmutattad abbéli hatalmadat, mellyel épen úgy könnyű néked letaszítani a hatalmasokat fejedelmi székükről, mint felmagasztalni az alázatosakat. Elhatározásom a beléd helyezett reménység gyümölcse vala. Ha ez emberi okosság tanácsára hallgatok, sohase mertem volna ekkora dologhoz fogni. Minden a Te titkos határozatod műve volt. Te állítottad elem hazám iránti kötelességemet, Te lelkesítettél, Te vezértél!»

Aki így beszél Istenről és magáról, annak egész lelkét átjárta a meg nem ingatható vallásos érzés.

Vallásosságából foly az az elhatározása, hogy céljától, nemzete felszabadításától semmi ígéretre és kérésre el nem áll, mert «eskü alatt elvállalt kötelessége fejedelemségét és a hozzá

hiven ragaszkodó rendeket az iga alól felszabadítani». *Isten* nevére tette az esküt, *azt* könnyelműen meg nem szegheti.

Vallásossága diktálja a fiaihoz intézett azon intelmet, hogy bocsássanak meg azoknak, akik nemzetüket és atyjukat lázadónak bélyegzik. «Eljő a nap, úgymond — a mikor élők és halottak félelmetes birájának ajkairól ég és föld meghallják az igazságot. Én mindig dicsőségemet fogom keresni az Úrban, *kinek sugallatát követve*, a hazaszeretetnek és törvények által biztosított szabadságnak szellemében cselekedtem», tehát lázadónak nem tekinti magát.

Csoda-e, ha az ilyen lelki tulajdonságokkal ékeskedő s jellemileg ennyire tündöklő fejedelmet a nép rajongó szeretete fogta körül s nótáiba foglalta? Alig van történelmünknek nagy alakjai közül valaki, kiről a népének annyit zengenek, mint őrola. Diadalait kitörő örömmel, veszteségeit sötét bánattal éneklik meg, elkisérik bujdosásában s feléje száll lelkük álmódása egy jobb *korról*. Hiszen a híres Rákóczi-nóta szövegét is neki tulajdonítják, legalább az ő ajkaira adják annak keserű panaszait.

S a kuruc népénekeseiktől számítva az új és legújabb kor költőig minden nagyobb költői szellemünket meghihlette Rákóczi alakja, lelke és küzdelme.

Már pedig silány jellemű emberről, nemzetrontó tettekről nem szokott szólni dicsérőleg a nóta, az csak a valóban nagyot és nemeset örökíti meg.

S ezt, a minden izében nemesen, alkotmányosan és vallásosan gondolkodó és cselekvő daliát a szolgálalkú, a vagyoni gyarapodás után ábitozó, az udvar kegyeit kereső kortársak röviddel a kibujdosás után társaival együtt megnótázták, azaz megbélyegezték az 1715-iki országgyűlésen, melynek 49. törvénycikkelyében rá és bujdosótársaira kimondták a haza- és felségárulás iszonyú bűnét s az avval járó büntetést.

Soha igazságtalanabb, megbecstelenítőbb ítélet nem hangzott el törvényhozók ajkairól, mint a minő volt az!

Szégyenbélyegként éktelenkedett ez a határozat a magyar törvénykönyv lapjain s régen eltörlésre várt, mert olvasása az arcába kergette a vért minden igaz magyarnak.

A szégyenbélyeg eltörlése a nemzet érzéseit megértő király hozzájárulásával a most folyó év október 23-án történt, midőn az országgyűlés az előbbi törvényt semmisnek jelentette ki s Rákóczit és társait az igaz hazafiság glóriájával

fonta körül, amellyel úgy is övezve voltak kezdettől fogva a nép szívében.

Igy történt, hogy akik vagyomban és becsületben szegényekké téve haltak meg idegen földön, azoknak porrészei becsületben és dicsőségben meggyarapodva, kerültek vissza diadalmasan a haza földére.

Hiába, az igazság századok multán is megköveteli az elismertetést!

S most itthon van a fejedelem, most itthon vannak a bujdosók. Rákóczit diadalmenetben hozta vissza az egykor őt kitagadó nemzet és Kassán pihennek tetemei, de szíve nélkül, mert azt végrendelete értelmében halála után Franciaországba Grosboisba küldték a kamalduli szerzetesek kolostorába.

De ezt a szívet pótolni kell! Nektek kell, magyar ifjak azt a szívet helyettesíteni. A ti szívetekben kell a hazaszeretet önfeláldozás, önzetlenség és vallásosság erényeinek ékeskedni, hogy ezen erények férfias gyakorlása által testet öltösson az az eszme, melyért Rákóczi még hiába küzdött és hasztalanul fáradozott, értjük Magyarországot önállóságát és függetlenségét.

Nemzetünk egy kincssel gazdagabb lett, egy kötelékkel több fűz bennünket hazánk szeretett földjéhez, mióta Rákóczi társaival itthon van. Adja Isten, hogy aki magyar, az itthon maradjon a hon nagyságán fáradozni s akik künn vannak, azok is haza kíváncsozzanak Rákóczival egy földön pihenni.

Bölcsőnk, tetteink mezeje és sirunk legyen egyaránt a Rákóczitól álmódott nagy önálló Magyarországnak!

Február 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony napján, a rend alapítójának, *Kalazanci szent Józsefnek* tiszteletére templomi ünnepély volt, mely alkalommal a szent alapító életéről és iskolái céljáról dr. SCHÜTZ ANTAL tanár intézett az ifjúság lelkéhez szóló szentbeszédet.

Ünnepélyt rendeztünk március 15-ikének, október 6-ának, nov. 19-én Erzsébet királynának emlékére, március 2-án pedig I. Ferenc király halálának évfordulóját gyászmisével ültük meg.

Nagyobbzabású előadást tartott még a Segítő Egyesület a Gyakorló iskola közreműködésével március 12-én az Uránia színházban. Mindezen alkalmakkor módot nyújtottunk az ifjúságnak arra, hogy a nagy napokról benne támadt gondolatoknak és érzelmeknek kifejezést adhasson s hogy a szavazásban, énekekben és zenében elért eredményeit bemutathassa.

De nemcsak a most élő ifjak tették az évet ünnepélyek

rendezésével emlékezetessé, hanem hozzájuk csatlakozott azon a társadalomban manapság kiváló helyeket betöltő régibb tanulók csapata is, akik *40 évvel ezelőtt tettek érettségi vizsgálatot* s ezt az évfordulót iskolájuk meglátogatásával akarták emlékezetessé tenni. E végből ápril 28-án a rendes deákmise alatt jelen voltak az igazgató által olvasott szentmisén, mise után pedig az intézet nagytermébe vonultak, ahol megjelent köztük egyetlen élő piarista-tanárunk, KALMÁR ENDRE tb. rendfőnök; jelen volt MAGYAR GÁBOR rendfőnök, az igazgató s majdnem az egész tanártestület. A negyven év előtt érettségizők közül megjelentek: BATHÓ JÁNOS, kir. közjegyző, Jászberény; DEZSEÖFFY EMIL, főszolgabíró, Nagykáta; GYULÁNYI LAJOS, min. tanácsos, Budapest; KÓSA VILMOS, ügyvéd, Budapest; dr. KOVÁTS GYULA, udv. tan. egyet. tanár, Budapest; KOVÁTS ISTVÁN, ny. min. tanácsos, Budapest; dr. LÁNG LAJOS, v. b. t. t., volt keresk. min., Budapest; dr. MORZSÁNYI KÁROLY, ügyvéd, volt orsz. képvis., Budapest; MOSKOVITZ GÉZA, földbirtokos, Budapest; SZÉCSI FERENC, ügyvéd, Nyitra; TÁLASY ÁRPÁD, ügyvéd, Cegléd.

Az összegyültek nevében dr. MORZSÁNYI KÁROLY ügyvéd a következő beszéddel vázolta a napnak rájuk vonatkozó nevezetességét:

Mélyen. tisztelt Uraim!

Kedves barátaim megbizásából nekem jutott a kiváló szerencse, hogy érettségi vizsgálatunk 40. évfordulója alkalmából néhány egyszerű, de szívből fakadó szóval kifejezést adjak azon benső érzelmeknek, melyek sziveinket a jelen ünnepélyes pillanatban eltöltik.

Negyven év hosszú időszak az ember életében, de mi ezen 40 év után is igaz örömmel és mély hálával emlékezünk vissza azon időre, amelyben a kegyesrendiek budapesti főgimnáziumának érdemes tanári kara szilárd alapját rakta le szebb és boldogabb jövőnknek.

De különösen kimondhatlanul boldogoknak érezzük magunkat, hogy akkori tanárainknak egyik büszkeségét, főtisztelendő KALMÁR ENDRE rendfőnök urat megtartotta a Mindenható végtelen kegyelme és hogy ily hosszú idő után elértük azt a szép napot, amelyen leróhatjuk iránta érzett köszönetünket és hálánkat azért az alapos és szeretetteljes tanításért és a vallásos, erkölcsös és hazafias nevelésért, amelyben minket részesített.

A kegyes tanítórendben Nagyságod az egyedüli, ki vissza-

emlékezhetik ifjúkori vergődésünkre és nehéz küzdelmeinkre; Nagyságod az egyedüli, aki saját szemével láthatta és megfigyelhette, vajjon az a mag, amelyet gondos kézzel elhintett, termékeny talajra esett-e? És ha ez csakugyan megtörtént, úgy ebben is az érdemnek oroszlánrésze Nagyságodat illeti meg, mert soha nem lankadó buzgalommal, teljes odaadással és atyai szeretettel arra törekedett, hogy minket hasznos polgárokká neveljen. Nagyon fájjaljuk, hogy többi régi tanárunknak nem mondhatunk köszönetet és éppen ezért kérjük Nagyságodat, fogadja az elköltözöttek helyett is szívünk mélyéből eredő legőszintébb és legforróbb köszönetünket azért a sok jóért, mellyel minket deákéveinkben elárasztott. Legyen meggyőződve, hogy szüntelenül áldani fogjuk az isteni Gondviselést, mely megengedte, hogy 40 év után is megmondhassuk, hogy Nagyságod iránt határtalan tisztelettel és szeretettel viseltetünk.

De őszinte köszönettel tartozunk MAGYAR GÁBOR jelenlegi rendfőnök úr ő nagyságának, KOVÁTS ANTAL igazgató úr ő nagyságának és az összes jelenlevő igen tisztelt tanár uraknak is, mert meghívásunknak engedve, lehetővé tették Önök, hogy ezt az örömnapot az Önök kedves körében tölthessük el és mert Önöket látva, kegyellettéljesen gondolhatunk vissza egykori kedves tanárainkra.

Ezen főgimnázium, annak jeles tanári kara és a multak magasztos emléke iránti tiszteletünk és szeretetünk jeléül kedves barátaim nevében is átadok a mélyen tisztelt igazgató úrnak 1000 koronát, azzal a tiszteletteljes kérelemmel, hogy ezen összeget 40 éves érettségi vizsgálatunk emlékére, ezen főgimnázium szegény és jó tanulói közt bölcs belátása szerint szétosztani kegyeskedjék.

Végre szívünk mélyéből kívánjuk, hogy az Isten Nagyságotokat ezen derék tanintézet javára és a mi örömünkre még sokáig, nagyon sokáig éltesse!

A beszédre az igazgató válaszolt, megköszönve az intézethez való ragaszkodást s a szegény tanulóknak juttatott bőkezű adományt. Evvel az ünnepély *hivatalos része* véget ért.

Végre június 8-án a király ő felségének 40 éves koronázási évfordulóját tettük emlékezetessé templomi és iskolai ünnepély rendezésével, hálát adva Istennek a király szerencsés ország-lásáért és az ifjúság szeme elé állítva az ő kötelességérzetét és soha nem szünő munkaszeretetét.

Az ünnep műsora. Szózat. Énekelte a főgimnázium ének-

kara. *Himnusz.* Irta VÖRÖSMARTY MIHÁLY Szavalta KAPOSÍ FERENC VI. o. tanuló. *Ünnepi beszéd.* Mondta HALÁSZ TIBOR VII. oszt. tanuló. *Az igazi király.* Irta DALMADY GYŐZŐ. Szavalta BATTENBERG TIBOR I. A/ o. tanuló. *Himnusz.* Énekelte a főgimnázium énekkara.

7. Tanulmányi ügyek. Tanári tanácskozmányok.

A tanulmányi ügyeket az igazgató a tanártestülettel karöltve az 1890. évi 22.538. sz. miniszteri rendelettel kiadott Középiszkolai Rendtartás 19—32. §§a-i szerint intézte azon átalakítás figyelembevételével, melyet rajtok az 1903. évi 43.542. sz. min. rendelet végzett s mely a tanévet két félévre különítette, az ellenőrző tanácskozások számát pedig háromról négyre emelte.

E gyűlések eredményéről a szülőket írásbelileg értesítettük s ennek eredménye az volt, hogy a szülők nagy számban keresték fel a tanárokat, hogy velük gyermekeik tehetségéről, elmaradottságuk okairól s az azok elhárítására alkalmas eszközökről tanácskozva, a nevelés-oktatás munkájában a szülői ház és az iskola egyöntetűen és sikeresebben járhasson el.

Az Uránia tudományos színház előadásain négyszer vett részt az ifjúság.

A tanév végén tartott osztályvizsgálatok (nyilvános tanulóké: VIII. o. május 2.—13., I—VII. június 17—24., magántanulóké június 14., 15. napjain) alatt számolt be az ifjúság az egész éven át szerzett ismereteiről.

8. **A Gyakorlóiskola.** Vezetőtanára dr. PRÓNAI ANTAL. Az alakuló gyűlés 1906. okt. 1-én volt, amikor a tagok száma 113; a VIII. osztályból 21; a VII.-ből 41; bejáró tag a VI. osztályból 51. Az alakulógyűlésen történt a főjegyző választása s a többi tisztviselő kinevezése. A főjegyzői tisztségre *három jelölt közül* JANKOVICH ISTVÁN VIII. o. tanulót választották meg a rendes tagok. A többi tisztviselőt a vezetőtanár nevezte ki; ezek a következő: második jegyző RÖTZER FERENC VII., főkönyvtáros BENEDEK JÁNOS VIII., második könyvtáros CZIKE GÁBOR VII., pénztáros PÁKOZDY KÁROLY VIII., ellenőr HALÁSZ TIBOR VIII. o. t. Birálók a tisztviselőkön kívül a következő tanulók: JANNY REZSŐ, MAYERCSÁK GYULA, OLÁH ÖDÖN, PATEK FERENC, SCHILLER OTTÓ, SCHILLER PÁL VIII., CSETÉNYI ANDOR, E. ILLÉS ÁRPÁD, KRISZTICS SÁNDOR, MAKAY ISTVÁN, OLÁH KÁLMÁN, TÓTH ERVIN, WEINER GYÖRGY a VII. osztályból.

Az első rendes ülésen a vezetőtanár fölolvasta a Gyakorlóiskola szabályait s rámutatott azon érdekes feladatokra, amelyek megoldása a tagokra várakozik.

Az iskolai év folyamán volt 19 ülés. A tagok dolgozatokat olvastak, szabadelőadásokat tartottak, költeményeket szavaltak s mindezeket megbírálták. A legtöbb dolgozatot írta a főjegyző JANKOVICH ISTVÁN; a szabadelőadások terén kitűnt PATEK FERENC VIII. o. t., szorgalmas szavalók: PINTÉR GÉZA VI. o. t., aki a komoly, KÜRSCHNER JENŐ VII. o. t., aki vig szavalóverseny nyertese; azonkívül jó szavalatokkal léptek fel még: PONGRÁCZ AURÉL VIII. o. t. és KIS GYULA VI. o. tanuló.

Jeles dolgozatokkal a következő tagok érdemeltek jutalmat: HALÁSZ TIBOR VII. o. t. (*Mily tanulságot nyújt az egyháztörténelem az életbe kilépő ifjunak?*), BRÓDY LÁSZLÓ VIII. o. t. (*Wieland Oberonja*; német nyelven), SCHILLER OTTÓ VIII. o. t. (*Achilles és Odysseus*). Ugyan-e tétel jeles kidolgozásáért jutalmat kapott még MAKAY ISTVÁN VII. o. t.

Jutalmat kaptak még szorgalmas munkálkodásukért JANKOVICH ISTVÁN és PATEK FERENC VIII. o. t. (A Szitányi-alapítvány kamatait nyerte el.)

Ünnepi üléseink több ízben voltak. 1906. okt. 6-án a szabadságharc vértanui emlékének áldoztunk, megemlékeztünk Kalazanci szent József érdemeiről, Révai Miklós halálának százéves fordulóján hasonlóképen kegyeletes ünnepet ültünk. Rákóczi hamvainak hazahozatalakor a Katholikus Körben tartottunk ünnepet, melynek műsora: 1. *Hymnus*. Énekli a főgimnáziumi ifjúság énekkara. 2. *Ünnepi beszéd*. Mondta KOVÁTS ANTAL főgimn. igazg. 3. *Rákóczi itthon van*. Költemény. Írta *Turcsányi Elek* főgimn. VIII. o. tanuló. Szavalta MORZSÁMYI KÁROLY VIII. o. t. 4. *Kurucdalok*. Énekelte a főgimnáziumi ifjúság énekkara. 5. *Rákóczi emlékezete*. Írta és felolvasta MAJERCSÁK GYULA VIII. o. t. 6. *Esztergom megvételeéről*. Szavalta BRENEK EDE I. b) o. t. 7. *Rákóczi zászlója*. Melodráma. Szövegét írta PRÓNAI ANTAL főgimn. tanár. Zenéjét szerzette SZENT-GÁLY GYULA. Szavalta PINTÉR GÉZA VI. o. t. Zongorán kísérte BÁNÁSS LÁSZLÓ VIII. o. t., hegedűn VAS ISTVÁN VIII. o. t. és kisbögön HOLL DEZSŐ VI. o. t. Az énekszámokat előadta a főgimn. ifjúság énekkara. 8. *Rákóczi-induló*. Előadta a főgimn. ifj. zenekara BÁNÁSS LÁSZLÓ VIII. o. t. karmester vezetése alatt.

1907. márc. 12-én a Segítőegyesület javára rendeztünk ünnepet az Uránia-Színházban. Műsora: 1. MENAGER: *Induló*.

Énekelte az ifjúsági énekkar. 2. ROSAMUNDA: *Nyitány Schubert F. Varázshárfa c. operájából*. Előadta az ifjúsági zenekar; vezényelte BÁNÁSS LÁSZLÓ karmester, VIII. o. t. 2. LAMPÉRTH GÉZA: *A kis libapásztor*. Szavalta DIETL FEODOR I. b) o. tan. 4. *Magyar népdalok*. Énekelte az ifjúsági énekkar. 5. MOZART: *G-moll quartett. I. Allegro. II. Andante. III. Rondo*. Előadták: VAS ISTVÁN VIII. o. t. (I. hegedű), PÁKOZDY KÁROLY VIII. o. t. (mély hegedű), HOLL DEZSŐ VI. o. t. (gordonka), BÁNÁSS LÁSZLÓ VIII. o. t. (zongora). 6. DÖMEL ANZELM: *Hannéh*. Szavalta PINTÉR GÉZA VI. o. t. 7. *Magyar egyveleg*. Cigányzenekarra áírta BÁNÁSS L. VIII. o. t. Előadta az ifjúsági zenekar, MEZEI ANTAL VIII. o. t. vezetése alatt. 8. *Cox és Box*. Vigjáték 1 felvonásban. Irta MARTON MODISSON JANOS. Személyek: COX Jakab, kalapossegéd MIHÁLYFI BÉLA VI. o. t. BOX János, nyomdászsegéd MIHÁLYFI ISTVÁN VIII. o. t. BOUNCER KIS GYULA VI. o. t.

Március 15-én Szabadság-ünnepet rendeztünk, amelynek műsora: 1. *Szózat*. Énekelte az ifjúság ének kara. 2. *Ünnepi beszéd*. Mondta BENEDEK JÁNOS VIII. o. t. 3. *A magyarok Istene*. PETŐFI SÁNDORTÓL. Szavalta HOLBESZ ALADÁR IV. a) o. t. 4. *Szerenád Ocskay brigadérosból*. Előadták SZENTGYÖRGYI PÁL VII. o. t. (első hegedű); MEZEI ANTAL VIII. o. t. (második hegedű); PÁKOZDY KÁROLY VIII. o. t. (mély hegedű) és HOLL DEZSŐ VI. o. t. (kisbögő). 5. *A nagy nap története*. Irta és felolvasta RÖTZER FERENC VII. o. t. 6. *Vasvári utolsó csatája*. BARTÓK LAJOSTÓL. Szavalta SZÉKELY IMRE III. b) o. t. 7. *Hunyadi-induló*. Előadta az ifjúság zenekara. 8. *Himnusz*. Énekelte az ifjúság ének kara.

A *könyvtár* állománya: 1380 kötet. Az évi gyarapodás 19 kötet. A tagoknak a következő folyóiratok állottak rendelkezésére: Kath. Szemle, Keresztény Magyar Ifjúság, Zászlónk, Magyar Nyelvőr, Egészség.

A Gyakorlóiskola évi *bevétele* 283 K 44 fill. *Kiadása* 190 K 40 fill. Összes vagyona 1093 K 04 fill.

9. A gimnáziumi énekiskola. Énekiskolánknak a lefolyt tanévben összesen 120 tanulója volt; betegség hangváltozás (mutatio) miatt fölmentést nyert 20 s így rendes énekes volt: 50 kezdő és 50 haladó, összesen 100, kiket heti 3 órában GYÖRKÖS REZSŐ tanított.

Az énekiskola tagjai naponkint az ifjúsági szentmiséken énekeltek, továbbá október 29-én a Szent-István-Bazilikában Rákóczi és bujdosótársaiért tartott ünnepélyes ifjúsági szent-

misén, azonkívül válogatott énekszámokkal szerepeltek az összes iskolai ünnepélyeken. (L. Gyakorlóiskola.)

Tananyag. SZEPESI IMRE énekkönyve. Janssen «G-dur», Hayden «B-dur» miséje. Zsaskovszky «Kegyességgel...» Menager «Induló», Magyar egyvelegek, Kurucnóták.

10. Gyorsírás. A Gabelsberger-Markovits rendszerű gyorsírás intézetünkben három tanfolyamban (kezdők, haladók, gyakorlók) tanítottatott. *A tanulók száma:* az I. tanfolyamban 43; a II.-ban 24; a III.-ban 25; összesen 92. *Végzett tananyag:* a) a kezdőknél a levelező-írás; b) a haladóknál a vitairás; c) a gyakorlóknál a praktikus kiképzés céljából parlamenti beszédek írása. *Tankönyv:* MARKOVITS—VIKÁR: *Gyorsírás Gabelsberger elvei szerint.* Budapest, 1904. *Heti óraszám* tanfolyamonként 2, összesen 6. — Tanár: Dr MAYWALD JÓZSEF főgimnáziumi tanár, a gyorsírástanítókat vizsgáló orsz. bizottság tagja.

Az orsz. magy. gyorsíró-egyesületnek őszi írásversenyén részt vettek és részint könyvjutalmat, részint elismerő okiratot nyertek a II. fokon (percenként 180 szótag): JANKOVICH ISTVÁN, MAYERCSÁK GYULA, PÁKOZDY KÁROLY VIII. o. t. és OLÁH KÁLMÁN VII. o. tanuló. — A III. fokon (percenként 150 szótag): FRITZ ISTVÁN, JANNY REZSÓ, SCHILLER OTTÓ VIII. o. t.; CSETÉNYI ANDOR, FEHÉR GÉZA, KÜRSCHNER JENŐ, Tóth Ervin VII. o. t.; OHMACHT NÁNDOR, PASCHNÁR JENŐ V. o. tanulók.

11. Tanári könyvtár. I. Vétel útján szereztetett 5 iskolai könyv, továbbá: Nagy magyar atlasz. — PETRIK, *Magyar könyvészet* (folyt.). — *Magyar statisztikai közlemények* 17. kötet. — *A m. kir. országainak 1900. évi népszámlálása* 5. és 7. kötet. — *Statisztikai évkönyv 1905.* — *Encyklopaedie der mathem. Wissenschaften* (folyt.). — ROTHERT, *Karten und Skizzen* 1—6. kötet kötve. — CZUDNOCHOWSKY, *Das elektr. Bogenlicht* (folyt.). — HAVASS, *Dalmácia.* — KARÁCSONYI, *Magyarország egyháztörténete.* — MÜLLER, *Allgemeines Wörterbuch der Aussprache.* — PETRIK, *Magyarország bibliographiája 1712—1860*, 4 kötet. — *II. Rákóczi Ferenc emlékiratai.* — ROSCHER, *Lexicon der Mythologie* (folyt.) — SEBESTYÉN, *Dunántúli gyűjtés (Népköltési gyűjtemény 8.).* — CSIKI, *Magyarország bogárfaunája* 3—4. füzet. — SZENDREI, *A magyar viselet.* — VIROSZTEH, *Utmutatás az életmentéshez*; 10 példány. — HARASZTI, *Corneille és kora.* — MAHLER, *Babilónia és Asszíría.* — ESCOTT, *A mai Angolország II.* — VÁMBÉRY, *Nyugat kulturája*

keleten.— BÉKEFI, *A népoktatás története Magyarországon 1540-ig.*— PRIVORSZKY, *Az abszolút geometria elemei.* — VARJU, *A magyar szellemi művelődés történelme.* — SARMASÁGH, *A család, egyház, állam jogai.* 2 kötet. — *A Műveltség Könyvtára* 4 kötet. — STAFF, *Adatok a Gerencsehegység viszonyaihoz.* — *A m. kir. földtani intézet évi jelentése 1905-ről,* — VÁRI, *A klasszika filológia enciklopédiája.* — STRAUB, *Elektrotechnika* 21 füzet. — FINÁCZY, *Az ókori nevelés története.* — ABAFI, *Magyarország lepkéi.* — POSEWITZ, *Petroleum és aszfalt Magyarországon.* — JANELL, *Ausgewählte Inschriften.* — *Egyetemes irodalomtörténet.* 3 kötet. — WEISZ, *Világtörténet* 21—22. kötet. — *A magy. tud. Akadémia kiadványai.*

Folyóiratok: Budapesti Szemle. — Magyar Nyelvőr. — Magyar Nyelv. — Philologiai Közlöny. — Természettudományi Közlöny a pótfüzetekkel együtt. — Századok. — Történelmi Tár. — Földrajzi Közlemények. — Történelmi életrajzok. — Turul. — Numizmatikai közlöny. — Az Alkoholizmus. — Magyar Paedagogia. — Gyakorlati Paedagogia. — Religio. — Tanáregyleti Közlöny. — Ethnographia. — Irodalomtörténelmi Közlemények. — Athenaeum. — Könyvszemle. — Kath. Szemle. — Egyetemes Kritikai Lapok. — Matematikai Lapok. — Földtani Közlöny. — A Rajz. — Statisztikai Havi Közlemények. — Külkereskedelmi Forgalom. — Hivatalos Közlöny. — Zeitschrift f. d. österr. Gymnasien. — Zeitschrift für den math. Unterricht. — Zeitschrift für den physikal. Unterricht.

II. *Ajándékok:* A vall. és közokt. miniszteriumtól: HAVASS, *Dalmácia,* kötve. — A földm. miniszteriumtól: *A gazdasági tudósítók évkönyve 1907-re.* — *Magyarország földművelésügye 1905-ben.* — A szerzőktől: BÉKEFI, *Rákóczi-émlékbeszéd.* — GEÖCZE, *Az iskola szociális feladatai.*

12. Tanszerek gyarapodása. *Földrajzi és történelmi tanszerek:* KLÖSZ GYÖRGY ÉS FIA: *Magyarország és Ausztria* vasúti és hajózási térképe; KOGUTOWICZ: *Budapest* térképe 1: 25,000, *Magyarország* hegy- és vízrajzi térképe (2 péld.), *Magyarország* politikai térképe megyék szerint színezve. — Összesen 66 kor., 70 fillér értékben.

Természettudományi szertár 1906/1907. Ajándékozás útján: 1. Nagy fülesbagoly (*Bubo maximus*) 18 kor., MEIXNER EMIL V. oszt. tanuló ajándéka; 2. Selymes-locska. (*Bombycilla garrula*) 5 kor., PÁKOZDY KÁROLY VIII. oszt. tanuló ajándéka; 3. 70 drb különféle ásvány

faszekrényben 20 kor., NELHÜBEL MIKLÓS *II. A/* oszt. tanuló ajándéka; összesen 43 korona.

Rajzszertár gyarapodása. Bádógból készült mértani testek különböző testminták összeállítására a III. osztályban a természet után való rajzoláshoz. Értéke 82 kor. 40 fillér.

Tornaszertár gyarapodása: Létra tolószervezettel, kerettel felszerelve 300 K; mélyugró polc vasalással 100 K; két zacskós kötél K 2·40. — Összesen K 402·40. *Ajándékozás útján:* a nm. vallás- és közokt. m. kir. miniszteriumtól Turul labdajáték; értéke 24 kor.

Filológiai szertár gyarapodása: 19 drb vetítő kép a görög művészet köréből.

A fizikai szertár gyarapodása. Tesla-tranzsformátor 180 K. Testa-cső (hullámzatos) K 7·20. Egy elektródos Tesla-lámpa 7·60 K. Elektródtalan Tesla-lámpa K 7·20. A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium bevezettette az egyenáramot s felszerelte az intézetet az ennek használatához szükséges eszközökkel. A teljes berendezés 1256.04 K-ba került.

13. Az ifjúsági könyvtár gyarapodása. *1. Vétel útján:* 31 munka 134 kötetben 590·10 K értékben; *2. ajándékozás útján:* 5 munka 5 kötetben 17 K értékben. Az összes gyarapodás tehát 36 munka, 139 kötetben 607·10 K értékben.

14. Éremgyűjtemény. Éremgyűjteményünk az idén ajándékozás útján 300 darabbal szaporodott. Gyarapításához hozzájárultak: WALLA JÓZSEF cementgyáros úr több mint 100 római pénzzel, dr. MIHÁLOVITS BÉLA ügyvéd úr egy kassai Rákóczi-éremmel és egy Andrássy Gyula szobrának lepelhullása emlékére vert éremmel. Gyűjteményünk — nem számítva a többes példányokat — 1873 darabból áll.

Az intézet növendékei közül a gyarapításhoz hozzájárultak.

I. A/ osztályból: STOLL, SCHÄFFER.

I. B/: BLAZEK, GROSS, HORVÁTH, KIS, LUKÁCS, MEDVE, MISÁK, SCHÄFFER.

II. A/: KELLER, POGÁNY, ZLINSZKY.

II. B/: BAJÁN, GRÖSSINGER.

III. A/: ADLER, RÁCZ, BERG, BRÜKNER, DICK, FÜZESSÉRY, KÚN, MOCSÁRY, PAPP, SCHÄFFER, SZÉMANN, SZENTIRMAJ, VIRAVA s különösen PINTÉRITS és VAMOS.

III. B/: KRONBERG.

IV. A/): BERG, FEJÉR MIKLÓS, HOLBESZ, JOSIPOVICH, KACKOVICS, SACHINIS.

IV. B): LAZARUS, ZSARNÓCZAY.

V.: FÉNYI, KOVÁCS, LAKY, LIPTAY, WALTER.

VI.: FORSTER.

VII.: EMÖDY, KÖSZEGI, MEZEL.

VIII.: CSIZMAZIA, PÁKOZDY, TÖMÖRY.

15. **Jótekonyság.** 1. FLÓR GYULA emlékdíja 152 K, melyet néhai FLÓR FERENC és neje FLÓR LEONA asszony az 1862. évi december hó 21-én elhunyt gyermekük emlékezetére, VI. oszt. jó erkölcsű és szorgalmas tanuló részére a tanári kar előterjesztése folytán alapítottak s mely a budapesti m. kir. állampénztár kezelése alatt áll, a folyó tanévben TETMAYER ALFRÉD VI. o. tanulóknak íteltetett oda.

2. Gróf KÖNIGSEGG-AULENDORF MÓRIC alapítványa, melyet KÖNIGSEGG-AULENDORF grófné szül. CSÁKY GIZELLA grófnő 1873. év november 5-én elhunyt feledhetetlen gyermekének örök emlékezetére egy szegénysorsú, VI—VIII. o. beli, de szorgalmas és jó magaviseletű tanuló részére tett, a tanári kar ajánlata folytán EDVI ILLÉS ARPÁD VII. o. tanulóknak adatott ki, ki a budapesti m. kir. állampénztár kezelése alatt álló alapítványból 230 K jutalomban részesült.

3. Az intézetben 43 éve fennálló: «A kegyes tanítórendiek budapesti főgimnáziumának szegénysorsú tanulóit segítő-egyesület» választmánya útján a tanév első felében 972, a második félévben 1045 koronával segélyezte a gimnáziumba járó szegénysorsú tanulókat és pedig:

az első félévben

2 tanulót egyenként 40 K-val...	...	...	...	=	80 K
9 « « 30 «	...	...	...	=	270 «
7 « « 25 «	...	...	...	=	175 «
12 « « 20 «	...	...	...	=	240 «
3 « « 15 «	...	...	...	=	45 «
9 « « 10 «	...	...	...	=	90 «
4 « « 18 «	(I., II. n. tandíj)			=	72 «
tehát 46 tanulót	összesen...	...			972 K-val

a második félévben

1 tanulót 40 K-val = 40 K

12 tanulót egyenként	30 K-val	=	360 K
8 «	25 «	=	200 «
10 «	20 «	=	200 «
13 «	15 «	=	195 «
5 «	10 «	=	50 «
tehát 49 tanulót	összesen	1045 K-val	
Egész évben tehát	95 tanulót	2017 K-val	
Ministránsfiúknak a szünetidőben		30 K	
«	az I. félévben	50 «	
«	a II. «	38 «	
	Összesen	118 K	
Tehát az összes segélyezés		2135 K	

A «Segítő-Egyesület» alaptőkéje ez idő szerint:

4%-os koronajáradékban	1.400.— K
4%-os P. H. E. T. záloglevelekben	30.000.— «
Takarékpénztárban	7.506.39 «
Összesen	38.906.39 K

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület a f. tanévben is 200 koronával járult az alaptőke gyarapításához, valamint a «Magyar Országos Központi Takarékpénztár» 50 Kor.-val.

4. A «SZEPESI IMRE-féle aranyat», mint az 1858/59. tanévi VIII. o. tanulók által az egész éven át a legjobb görög dolgozatot készítő tanuló számára alapított jutalomdíjat az idén MAYERCSÁK GYULA VIII. o. tan. nyerte el.

5. SZABÓ ISTVÁNNAK, a nagy hellenistának, emlékére BARTÓK GÉZA dr. úr alapítványából egy darab arany a görög filológiában kiváló előmenetelt tanúsított tanulónak ítéltetett oda. Megkapta MAKAI ISTVÁN VIII. o. t.

6. TRAUTWEIN NEP. JÁNOS-féle alapítvány. Az 1875. május hó 15-én tett 400 koronás tőkéhez a 25 éves találkozás emlékére 1900. november 25-én 53 koronát csatoltak az intézet 1875. évben érettségiző tanulói. Az alaptőkének kamatait, 7 K 91 f, az igazgató az alapító-level értelmében PATEK FERENC VIII. o. t.-nak juttatta.

7. Újabb TRAUTWEIN-alapítvány. Az 1881. évben érettségiző tanulók bold. TRAUTWEIN NEP. JÁNOS emlékére 1901. május 30-án 430 koronával alapítványt tettek oly célból, hogy a Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesületnél elhelyezett tőkének kamatait 7 K 52 f, minden év május havának 16. napján nep. szent János

ünnepén jutalmul a főgimnázium VIII. osztályába járó szegényebb sorsú, a magyar történelemből az év folyamán a legjobb előmenetelt tanusító tanulóknak adja ki az igazgató. Megkapta PATEK FERENC VIII. o. tanuló.

8. Bold. LÉVAY IMRE rendfőnök ravatalára a tanuló ifjúság igen ékes koszorút helyezett. A tanári testület határozatából a koszorú árából fönnmaradt 292 K «LÉVAY IMRE-féle alapítvány» címen takarékpénztárba helyeztetett, hogy ennek kamatja, 5 K 82 f, a tanév végén egy szegénysorsú, jó magaviseletű szorgalmas tanulóknak ösztöndíjul szolgáljon. Az ösztöndíj a folyó tanévben STROHMAYER FERENC I. B) o. tanulóknak adatott.

9. A Sz. G. V. 2000 koronás alapítványa, melyet az alapító egy, a magyar szent korona területén született magyar ajkú és szorgalmas tanuló részére tett. Ezen alapítvány 92 K kamatját a tanári testület CSÖRE ÁRPÁD VI. o. tanulóknak adományozta.

10. «SOMOGYI-féle alapítvány.» Néhai SOMOGYI KÁROLY, esztergom-főszékesegyházi apátkanonok, az esztergomi székeskáptalannál 4%-os aranyjárdék-kötvényekben 16.000 koronányi örökös alapítványt tett azon óhajással, hogy annak 620 koronát tevő évi kamataiból a budapesti kegyes-tanítórendi főgimnáziumba járó róm. kath. szegénysorsú, jó magaviseletű és szorgalmas tanuló számára nyolc ösztöndíj legyen kiüzve. Ezen ösztöndíjnak a folyó évi esedékes kamatait a következő ifjak nyerték: HROZIENCSIK LÁSZLÓ I B), MÓCSY JÁNOS II. A), VARGA MÁTÉ ISTVÁN III. A), ZÁBORSZKY ISTVÁN IV. B), PALUGYAY ISTVÁN V., SCHNEIDER JÁNOS VI., RÖTZER FERENC VII., MAYERCSÁK GYULA VIII. osztályból.

11. SZOKOLOVITS JÓZSEF, m. kir. miniszterelnöki titkár úr, néhai SZOKOLOVITS IVÁN fia emlékére 400 koronás alapítványának 4%-os kamatja rendszeren egy II. A) o. szorgalmas és jóviseletű tanuló jutalmazására szolgál. Megkapta TERCZKY TIVADAR II. A) o. t.

12. A néhai ZBISKÓ-féle segélyre, 58 K 80 f, kijelöltetett: BAUER ERNŐ VII. o. t.

13. LIPÓCZI KECZER GYULÁNÉ szül. PERLAKY IDA úrnő az 1891/92. tanévben elhunyt V. A) o. tanuló fia, KECZER ANTAL nevére 1000 koronás alapítványt tett, hogy ennek kamatait egy jóviseletű és szorgalmas V. o. tanuló élvezze. Az alapítványnak az alapító úrnő által 50 koronára kiegészített kamatját LIPTAY GYULA V. o. tanuló nyerte el.

14. Dr. HAMPEL ANTAL m. kir. min. segédtitkár úr az 1897/98. tanévben érettségi vizsgálatának tizéves évfordulója alkalmából

hálás emlékezéssel néhai dr. KONDOR GUSZTÁV egy. ny. r. tanár, akkori érettségi miniszteri biztos nevére, KONDOR-féle arany címmel 100 arany forintról szóló 4%-kal kamatozó aranyjárdék-kötvényű jutalomdíj-alapítványt tett, melynek 10 frankos aranykamata évenként az érettségi vizsgálat alkalmával a legjobb mennyiség-tani dolgozatot készítő tanulónak adandó. KÖLBER PÁL VIII. o. t. nyerte el.

15. SZITÁNYI ÖDÖN úr, nagybirtokos, az 1899. évben elhalálozott VIII. o. tanuló fia örök emlékére, «SZITÁNYI ELEMÉR alapítványa» és «SZITÁNYI ELEMÉR emléke» megjelöléssel, 500—500 K-ról szóló 4%-kal kamatozó kötvényekkel kettős alapítványt tett a főgimnáziumban fennálló segítő-egyesület és az önképzőkör javára. A segítő-egyesület részére tett alapítvány évi kamat-, illetve szelvényjövödelme a főgimnázium VIII., vagy esetleg bármely osztályába járó szegénysorsú érdemes tanulónak segélyezésére szolgál; az önképző-kör részére szóló évi alapítvány évi jövödelme pedig a kör azon tagjának itélendő oda, aki a lefolyt tanévben a magyar irodalom terén a legkiválóbb tevékenységet fejtette ki. Jutalomdíjban PATEK FERENC VIII. o. t., VIG ISTVÁN II. B) o. t. részesült.

16. DIRSZTAY DIRSZTAY BÉLA úr, az intézet iránt érzett hálája és köszönete jeléül, 1904-ben érettségizett fia, ANDOR nevére 500 K-ás 4% magyar koronajárdékos kötvényt tett le alapítványul a magyar irodalom körében a legjobb előmenetelt tanusító VIII. o. tanuló jutalmazására. E jutalomban BRESZTOVSZKY EDE VIII. o. t. részesült.

17. Az Egyesült budap. főv. takarékpénztár-egyesület mult évi 200 K ösztöndíját MAYERCSÁK GYULA VIII. o. t. kapta.

18. STEFÁNIAI VILMOS IV. A) osztályú tanuló szorgalmas énektanulásaért az Énekiskola pénztárából 20 K-t kapott.

19. «HOMO» 10 K jutalomdíjat SPONER REZSŐ I. B) o. t. kapta meg.

20. Az 1867-ben érettségit tett tanítványai az intézetnek negyven éves találkozásuk emlékére a következőket részesítették a tanárkar ajánlása szerint jutalomdíjban példás viseletükért és szorgalmas tanulásukért: MAYERCSÁK GYULA VIII., CZIKE GÁBOR VII., KAPOSÍ FERENC VI., CSAPODI ISTVÁN ZOLTÁN V. o. tanulók fejenként 100 K, TICHY KÁLMÁN IV. A), LAJTI ISTVÁN III. B), SPÓNER KÁROLY III. A), HIRSCH ERNŐ III. B), NELHÜBEL MIKLÓS II. A), KERKAI JÓZSEF II. B), DULÁCSKA LÁSZLÓ I. A), SCHIMASCHEK JÁNOS I. B) egyenként 75 K-val.

21. Az 1897. június havában érettségít tett tanulók 10 éves találkozásuk alkalmából 1907. június 16-án 52 koronát ajánlottak fel jó magaviseletű, szorgalmas tanuló részére. Az összeget SOMOGYI CSIZMAZIA GÉZA VIII. o. tanulónak ítélte oda a tanártestület.

22. Egy jótékonyágáról ismert nemesszívű barátja a tanuló-ifjúságnak 72 koronát adott az igazgatóságnak egy szorgalmas tanuló jutalmazására. Megkapta: ROSTA JÁNOS VIII. o. t.

23. FEKÉSHÁZY-alapból jutalomkönyveket kaptak: PROHÁSZKA, *Isten és a világ*, IMRÉDY BÉLA VII., JÓKAI, *Csataképek*, KACSKOVICH IVÁN IV. A), *Vörösmarty művei*, HALÁSZ TIBOR VII., PETISCUS, *Olympos*, LIPTAY GYULA V. o. tanulók.

16. Ösztöndíjas tanulók. *Jettim-féle*: HERMANN LÁSZLÓ V., KHÖLBL FERENC V., PASCHNÁR JENŐ V. o. t.

Jövedéki birságalap: ROZGONYI MIHÁLY V., PFRIEM KÁROLY III. A), ROZGONYI LÁSZLÓ III. A), GAIGNE ALADÁR III. B), WILLER JÁNOS III. B), FEKETE ÁRPÁD I. A), ROZGONYI ÖDÖN I. A) o. t.

Váci Mária Terézia-alap: JANKOVICH ISTVÁN VIII., MAKAY EMIL VII., BABARCZY ISTVÁN hf. VI. o. t.

Kincstári Mária Terézia alap: PALUGYAY ISTVÁN V.; BOSSÁNYI DOMONKOS II. A) o. t. (segélyalapból).

Belánszky-féle: BICSKEY IMRE V. o. t.

Rökk Szilárd-féle: CHRIASTEELLY ZOLTÁN VI. o. t.

Damaszkin István-féle: DAMASZKIN ISTVÁN V. o. t.

Kárász Anna-féle: BENEL JÁNOS III. B) o. t.

Bujanovics Albert-alap: BUJANOVICS ALBERT II. A) o. t.

Az intézet igazgatósága a nemesszívű jótevőknek a tanári kar köszönetét tolmácsolja.

III.

Az 1906/1907. ISKOLAI ÉVBEN VÉGZETT TANANYAG.

I. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A/ Dr. VINCZE JÓZSEF, B/ KÖRÖSI ALBIN.

Hittan. Az ember rendeltetése és végcélja. A hit fogalma, tárgya és külfői. A hit szükségessége. Az apostoli hitvallás. Az Isten és tulajdonságai. A Szentháromság. A világ teremtése és kormányzása. Az angyalok. Az emberiség bűne és megváltása. Jézus Krisztus élete és istensége. Az anyaszentegyház szervezete és ismertető jelei. Az Isten szeretetének parancsai. A felebaráti szeretet parancsai. A keresztény önszeretet. Az Isten tíz parancsolata. Az egyház öt parancsolata. A parancsolatok megszegése. A keresztény erény. A malaszt. A szentségek. Az imádság. T. k. *Kis Katekizmus.* — Heti 2 óra.

Dr. Ormándy Miklós, Pfeiffer Antal.

Magyar nyelv. A nyelvtanból: Az egyszerű mondat és részei, a fő- és mellékmondat megkülönböztetése. Mondattani alapon az alaktan; a hangtan elemei; helyesírás. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok, főleg a hún-magyar és görög történeti monda köréből, az Árpád-házi királyok korából és a magyar népeletből. Válogatott költemények betanulása. T. k. dr. BARTHA J.: Magyar nyelvtan, dr. PRÓNAI ANTAL: *Magyar olvasókönyv, I. r.* — Heti 5 óra.

Dr. Vincze József, Hársing István.

Latin nyelv. Válogatott mondatok és «Róma alapítása» összefüggő olvasmány alapján a névszók és a cselekvő ige ragozása, a rendhagyó alakok mellőzésével. Az olvasmányokban előforduló szókincs elsajátítása és némi kibővítése tárgyi csoportok

szerint T. K. PFEIFFER A.: *Latin gyakorló és olvasókönyv*, SZEPESI-TÓTH-PFEIFFER: *Latin nyelvtan, I. r.* — Heti 6 óra.

Dr. Vincze József, Hársing István.

Földrajz. Földrajzi alapismeretek. A magyar szent korona országainak leírása, a terület, hegy- és vízrajz, talajviszonyok, éghajlat, a földmivelés, állattenyésztés, a népességi viszonyok, a lakosság foglalkozásának s a fontosabb művelődési, ipari és kereskedelmi központoknak ismertetésével. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Földrajz, I. r.* — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós, Körösi Albin.

Természetrajz. Bevezetés a természeti tárgyak szemlélésébe és az egyszerű szemlélet útján levezethető törvényszerűségek fölismérésébe. A négy évszak, kivált a növényeken mutatkozó jelenségekben feltüntetve. A háziállatok és rokonaik.—A ház közelében, az erdön, mezőn és vizek körül tartózkodó emlős állatok. A házi szárnyasok és rokonaik. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Természetrajz a középiskolák I. osztálya számára.* — Heti 2 óra.

Körösi Albin.

Számtan. A tizes számrendszer fölépítése a közéletben használt mértékegységekkel kapcsolatban. A négy alapművelet végrehajtása és törvényei az egész számok körében. Az osztó és többszörös fogalmának s tulajdonságainak ismertetése. A törtszám fogalma s tulajdonságai. Az alapműveletek kiterjesztése először közönséges, majd tizedes törtekre. T. K. dr. SUTÁK J.: *Számtan.* — Heti 4 óra.

Dr. Suták József, Vajnóczky István.

Rajzoló mértan. Sík alaktan. A síkmértani idomok megismertetése és rajzolója körzővel, vonalzóval. Síkmértani alakok diszitményekké alakítva, táblarajz után körvonalakban tussal kihúzva és festve. T. K. HUSZKA JÓZSEF: *Rajzoló geometria, I. r.* — Heti 3 óra.

Habina János, Pap Nándor.

Szépírás. Magyar folyóírás. — Heti 1 óra.

Bán József, Hársing István.

Testgyakorlás. Katonai és tornázó rendgyakorlatok. Szabad gyakorlatok, kézi szerekkel is. Szergyakorlatok a csapatok erejéhez és fejlettségéhez mérten. Tornajátékok. — Heti 2 óra.

Heuberger Rezső.

II. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: BÀN JÓZSEF, dr. PRÓNAI ANTAL.

Hittan. A katekizmus első szakaszának és az I. osztályban előirt imádságoknak átisméltése után az ó-szövetségi bibliai történet. A bibliai történetek fogalma és fölosztása. Az ós-kinyilatkoztatás kora. A teremtés és bünbeesés. A pátriárkai kinyilatkoztatás kora. Ábrahám, Melkizedek, Jákob, József, Jób. A Mózesféle és a prófétai kinyilatkoztatás kora. Az ó-szövetségi vallási intézmények. Jozue és a bírák. A királyok. Izrael és Juda szakadása. A próféták. A Makkabeusok kora. T. k. *Kis Katekizmus* és POKORNY EMÁNUEL: *Ó-szövetségi bibliai történetek.* — Heti 2 óra.

Wagner Antal.

Magyar nyelv. A határozók részletesen. Az összetett mondatok, a mellérendelt s alárendelt mondatok viszonyai. A többszörösen összetett mondatok. A körmondat. Szóképzés, szócsoportok. A hangsúlyos verselés ismertetése. T. k. BARTHA: *Iskolai magyar nyelvtan, II. r.* és PRÓNAI: *Magyar olvasókönyv II. r.* — Heti 5 óra.

Bàn József, dr. Prónai Antal.

Latin nyelv. Az ige-tövek. A cselekvő, szenvedő, álszenvedő és körülírt ige-hajlítás. Az ige-k perfectumai és supinumai. A rendhagyó, hiányos és személytelen ige-k. A mondat-szerkesztés és szókötés föbb szabályai. A szóképzés. Olvasmányok Liviushól: *De regibus Romanis.* Néhány mese. T. k. SZEPESI-PFEIFFER: *Latin alaktan*; PFEIFFER A.: *Latin gyakorló- és olvasókönyv.* — Heti 6 óra.

Bàn József, dr. Prónai Antal

Földrajz. Európa országai és népei (Magyarország kivételével) részletesen; Európa általános összefoglaló leírása. Ázsia és Afrika általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Földrajz, II. r.* — Heti 3 óra.

Körösi Albin.

Természetráajz. Néhány ősszel és tavasszal viritó, vadon termő, vagy természettt növény, gyümölcs és erdei fa, bokor. Fő-, tengeri, foghijas- és erszényes emlősök. Egyes jellemző éneklő-, kúszó-, ragadozó-, gázló-, úszó- és futó-madarak. A hullók, kétéltűek, halak, puhatestűek, izeltlábúak és férgek főbb rendjeinek közönségesebb alakjai. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Természetráajz a középiskolák II. osztálya számára.* — Heti 2 óra.

Körösi Albin.

Számtan. Rövidített számolási műveletek. Különnemű mennyiségek viszonya egymáshoz. Az egyszerű következtetés különféle módjai s ezek alkalmazása az egyszerű hármasszabály és százalékszámolás föladataira. Viszonyok és arányok fogalma s tulajdonságai; alkalmazásuk föladatok megoldására. Tankönyv: dr. SUTÁK J.: *Számtan.* — Heti 4 óra.

Dr. Suták József, dr. Vörös Cyrill.

Rajzoló mértan. Téralktan. Egyenes és sík lap a térben. Az egyenes hasáb, gúla henger, kúp és gömb leírása, síkmetszése, szimmetriája és hálózata. Ugyanezen testek felszín- és köbtartalomszámítása. A testek rajzolása parallel projekcióban és látszal szerint. Testkombinációk. T. k. HUSZKA JÓZSEF: *Rajzoló geometria.* — Heti 3 óra.

Huszka József.

Szépírás, Magyar és német folyóírás. — Heti 1 óra.

Firtinger Jakab, Palásti Gyula.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

III. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A/ PFEIFFER ANTAL, B/ dr. MAYWALD JÓZSEF.

Hittan. A katekizmus második szakaszának és az első osztályban előirt imádságoknak átisméllése után az új-szövetségí bibliái történet. Az új-szövetségí szent könyvek. Palesztina, Jézus Krisztus élete. Az apostolok cselekedetei. Az egyház terjedése a zsidók és a pogányok között. T. k. POKORNY EMÁNUEL: *Új-szövetségí bibliái történetek középiskolák használatára.*

Madarász Pál, Wagner Antal.

Magyar nyelv. Rendszeres magyar nyelvtan. Előadó és elemző gyakorlásra prózai és költői olvasmányok. Szavalás. T. k. BARTHA JÓZSEF: *Rendszeres magyar nyelvtan* és PRÓNAI: *Magyar olvasókönyv, III. r.* — Heti 4 óra.

Pfeiffer Antal, Mátrai János.

Német nyelv. Alaktan. A névelő. A főnév és melléknév ragozása. Fokozás. A névmás. A számnév. Az igék gyenge és erős ragozása. A praepositiók. A mondatrészek; a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése; szórend. Szótanulás és beszédgyakorlatok. Olvasmányok: Mesék, népmesék és mondák, könnyebb elbeszélések; az argonautákról szóló fejezetek mind; néhány költemény könyv nélkül is. — T. k. ALBRECHT JÁNOS: *Német nyelvtan* és *Német olvasókönyv. I. r.* — Heti 4 óra.

Firtinger Jakab, dr. Maywald József.

Latin nyelv. Alaktani ismétlések után a mondat és annak részei. — *Olvasmány:* Életrajzok Cornelius Neposból; mesék Phaedrusból. — Szótanulás az olvasmány kapcsán etimológikus csoportokban; a szóképzés kiegészítése; az olvasmányból frázisok gyűjtése és tanulása. T. k. SZEPESI-PFEIFFER: *Latin mondattan.* VASS-PFEIFFER: *Cornelius Nepos életrajzai.* ROSETH ARNOLD: *Szemelvények Phaedrus meséiből.* — Heti 6 óra.

Pfeiffer Antal, dr. Maywald József.

Történelem. A magyar nemzet története eredetétől a mohácsi vészig. T. k. JÁSZAI REZSŐ: *A magyar nemzet története, I. r.* — Heti 3 óra.

Bartos József, Firtinger Jakab.

Földrajz. a) Amerika és Ausztrália leírása. b) A matematikai és fizikai földrajz alapismeretei. T. k. *A fizikai és matematikai földrajz elemei.* Dr. VÖRÖS CYRILL-től. *Földrajz, III. r.* KÖRÖSI ALBIN-től. — Heti 2 óra.

Dr. Vörös Cyrill, Vajnóczky István.

Számtan. Összetett következtetések. Egyszerű és kamatos kamatszámolás; alkalmazásuk az értékpapírok eladására és vásárlására és a diszkont-számításra. Arányos osztás. A középérték-számítás különböző fajtái: a keverék egységének kiszámítása a középpercent-, középídő-számolás és a vegyítés-számolás. Arany

és ezüst tárgyak értékének meghatározása. A magyar valuta-törvény s a nevezetesebb külföldi pénzlábak. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Számtan*. — Heti 3 óra.

Vajnoczky István.

Rajzoló geometria. Konstruktív planimetria. Az egyenes, háromszögek, négyszögek, sokszögek konstrukciója: idomok hasonlósága. A körre vonatkozó legegyszerűbb konstrukciók. Az előadott tananyag szerkesztése körzővel és vonalzóval. Heti egy órán síkétkitények (levelek, virágok) rajzolása és testcsoportok term. után. HUSZKA J.: *Rajzoló geometria, III., IV. r.* --- Heti 2 óra.

Huszka József, Pap Nándor.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

IV. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A) MÁTRAI JÁNOS, B) HÁRSING ISTVÁN.

Hittan. A római katolikus egyház szertartásai. Katekizmusisméltés és imádságok az 1900. évi püspöki Tanítási Terv és Utasítások szerint. — T. k. GERELY JÓZSEF: *Római katolikus szertartástan*. Nagy kiadás. — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal, Madarász Pál.

Magyar nyelv. A nyelv a stilus szempontjából. Leírások, elbeszélések, jellemrajzok olvasása jelesebb íróinktól; a magyar élet képei, az erények példái a mindennapi életből és a történelemből. Szólásmódok, magyaros kifejezések gyűjtése: a világos szabatos, magyaros stilusnak az olvasmányokon való bemutatása. A költői stilus a Toldi alapján. Az összes olvasmányok, de különösen Arany Toldi-ja szükséges magyarázatokkal. Egypár ének a Toldi-ból könyv nélkül is. A verstan gyakorlati módszerrel. Függetlenül a polgári ügyiratok. — T. k. BARTHA JÓZSEF és PRÓNAI ANTAL: *Stiliztika*, LEHR: *Arany Toldija*. — Heti 4 óra.

Mátrai János, Bán József,

Német nyelv. Az alaktan isméltése és kiegészítése. A mondatrészek. Mellérendelt mondatok. Az alárendelt mondatok és rövidítésük leginkább gyakorlati módszer szerint. Szórend. Olvas-

mányok: Mesék, elbeszélések a monda és a történelem köréből, néhány költemény könyv nélkül is. Etimologikus szócsoportok; beszédgyakorlatok. T. k. ALBRECHT: *Német nyelvtan. U. a. Német olvasókönyv, II. r.* — Heti 3 óra.

Dr. Maywald József, Firtinger Jakab.

Latin nyelv. Az összetett mondatok elmélete az előző évek anyagának folytonos ismétlésével. A szabályok gyakorlása a mondatban példáival. Olvasmányok: Curtiusból: I. 1., 2. II. 2., 3., 4., 6., 7., 8., 9., IV. 1., 2., 3., 4. V. 1., 2., 3. IX. 1., 2., 4., 10. XV. 1. fejezetei, Ovidius Metamorphoseseiből: A megválás percei. A világ teremtése (I. 1—88.). A világ négy korszaka. A Gigasok. Lycaon. A vizözön. Deucalion és Pyrrha. Phaëthon. A Heliasok. Cydnus, Daedalus és Icarus. Mindegyik darabból több részletet kívülről is megtanultak. A római metrika és prosodia idevágó szabályainak elsajátítása. T. k. SZEPESSI-TÓTH: *Latin mondattan*, ROSETH A.: *Szemelvények Curtiusból*. CSENGERI JÁNOS: *Szemelvények Ovidiusból*. — Heti 6 óra.

Mátrai János, Hársing István.

Történelem. A magyar nemzet története 1526-tól 1867-ig. Magyarország és Ausztria politikai földrajza. — T. k. JÁSZAI REZSŐ: *Magyarország története, II. r.* — Heti 3 óra.

Bartos József, Palásti Gyula.

Természetrajz. Növénytan. A virágos növények tagjai. Az organizmusokban előforduló fontosabb elemek és vegyületek A sejt- és szövettan. A növények élettanából néhány jelenség. A virágtalan növények főbb csoportjai. A virágos növények, természetes rendszer alapján; különös tekintettel a hazai nevezetesebb fajokra. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: *Növénytan*. — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. Bevezetés a mennyiségtanba. Összeadás, sokszorozás és hatványozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Kivonás és osztás egész számokkal. A tört fogalma. Algebrai műveletek törtszámokkal. A racionális számok értelmezése. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. T. k. dr. SUTÁK: *Algebra*. — Heti 3 óra.

Vajnóczky István.

Rajzoló mértan. A küpszeletgörbék : körvonal, ellipsis, hyperbola, parabola szerkesztése, sajátságai, metsző- és érintővonalai. Heti 1 órán szabadkézi rajz. Növényi síkdiszitmények és testek után való rajzolás. — T. k. HUSZKA J.: *Rajzoló geometria, IV. rész.* — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

V. osztály.

Osztályfőnök: WAGNER ANTAL.

Hittan. Az 1900. évi Püspöki Tanitásterv és Utasítások szerint. — T. k. dr. TITZ ANTAL: *Katholikus hittan III., a vallástanítás új tanterve szerint átdolgozott kiadás.* — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar nyelv. A szerkesztésről általában. Az anyaggyűjtés: az írásmű tárgya, alapeszméje; a bizonyítás. A szerkesztés: vázlat, az írásmű tagozódása. Az előadás nemei, a műformák, az írásmű előadásának módjai. A prózai műfajok: a leírás: a történeti elbeszélés, a szónoklat, az értekezés. A kiindulás az olvasmányokból történt. Leírások, jellemzések Eötvös K., Hermann O., Tömörkény, Kemény Zs., Csengery A., Fraknoi Vilmos műveiből, Történeti elbeszélések a következő íróktól: Anonymus, Tinódi Sebestyén, Kazinczy F., Istvánffy Miklós, Szalay László, Pauler Gyula. Szónoklatok Pázmány Pétertől, Kölcseytől, Kossuthtól, Deáktól. Értekezések Xenophon, Faludi, Széchenyi, Kölcsey, Salamon műveiből. Aranytól a Daliás idők és a Toldi estéje. Ezekon kívül házi olvasmányok. — T. k. BARTHA JÓZSEF ÉS PRÓNAI ANTAL: *Retorika.* Heti 3 óra.

Dr. Vincze József.

Német nyelv. Alak- és mondattani ismétlések. Az összetett mondat; a mellékmondatok rövidítése. Beszédgyakorlatok. Olvasmány: Könnyebb elbeszélések, oktató, történelmi olvasmányok és költemények; ez utóbbiak közül több könyv nélkül is. — T. k. ALBRECHT: *Német olvasókönyv a gimnázium V. osztálya számára.* — Heti 3 óra.

Wagner Antal.

Latin nyelv. Cicero beszédei közül: Pro lege Manilia és pro Archia poëta. Szemelvények Ovidiusból. Az írók életrajza, műveik és jellemzésük. A történelmi háttér ismertetése és megfelelő régiségtani magyarázatok. Nyelvtani és mondattani ismétlések. Tankönyvek: ZSÁMBOKI GYULA: *M. Tullii Ciceronis de imperio Cnaei Pompei oratio ad Quirites*. DR. KAPOSY LUCIAN: *M. Tullii Ciceronis pro A. Licinio Archia Poeta oratio ad iudices*. CSENGERI JÁNOS: *Szemelvények Ovidiusból*. CSERÉP: *Római régiségtan*. — Heti 6 óra.

Wagner Antal.

Görög nyelv. Az attikai szójárás alaktana a folyékony más-salhangzón végződő igéig a gyakorlókönyvnek megfelelő olvasmányokkal. Szótanulás; a gnomák egy része könyv nélkül is. — T. k. MAYWALD: *Görög nyelvtan és Görög gyakorló és olvasókönyv*, I. r. — Heti 5 óra.

Dr. Maywald József.

Magyar és görög irodalmi szemelvények. Homeros: Iliasának és Odysseiájának szebb részletei és szerkezetileg nevezetesebb részei Csengery és Gyomlay fordítása után iskolai földolgozásban, a megfelelő régiségtani részek WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek könyvéből*. — GERÉB fordításából Herodotos könyveinek szemelvényei. — BADICS FERENC: *Magyar irodalmi olvasókönyvből* költői olvasmányok Tinódi Sebestyéntől, Gyöngyösi Istvántól és Arany Jánostól. — Történelmi olvasmányok Bethlen Gábor, Szalárdi János, gróf Bethlen Miklós, Cserei Mihály és báró Apor Pétertől. — Heti 3 óra.

Palásti Gyula.

Történelem. Ó-kori földrajz és történelem a legrégebb időtől a nyugat-római birodalom megdőléséig. Keleti népek. Görög történelem Kr. e. 146-ig. A rómaiak története a város alapításától 476-ig; kiváló tekintettel a műveltség, az állami és társadalmi intézmények fejlődésére. — T. k. SZÖLGYÉMY JÁNOS: *Egyetemes világtörténet*, I. r. Ó-kor. — Heti 3 óra.

Bartos József.

Természetről: Állattan. Az állati test és élet; az állatok szervei és működéseik. A hét állatkör jellemzése és részletes leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: *Állattan*. — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. Linearis egyenletrendszerek. Alapműveletek gyökökkel. Négyzetgyök- s köbgyökvonás. Másodfokú egyenletek. — T. k. dr. SUTÁK JÓZSEF: *Algebra, I. r.* A planimetria főbb tételei a körmérés kivételével. — T. k. dr. LÓKY B.: *Mértan.* — Heti 3 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Szabadkézi rajz. Keleti és középkori síkdiszitmények rajzolósa és festése. Kapcsolatosan az egiptomi, assziri, perzsa, indiai, kínai, japáni, szaszanida, magyar mohammedán stílusok emlékeinek és ornamentumainak ismertetésével, eredet, fejlődés, elterjedés, alak és szín tekintetében. Gipsz- és faminták után való rajzolás. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Rend- és szabadgyakorlat. Csapatornázás a szereken. — Heti 2 óra.

Heuberger Rezső.

VI. osztály.

Osztályfőnök: PALÁSTI GYULA.

Hittan. Erkölcstan az 1900. évi Püspöki Tanításterv és Utasítások szerint. — T. k. TITZ ANTAL: *Kath. erkölcstan.* — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar nyelv. Poetika. Bevezetésül a költészetéről általában. Az epikai, lírai és drámai költészet műfajainak elmélete mindig olvasmányok alapján. A nagyobb költői művek közül Zrínyi Szigeti veszedelmének, Sophokles Antigonejének, Shakespeare Coriolanusának iskolai olvasása és magyarázata. Kiegészítésül a *szépről* és a *szép* kifejezéséről. — T. k. BARTHA JÓZSEF—PRÓNAI ANTAL: *Poetika.* — SHAKESPEARE: *Corilanus*, magyarázta: SZIGETVÁRI IVÁN. *Antigone*, fordította CSIKY G. — Heti 3 óra.

Dr. Prónai Antal.

Német nyelv. Válogatott prózai olvasmányok az olvasókönyvből, valamint Bürger, Goethe és Schiller jelesebb balladáinak fordítása és elemzése a ballada történetének áttekintésével. Tárgyi magyarázatok, nyelv- és mondattani ismétlések. — T. k. ALBRECHT

JÁNOS: *Német olvasókönyv.* — OROSZ ALAJOS: *Német stílusgyakorlatok.* — Heti 3 óra.

Firtinger Jakab.

Latin nyelv. Liviusból II. Harc a köztársaságért. A néptribunuság. Coriolanus. XXI. A pún háború. XXII. Trasumenum. Vergilius Aeneiséből: I. énekből 1–33.; 494–519.; 579–612. és a II. ének. Alak- és mondattani ismétlések, stilisztikai gyakorlatok; régiségtani és esztétikai magyarázatok. — *Szemelvények a római történetből Kalmár Elektől.* (Jeles írók tára 48.) T. k. — PIRCHALA: *Vergilius Aeneise, I. r.; jegyzetek ugyanattól.* — CSERÉP: *Római régiségtan.* — Heti 5 óra.

Palásti Gyula.

Görög nyelv. A múlt évi anyag ismétlése után a verba liquidák, a μ -végű és ú. n. rendhagyó igék. Olvasmányok: Xenophon Anabasisából és a Memorabiliákból válogatott fejezetek. Szemelvények a görög lírikusokból. — T. k. MAYWALD: *Görög nyelvtan Gyakorló és olvasókönyv, II. r. ugyanattól.* — Heti 5 óra.

Pfeiffer Antal.

Magyar és görög irodalomtörténeti szemelvények. Szemelvények a görög lírai költészetből: I. Az elegia. II. Az epigramma. III. Az iambos. IV. Az aiol-dalköltészet. V. A dór karénekköltészet. Szemelvények a klasszikus versmértékű magyar lírai költészetből. I. Az úttörők munkássága. II. Az ó-klasszikai irány virágzása. III. Az ó-klasszikai versforma Berzsenyi után. *Sophokles Elektrája.* A görög régiségtanból megismerték Athén leírását, az alkotmány fejlődését, a köznapi élet mozzanatait, a vallásrégiségekből ismételve átvették az istenekre és istentiszteletre vonatkozó részleteket. Irodalomtörténetből a dráma fejlődését, vele kapcsolatosan a görög színházat. — T. k. CSIKY: *Elektra.* BADICS F.: *Magyar irodalmi olvasókönyv, II. kötet, 3. kiadás.* WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek.* — Heti 3 óra.

Palásti Gyula.

Történelem. Középkor a nyugat-római császárság bukásától Amerika fölfedezéséig. Új-kor a renaissance és a fölfedezések korszakától a westphali békéig bezárólag. Kiváló tekintettel a magyar nemzet történetére s a földrajzra. — T. k. SZÖLGYÉMY JÁNOS: *Egyetemes Történet, II. kötet, 3. kiadás.* — Heti 3 óra.

Bartos József.

Természetrajz. Ásványtan és kémia. Kémiai és ásványtani alapfogalmak. Néhány ásvány a halmazállapot és az alaki tulajdonságok szemléltetésére. A fémek átalakulása a levegőn. A szén és vegyületei. A kősó és összetétele. A réz és vegyületei. A sók, savak, aljak. A kőszén és a belőle nyerhető termékek. A szénhidrogének. A szénhidrátok. A protein-anyagok. A szerves alkaloidok. A mesterséges festőanyagok. Az ásványok rendszere. A legfontosabb geológiai tényezők. A Föld történetének rövid vázlata. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: *Ásványtan és kémia.* — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. A hatvány fogalmának általánosítása. Számrendszerek. Logaritmus. Véges számtani s mértani haladvány. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Algebra.* Körmérés. Gonimetria s trigonometria alkalmazásokkal. Dr. LÓKY B.: *Mértan.* — Heti 4 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Szabadkézi rajz. Gipsz- és faminták után való rajzolás. Szóbeli magyarázatok a román és csúcsíves stilusról. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az V. osztályban.

VII. osztály.

Osztályfőnök: MADARÁSZ PÁL.

Hittan. Egyháztörténelem az 1900. évi Püspöki Tanítási Terv és Utasítások szerint. — T. k. dr. TITZ ANTAL: *A róm. kath. Egyház története, II. r.;* a vallástanítás új tanterve szerint átdolgozott kiadás. — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar irodalom. A magyar nemzeti irodalom fejlődésének ismertetése 1820-ig, kapcsolatban a korszakok művelődéstörténeti jellemzésével s a legkiválóbb íróknak olvasmányokon alapuló fejtegetésével. A tárgyalt korokra és írókra vonatkozó tanulmányok. Havonkint házi vagy iskolai dolgozat. — T. k. dr. BARTHA JÓZSEF: *A magyar nemzeti irodalom története.* — Heti 3 óra.

Palásti Gyula.

Német nyelv. Goethe: Hermann und Dorothea és Schiller: Wilhelm Tell. Olvasás közben széptani fejtegetések, nyelvi és tárgyi magyarázatok, beszédgyakorlatok. — T. k. GOETHE: *Hermann und Dorothea*, magyarázta: WÉBER RUDOLF; SCHILLER: *Wilhelm Tell*, magyarázta: BAUER SIMON. ALBRECHT JÁNOS: *Német olvasmányok*. OROSZ ALAJOS: *Német stílusgyakorlatok*. — Heti 5 óra.

Firtinger Jakab.

Latin nyelv. Cicero beszédeiből: A catilina elleni I. beszéd. — Sallustiusnak Catilina összeesküvése. — Vergilius Aeneiséből a VI. ének. — Nyelvi, tárgyi és esztétikai magyarázatok, Az illető íróknak életrajza. A római régiségekre vonatkozó ismeretek kiegészítése. T. k. *Ciceronis orat. in Catilinam*, magyarázta KÖPESDY. — *C. Sall. Crispi opera ed.* BARTAL ANTAL. — *Verg. Aeneis ed.* PIRCHALA. — CSERÉP: *Római régiségek*. — Heti 5 óra.

Madarász Pál.

Görög nyelv. Homeros Odysseiájának I., II., VI., XI. é. — Herodotosból válogatott részletek. Nyelvi és tárgyi magyarázatok, esztétikai fejtegetések. — T. k. *Homeros Odysseiája, bő szemelvényekben kiadta* CSENGERI. — *Herodotos, kiadta* DÁVID. — Heti 5 óra.

Madarász Pál.

Magyar és görög irodalomtörténeti szemelvények. Thukydidesből bő szemelvények. Tárgyi magyarázatok (a kor története, különösen Athén állapota; állami és magánrégiségek). Demosthenes beszédei. A magyar történetírókból és szónokokból az előirt olvasmányok. A történetírásra és szónoklatra vonatkozó tárgyi magyarázatok. — T. k. SZILASI M.: *Szemelvények Thukydidesből*. dr. FÖLDI J.: *Demosthenes válogatott beszédei*. BADICS F.: *Magyar irod. olvasókönyv, III. r. 3. kiadás*. WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek*. — Heti 3 óra.

Dr. Prónai Antal.

Történelem. Az új-kör története a XVII. század második felétől a német és olasz egység létrejöveteléig (1648—1871.), kapcsolatban a magyar nemzet történetével. Európa, Ázsia és Amerika nagyobb államainak politikai földrajza. — T. k. SZÖLGYÉMY JÁNOS: *Egyetemes történet, III. kötet, 2. kiadás*. — Heti 3 óra.

Bartos József.

Természettan. Bevezető természettani fogalmak. Mechanika. Hangtan. Fénytan. — T. k. dr. VÖRÖS CYRILL: *Kísérleti természettan.* — Heti 4 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Mennyiségtan. A másodfokú egyenletek teljes elmélete. A geometriai haladványok és azok alkalmazása. A térmértan alap-tételei; a testmértan nevezetesebb tételei; felület- és köbtartalom-számítás. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Algebra* és dr. SCHMIDT Á.: *Mértan.*

Dr. Suták József.

Szabadkézi rajz. Domború gipszékitemények és egyéb színes testcsoportok rajzolása árnyékolva ceruzával és ecsettel. A renaissance ismertetése a képzőművészetekben. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az V. osztályban.

Egészségtan. Bevezetés az egészségtanba. A táplálkozás, lakás. T. k. FODOR-GERLÓCZY: *Egészségtan.* — Heti 1 óra.

Dr. Pákozdy Károly.

VIII. osztály.

Osztályfőnök: DR. SUTÁK JÓZSEF.

Hittan. Úgy, mint a VII. osztályban. — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar irodalom. A magyar nemzeti irodalom fejlődésének ismertetése 1820-tól. Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Széchenyi, Eötvös, Kemény, Tompa, Petőfi, Arany, Madách részletes méltatása iskolai olvasmányok alapján és a kötelező olvasmányok jegyzékének folytonos fölhasználásával. Havonkint házi vagy iskolai dolgozat. — T. k. dr. BARTHA J.: *A magyar nemzeti irodalom története.* — Heti 3 óra.

Mátrai János.

Német nyelv. Költői olvasmányok: «Goethe Iphigenie auf Tauris». Fordítás, elemzés, szerkezeti és széptani fejtegetések,

nyelvtani és tárgyi magyarázatok; közben irodalomtörténeti ismertetés. — T. k. GOETHE: „*Iphigenie auf Tauris*“, magyarázta: dr. MAYWALD JÓZSEF. — ALBRECHT JÁNOS: *Német olvasmányok*. — Heti 3 óra.

Wagner Antal.

Latin nyelv. Hor. Od. I. 3., 11., 14., 22., 24. II. 3., 7., 10., 16., 17., 18. III. 1., 6., 3., 9., 23., 29., 30. Epod. 1., 2., 10. Sat. I. 1., 6. II. 6. Epist. I. 2., 4., 10., 20. II. 1. és az «*Ars poetica*» válogatott részekben. Ezekon kívül még több költeményből egyes, főleg erkölcsi és életbölcseleti szempontból fontos részletek. Egész költemények és kivált sok szentencia könyv nélkül is. Tacitus műveiből szemelvények. Nyelvtani, tárgyi és esztétikai magyarázatok. — T. k. BARTAL: *Horatii opera omnia*. GYOMLAY: *Szemelvények Tacitus műveiből*. CSERÉP JÓZSEF: *Római régiségek*. — Heti 4 óra.

Dr. Vincze József.

Görög nyelv. Homeros Iliasának I., VI., VIII., XVIII. énekei. Platon Kritonja. Nyelvi és tárgyi magyarázatok; esztétikai fejtegetések. K. k. CSENGERI: *Homeros Iliasa bő szemelvényekben*. SIMON: *Szemelvények Platonból*. — Heti 4 óra.

Madarász Pál.

Görög-pótló irodalmi olvasmányok. Platon: Sokrates védelme, Kriton, Állam. A görög prózai irodalom története. A görög művészet remekeinek történeti ismertetése képek, részben *vetített képek alapján*. — K. k. ALEXANDER B.: *Platon és Aristoteles* SCHILL S.: *A görög irodalom története*. ZSÁMBOKI GYULA: *A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése*. — Heti 2 óra.

Bán József.

Történelem. A magyar nemzet oknyomozó története 1867-ig kiváló tekintettel az intézmények fejlődésére s a műveltségi viszonyokra. Magyarország a jelenben. — T. k. dr. VARGA OTTÓ: *A magyarok oknyomozó története, 5. kiadás*. — Heti 3 óra.

Bartos József.

Természettan. Hőtan. Mágnesség. Elektromosság. Kosmographia elemei. — T. k. dr. VÖRÖS: *Kísérleti természettan*. — Heti 4 óra.

Dr. Suták József.

Mennyiségtan. Az összes algebrai és geometriai tananyag ismétlése és a kapcsolástan. — T. k. dr. SCHMIDT: *Mennyiségtan elemei.* — Heti 2 óra.

Dr. Suták József.

Bölcseleti előtan. A lélektan és logika elemei. A lelki élet önállósága. A lelki jelenségek főbb csoportjai: az érzetek, a képzetek, az érzelmek, az akarat tana. *A lelki betegségek, különös tekintettel az alkoholizmusra.* A logikai formák. A tudományok felosztása és a főbb módszerek. Olvasmányok. T. k. SZITNYAI ELEK: *Lélektan és Logika.* Harmadik javított kiadás. Budapest, 1904. — Heti 3 óra.

Kováts Antal.

Szabadkézi rajz. Emberi fejek rajzolása gipszmintákról árnyékolva. Ékitmények és természeti tárgyak rajzolása gipszminták után ceruzával és ecsettel. Hazai műemlékeink ismertetése történelmi egymásutánban. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az V. osztályban.

Egészségtan. Bevezetés az egészségtanba. A munka és foglalkozás; a test ápolása; a fertőző betegségek; az életmentés. *Védekezés az alkoholizmus ellen.* — T. k. dr. FODOR-GERLÓCZY: *Egészségtan.* — Heti 1 óra.

Dr. Pákozdy Károly.

IV.

MAGYAR IRÁSBELI TÉTELEK.

V. osztály.

Budai Ali basa históriája alapján Arany vagy Tompa hasonló tárgyú költeményei Tinódi anyaggyűjtésével összehasonlítva. — Kirándulás a mult szünidőben. — Arany és Petőfi szobránál. — A magyar szentek költői és prózai olvasmányainkban. — Kölcsey jellemzése olvasott szónoklatai alapján. — A pesti árvíz. — Az *Új földesúr* személyeinek jellemzése. — A testedzés. A műkedvelő fotografus. Kard szerezte meg a hazát, kereszt tartotta fenn azt.

VI. osztály.

A természeti erők megszemélyesítése és a költészet. — *a)* Mátyás király, mint népmondáink hőse. *b)* Hedvig. *c)* Hector és Achilles. — Zrinyi és Szulimán. — Bűn és bűnhődés Arany balladáiban. — *a)* Az Alföld Petőfi költészetében. *b)* A korrajz Jókai *Egy magyar nábob* című regényében. *c)* Az erdei lak. Az óda *A magyarokhoz* című költemény alapján. — Szabad tétel. — *a)* A görög tragédia *Antigone* alapján. *b)* A tragikum Shakespeare Coriolánusában. *c)* Lear király jellemzése. *d)* A vigjáték tulajdonságai *A kérők* alapján.

VII. osztály.

A hun-mondakör kritikai méltatása. — *α)* Kódexeink irodalomtörténeti fontossága. *β)* II. Rákóczi Ferenc. *γ)* A rómaiak vallása. — *α)* Toldi Miklós történeti egyénisége. *β)* A francia forradalom okai. *γ)* Az egyszerű gépek. — Iskolai dolgozat: Pázmány Péter. — Szabadon választott tétel. — *α)* A kurucköltészet.

β) A német egység megalapítása. γ) A hang mérése. δ) Az alvilág. — α) A magyaros irány a megújulás korában. β) Az olasz egység megalapítása. γ) A fény felbontása. — Iskolai dolgozat: A magyar nyelv fejlesztésének főbb tényezői a megújulás korában.

VIII. osztály.

a) Széchenyi és az Akadémia. *b)* A magyar játékszín fejlődése 1837-ig. — *a)* A Szózat irodalomtörténeti méltatása. *b)* Argirus királyfi meg Csongor és Tünde. *c)* Vörösmarty hazaszeretete ódáiban. *d)* Vallás-erkölcsi eszme Vörösmarty költészetében. — Jósika, Eötvös és Kemény. (Iskolai.) — Széchenyi István Hitel-e. (Kötelező olvasmány.) — *a)* Petőfinek szülei iránt érzett szeretete költeményeiben. *b)* Tompa virágregéinek erkölcsi alapja. — A tragikum Arany balladáiban. — *a)* A küzdő Ádám. *b)* Ádám és Éva küzdelme az élet harcában. *c)* A képek természetes átmenete az Ember Tragédiájában. — Egy szabadon választott újabb eredeti drámai műnek ismertetése.

V.

KÖTELEZŐ KÖLTEMÉNYEK.

I. osztály részére.

PÓSA L., *A haza.* — GYULAI P., *Hadnagy uram.* — PETŐFI S., *Szülőföldem.* — LÉVAY J., *Szüretünk.* — PETŐFI S., *Füstbe ment terv; Fekete kenyér; Falu végén; Három fiú.* — VACHOT S., *A gyermek álmai.* — EÖTVÖS J. br., *A megfagyott gyermek.* — GYULAI P., *Éji látogatás.* — *Szent István királyhoz régi egyházi ének.*

II. osztály részére.

VÖRÖSMARTY M., *Szózat.* — KÖLCSEY F., *Himnusz.* — LÉVAY J., *Mikes.* — PETŐFI S., *A rab.* — EÖTVÖS J. br., *Végrendelet.* — ARANY J., *Itthon.* — PÓSA L., *A magyar nyelv.* — GARAY J., *Mátyás király Gömörben; Az obsitos látogatása Ferenc császárnál.* — TOMPA M., *A gazdag.* — TÁRKÁNYI B., *Boldogasszony anyánk.* — GARAY J., *Kont.* — PETŐFI S., *Hazámban.* — VÖRÖSMARTY M., *A szegény asszony könyve.* — PETŐFI S., *A jó öreg korcsmáros.*

III. osztály részére.

ARANY J., *Fiamnak.* — REVICZKY Gy., *Imakönyvem.* — BÁN A., *Az első imádság.* — TÓTH K., *A hazáról.* — ARANY J., *A fülemile; A hamis tanú.* — EÖTVÖS J. br., *Mohács.* — *Esztergom megvétele-ről.* (Kuruc ballada.) — VÖRÖSMARTY M., *Himnusz.* — ARANY J., *Családi kör.* — PETŐFI S., *A gólya; Csatában.* — GYULAI P., *A vándor fiú.* — TOMPA M., *Alföldi kép.* — *Őszi harmat után.* (Kuruc.)

IV. osztály részére.

PETŐFI S., *Temetésre szól az ének; Fürdik a holdvilág.* — ARANY J., *Az elhagyott lak.* — KISFALUDY S., *Hímjy szerelmeiből.* Zúg a zápor, I. 155., II. 35. — BALASSA A., *A végek dicséreti.* —

VÖRÖSMARTY M., *Árpád imája*. (Zalán futásából.) — BERZSENYI D. *A magyarokhoz; Közelítő tél; Osztályrészem*. — VÖRÖSMARTY M. *Az elhagyott anya*. — PETŐFI S., *Jövendölés*. — TOMPA M., *A gólyához*. — GYULAI P., *Tanács*. — MÓRA I., *Kenyérzegéskor*.

Kötelező olvasmányok.

V. osztály részére.

TINÓDI, *Budai Ali basa históriája*. — *Kölcsey beszédeiből*. — *Kisfaludy K., Kisebb elbeszélései; Hűség próbája*. — *Fáy A. meséiből*. (Az oktató mese, Koltai. Athenaeum.) TOMPA, *Népregék és mondák*. — *Petőfi leíró és családi költészete*. — *Toldi estéje*. — JÓKAI, *Új földesúr*. — *Kossuth beszédeiből*. — *Deák beszédeiből*.

VI. osztály részére.

Balassi költeményeiből. (Stampfel.) — ZRINYI, *Szigeti veszedelem*. — *Csokonai lírai költeményeiből*. (O. K.) — *KISFALUDY S. Himfy dalai*. — *KISFALUDY K., Kérők*. — VÖRÖSMARTY, *Cserhalom Két szomszéd vár; Kisebb elbeszélései és lírai költeményei; Csongor és Tünde*. — *A népköltészet termékeiből*. (Kovács, M. K.) — *Tompa, Virágregéi; Kisebb elbeszélései*. (Szuhay M.) — *Petőfi hazafias költészete és népdalai*. — *Arany, Kisebb elbeszélő költeményei és balladái*. (Franklin.) — JÓKAI, *Egy magyar nábob*. — SHAKESPEARE, *Coriolanus*.

VII. osztály részére.

Pázmány kalauza. (Franklin.) — *Gyöngyösi, Murányi Vénus*. — *Kurucköltészet*. (M. K.) — *FALUDI, Nemes úrfi*. (Franklin.) — *ERŐDI, Mikes*. — *VIRÁG, Berzsenyi ódái*. (Athenaeum.) — *GVADÁNYI, Egy falusi nótárius budai utazása*. — *Csokonai válogatott munkái*. (Athenaeum.) *KÁRMÁN, Fanny hagyományai*. — *KISFALUDY S., Válogatott regéi*. — *Kazinczy leveleiből szemelvények*. (M. K.) — *Kölcsey verseiből*. — *KATONA, Bánk bán*. — *PETŐFI elbeszélő költészete*. — *ERDÉLYI, Pályák és Pálmák*. (Mikes, Berzsenyi.)

VIII. osztály részére.

KISFALUDY K., Iréne; Csalódások. — *JÓSIKA, Abafi*. — *Széchenyi Hitele*. — *EÖTVÖS, A falu jegyzője*. — *Tompa lírája*. — *Petőfi szerelmi lírája*. — *ARANY, Toldi szerelme; Buda halála*. — *GYULAI, Vörösmarty életrajza*. — *KEMÉNY, Zord idő*. — *MADÁCH, Ember tragédiája*. (Athenaeum.)

VI.

ÉRETTSÉGI IRÁSBELI TÉTELEK.

Magyar irodalomból: A népdal sajátja, hatása és a népköltészet gyűjtői. — Dolgoztak 59; 21 jeles, 24 jó, 14 elégséges, 0 elégtelen.

Latinból: Syracuseaet Archimides csudálatos gépei megmentik (T. Liv. a u. c. l. XXIV. c. 34.) — Dolgoztak 59; 22 jeles, 16 jó, 21 elégséges, 0 elégtelen.

Mennyiségtanból: 1. Egy adósság törlesztésére 850 K annuitást kell 12 éven át fizetni, ha a kamatokat 5°-kal számítjuk; mily nagy lenne az évi annuitás, ha a kamatokat csak 4°-kal számítanánk?

2. Mekkora annak a gömbnek a sugara, melynek köbtartalmát épen olyan szám jellemzi, mint annak a szabályos 12 lapnak a felületét, melynek egyik lapja körül írható kör sugara a gömb sugarával egyenlő? — Dolgoztak 59; 29 jeles, 10 jó, 17 elégséges, 3 elégtelen.

VII.

AZ IFJÚSÁG ÉRDEMSOROZATA.

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendk. tan- tárgy	Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépírás	Testgyakorlás		Ének
Albecker Sándor... ..	1	3	3	2	2	2	1	3	fm	—	1
Antal István, ev. ref. ...	1	1	1	1	1	2	1	1	1	—	1
Baranyi Károly	2	3	3	3	3	3	3	1	2	—	2
Bartoss Zoltán	1	2	3	3	3	4	4	1	fm	—	2
⁵ Battenberg Tibor	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Benkő János... ..	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2
Boér Vilmos	1	1	1	1	2	2	2	3	1	—	1
Czartoryski Jenő	1	2	2	2	2	3	3	2	1	1	1
Czobor Ferenc	1	2	3	2	2	1	2	2	2	1	1
¹⁰ Csapodi István Géza ...	1	2	2	2	1	3	1	2	1	—	1
Csapó Pál, ág. ev.	1	1	1	1	1	2	1	2	2	—	1
Csondor István... ..	2	3	3	3	4	3	3	3	1	—	2
Deák János	1	3	3	3	3	4	3	2	1	—	2
Dubovszky Miklós... ..	1	2	3	2	3	3	3	1	2	—	1
¹⁵ Dulácska László... ..	1	1	1	1	1	2	1	1	1	—	1
Éder Oszkár... ..	2	2	2	3	3	2	2	2	2	1	1
Farkas Ferenc	1	3	3	2	3	3	3	2	2	—	2
Finály Lajos... ..	2	1	1	2	2	2	1	1	2	—	1
Gaál Miklós, ev. ref. ...	1	1	1	1	1	2	1	3	1	—	1
²⁰ Gyertyánffy László... ..	2	2	2	2	1	2	1	2	2	—	1

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendk. tan. tárgy	Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás	Testgyakorlás		Ének
Gyurkovich Béla... ..	2	3	3	3	3	2	2	2	2	—	1
Hermann Viktor	1	2	2	1	1	1	1	2	3	—	1
Horváth Béla... ..	1	2	2	1	2	3	1	2	3	2	1
Hulitius József... ..	2	3	3	3	2	4	3	2	1	—	2
²⁵ Humayer Árpád	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	1
Jelen Lajos	2	3	3	3	2	3	3	2	1	2	2
Kardhordó Gyula	1	3	3	3	2	2	3	2	2	—	1
Karg Antal br.	2	2	3	2	3	3	2	2	2	—	2
Kelety Károly, ág. ev. ...	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
³⁰ Koller Miklós	2	2	2	1	1	2	2	2	2	—	2
Kopacsek Ferenc	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	2
Kovacsik Árpád... ..	1	2	2	1	2	3	2	3	3	1	1
Kovács Ernő	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1
Kováts István	1	2	3	2	2	4	3	3	2	—	2
³⁵ Kőszeghi Ferenc, g. kel.	1	3	3	1	2	2	3	1	fm	—	2
Lampel Vilmos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Mahr Rikárd	1	1	1	1	1	2	1	2	2	—	1
Meixner László	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Méringér Nándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
⁴⁰ Molnár Sándor	1	2	2	1	1	2	1	1	1	—	1
Perce István	1	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2
Perndl Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Péter Miklós... ..	2	2	2	3	2	3	2	2	1	—	2
Pintér Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
⁴⁵ Preysz Gusztáv... ..	2	2	2	2	2	3	3	2	2	—	1
Rabács István	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Radocsay Tibor... ..	1	2	2	2	2	3	3	3	2	—	2
Rácz Béla	2	3	3	2	3	2	3	3	1	—	2
Richter József	1	2	3	3	3	3	3	1	3	—	2
⁵⁰ Rittinger Imre	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Rohony János, izr.	1	1	1	2	2	3	2	3	fm	—	2
Rozgonyi Ödön öd.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Schäffer Ödön	1	3	3	3	2	3	3	3	2	—	2
Stanek Ferenc	2	3	2	2	2	2	3	1	fm	1	1
⁵⁵ Stoll Géza	1	3	3	2	2	3	3	3	3	—	2

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak									Rendk. tan- tárgy	Magaviselet
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	
Szegfy Lóránt	1	1	2	1	1	2	1	2	2	—	1
Szisz Gyula	1	1	1	1	1	2	2	1	2	—	1
Takács József	1	2	2	2	3	4	3	2	2	—	1
Tobel Ferenc	1	3	2	2	3	2	3	1	1	2	2
<i>Magántanulásra tértek:</i>											
⁶⁰ Fekete Árpád öd.	2	2	2	1	1	2	1	—	—	—	—
Regner Tivadar	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—
<i>Magántanulók:</i>											
Berde Béla unit.	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—
Feichtinger Elek György	1	1	1	1	1	3	1	—	—	—	—
Matta László	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
<i>Szeptemberi magántanulásra tért: Piday György.</i>											
<i>Kimaradtak: Burger Lajos, Illés Sándor, Kerékgyártó Béla, Kovách Jenő Antal, Kozálik Ernő, Nagy Lajos, Székér György, Szentandrás Tivadar, Unzeitig László.</i>											
Összesen: 74.											

I. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendk. tan- tárgy	Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mért.	Szépírás	Testgyakorlás		Ének
Arany Dénes	2	3	3	3	3	3	3	2	1	—	2
Balcsik Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Balika György	1	1	1	1	1	2	2	3	1	—	1
Blažek Adolf ism.	1	3	3	3	3	3	4	2	2	2	2
5 Bócz József, ev. ref., ism.	3	3	4	3	3	3	3	3	1	—	2
Braun Alfonz	1	3	3	2	2	3	3	1	3	2	1
Brennek Ede, ev. ref.	1	1	1	2	1	1	2	1	2	—	1
Breslmayer Román	1	3	3	2	2	3	3	1	2	—	1
Brummel Gyula	1	3	3	3	3	3	4	3	3	—	2
10 Calderoni Nándor	2	3	3	2	2	2	2	1	1	—	2
Csibra József	2	2	3	2	3	3	3	1	2	—	2
Czigány Jenő	1	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2
Czike Imre, ism.	1	3	3	2	2	3	2	2	2	—	2
Dietl Fedor	1	1	2	1	1	2	1	1	2	—	1
15 Dirnfeld Ottó, izr.	1	1	2	2	2	2	2	1	2	—	1
Dulin Miklós	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
Emperl Károly	2	4	4	4	4	4	3	3	3	—	2
Gross Gottfried	2	3	3	3	3	3	3	1	3	1	1
Grossinger Dezső	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
20 Grum Iván, unit.	1	2	3	2	2	3	3	3	3	—	1
Horváth Dezső	1	2	2	2	2	1	3	2	2	—	2
Hroziencsik László	1	2	2	1	1	1	2	2	2	—	1
Iby Kálmán	1	2	3	2	2	2	3	1	2	—	1
Khayll István	2	3	4	3	3	3	3	2	2	—	2
25 Kis Sándor	2	3	4	3	2	4	3	3	3	—	2
Klein Elemér, izr.	2	2	2	4	2	3	3	3	3	—	2
Koltai István	3	3	4	4	4	4	4	3	1	—	2
Komárik István	1	3	3	2	2	3	1	1	1	—	1
König Ferenc, ism.	1	2	2	3	3	2	3	3	3	1	1
30 Krassy Miklós	2	3	4	3	3	4	4	2	2	1	1
Kreutzer János	3	4	4	3	3	3	3	3	3	—	2
Lukács Zoltán	1	1	2	1	1	1	1	2	1	—	1
Milvius Jenő	2	2	3	2	2	3	3	2	1	2	2
Misák Imre	1	2	3	3	3	2	2	1	2	1	1
35 Nagy István	1	1	1	1	1	2	2	2	2	—	1

I. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendk. tan- tárgy	Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás	Testgyakorlás		Ének
Ordódy Béla, öd....	1	1	1	2	2	2	1	1	2	—	1
Pataky Zoltán	2	3	4	4	3	4	4	3	2	—	2
Pártényi József	1	2	2	2	2	2	2	1	1	—	2
Pethes Lajos.....	2	3	3	3	2	3	2	1	3	—	1
40 Pulay István	1	1	2	2	2	1	2	1	2	—	1
Puskásy Károly.....	3	3	4	4	3	2	3	3	2	3	2
Raczka Árpád	3	3	3	3	3	4	3	3	1	2	2
Reinle János, ev. ref.	2	3	3	3	3	4	3	3	3	—	1
Romwalter Sándor	1	3	3	3	2	4	3	2	3	—	2
45 Rysavy Ferenc	1	3	4	3	3	2	3	1	3	—	2
Schäffer György	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1
Schimatschek János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Schobert Ferenc	1	2	3	2	2	3	3	2	2	—	1
Simon György	2	3	3	3	2	3	3	3	3	—	2
50 Sólyom Árpád, ev. ref....	2	3	3	3	3	4	3	2	3	2	1
Sponer Rezső	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	—	1
Strohmayr Ferenc.....	1	1	2	2	2	1	1	1	1	—	1
Széga Gusztáv	2	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2
Szlukevinyi Andor	1	2	2	3	3	2	2	2	2	—	1
55 Szmecana Béla	1	2	2	2	1	2	1	1	1	—	1
Taborszky Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Tóth Béla	3	3	4	3	3	4	3	3	2	—	2
Török László.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Tuboly János	3	3	4	4	2	3	3	1	1	2	2
60 Wahutka Ferenc.....	1	2	3	2	2	3	2	1	3	—	1
Weisz Jenő, izr.....	1	2	2	3	3	3	3	1	3	—	1
Záborszky András	1	2	2	3	3	3	1	3	3	1	1
<i>Magántanulásra tért:</i>											
Barabás György	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
<i>Magántanulásra tért: Medve Ferenc.</i>											
<i>Kimaradtak: Ebner Oszkár, Grézló Lajos, Heiszinger Károly, Mezey László, ev. ref., Pászthy Ferenc, Suda Miklós, Svoboda Oszkár.</i>											
Összesen: 71.											

II. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak									Rendk. tan- tárgy	Magaviselet
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás	Testgyakorlás	Ének	
Adorján György	2	2	3	2	1	2	2	1	1	—	2
Bakonyi Zoltan	1	2	2	2	2	2	2	2	2	—	1
Baróthi Károly	2	2	2	2	2	2	1	2	fm	—	1
Berczik László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
⁵ Berzsenyi Ádám, ág. ev.	1	2	3	3	2	3	3	3	fm	—	1
Bossányi Domonkos öd.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1
Bossányi László	3	3	3	3	3	2	2	2	3	—	2
Bubrofszky Tivadar ...	3	4	4	3	3	4	3	3	3	—	2
Bujanovics Albert	2	3	3	3	3	2	1	2	2	—	1
¹⁰ Dorner Lajos ism.	3	4	3	3	3	4	3	2	3	—	2
Ferdinandy László	2	3	3	2	2	3	3	3	3	—	1
Fernbach Péter	2	2	3	2	2	2	3	2	3	—	2
Friesz Jenő	1	1	2	2	1	1	1	2	1	—	2
Grosschmid Sándor	1	1	1	2	2	1	2	3	3	—	2
¹⁵ Halász Jenő	1	1	2	1	2	2	2	1	2	—	2
Halászy Imre ág. ev.	2	2	2	1	1	1	2	2	1	—	1
Hammersberg Vikt. ág. ev.	1	2	3	2	2	3	3	3	3	—	1
Holló Bertalan	2	1	2	2	2	3	2	3	3	—	1
Iby Imre öd.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1
²⁰ Ihász Ernő	2	2	2	3	2	3	3	2	1	—	2
Ilosvay János ev. ref. ...	1	3	3	3	2	2	2	2	3	—	1
Iszer István	2	3	3	3	2	3	3	3	1	—	2
Iványi Gyula	1	2	3	2	2	2	2	2	2	—	1
Kakucsy Béla	2	3	3	2	1	3	3	3	2	—	1
²⁵ Keller István	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1
Kerner László	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1
Klasz Márton	1	2	2	1	2	3	3	2	2	—	2
Klemm László	1	2	2	1	1	3	2	3	1	—	2
Koller Pál	1	2	1	2	2	2	1	1	1	—	1
³⁰ Kövesligethy Radó	1	1	1	1	1	2	1	1	1	—	1
Kuncze János	1	2	1	2	1	2	2	3	2	—	2
Lányi Andor, ev. ref. ...	1	2	2	2	1	2	3	2	fm	—	2
Lipthay Kornél	2	3	3	3	3	2	3	2	3	—	2
Mihálovics Béla	1	2	1	2	2	2	2	3	3	—	1
³⁵ Mitterdorfer Andor	1	2	2	2	1	2	2	1	1	—	1

II. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak									Rendk. tan- tárgy	Magaviselet
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás	Testgyakorlás	Ének	
Morvay Jenő	1	2	3	3	2	3	3	2	fm	2	2
Mócsy János	1	1	2	2	1	1	1	2	fm	—	2
Nelhübel Miklós	1	1	1	2	1	2	1	2	fm	—	1
Nemes József	1	1	1	2	1	1	2	2	1	—	2
40 Nikolich Sándor	1	1	2	1	1	1	1	1	2	—	1
Óhl Antal	1	2	2	1	1	2	1	2	3	—	2
Pándi Lajos	1	1	2	2	2	3	1	1	fm	—	1
Pogány Sándor	1	2	2	1	2	1	1	2	1	—	2
Prenninger István	3	3	4	3	3	3	4	3	1	—	2
45 Rab István	3	3	4	4	3	3	3	3	3	—	2
Rohr Rezső	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1
Sacelláry Pál	1	2	2	2	2	3	2	2	2	—	1
Somogyi Béla	1	1	1	2	1	2	2	2	2	—	1
Seemann Ferenc	1	2	2	1	1	2	1	1	1	—	1
50 Szénásy István	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	2
Taborsky Ottó	1	1	2	2	2	2	2	2	2	—	1
Tereczky Tivadar	1	1	2	2	2	1	2	2	2	—	2
Vojnits Miklós, öd.	1	2	3	2	2	2	3	3	1	—	2
Weber Tibor	1	2	2	1	1	3	1	1	fm	—	1
55 Záborszky László	2	3	4	3	2	3	1	3	3	2	2
Zlinszky István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
<i>Magántanulásra tért:</i>											
Rubinek László	2	3	3	3	2	3	3	—	—	—	—
<i>Magántanulók:</i>											
Almásy Alajos gróf	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
Berde Béla unit.	2	3	3	3	2	3	1	—	—	—	—
60 Bornemissza Bold. ism.	1	2	2	1	2	3	2	—	—	—	—
<i>Kimaradtak: Bozó László, Farkas Jenő, Knaitner Lajos, Mosch Ferenc.</i>											
Összesen : 64.											

II. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendk. tan- tárgyak	Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás	Testgyakorlás		Ének
Baján László	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	2
Bendzel Károly	1	1	2	2	2	1	2	2	3	—	2
Benedek Lajos	2	2	3	3	2	3	2	2	3	—	1
Buziássy László	2	3	3	2	2	3	2	2	2	—	2
5 Csermelyi Ödön	3	4	4	4	3	4	3	2	1	—	2
Czigány István	3	3	4	3	3	3	3	3	1	—	2
Deér Ödön, ág. ev.	2	3	3	2	2	3	2	2	3	—	1
Ebner Lajos	2	3	3	3	3	4	3	2	4	—	1
Fischer István, izr.	2	3	3	2	1	3	3	3	3	—	2
10 Fischer Márton	1	2	3	2	1	2	2	2	3	—	2
Grossinger Ferenc	2	3	3	4	3	3	3	3	3	—	1
Grüber Ernő	2	2	3	2	2	3	3	3	3	—	1
Gundrum Gyula	1	1	2	1	1	2	2	1	2	—	1
Gyertyánffy Aladár	2	2	2	2	2	2	1	2	2	—	1
15 Halmos László	1	1	2	1	1	2	2	1	1	—	2
Hegedűs Máté	3	3	3	4	3	3	3	2	1	—	2
Herzum János	2	2	3	2	2	3	1	1	2	—	2
Horváth László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1
Kaiser Alfréd	2	3	3	3	3	3	2	1	2	—	1
20 Karg János	3	3	3	3	3	4	3	1	2	—	1
Kerkai József	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	1
Kis Lajos	1	3	3	3	2	3	2	2	3	—	2
Kolacsokovszky Lajos	1	2	2	1	1	3	2	2	1	—	2
Koltai Ernő	1	2	2	2	1	3	2	1	1	—	1
25 Komadina István	2	2	3	2	2	3	3	1	3	—	1
Kosztka László	1	2	2	1	2	2	2	2	2	—	1
Kovács Dezső	1	3	3	3	2	3	2	2	3	1	1
Ländler György, izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	1	—	2
Lorberer Lajos	1	3	3	3	2	4	2	2	2	—	2
30 Lord János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Madarász Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Mara István, ev. ref.	2	3	3	3	3	3	2	2	1	—	2
Mara László, ev. ref.	2	2	2	2	2	2	1	1	2	—	1
Mérő János	1	2	3	2	2	3	2	2	1	1	1
35 Müller Antal	2	3	3	2	2	3	3	3	fm	—	2

II. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak									Rendk. tan- tárgyak	Magaviselet
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mért.	Szépírá	Testgyakorlás	Ének	
Németh Zoltán	2	4	4	4	4	3	4	2	3	—	2
Olajos István	2	3	3	2	2	3	3	3	3	—	2
Pernyész János	2	3	3	3	2	3	3	1	2	—	2
Preiszer Endre	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1	2
40 Raner Ödön	2	2	3	3	2	2	2	2	2	—	1
Reichenberger Sándor	1	2	3	3	2	3	3	1	3	—	1
Ruesz József	3	4	4	4	3	4	3	2	2	—	1
Stéger Lajos	2	3	3	3	3	4	3	1	3	—	2
Sulla József	2	3	3	2	2	3	2	1	1	—	1
45 Szabó Mihály	3	3	4	3	3	3	2	2	2	—	2
Szalai László	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Szaszkó József	1	2	3	2	2	3	3	3	2	—	1
Széman József	1	2	3	3	3	1	2	1	1	1	2
Szilágyi Lóránt	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1
50 Szira Zoltán	1	3	3	3	2	3	2	1	3	3	2
Szmrecsányi István	2	3	3	2	2	3	2	3	4	—	1
Szohner József	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Szűts András, ev. ref.	1	2	2	1	1	2	2	1	2	—	1
Szvetics István	2	2	3	2	1	2	2	3	fm	—	2
65 Tanos Árpád	2	1	3	2	2	2	1	2	2	1	2
Thyll László	1	2	3	3	3	3	2	2	3	—	2
Tompa Gábor	1	2	3	2	1	2	2	3	2	—	1
Vigh István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
<i>Magántanulók :</i>											
Almásy Imre gróf	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—
60 Antal Ilona, ev. ref.	1	3	3	3	3	2	3	—	—	—	—
Muslay Sándor	1	2	1	1	1	2	2	—	—	—	—
Paulheim Elek	2	3	3	2	2	3	4	—	—	—	—
Szitányi Gyula	1	2	2	2	2	2	1	—	—	—	—
Zichy János Géza gróf	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
65 Zichy Pál gróf	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	—
<i>Kimaradtak : Erneyi László, Hofner Nándor, Péchy Imre, Spányi István, Spuller Olivér, Wimmer János.</i>											
											Összesen : 71.

III. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
Adler-Rácz Antal... ..	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	—	—	1	
Adorján Géza, ism.... ..	2	2	3	2	3	2	3	2	1	—	—	2	
Berg Miksa, br., ág. ev....	1	2	1	2	2	1	2	3	1	—	—	1	
Blazek Tibor	2	2	3	2	3	2	2	3	1	—	—	1	
⁵ Bossányi Dénes	1	1	3	2	2	1	2	1	2	—	—	2	
Brückner József	1	1	2	2	1	2	2	2	1	—	—	1	
Buchstabler Róbert	2	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	2	
Burián Zoltán... ..	1	1	3	2	1	1	2	2	2	—	—	1	
Dick István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	
¹⁰ Engel József	1	1	3	2	2	2	3	1	1	2	—	2	
Farkas Tibor	1	1	3	2	1	1	2	2	2	—	—	1	
Füzesséry István... ..	1	1	3	1	2	1	3	2	2	—	1	1	
Gajáry Kálmán	1	2	3	2	1	2	3	3	2	—	—	1	
Gaszner Sándor	2	2	3	2	3	3	3	3	2	—	2	1	
¹⁵ Haidekker Sándor... ..	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1	
Horváth Márton... ..	2	2	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1	
Irsai István	1	1	1	2	2	1	3	3	fm	—	—	1	
Jeney Dezső	2	2	3	2	2	2	3	3	fm	—	—	2	
Kaposi Miklós	1	1	2	1	1	1	1	2	1	—	—	1	
²⁰ Kapus László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	
Kárpáti Béla	1	1	3	2	2	1	1	1	3	—	—	1	
Keller József	1	1	2	2	2	1	1	1	1	—	—	1	
Kešegic József	1	2	2	2	1	2	2	1	1	—	—	1	
Klinka Károly... ..	1	2	3	2	2	2	2	3	2	—	—	2	
²⁵ Kovács Sándor, ism. ...	2	2	3	2	3	3	3	1	1	—	—	2	
Krammer Károly	1	2	3	3	3	3	3	3	2	—	—	2	
Kún Béla	1	1	2	2	1	1	2	1	1	—	—	1	
Leirer Gyula, ism.	1	2	2	2	3	3	3	2	3	—	2	2	
Maróthy István	1	2	3	3	3	2	3	1	1	—	—	2	
³⁰ Mocsáry Balázs	2	2	4	3	3	3	3	3	1	—	—	2	
Novák Jenő... ..	1	2	3	2	3	2	3	3	3	—	—	1	
Nowody Antal... ..	2	1	2	1	1	1	1	1	fm	—	—	2	
Papp Elek	1	1	3	2	3	2	3	2	2	—	—	1	
Pekarek Andor	2	2	3	2	3	1	3	3	fm	—	—	2	
³⁵ Pfriem Károly, öd.	1	1	2	2	2	1	2	3	1	—	—	1	

III. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet		
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számтан	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv		Gyorsírás	Ének
Pinterits Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Rakovszky Menyhért ...	1	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	—	—	1
Ransburg Tibor	1	1	2	1	1	1	2	2	3	—	—	—	1
Reichard Elek	2	2	3	2	2	2	2	2	3	—	—	—	1
40 Rényi Árpád	1	2	3	2	2	2	2	3	2	3	—	—	1
Rozgonyi László, öd. ...	2	1	3	2	3	2	4	3	1	—	—	—	1
Schäffer István... ..	1	1	2	2	1	2	2	3	3	—	—	—	1
Seidl Károly	1	2	3	2	3	2	3	4	3	—	—	—	1
Sinkó Guidó	1	1	3	2	2	3	3	3	3	—	—	—	1
45 Spányi Andor... ..	2	2	4	2	3	3	4	3	1	—	—	—	2
Spóner Károly	1	1	3	2	2	2	2	2	1	—	—	1	1
Szentirmai Imre... ..	1	1	1	1	1	1	1	2	fm	—	3	—	1
Széman Endre	2	2	4	3	3	2	4	3	fm	—	—	—	2
Szigeti István	2	2	4	3	3	3	4	3	1	—	—	—	2
50 Sztrilich Gyula, ö. ism.	2	1	3	1	2	1	2	3	3	—	—	—	1
Tóry Tibor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Triangi Brúnó, gr.	1	1	1	1	2	3	1	1	3	2	—	—	1
Tuczentaller Aurél, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Ullmann Ferenc, izr. ...	2	2	3	2	3	3	3	3	1	—	—	—	2
55 Varga (Mathé) István ...	1	1	3	1	1	1	2	2	2	—	—	—	1
Vámos Gyula	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Vértesi Dezső	2	2	4	3	3	3	3	1	1	—	—	—	2
Vuchetich János, ism. ...	2	2	3	3	2	3	2	3	3	—	—	—	2
Weinwurm Antal	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	2
60 Zalán Tamás	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	3	—	1
<i>Magántanulásra tértek :</i>													
Balásy Antal	1	1	2	1	1	1	2	3	—	—	—	—	—
Virava József	1	1	1	2	1	1	2	2	—	—	—	—	—
<i>Magántanulók :</i>													
Batyala Pál... ..	1	2	2	2	2	1	2	2	—	—	—	—	—
Kövér János... ..	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—
65 Muslay Antal	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—

Összesen : 65.

III. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Ének
Aczél Ernő	1	1	3	3	1	1	2	2	2	—	—	—	1
Alleram Sándor	1	2	3	3	1	1	2	2	3	—	—	—	1
Bartheldy Tibor	1	2	3	3	1	2	2	3	3	—	3	—	1
Benel János, öd.	1	2	2	3	1	2	1	1	3	—	2	1	1
5 Bernola Károly	2	3	3	3	2	3	2	2	2	—	—	—	2
Blahó Lajos	2	2	4	4	2	3	3	3	fm	—	—	—	1
Boér Ágoston	1	2	3	3	1	1	3	2	3	—	—	—	1
Bucsinszky Győző	2	3	4	4	3	4	4	4	2	—	—	1	2
Budai Balázs, ev. ref.	3	3	3	3	2	2	3	3	2	—	—	—	2
10 Cămpian József, g. kath.	1	2	3	4	2	2	3	3	1	—	—	—	1
Csősz József	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—	2
Ferber László	2	2	2	3	3	2	3	3	2	—	—	—	2
Gaigne Artúr, öd.	2	3	3	3	3	3	2	3	1	—	—	—	2
Gink Imre	3	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—	—	1
15 Granichstädten Jenő	2	3	3	4	2	3	3	3	2	—	—	—	2
Gyapai Miklós	1	2	3	3	1	1	2	1	3	—	—	—	1
Herein Gyula	1	2	2	3	1	2	3	2	1	—	—	—	1
Hirsch Ernő	1	1	2	2	2	2	2	1	3	—	2	—	1
Hofhauser Ödön	1	2	3	3	1	2	2	3	3	—	—	—	1
20 Horváth József	1	2	3	3	1	2	2	2	3	—	2	—	1
Jámbor Ödön, ism.	2	3	4	4	2	4	3	4	fm	—	—	—	2
Kaal Tibor	2	3	4	4	2	3	3	3	2	—	—	—	2
Karácsonyi Lajos	1	2	2	2	2	1	2	1	1	—	—	—	1
Kendi Béla, izr.	2	3	4	4	3	3	3	4	3	3	—	—	1
25 Kirchknopf István	2	3	3	3	3	3	3	2	3	—	3	—	2
Kolerics Sándor	1	2	2	3	2	3	3	3	3	2	—	—	2
Kronberg Alajos	2	3	4	4	2	3	3	2	1	—	—	—	2
Kunzi Géza	2	3	4	4	2	3	3	4	3	—	—	—	3
Külle Lajos	2	1	3	3	2	2	2	3	3	—	—	—	1
30 Loser Alfréd	1	3	3	4	2	2	3	3	3	—	—	—	1
Madzsar Károly	2	3	4	4	2	2	3	2	3	—	—	—	2
Mattanovich Gábor	2	3	4	4	2	2	3	3	2	—	—	—	2
Molnár Viktor	2	1	2	2	2	2	1	2	3	—	—	—	1
Pasiut László	2	2	3	3	2	2	3	2	3	—	—	1	2
35 Peláthy István	2	3	4	4	3	3	4	3	3	—	—	—	2

III. B) osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Ének
Schmid Mihály	1	3	3	3	2	2	3	2	1	—	—	—	2
Schürger Pál... ..	1	2	3	3	1	2	2	3	2	—	3	—	1
Sprung János... ..	1	1	2	2	1	1	1	1	3	—	—	—	1
Svab Miklós... ..	1	1	2	2	1	1	1	2	1	—	3	1	2
⁴⁰ Szabó Béla, g. kel.	1	3	3	4	2	2	3	2	3	—	—	—	1
Szabó Gyula, ism.	2	1	2	3	2	2	2	2	3	—	—	—	2
Szabó Károly... ..	1	3	4	4	1	3	4	4	3	—	—	—	1
Szalay Jenő, ism.	1	2	3	3	1	2	3	3	1	—	—	—	1
Székely Imre	2	2	4	3	2	3	3	3	1	—	—	—	2
⁴⁵ Székely László	1	1	3	3	2	2	2	3	3	—	—	—	1
Szilassy József, ev. ref....	2	3	4	4	2	3	3	4	1	—	—	—	2
Szisz Sándor... ..	1	3	3	3	1	1	2	2	3	—	—	—	1
Weiner András, izr.	1	2	2	3	1	1	2	3	3	—	—	—	1
Winter István	1	4	4	4	3	4	3	3	1	—	—	—	2
⁵⁰ Zahumenszky Ferenc	1	3	3	4	1	2	3	4	3	—	—	—	2

Beteg: Németh Rezső.

Kimaradtak: Bayer Rezső, Dorombly Mihály, Erdős József, Erdős Sándor, Fábry Zoltán, Farkas Frigyes, Fillingner Pál, Kigyósi Árpád, izr., Szecsey Lajos.

Összesen: 60.

IV. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
Adler Rácz József	1	2	3	2	2	2	2	2	2	—	—	—	2
Andrássy Kálmán	1	2	3	3	1	2	2	2	fm	—	—	—	1
Bayler Kálmán	1	2	3	3	2	2	3	3	2	—	—	—	1
Berg Tibor báró	2	3	3	3	2	3	3	3	1	—	—	—	2
5 Breslmayer Kálmán	2	2	3	3	2	3	3	3	3	—	3	—	1
Csepai Jenő	1	1	2	3	1	2	1	1	2	—	2	—	1
Eiszen Tibor	1	1	2	2	1	2	2	2	3	—	3	—	1
Erdődy István	1	2	3	2	1	2	2	3	3	—	—	—	1
Faludy Sándor	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	1	—	1
10 Farkass Kálmán	1	2	3	3	3	2	2	2	3	—	—	—	2
Fejér Miklós	1	1	2	1	1	2	2	2	fm	—	—	—	1
Fekete Béla	1	3	3	3	2	2	3	4	3	—	—	—	2
Földváry Andor	1	2	3	2	1	2	3	2	1	—	—	—	1
Fraszt Károly	1	3	3	3	1	2	2	2	2	—	3	—	1
15 Gábori Béla	1	2	3	3	3	2	3	2	1	—	—	—	1
Gink István	2	3	3	4	2	4	3	3	1	—	—	—	2
Gulyás László	1	2	3	3	3	3	3	2	fm	—	—	—	2
Halász Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Holbesz Aladár	1	1	2	1	1	1	2	1	fm	—	—	—	1
20 Horváth László, ev. ref.	1	2	3	3	1	3	2	2	fm	—	—	—	1
Horváth László	1	1	3	3	1	2	3	2	1	—	2	—	2
Josipovich Dezső	2	3	4	3	2	4	4	3	3	—	—	—	2
Kacskovich Iván	1	1	2	2	1	1	2	1	2	—	—	—	1
Kiss Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	1
25 Knebel Alfréd	1	2	3	3	2	2	3	2	3	—	—	—	1
Knirsch Jenő	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	2
Kohl Ferenc	2	3	4	4	3	4	3	4	3	—	—	—	1
Kőszeghy Antal	1	1	2	1	1	2	2	1	1	—	—	—	1
Lóczy Sándor	1	2	3	2	1	1	2	1	1	—	3	—	1
30 Mattyasovszky Kálmán	2	3	3	4	3	3	3	1	1	—	—	—	2
Mengele Ferenc	1	1	2	1	1	1	1	1	fm	—	3	—	1
Murányi Nándor	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	—	—	2
Pasiut Endre	1	2	3	3	2	2	3	3	3	—	—	—	1
Pavlik János	1	2	3	2	1	3	2	3	2	—	3	—	2
35 Pákozdy László	1	3	3	3	1	3	3	2	2	—	3	—	1

IV. A/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
Piványi Ágost	1	1	3	2	1	2	2	2	3	—	—	—	2
Regner Károly	1	1	2	2	1	2	3	1	fm	—	—	—	1
Reichel József	1	3	3	3	1	3	3	3	1	—	—	—	2
Sachinis Tivadar, g. kel.	1	2	3	2	2	2	3	2	fm	—	3	—	1
40 Schandl László	2	1	3	2	1	2	3	3	3	2	3	—	1
Schiller Miklós	1	2	2	2	1	2	2	1	1	—	2	—	2
Schürger Sándor	1	2	3	3	2	1	2	2	1	—	3	—	1
M. Schwing Károly	1	2	3	3	2	4	2	3	1	—	—	—	1
Soós Elemér, ev. ref.	3	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	—	2
45 Stefániai Vilmos	1	2	3	2	2	2	3	2	1	—	—	1	1
Szirmay István	1	2	3	3	1	2	3	2	3	—	—	—	1
Taxis Emil báró	2	3	3	4	2	3	4	2	2	—	—	—	2
Telbisz Albert	1	2	3	3	2	2	3	2	3	—	—	—	1
Tichy Kálmán	1	1	2	1	1	1	1	2	2	—	—	—	1
50 Vágó Gyula	1	2	3	2	2	2	2	2	3	—	3	—	2
Veszely Károly	1	1	3	2	1	2	3	3	1	—	2	—	1
Wollemann István	1	2	3	3	3	3	2	2	2	2	3	—	2
<i>Magántanulók:</i>													
Hajós Mihály, ev. ref.	2	3	3	3	2	3	3	3	—	—	—	—	—
Sívó Ernő	2	2	2	2	2	3	2	3	—	—	—	—	—
<i>Kimaradt: Fejér Aladár.</i>													
Összesen : 55.													

IV. B) osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudomány	Mennyiségtan	Rajzoló mért.	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás		Ének
Andercsik János	1	2	1	3	2	3	3	3	3	—	—	—	1
Bayer Antal	1	1	1	2	1	1	1	2	3	—	—	—	1
Darvai Ferenc	1	3	3	3	3	3	3	3	3	—	3	—	2
Dénes József, izr.	1	3	3	3	3	4	4	3	1	—	—	—	2
⁵ Eggenberger Frigyes	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	—	—	1
Egyedi György	1	2	2	3	2	3	2	3	2	—	—	—	2
Fejes Lajos	1	2	3	3	2	2	3	3	1	—	—	—	2
Hankiss János, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Kampf Antal	2	2	3	3	3	4	3	3	2	—	—	—	1
¹⁰ Karg György báró	1	2	3	3	2	3	3	3	1	—	—	—	1
Kerekes Endre, ev. ref.	2	2	3	2	2	2	3	2	1	—	—	—	1
Klivényi Endre	1	2	3	2	2	3	3	2	1	—	—	—	1
Kovács Ödön	1	3	3	3	2	2	3	3	fm	—	—	—	1
Krassóczy József	1	2	3	2	1	2	2	2	1	—	2	—	2
¹⁵ Krusché Emil	1	2	2	3	2	2	2	2	3	—	—	—	1
Kunz Titus	1	1	2	1	1	2	2	2	3	—	3	—	1
Lajti István	1	1	3	2	1	2	2	2	2	—	—	1	1
Latinovits János	1	2	3	3	1	3	3	2	fm	—	—	—	2
Lazarus Antal	2	3	2	3	3	3	3	3	2	—	3	—	1
²⁰ Lóvi László, izr.	1	2	2	3	3	2	3	4	3	—	—	—	2
Magyar Ferenc	2	3	4	3	3	3	4	4	2	—	—	—	2
Mártony József	2	2	2	2	2	3	3	3	2	—	—	—	2
Mezey Béla, ev. ref.	2	3	2	3	3	4	3	3	1	—	—	—	2
Mössmer Árpád	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	—	—	1
²⁵ Nagrand Kálmán	2	2	3	3	2	2	3	2	1	—	—	—	1
Pamlényi László	1	2	2	3	1	1	1	1	2	—	3	—	1
Perczel Géza	1	3	3	3	3	4	4	3	3	—	—	—	2
Reinle Tibor, ev. ref.	3	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	1
Reiprich Béla, ev. ref.	1	2	2	3	1	2	2	2	3	—	—	—	2
³⁰ Róth András	1	2	2	2	1	1	2	2	1	2	—	—	1
Schreiner Ede	1	1	3	3	1	2	3	2	2	2	—	—	1
Sigmund József, ág. ev.	1	2	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	2
Simonyi István	1	3	3	4	3	3	3	4	3	—	—	—	2
Storer Győző	2	3	3	3	2	3	3	2	1	—	3	—	2
³⁵ Tanos Sándor	1	2	3	3	1	2	3	3	3	2	—	—	2

IV. B/ osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Rajzoló mért.	Tesigyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
Tetmajer Géza	2	2	1	2	1	2	2	2	1	—	—	—	1
Tömöry Tibor	2	3	3	3	3	2	3	3	3	—	—	—	2
Vanyek Béla	1	2	3	3	1	1	3	3	3	—	—	—	1
Varga István	2	4	4	4	3	2	3	3	1	—	—	—	2
40 Viosz István	3	3	3	3	3	4	3	3	3	—	—	—	2
Wittenberger István	1	2	1	2	1	1	1	1	2	2	3	—	1
Zatézalo Ivó, önk. ism.	1	2	1	3	1	2	2	2	1	—	—	—	1
Záborszky István	1	1	3	2	2	3	2	2	3	—	—	—	1
Zsarnóczay János	1	2	2	3	1	3	3	3	2	—	—	—	2
<i>Magántanulásra tértek :</i>													
4 Granichstädten Károly	1	3	2	3	2	3	3	3	—	—	—	—	—
Holló Gábor	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—
<i>Magántanuló :</i>													
Zoltán Miklós	1	1	1	2	1	2	2	2	—	—	—	—	—
<i>Kimaradtak : Fenyvessy László, Kamptz János, Kardos László, Ocskay László.</i>													
<i>Kizárattott : Szabó Tivadar.</i>													
Összesen : 52.													

V. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak				
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótlo		Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás	Gyorsírás	Ének	Francia nyelv	Magaviselet
						irod. olv.	rajz								
Arendt Emil ...	2	3	3	3	3	—	—	2	3	3	1	2	—	—	1
Augusz Imre ...	1	1	2	2	—	1	1	1	2	1	2	—	—	—	1
Balásy Ferenc...	1	2	2	3	3	—	—	2	2	3	2	—	—	—	2
Barczen Tibor ...	2	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	—	—	2
⁵ Baronyi András ...	1	1	2	3	—	1	2	1	2	2	fm	—	—	—	2
Baróthi Miklós ...	1	1	2	2	—	1	2	1	1	2	fm	—	—	—	2
Baumgarten Mihály	1	1	2	3	3	—	—	1	2	2	3	—	—	—	1
Benesch Nándor	1	3	3	4	4	—	—	2	3	4	4	—	1	—	2
Bicskey Imre öd...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	—	1
¹⁰ Bihar Aladár...	2	4	3	4	—	3	3	3	2	3	1	3	—	3	2
Binder Vilm., ág. ev.	1	2	2	2	3	—	—	2	2	2	2	2	—	—	1
Boross Géza ...	1	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	—	—	—	2
Böschatt Károly ...	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	1	3	1	—	1
Burghardt Antal...	1	1	2	2	—	1	1	1	1	1	fm	—	—	—	1
¹⁵ Csapodi István ...	1	1	2	2	2	—	—	1	1	1	2	—	—	1	1
Damaszkin I. g. kel.	1	2	3	3	—	1	3	1	3	3	3	—	—	—	2
Demjánovich K. gk.	2	2	3	3	—	2	2	3	2	3	3	—	—	—	1
Fényi Béla ...	1	1	2	3	—	2	2	2	2	3	3	3	—	—	2
Fischer Ottó ...	2	2	3	3	4	—	—	3	3	3	3	—	—	—	2
²⁰ Gruber Richard ...	2	4	3	4	—	3	3	3	3	4	3	—	—	2	1
Háry Géza ...	3	3	3	4	—	3	2	2	3	3	2	—	—	3	2
Hermann László öd.	1	1	2	2	2	—	—	1	1	2	2	—	—	1	1
Hischler Frigyes ...	1	1	2	3	—	2	2	1	1	3	2	3	—	—	1
Kellemfy Gyula ...	1	1	1	2	—	1	2	2	1	2	2	—	1	—	1
²⁵ Khölbl Ferenc...	1	3	3	4	4	—	—	2	4	3	3	—	—	—	2
Kleiner Jenő ...	1	1	2	3	3	—	—	1	1	2	3	3	—	—	1
Kovács Adorján, izr.	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	—	—	—	1
Kölber József...	1	1	2	3	3	—	—	1	1	2	2	—	1	1	1
Krisztinkovich Imre	1	3	3	3	3	—	—	2	2	3	3	—	—	—	2
³⁰ Krisztinkovich Pál	1	3	3	3	—	2	3	2	2	3	3	—	—	—	2
Kuncze Lajos...	1	1	2	2	3	—	—	1	3	2	2	—	—	—	1
Laky József ...	1	2	3	3	—	3	3	1	3	3	1	—	—	—	2
Láng Ferenc ...	1	3	3	3	—	2	3	3	3	2	2	—	—	—	2
Linek István ...	1	1	3	3	—	2	2	3	3	3	2	—	—	—	2
³⁵ Liptay Gyula...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	2	1	—	—	1

V. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak				
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótlo		Történelem	Természettud.	Mennyiség	Testgyakorlás	Gyorsírás	Ének	Francia nyelv	Magaviselet
						irod. olv.	rajz								
Loczka Alajos... ..	1	1	2	3	3	—	—	1	2	1	1	—	—	—	1
Marsteiner Sándor	1	2	3	3	3	—	—	1	2	2	3	—	—	—	1
Meixner Emil... ..	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	—	—	1
Mennyey Géza ...	1	1	1	2	3	—	—	1	1	2	2	—	—	—	1
40 Ohmacht Nándor	1	2	1	2	2	—	—	1	1	2	3	1	—	—	1
Palugyai István öd.	1	2	2	2	2	—	—	2	1	1	2	—	—	—	1
Papp Kornél, g. k.	1	2	3	3	4	—	—	2	2	3	2	—	—	—	1
Paschnár Jenő, öd.	2	1	3	3	3	—	—	2	2	2	3	1	—	—	2
Pintér Géza	1	2	2	2	3	—	—	1	1	2	2	—	—	—	1
45 Piványi Ernő... ..	1	1	3	3	3	—	—	2	3	3	2	—	—	2	2
Popelka Oszkár ...	1	2	2	3	—	2	3	1	2	2	1	—	—	—	2
Rakovszky György	1	1	2	3	—	1	3	1	1	3	1	—	—	—	1
Reichel Gyula... ..	1	3	3	3	4	—	—	3	3	3	2	—	—	—	2
Rosemberszky Öd.	2	4	4	4	4	—	—	2	1	4	2	2	—	3	2
50 Rozgonyi Mihály öd.	2	1	3	3	3	—	—	1	2	3	1	—	—	—	1
Schwendtner Oszk.	1	3	3	3	—	1	3	2	2	4	3	—	—	—	2
Stoll Kálmán	1	2	3	3	—	3	2	3	2	3	fm	3	—	—	1
Sváb Tibor	1	3	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	1	—	2
Tordai Ferenc, ism.	1	3	3	3	3	—	—	2	3	2	1	3	—	—	1
55 Vágner Iván	1	2	4	4	4	—	—	2	4	2	3	—	—	—	2
Walter Géza	1	1	3	3	—	1	1	1	2	2	1	—	—	—	1
Winkler Róbert ...	2	2	2	3	4	—	—	3	4	4	2	—	—	—	2
Zsigmond Kálmán	1	1	3	3	3	—	—	2	2	3	2	3	—	—	2
<i>Magántanulásra tértek :</i>															
Ficker Rezső	2	2	3	3	4	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—
60 Kiss Géza, ev. ref.	2	2	3	3	—	2	3	2	2	3	—	—	—	—	—
<i>Magántanulók :</i>															
Almásy Dénes gr. ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—
Mocsonyi J., g. kel.	1	1	1	2	2	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—
Szitányi Károly ...	1	1	3	3	3	—	—	1	2	3	—	—	—	—	—
<i>Kimaradtak : Fery Pál, ism., Kertay Ferenc, Lippmann Lajos, ág. ev.. Littke Kálmán, Neuhofer György.</i>															
Összesen : 68.															

VI. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak				
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló		Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
						irod. olv.	rajz								
Babarczy I., br. öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fm	—	—	—	1
Balogh G., ev. ref.	1	2	3	2	—	1	1	1	1	3	1	1	—	—	1
Besseney György	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	fm	—	—	—	1
Blaskovics Károly	1	1	2	2	1	—	—	1	1	2	fm	—	2	1	1
⁵ Breslmayer László	1	1	2	1	2	—	—	1	1	2	1	—	—	—	1
Christely Z., á.e. öd.	1	2	3	2	1	—	—	1	2	3	1	—	—	—	1
Cselényi Jenő ...	1	2	3	3	—	2	3	3	2	3	fm	—	—	—	1
Csőre Árpád ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	—	—	—	1
Dernyey Tihamér	1	3	2	2	—	1	3	2	3	3	fm	—	—	—	1
¹⁰ Dobos Gyula ...	1	2	3	2	1	—	—	1	1	2	2	—	—	2	1
Doromby Endre...	1	2	3	2	—	1	2	2	1	3	1	—	—	—	1
Faludi László ...	1	3	3	3	2	—	—	2	1	2	fm	—	—	—	1
Farkas Arisztid, öd.	1	2	2	2	—	1	2	1	2	3	2	—	3	—	2
Farkass Sándor ...	1	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	—	—	—	2
¹⁵ Forster János ...	1	2	3	2	—	1	2	2	2	2	1	—	—	—	2
Gerley Dezső...	1	3	3	3	—	1	2	1	1	3	3	—	—	—	1
Gruden Imre ...	1	2	2	3	2	—	—	3	2	1	3	—	—	—	1
Grundt L., ág. ev.	2	3	3	3	—	2	2	2	2	3	1	—	—	—	2
Herger Rezső ...	1	2	2	2	3	—	—	2	2	3	1	—	—	—	1
²⁰ Hoepfner Pál, ág.ev.	1	2	1	3	2	—	—	3	2	3	3	—	1	—	1
Holl Dezső ...	1	3	1	2	2	—	—	1	2	2	1	—	2	—	1
Hunkár Béla ...	1	3	3	3	3	—	—	3	1	3	1	—	—	—	2
Imrédy Béla ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	1	1
Iványi László ...	1	2	2	2	2	—	—	2	1	3	1	—	3	—	1
²⁵ Jakabffy Tibor ...	1	2	3	3	—	1	3	2	2	3	3	—	—	—	2
Kakucsy László ...	1	2	3	3	—	1	1	2	3	3	2	—	—	—	1
Kalár Károly...	1	2	2	3	1	—	—	1	2	3	2	1	2	—	1
Kaposi Ferenc ...	1	1	2	1	1	—	—	1	1	2	1	—	—	1	1
Kecskés Gyula ...	1	2	3	3	—	2	2	2	2	3	2	—	2	—	2
³⁰ Kelényi József...	2	3	3	3	—	2	3	3	2	3	3	—	—	—	2
Kiss Ernő...	1	2	2	2	—	2	1	1	1	3	1	—	3	—	1
Kiss Gyula...	1	2	3	3	—	1	1	2	2	3	3	—	—	1	1
Koltay Aladár ...	1	3	1	3	3	—	—	3	3	3	3	—	3	—	2
Kozalik Ferenc ...	2	3	3	3	—	2	1	3	3	3	3	—	—	—	2
³⁵ Kunz Alfonz ...	1	2	2	2	—	1	2	1	1	2	2	—	1	—	1

VI. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak			
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló		Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
						irod. olv.	rajz								
Lazarus Ferenc ...	2	2	2	3	—	3	2	2	2	3	2	—	3	—	1
Lóczy Lajos ...	1	2	2	3	3	—	—	1	1	3	2	—	3	—	1
Majthényi Béla, br.	1	2	2	3	2	—	—	2	2	3	2	—	—	—	2
Mandák Dezső ...	1	2	3	3	2	—	—	2	2	3	2	—	—	—	2
40 Maróthy László ...	1	3	2	2	1	—	—	2	2	3	2	—	—	1	1
Mattyasovszky B.	2	2	3	3	3	—	—	3	3	3	1	—	—	—	2
Mándoki Elemér ...	2	3	3	3	—	2	3	3	3	4	3	2	—	—	2
Melczér Béla ...	1	2	1	2	2	—	—	1	2	1	2	—	—	—	1
Mihályfi Béla ...	1	2	3	2	—	1	2	2	1	3	2	—	—	1	1
45 Nátly József ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	—	—	—	1
Neoschil Sándor ...	1	2	3	3	1	—	—	2	1	2	2	—	—	—	1
Ordódy István öd.	1	1	2	1	—	1	1	1	1	2	2	—	—	—	1
Pacsu Jenő ...	1	3	3	3	3	—	—	2	3	4	2	—	3	—	2
Palmer Tibor ...	1	3	3	3	—	2	2	3	2	3	3	3	—	—	2
50 Papp Gyula ...	1	3	3	3	—	1	1	3	3	3	1	2	—	—	2
Paulheim István ...	2	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	—	3	—	2
Pintér Géza ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	1	—	2	—	1
Radó Pál ...	1	2	3	2	2	—	—	1	1	3	2	—	2	—	2
Reiprich Imre, ev. r.	1	1	2	1	1	—	—	1	1	2	2	—	—	—	1
55 Reisz Lajos ...	1	2	2	3	—	2	2	2	3	3	1	3	—	1	1
Schletter Ödön ...	1	2	2	2	—	1	2	1	1	3	2	—	2	—	1
Schmidt Albin ...	1	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	—	3	—	1
Schneider János ...	1	1	1	2	1	—	—	1	1	2	1	1	—	—	1
Schnetzer Oszkár ...	1	3	2	2	—	1	3	2	3	3	3	1	—	—	1
60 Steinbeisz Jenő ...	1	2	2	2	—	1	2	1	2	3	1	—	—	—	1
Strasser B., ág. ev.	1	3	3	2	—	2	3	3	1	2	2	2	2	—	2
Surányi J., ev. ref.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fm	—	—	—	1
Tetmajer Alfréd ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	1	—	—	—	1
Téry Ödön ...	1	3	3	3	—	1	3	2	2	3	1	—	—	—	2
65 Tóth Tihamér ...	1	3	4	4	—	3	3	3	3	3	2	—	—	—	2
Vértesy László ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	—	1
Volmúth Ödön ...	1	3	3	2	—	1	1	3	1	3	1	—	—	1	1
<i>Magántanulók:</i>															
Esterházy László, gr.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—
Kuglmayr Ede ...	1	2	2	2	—	1	1	1	3	3	—	—	—	—	—
70 Walthier J. Miksa	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—

Összesen : 70.

VII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak					
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló		Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás	Egészségtan	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
						irod. olv.	rajz									
Auer Zoltán, izr.	1	2	3	2	2	—	—	1	2	2	3	2	—	—	—	1
Barthodeiszky A....	1	2	3	3	—	2	2	3	3	2	1	1	—	—	—	1
Bauer Ernő	1	1	2	2	2	—	—	1	2	1	2	2	—	1	—	1
Bayer Gyula	1	3	3	3	—	3	1	3	3	3	2	2	—	—	2	1
5 Benel Gusztáv....	1	3	3	3	—	3	2	2	3	3	2	2	—	2	—	2
Biró Miklós, ev. ref.	1	2	2	2	3	—	—	1	2	1	1	1	—	—	—	1
Boronkay G. ism....	1	2	3	4	3	—	—	2	3	3	fm.	—	—	—	—	2
Brenner István ism.	1	3	3	3	3	—	—	3	4	3	2	2	—	—	—	2
Csetényi Andor, izr.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fm.	1	—	1	—	1
10 Czike Gábor	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fm.	1	—	—	—	1
Darvai Kornél	1	3	1	3	3	—	—	2	3	2	3	1	—	—	1	1
Edvi Illés Árpád	1	1	2	2	1	—	—	1	1	1	1	1	—	2	—	1
Emódy Vince	1	2	2	2	—	2	2	1	2	2	2	2	—	—	—	1
Eskulits Emil	1	2	3	2	2	—	—	1	2	1	2	2	—	—	—	1
15 Éder Elemér	1	3	3	3	3	—	—	2	3	3	1	2	—	—	2	2
Fehér Géza, ev. ref.	1	3	3	3	3	—	—	2	1	1	3	1	—	1	—	1
Fischer Emil	1	3	2	3	—	3	3	2	3	2	1	2	—	—	—	2
Fitz Emil	1	2	3	3	3	—	—	1	1	2	3	2	—	3	—	1
Fuchsz Ferenc	1	3	2	2	2	—	—	2	3	2	fm.	1	—	—	—	1
20 Halász Tibor....	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	1
Hoepfner K. ág. ev.	2	3	2	3	—	3	3	3	4	4	3	1	—	—	—	3
Horváth Miklós ...	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	1	1	—	—	1	1
Kemény Jenő	1	2	2	3	3	—	—	2	4	4	2	2	2	—	—	1
Kerényi Aladár ...	1	2	2	2	2	—	—	1	3	2	2	1	—	—	—	1
25 Kolossváry Béla...	1	1	2	2	—	2	1	2	3	2	1	1	—	—	1	2
Közegi Vilmos	1	3	3	3	3	—	—	3	4	3	1	2	—	3	—	2
Kristóffy József ...	1	3	3	3	—	2	3	1	3	3	3	2	—	—	—	2
Krisztics Sándor ...	1	1	2	2	—	1	1	1	2	1	fm.	2	—	3	1	1
Kürschner J. izr.	1	2	2	2	3	—	—	2	3	4	3	1	—	1	—	2
30 Leitner Károly ...	2	2	2	3	3	—	—	2	3	2	3	1	—	—	—	2
Lengyel Attila....	1	3	3	3	—	3	2	2	3	2	3	1	—	3	—	1
Luczenbacher Pál	1	2	3	2	2	—	—	2	3	2	fm.	1	—	—	—	1
Luczenbacher Raoul	1	3	3	3	3	—	—	3	3	2	fm.	1	—	—	—	2
Magyary Lajos ...	1	1	2	3	—	2	1	2	2	3	fm.	2	—	—	—	1
35 Makay István öd....	1	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1	1

VII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak					
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló		Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Égészségtan	Francia nyelv	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
						irod. olv.	rajz									
Mezey Ferenc ...	1	2	2	3	3	—	—	1	1	1	fm.	1	2	2	—	1
Mészárovs Gy....	1	3	2	2	3	—	—	1	2	2	2	1	—	—	—	2
Oláh Kálmán ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	fm.	1	—	1	—	1
Pamlényi Sándor	2	3	3	3	3	—	—	3	2	3	2	1	—	3	—	2
40 Pázmándi Mihály	1	2	3	2	2	—	—	1	2	2	1	2	—	—	—	1
Piványi Kálmán ...	3	3	4	4	—	3	2	4	4	4	2	2	—	—	—	2
Prahács Géza ...	1	3	3	3	—	2	2	2	3	2	2	1	—	—	—	2
Róth György, izr...	1	3	2	4	—	3	2	3	3	3	3	2	—	2	—	2
Rötzer Ferenc ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	1
45 Rybárcz József ...	1	3	3	3	—	3	3	3	3	4	fm.	1	—	—	—	2
Schmid Károly ...	1	3	3	2	3	—	—	1	3	3	3	2	—	—	—	1
Serák László, unit.	1	1	1	2	—	1	3	1	3	1	2	2	—	—	—	2
Siklósy Károly ...	1	2	3	3	4	—	—	1	2	1	3	1	—	—	—	2
Szentgyörgyi P. e. r.	1	3	3	3	3	—	—	3	4	4	2	2	—	—	—	2
50 Szentmiklósy A. e. r.	1	2	3	3	—	3	2	3	3	2	1	1	—	—	—	2
Szirmai Lóránt ...	1	2	3	2	3	—	—	1	3	3	3	1	—	—	1	2
Szitányi Vilmos ...	1	2	2	3	—	3	3	2	3	2	3	1	—	—	—	3
Taxis Egon, br....	1	3	3	3	3	—	—	3	3	4	1	1	—	—	—	3
Tóth Ervin... ..	1	1	1	1	2	—	—	1	1	2	2	1	1	1	1	1
55 Ullmann Gy., izr.	1	3	2	3	—	2	3	2	3	3	1	1	—	—	—	2
Vaisz Imre, izr. ...	1	3	3	3	—	3	2	3	3	4	fm.	2	—	—	—	3
Városy György ...	1	3	3	3	—	2	2	3	3	3	1	1	—	—	2	2
Veyl Róbert	1	2	2	1	1	—	—	1	1	1	2	1	—	—	—	1
Walter Gyula ...	1	2	3	3	3	—	—	2	3	2	1	1	—	—	1	1
60 Weiner Gy., izr.	1	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	2	—	—	—	1
<i>Magántanulásra tértek:</i>																
Majthényi L., br.	1	2	1	2	2	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—
Sámuel Ferenc ...	1	2	1	2	2	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—
Szábely Alajos ...	3	3	2	3	—	2	3	2	3	3	—	—	—	—	—	—
<i>Magántanuló:</i>																
Königswarter J., br.	2	3	1	2	3	—	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—

Kimaradt: Kazy József.

Összesen: 65.

VIII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak			
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv		Történelem	Természettan	Mennyiség	Bölcs. előtan	Testgyakorlás	Egészségtan	Gyorsírás	Ének	Magaviselet
					irod. olv.	rajz									
Aczél Elemér	1	2	2	2	—	—	2	2	2	1	1	1	—	1	1
Alszeghy Kálmán	1	1	2	1	—	1	1	1	2	2	1	2	1	—	1
Bánáss László	1	2	2	2	3	—	—	2	2	2	3	3	2	—	1
Benedek János	1	1	1	1	—	1	1	1	2	2	1	2	1	—	1
⁵ Beóthy Andor	1	3	2	2	3	—	—	1	2	1	1	2	1	—	1
Bresztovszky Ede	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	—	1
Bródy László izr.	1	2	2	3	3	—	—	2	2	2	2	1	1	—	2
Bruckner Alajos	1	2	2	2	—	1	1	1	1	1	2	1	2	—	1
Cséry Géza	2	3	3	3	—	2	2	2	3	2	3	1	1	—	1
¹⁰ Csizmazia Géza	1	3	3	2	3	—	—	2	2	2	1	fm	1	—	1
Del Medico Pál	1	2	3	3	—	2	1	3	2	2	2	3	1	—	1
Dermár János	1	3	3	3	—	2	1	2	3	3	3	1	1	—	1
Dirsztay Gedeon izr.	1	2	2	1	—	1	1	1	2	2	2	3	2	—	1
Eskulits Ferenc	1	2	2	2	—	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
¹⁵ Farkas Kornél	3	3	3	2	3	—	—	3	2	2	3	1	2	—	1
Foister Kálmán	2	3	3	3	—	3	1	2	3	3	2	2	1	—	1
Földessy Lajos	1	1	3	1	—	1	2	2	2	2	1	fm	1	—	1
Fritz István	1	2	3	3	—	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1
Fühl József	1	3	1	3	3	—	—	3	3	3	2	1	2	—	2
²⁰ Gaszner Pál	3	3	3	2	3	—	—	3	3	3	3	3	1	—	2
Gerlóczy Géza	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	fm	1	1	1
Hofmann István	1	2	2	1	2	—	—	2	1	1	1	1	1	—	1
Hoepfner István á.ev.	2	3	2	3	—	1	2	3	2	3	3	3	1	—	2
Humayer Károly	2	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	—	1
²⁵ Jankovich István öd.	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Janny Rezső	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
Kolwek János	1	2	3	3	3	—	—	1	3	3	2	3	1	—	1
Kölber Pál	1	2	2	1	3	—	—	2	1	1	1	2	1	—	1
Köpf Rezső	1	3	2	3	—	1	1	1	2	2	2	2	2	—	1
³⁰ Kratochvilla János	1	2	2	2	—	2	1	2	2	2	1	1	2	—	2
Majercsák Gyula öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
Mezei Antal	2	3	3	3	—	2	1	3	2	2	2	2	1	—	1
Mihályfi István	1	2	3	3	—	2	1	2	2	2	2	1	2	—	1
Morzányi Károly	3	2	2	2	—	3	1	2	3	3	2	3	1	—	1
³⁵ Olasz Andor	2	3	3	3	2	—	—	2	2	3	2	1	2	—	1

VIII. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		Magaviselet			
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló írod. olv. rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Böles. előtan	Testgyakorlás	Egészségtan		Gyorsírás	Ének	
Oláh Ödön	1	1	1	1	1	—	2	1	1	1	fm	1	—	1		
Ordódy László ...	2	3	2	3	—	3	1	3	3	3	2	1	2	—	1	1
Patek Ferencz ...	1	1	2	1	3	—	—	1	1	2	1	2	1	—	—	1
Pákozdy Károly ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1	—	1
40 Pintér Károly ...	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Pongrácz Aurél izr.	1	2	2	1	2	—	—	2	1	1	1	1	1	—	—	1
Pongrácz István izr.	1	2	1	1	2	—	—	2	3	3	2	2	2	—	—	1
Ránits Kálmán ...	1	2	2	1	2	—	—	1	1	1	1	1	2	—	—	1
Retter Károly ...	1	2	2	1	—	1	1	1	2	2	1	1	1	1	—	1
45 Rimóczy Mihály ...	1	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Rosta János ...	1	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	2	1	—	1	1
Sarlay Lajos ...	1	2	3	2	—	1	2	1	2	3	2	3	1	—	—	1
Schiller Ottó izr. ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Schiller Pál izr. ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	—	1
50 Schmidt Artúr ...	1	2	3	2	2	—	—	2	2	1	2	fm	1	—	—	1
Schoch József ...	1	2	2	2	—	1	1	1	1	1	1	fm	1	—	—	1
Szűes Loránt ...	1	2	2	2	—	2	1	2	2	2	1	2	1	—	—	1
Tömöry Jenő ...	1	2	2	2	3	—	—	1	2	3	2	2	1	—	—	1
Turesányi Elek e. r.	1	2	1	1	3	—	—	2	1	1	1	2	1	—	—	1
55 Vas István izr. ...	1	1	2	1	—	1	1	2	2	1	1	2	1	—	—	1
Vágó Pál ...	1	1	2	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2
Verzár István ...	3	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	3	—	1	1
Ziska László ...	1	2	2	2	—	2	1	2	2	2	1	fm	1	—	—	1
<i>Magántanuló:</i>																
Baka János ...	3	3	3	—	3	3	3	3	4	4	3	—	—	—	—	—
60 Ónody Gábor ev. ref.	1	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	—	—	—	—	—

Összesen : 60.

VIII.

AZ ÉRDEMSOROZATBAN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA.

G. kath. = görög katolikus; g. kel. = görög keleti vallású;
ág. ev. = ágostai evangélikus; ev. ref. = evangélikus református;
unit. — unitárius; izr. = izraelita; öd. = ösztöndíjas; ism. =
ismétlő; önk. ism. = önkénytes ismétlő; fm. fölmentetett.

A tanulmányi előmenetelre nézve:

1 annyi mint jeles
2 « « jó
3 « « elégséges
4 « « elégtelen

Magaviseleltre nézve:

1 annyi mint jó
2 « « szabályszerű
3 « « kevésbé szab.
4 « « rossz.

IX.

STATISZTIKAI KIMUTATÁS.

I. A tanulókról általában.

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály												Összesen
Főlvétett az egész tanév foly.	a/ A tanulók száma:													
	Nyilvános tanuló	71	71	61	64	61	60	53	50	64	67	64	58	744
	Magántanuló	3	—	3	7	3	—	2	1	3	3	1	2	28
	Önkéntes ismétlő	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	3
	Összesen ...	74	71	64	71	65	60	55	52	68	70	65	60	775
Évközben	Kimaradt... ..	9	7	4	6	—	9	1	4	5	—	1	—	46
	Kizárattott	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	Magántanulásra tért ...	2	1	1	—	2	—	—	2	2	—	3	—	13
	Meghalt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Betegeskedett (osztályzatot nem kapott) ...	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Szeptemberi magánvizsgálatra maradt	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Vizsgálatot tett	Nyilvános tanuló	59	62	56	58	60	50	52	44	58	67	60	58	684
	Magántanuló	5	1	4	7	5	—	2	3	5	3	4	2	41
	Összesen ...	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725
A tanév végén	Vizsgálatot tett nyilvános és magántan. között ismétlő volt...	—	3	2	1	5	3	2	1	1	—	2	—	20
	b/ A tanulók vallása:													
	Római katolikus	57	55	53	58	61	44	48	39	56	63	51	50	635
	Görög katolikus... ..	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	4
	Görög keleti	1	—	1	—	—	1	1	—	2	—	—	—	6
	Ágostai evangélikus... ..	2	—	3	1	2	—	1	2	1	4	1	1	18
	Evang. református... ..	2	4	2	4	—	2	3	4	1	3	4	2	31
	Unitárius... ..	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4
	Izraelita	1	3	—	2	2	2	—	2	1	—	7	7	27
	Összesen ..	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
		osztály													
A tanév végén	c/ A tanulók anyanyelve:														
	Magyar.....	64	61	57	65	65	50	49	46	63	69	63	60	712	
	Német.....	—	1	3	—	—	—	4	1	—	1	1	—	11	
	Lengyel.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
	Olasz.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Tót.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Szerb-horvát.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Francia.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Görög.....	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
	Összesen...	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725	
	d/ A tanulók nyelvismerete:														
	Csak magyarul beszél.....	31	45	25	40	58	35	38	20	24	24	26	30	396	
	Hányan tudtak magyarul.....	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725	
	e/ A tanulók szüleinek polgári állása:														
	Östermelő	Nagybirt. és bérlő.....	2	1	8	6	4	—	4	1	—	3	10	1	40
		Kisbirt. és bérlő.....	2	2	1	—	—	2	—	—	4	4	—	—	15
		Alkalmazott.....	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	5
	Iparos	Nagyiparos.....	1	—	1	2	3	—	1	1	2	2	—	2	15
		Kisiparos.....	6	9	2	6	7	11	2	6	4	—	6	3	62
		Alkalmazott.....	—	5	2	4	8	4	1	—	—	—	—	1	25
Keresk. és vállalk.	Nagykereskedő.....	—	2	—	3	2	—	2	3	1	6	1	3	23	
	Kiskereskedő.....	2	3	—	6	5	2	—	2	—	2	1	2	25	
	Alkalmazott.....	2	2	—	1	2	1	1	—	2	1	1	—	13	
Tisztviselő	Köztisztviselő.....	9	9	19	13	13	13	18	11	16	22	20	9	172	
	Magán és társulati.....	5	8	6	8	1	3	8	5	4	6	6	3	63	
Katona.....	3	2	1	3	—	2	4	4	2	2	2	1	26		
Más értelmiségi (orvos, ügyvéd, tanár, tanító stb.).....	11	6	12	4	15	3	9	4	15	10	8	20	117		
Személyes szolgálatból élő (napszámos, szolgálta)	2	3	—	8	3	2	—	2	2	2	—	6	30		
Magánzó (nyugdíjas v. tőkéje jövedelméből élő).....	18	11	7	1	2	6	4	8	11	10	8	8	94		
Összesen...	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725		

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály												
A tanév végén	<i>f) A tanulók illetősége*</i>													
	α) Helybeli (budapesti)	49	47	50	43	50	46	49	42	51	55	55	55	592
	β) Megyebeli (Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún várm.)	8	6	3	4	7	1	4	3	6	5	4	—	51
	γ) Más megyebeli:													
	Abauj-Torna vármegyei	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
	Alsó-Fehér «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Arad «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bács-Bodrog «	—	1	2	—	2	—	—	—	—	1	—	—	6
	Baranya «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Bars «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Bereg «	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Beszterce-Naszód «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Békés «	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Bihar «	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
	Borsod «	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	Csanád «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Csik «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Csongrád «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Esztergom «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fejér «	1	1	—	3	—	—	—	—	1	—	—	1	7
	Gömör «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Győr «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hajdú «	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3
	Háromszék «	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Heves «	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	4
	Hont «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hunyad «	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	5
	Jász-N.-K.-Sz. «	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	Kolozs «	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
	Komárom «	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	3
	Krassó-Szörény «	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3
	Liptó «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Maros-Torda «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Máramaros «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Moson «	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
Nagy-Küküllő «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nógrád «	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	5	
Nyitra «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Pozsony «	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	
Sáros «	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Somogy «	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	
Sopron «	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	3	

* A szülők lakóhelye szerint.

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály												Összesen
A tanév végén	Szabolcs vármegyei ...	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Szatmár „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Szeben „	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Szepes „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Székely-Udvarh „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Szilágy „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Temes „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Tolna „	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Torontál „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Trencsén „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Turóc „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ung „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vas „	—	—	1	3	1	—	—	—	—	—	1	1	7
	Verőce „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Veszprém „	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Zala „	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2
	Zemplén „	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
	Zólyom „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fiumei „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	δ) Más állambeli és pedig:													
Ausztriai	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	4
Boszniai	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Németországi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Oroszországi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyiptomi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Összesen ...	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725	
g) A tanulók életkora:														
9. életévét betöltötte	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
10. „ „	24	24	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
11. „ „	35	31	29	28	2	—	—	—	—	—	—	—	—	125
12. „ „	2	7	29	31	50	21	2	1	—	—	—	—	—	143
13. „ „	1	—	1	4	13	27	28	21	1	—	—	—	—	96
14. „ „	—	—	—	1	—	2	20	21	23	—	—	—	—	67
15. „ „	—	—	—	—	—	—	4	2	34	34	1	—	—	75
16. „ „	—	—	—	—	—	—	—	2	5	27	33	1	—	68
17. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	26	23	—	56
18. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	30	—	35
19. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	4
20. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
21. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Több „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Összesen ...	64	63	60	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725	

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen		
		osztály														
A tanév végén	h/ A tanulók magaviselete :															
	Jó	37	35	26	29	39	26	34	24	31	45	33	52	411		
	Szabályszerű	22	27	30	29	21	23	18	20	27	22	24	6	269		
	Kevésbé szabályszerű	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—	4		
	Rossz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	Összesen ...	59	62	56	58	60	50	52	44	58	67	60	58	684		
A tanév végén	i/ A fegyelmi esetek száma :															
	Osztálykönyvileg megrovott	5	6	1	10	—	5	2	8	2	2	5	4	50		
	Igazgatói megrovást kapott	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3		
	Tanács folytán eltávolított	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	Kizárattott	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1		
A tanév folyamán	j/ A tanulók egészségi állapota :															
	Betegségi eset volt {	járványos	4	6	7	12	—	—	—	—	2	32	10	—	73	
		nem járv. {	súlyos	3	5	7	3	—	—	6	2	8	22	4	4	64
			könnyű	115	206	152	140	110	87	130	128	270	155	130	152	1775
		halállal végződő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A tanév folyamán	k/ A tanulók mulasztása :															
	Igazolt órák	2553	1485	2311	2342	2515	1069	2714	1998	3248	3945	2217	1828	28225		
	Nem igazolt órák	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	1	1	10		
	A mulasztott órák száma	2553	1485	2311	2343	2515	1076	2714	1998	3248	3945	2218	1829	28235		
	Hány tanuló nem mulasztott	9	11	5	14	12	8	6	8	11	11	8	11	114		
Hány tanuló mulasztott igazolatlanul	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	4			

II. A tanulók előmeneteléről.

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
		osztály													
A tanév végén	a) A rendes tantárgyakat véve:														
	Minden tárgyból jeles	8	6	4	7	5	—	2	1	4	5	5	9	56	
	Minden tárgyból legalább jó	16	14	25	13	12	5	8	9	12	16	10	18	158	
	Minden tárgyból legalább elégséges	34	24	26	33	40	25	38	27	34	46	36	32	365	
	Egy tárgyból elégtelen	5	10	1	9	5	6	2	5	5	2	9	—	59	
	Két tárgyból elégtelen	1	5	3	—	3	6	2	3	2	1	3	1	30	
	Több tárgyból elégtelen	—	4	1	3	—	8	2	2	6	—	1	—	27	
	Összesen ...	64	63	56	65	65	50	54	47	63	70	64	60	725	
	b) A rendkívüli tárgyakat véve:														
	Eredményel tanulták														
	a francia nyelvet ...	—	—	—	—	5	2	3	6	7	11	4	1	39	
	a gyorsírást	—	—	—	—	2	7	18	7	16	20	15	7	92	
	a műéneket	13	20	4	9	4	4	1	1	5	10	11	15	97	
	az egészségtant... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	58	118	
c) A görög pótló tárgyakat tanulták	—	—	—	—	—	—	—	—	25	30	21	29	105		

III. Kimutatás az érettségi vizsgálatokról.

Az a), b), c), d) rovatok csakis az első ízben érettségizőkre vonatkoznak. Az e) rovat adatai az érettségit a tanév végén sikerrel befejező tanulókra vonatkoznak.

A vizsgálat ideje	a)	b) az írásbelin	c)	d) A szóbelin			e) Az érettségit végzett tanulók pályaválasztása																		
	Hányan jelentkeztek vizsgálatra ?	Hány készítette el dolgozatát legalább elégséges eredménnyel ?	Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra ? Összesen hány bo-csátított szóbelire ?	Hány lett jelesen ?	Hány jól ?	Hány egy-szerűen ?	Hány utasított javítóvizsgálatra ?	Hány utasított ismétlővizsgálatra a szóbeli alapján ?	tanári	papi	jogi	orvosi	technikai	vegyészi	gépészi	rajztanári	gazdasági	erdészeti	bányászati	ipari	kereskedelmi	hivatalnokai	katonai	művészi	diplomáciai
Máj.—jun.	59	59	—	59	14	17	25	3*	—	4	118	9	8	4	—	—	6	2	—	—	1	1	2	—	—

* Magyarból 1, mennyiségtanból 1, fizikából 1.

X.

AZ ÉRETTSÉGIT VÉGZETT TANULÓK NÉVSORA.

Jelesen érettek :

BRESZTOVSZKY EDE	KÖLBER PÁL	RÁNITS KÁLMÁN
GERLÓCZY GÉZA	MAYERCSÁK GYULA	RIMÓCZI MIHÁLY
HOFFMANN ISTVÁN	OLÁH ÖDÖN	SCHILLER OTTÓ
JANKOVICH ISTVÁN	PATEK FERENC	VÁGÓ PÁL
JANNY REZSŐ	PONGRÁCZ AURÉL	Összesen : 14.

Jól érettek :

ACZÉL ELEMÉR	KÖPF REZSŐ	ROSTA JÁNOS
BENEDEK JÁNOS	KRATOCHVILLA JÁNOS	SCHILLER PÁL
BRUCKNER ALAJOS	MORZSÁNYI KÁROLY	SCHOCH JÓZSEF
DIRSZTAY GEDEON	PÁKOZDY KÁROLY	TURCSÁNYI ELEK
ESKULITS FERENC	PINTÉR KÁROLY	VAS ISTVÁN
FÖLDESSY LAJOS	RETTÉR KÁROLY	Összesen : 17.

Érettek :

ALSZEGHY KÁLMÁN	FRITZ ISTVÁN	ORDÓDY LÁSZLÓ
BÁNÁSS LÁSZLÓ	FÜHL JÓZSEF	ÓNODY GÁBOR
BEÖTHY ANDOR	GASZNER PÁL	PONGRÁCZ ISTVÁN
BRÓDY LÁSZLÓ	HOEPFNER ISTVÁN	SCHMIDT ARTUR
CSIZMAZIA GÉZA	HUMAYER KÁROLY	SZÜCS LÓRÁND
DEL MEDICO PÁL	KOLVEK JÁNOS	TÖMÖRY JENŐ
DERMÁR JÁNOS	MEZEI ANTAL	ZISKA LÁSZLÓ
FARKAS KORNÉL	MIHÁLYFI ISTVÁN	Összesen : 25.
FORSTER KÁLMÁN	OLASZ ANDOR	

A javító és pótló érettségi vizsgálatok a jövő iskolaév elején a VII. ker. állami 'Barcsay-utcai' főgimnáziumban lesznek.

SZÜLÖKHÖZ.

A jövő 1907—1908. tanév szeptember 2-án kezdődik.

Ezt megelőzőleg, augusztus 31-én javító- és pótlóvizsgálatok lesznek reggeli 9 órától kezdve.

Szeptember 2., 3., 4. délelőtt 9—12 óráig részben felvételeket eszközöl az igazgató, részben a már felvett tanulók *szülőik kíséretében* történő beiratása megy végbe az osztályfőnököknél. Ha a beiratást e három nap alatt a szülők ok nélkül elmulasztják, gyermekeik az iskolába lépés jogosultságát a befizetett 15 koronányi fölvételi díjjal együtt elveszítik.

Az I. osztályokba a fölvétel július 1—3-ig történik, mely alkalommal a 4. elemi osztályt végzett tanulók a szülők, vagy azok megbizottainak kíséretében *személyesen* tartoznak megjelenni, magukkal hozva iskolai bizonyítványukat és 15 korona felvételi díjat.

Ha valamely tanuló a Rendtartás szerint megállapított beiratkozási időt (július 1., 2., 3., szeptember 1., 2., 3.) elmulasztva, később óhajtana belépni, a fölvétel iránt a beiratási idő utolsó napjától számítva 8 napig (szeptember 11-ig), a késedelem okainak tekintetbe vétele mellett, az intézet igazgatója határoz; ha pedig a fölvételre jelentkezés a határnaptól számítva egy hét után, de két hétnél nem később történék, a fölvételre az engedélyt a tankerületi főigazgató adja meg. Minden, később jelentkező tanuló utólagos fölvételének engedélyezése a vallás-és közoktatásügyi miniszter jogához tartozik.

A gimnáziumi *V. osztályba* lépő tanuló szülője vagy gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia vagy gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-c. által meghatározott más tárgyakat (t. i. magyar és görög irodalmi szemel-

vényeket, művelődés-történetet és szabadkézi rajzot) fogja-e tanulni.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban *görög nyelvet* tanult, akár más intézetből való átlépés esetén, akár ugyanazon intézet kebelében a görögöt helyettesítő tantárgyakban való oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból fölvételi vizsgálatot tartozik tenni. Viszont a görög nyelv és irodalom illető tananyagából tartozik vizsgálatot tenni azon tanuló is, aki akkor jelentkezik görög nyelv- és irodalomra, miután már egy vagy több osztályban a göröghelyettesítő tantárgyakat tanulta. (A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1890. évi 23.583. sz. a. kelt rendeletével kiadott «Középiskolai Rendtartás» I. fejj. 7. §.)

A *tandij 72 korona*, lefizetése négy részletben történik, úgy mint október 15., december 1., március és május 1-je körül.

A tanévvégi *vizsgálatok* minden tanulóra kötelezők. Ha a tanuló a vizsgálatokat betegség vagy egyéb fontos ok miatt nem teheti vagy megszakítani kénytelen, engedélyért a tanári testülethez folyamodhatik. A betegség igazolására *hatósági* vagy *hatóságilag megerősített* orvosi bizonyítványt kell mellékelni. E pótló vizsgálat minden tárgyra kiterjedő, teljes vizsgálat lehet. Oly tanuló, aki a *vizsgálatokat megszakította, ezzel nem szerezhet jogot arra, hogy akár ugyanazon, akár más intézetben magánvizsgálatot tehesen.*

Azon tanulóknak, kik egy *tantárgyból nyertek elégtelen osztályzatot* s kiket a tanári kar képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolják mulasztásukat, megadja az engedélyt, hogy augusztus utolsó napjaiban (l. föntebb) javító-vizsgálatra jelentkezzenek. Kik *két tantárgyból nyertek elégtelen tanjegyet*, azok a tankerületi kir. főigazgató úrhoz folyamodhatnak engedélyért, folyamodványaikat azonban a gimnáziumi igazgatóságnál július 5-ig tartoznak benyújtani.

Ki kettőnél több tantárgyból nyert elégtelen osztályzatot, a javító-vizsgálatra semmiesetre sem bocsátható (1883. évi XXX. t.-c. 11. §. 2. pont.)

A róm. kath. vallású magántanulókat figyelmeztetjük a nm. püspöki kartól az 1900. évben kibocsátott kötelező Utasítások 19. §-ára, melynek idevonatkozó része így szól: «...meghagyja a

püspöki kar a vallásnároknak, hogy *a magántanulóktól a vizsgálat előtt hiteles bizonyítványt követeljenek arról, hogy a vallás-
tant feljogosított egyházi férfiú vezetése mellett tanulták és a köte-
lező vallásgyakorlatokon (vasár- és ünnepnap szentmise, husvétii
gyónás és szentáldozás, szentbeszéd) résztvettek.*»

Kelt Budapesten, 1907. június hó 29.

Kováts Antal
igazgató.

